

DR. CSERHÁTI JÓZSEF

PÉCSI PÜSPÖK

Isten a mennyei Atyánk

DR. CSERHÁTI JÓZSEF

pécsi püspök

TALÁLKOZÁS ISTENNEL

I.

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1980

ISTEN A MENNYEI
ATYÁNK

A szerkesztő munkatársai:

- Arnold János plébános /AJ/
Bán Endre dr. plébános /BE/
Bán Zoltán s. lelkész /BZ/
Bors László plébános /BL/
Gesztesy András dr. s. lelkész /GA/
Goják János dr. plébános /GJ/
Kele Pál plébános /KP/
Kelemen Vendel dr. s. lelkész /KV/
Mim Ede plébános /ME/
Nagy József dr. plébános /NJ/
† Régert József plébános /RJ/
Sólyom Sándor dr. plébános /SS/
Tóvölgyi László plébános /TL/
Várnagy Antal s. lelkész /VA/
Vida Tivadar dr. s. lelkész /VT/

TARTALOMJEGYZÉK

1. Január: A sorsunkba és természetünkbe írt istenkeresés	11
2. Február: Istenkeresés értelmünk segítségével.....	42
3. Március: Az embert kereső Isten (kinyilatkoztatás)	70
4. Április: Isten és ember találkozása a hit által.....	101
5. Május: Isten természete és tulajdonságai I.	131
6. Június: Isten természete és tulajdonságai II.	162
7. Július: A Szentháromság	192
8. Augusztus: A teremtő Isten és műve, a világ.....	223
9. Szeptember: Az ember mint Isten alkotása	254
10. Október: Közösségre rendeltén (család, társadalom)	284
11. November: Az első bűn és következményei.....	315
12. December: Élni az Isten tenyerén!	345

ÚTRAVALÓUL

Harmadik sorozatunkat indítjuk el útjára. Újat és továbbvivőt szeretnénk most is nyújtani. A „Mindennapi kenyér”-ben megtanultunk eszmélődni: szép és mély gondolatok szárnyán az Isten közelségébe emelkedni. A „Mindennap együtt az Úrral” imádkozni akart megtanítani: az Isten szavának és a vasárnap liturgiájának segítségével szívünket kívánta megnyitni a legszebb beszédre, az Istennel való beszélgetésre. A „Találkozásunk Istennel” c. sorozatunk nem folytatása az előzőknek. Azokban elmélyülést és imádságot kerestünk, most egyszerűen keresztény tudásunkat szeretnénk növelni, hitünket úgy bemutatni, hogy élet fakadjon belőle.

Mint keresztény hívőnek tudnom kell, mit kell hinnem. Ezért hármas sorozatunk hitünk legalapvetőbb igazságait sorakoztatja fel, nem tudományos rendszerezésben, hanem egy-egy hitigazságot a legnagyobb hittudósok, de egyszerűbb, életszerűen gondolkodó istenkeresők műveiből is kiragadva, inkább élményszerűen kívánjuk megközelíteni valásunk titkait. Ma világszerte könyvek, új művek készülnek hitünk hiteles ismertetésére. Erre többszörösen is szükség van, egyrészt sok téves és torz vallási képzet él az emberekben, másrészt a zsinat új és mélyebb teológiát hozott. Első célkitűzésünk tehát az, hogy híveink könnyedén, kis napi adagokban tájékozódhassanak a hiteles keresztény tanításról.

Tudatosan nem vállalkoztunk kimondottan tudományos mű kiadására. Nem ismertetjük hitünk teljes rendszerét, az egy-egy igazság körüli kifejtés szerkezetét, sokértelmű lehetőségét, s nem is idézzük az összes kiváló teológust vagy hírneves katolikus íróit. A hívőkre voltunk tekintettel, és mellőztük a számukra érdektelen vagy túlságosan szakszerű, nehezen érthető témákat és az elvont, tudós szerzőket. Lehetőleg népszerűsítő könyvekből idéztünk inkább,

mint a szakirodalomból. Az érthetőség érdekében olykor kisebb változtatásokat: kihagyásokat, kiemeléseket, minimális betoldásokat is eszközöltünk az idézetekben. Azt szeretnénk bemutatni, és ez a második célkitűzésünk, hogyan adnak a hitigazságok választ emberi sorsunk kérdéseire?

Harmadik célkitűzésünk pedig a hitigazságok gyakorlati alkalmazása volt. Hétköznapi vallási életünkben nagyon sokszor szétesik az elmélet és a gyakorlat. Mintha a hitigazságok bemutatása olykor túlságosan elvont lenne, és ezért nem hatnak mindennapi életünkre. Hogy ezen segítsünk, minden nap a teológiai szöveg után rövid reflexió következik, olyan megfontolás vagy átgondolás, mely életszerűen közelebb akarja hozni az olvasóhoz az olvasottak értelmét, hogy a hittitkok, mint az egész embert megszólító igazságok, befolyásolhassák mindennapi imánkat és egész vallásos életünket. Általában lelkiismeretvizsgálati kérdés felvetésével kívántuk elmélyíteni és alkalmazni az elméleti igazságokat.

Ahogy az előző sorozatban a hívőket imádkozni akartuk megtanítani, most szeretnénk foghatóvá tenni és továbbadni, hogyan lehet elméleti hitigazságokból gyakorlati következtetéseket levonni. Ezzel már bentállunk az elmélkedésben, a meditációban.

Sorozatunk kötetiben: „Isten a mennyei Atyánk”, „Jézus Krisztus a testvérünk”, „Az egyházban élünk a Szentlélek által” a keresztyény hitigazságok kifejtésében a trinitáriusi, a szentháromsági felépítést tartottuk szem előtt. Így egyrészt biztosítva láttuk hitvallásunk üdvösségrendi egységét, másrészt így jobban tudtuk megszólaltatni az összefüggések belső tartalmát, hogy ezáltal is minél nyitottabbak lehessünk az isteni kegyelem számára.

E kötetben megtaláljuk a katolikus hittan vagy dogmatika első részét, az Istenről szóló tant. Hogyan ismerhetjük meg az Istent? A mai ember választ tud adni a kérdésre: ki az Isten és mi az Isten. Isten nem elvonatkoztatott észlény, a dolgok és történések rideg végső oka, vagy be nem teljesült vágyaink kivetítése, valóra nem vált álmaink megismerésének, hanem teremtő, éltető, szerető és gondviselő Atya. Ő mindennek eredete és mindennek célja. Szívünk nyugtalan, míg meg nem találja őt, mint az élet teljességét és végső értelmét. S ahogyan szent Ágoston tovább

mondja: nem kereshetnénk őt, ha nem már lenne bennünk,
és nem hívna bennünket a találkozásra.

Kívánom, hogy haszonnal, igazi belső gazdagodással
olvashassuk az év minden napjára kijelölt sorokat.

Pécs, 1979. pünkösd ünnepén

DR. CSERHÁTI JÓZSEF
pécsi püspök

AZ ISTENKERESŐ EMBER

Az értelmes teremtménynek, az embernek természetébe oltott képessége, mellyel nemcsak joga, de kötelessége is élni, hogy keresse-kutassa az igazságot. Hogy tudjon, és minél többet, minél jobban és mélyebben tudjon. Istenről is! Filozófusok és teológusok évezredek erőfeszítései igazolják, hogy az ember élt is e jogával. A múltat, a jelent és a jövőt fürkésztek, hogy Isten „nyomait” felfedezhessék. Sokan jutottak ezen az úton negatív eredményre is. Isten művét figyelve is – csak az ember munkáját, az embert tudták meglátni.

A „mának Istene” nem több és nem is kevesebb, mint az ősatyák, „Ábrahám, Izsák és Jákob Istene” volt. Mert ő ugyanaz tegnap, ma és mindörökké. . .

Saját hitünknek örvendve, annak súlyát, felelősségét és a jelentkező problémák, kételyek terhét is érezve igyekszünk önmagunk számára feleletet adni: *ki a mi Istenünk?* Milyen is a mi Istenünk? S midőn e feladatnak – bármilyen gyarló és szerény mértékben – kívánunk eleget tenni, egyúttal mintegy „bemutatkozunk” az Istenben nem hívő, Istent nem ismerő vagy ismerni talán nem is akaró, esetleg helytelenül ismerő embertestvéreinknek.

(Szennay A.: Rejtőző Istenség, Budapest, 1969. 133–134)

*

A lélek mélyén egy hang kiált Isten után. Egy vágy emelkedik feléje. De minden hang elnémítható, minden vágy elfojtható. – Én hogyan bánok a lelkem mélyéből feltörő hanggal, vággyal? Engedem érvényesülni? Segítem kibontakozni?

BE

JANUÁR 2.

KERESNI A MEGTALÁLTAT

Azt tartja a bölcs mondás: Istenről jobb beszéd, mélyebb szó a hallgatás... Róla szólni merész vállalkozás. Mert „ki olyan, mint az Isten?” – s épp ezért: ki tud jól szólni az „egészen másról”, a minden létező fölött állóról, az abszolút létezőről, arról, „aki van”, aki „velünk van”?

Van-e egyáltalán szükségünk emberi erőfeszítésre? Kell-e itt emberi bölcsességre, „kitalálásra” hagyatkoznunk? Nemde maga az Isten szólott önmagáról a teremtésben, majd kinyilatkoztató szavában, végül a „legújabb időkben” saját Fia által? A természetes és természetfölötti *kinyilatkoztatásban* nemde örök időkre szóló ismereteket közölt önmagáról? Olyanokat, amelyek bár töredékesen, mozaik-szerűen, de mégis minden fontosat, üdvösségünk eléréséhez minden lényegest elmondanak róla. Isten után kérdezve, róla szólva tehát nem is annyira saját szavunkat kellene hallatnunk, hanem inkább meg kellene hallanunk mindazt, amit Isten önnönmagáról mond.

(Szennay A.: Rejtőző Istenség, 133)

*

Sok ember úgy tekinti lelkének Isten utáni vágyódását, mint saját tulajdonát, amivel azt tehet, amit akar. Tehát nyugodt lélekkel ki is irthatja, ha neki úgy tetszik. Ám ez a vágy bennünk nem a mi kizárólagos tulajdonunk! A hang lelkünk mélyén – visszhang! Isten hívásának, szerető szólítgatásának visszhangja. Tudatában vagyok ennek?

BE

KIT ÉRTÜNK ISTENEN?

Istennek azt a személyes létezőt nevezzük, aki kívül áll tapasztalati világunkon. Az esetleges, a mulandóság bélyegével megpecsételt dolgokkal szemben ő a szükségszerű és örök létező. A teremtménnyel szemben ő a Teremtő. Isten csak az lehet, aki saját erejéből létezik, és magában hordozza létének magyarázatát. Tapasztalati világunkban nem találkozzunk semmivel, ami ilyen volna . . .

Isten csak szellemi valóság lehet. Szellemisségénél fogva nem esik közvetlen tapasztalatunk alá. A keresztény bölcselet azonban állítja, hogy léte kikövetkeztethető a tapasztalati világból. Az okozat magában hordoz valamit az okból, tehát a teremtményekből utak nyílnak a Teremtő felé. Az utakat ő építette ki, az ember csak rájuk talál . . .

A világban fellelhető értékek az Istenben meglevő értékek és törvények utánezatai, vetületei. A Teremtő saját gondolatait vetítette bele teremtményeibe . . . A világ az ő létgazdagságának véges vetülete. A teremtésben Isten természetes kinyilatkoztatást adott magáról . . .

Később másik úton is közeledett: a szóbeli kinyilatkoztatás útján. Itt már olyant adott és mondott, ami nem fért bele a teremtésbe . . . Lesz még egy harmadik közlése is: a mennyei kinyilatkoztatás. Az már hazatalálás, nem út . . .

Isten nem ellenpólusa a világnak, hanem értelme és magyarázata . . . egyúttal célja is.

(Gál F.: Katolikus hittételek, Budapest, 1960. 7-8)

*

„Isten” és „az igaz Isten” nem azonos fogalmak. Egyeseknek olyan torzképük van Istenről, hogy abban becsületesen nem is lehet hinni. Éppen ezért nem mindegy, hogy én az egyetlen igaz Istenben hiszek-e? Őt keresem-e, vagy megelégszem-e valami bálványképpel? Igyekszem-e Istent olyannak elfogadni, amilyennek ő mutatta saját magát?

BE

JANUÁR 4.

KERESI-E A MAI EMBER AZ ISTENT?

A kérdés középpontjában voltaképpen nem is az Isten, hanem maga az ember áll. A kérdező, lelke mélyén vagy esetleg fennszóval kérdező ember. Vajon a mának embere nyugtalan szellemével éppúgy tusakodik-e Istennel, mint Jákob tette ezt az angyallal.

Nem kétséges: az erősödő kollektívizmus, a nagy erőt jelentő közös állásfoglalások közepette is az ember szabad szellem, szabadon kérdező, kérdőjeleket állítani képes lény marad... Elemez és szétbont, de mindent át is akar fogni, szintézisben is kíván látni... Hogy csak egyetlenegyre utaljunk: miért van az, hogy vagyok, és miért nem inkább nem vagyok? Miért születtem, és ha már a világban vagyok, miért kell – esetleg kínzó gyötrelmek között – meghalnom?... Az Isten az ember számára nem a biztos, pontos formulázásnak, nem a precíz megfogalmazásnak nyomán, hanem egzisztenciális tapasztalatai nyomán fog előbb-utóbb megnyilatkozni. Természetesen ehhez... nem csupán kérdezni, hanem hallgatni is kell tudni... Egy nélkülözhetetlen: *kérdeznünk kell*, halkán, vagy fennszóval Isten után – és el kell némulnunk, *hallgatnunk kell, hogy meghallgassuk az Ő szavát*.

(Szennay A.: Rejtőző Istenség, Budapest, 1969. 126–130)

*

Tudsz-e kérdezni? Vagy nincsenek problémáid?

Tudsz-e hallgatni? Vagy mindent túlharsognak szenvedélyeid?

RJ

KÉRDEZŐ ÉS KÉRDÉSES LÉNY VAGYOK

Nem tudjuk, hogy az egyes ember a bensejében hogyan kérdez az Isten után, hiszen személyes világunk kifürkészhetetlen titok. A világnézettel foglalkozó írók megállapítják, hogy nyilvánosan kevés szó esik Istenről. De ez még nem jelent mindent. Az embernek vannak olyan gondolatai és sejtelmiei, amelyeket nem mond ki, vagy talán hosszú ideig nem is fogalmaz meg.

Az istenkeresés történelmét nehéz volna megírni. Ott az ember személyes egyediségében dönt, ott nincsenek sablonok. A nyelv történetében egyszerűen megkaptuk ezt a szót: Isten. Ki tudja, mikor és hogyan keletkezett? Ez a szó csak akkor tűnnék el, ha senki sem tenné fel a lét egészére vonatkozó kérdést, és senkit sem izgatna az élet „miért”-je.

A lét síkján az ember magabiztosságának nincs támasza. Minden előzmény nélkül feltörhet a kérdés: hátha nincs igazam? Talán egy be nem bizonyított Isten is méltó a figyelemre? A kérdés elvezethet odáig, hogy keressük a feleletet. Az ember kérdező és kérdéses lény marad. A kérdező ember – bármilyen legyen is a világnézete – valamilyen értelemben több, mint a magyarázandó világ. Az Isten-név megmarad mindaddig, amíg a kérdést fölvetik. Ha nem kapunk teljes feleletet, nem azt jelenti, hogy a kérdés hiábavaló volt, hanem azt, hogy az Isten misztérium: több, mint az ember, több, mint a világ.

(Gál F.: Istenről beszélünk, Budapest, 1969. 13–16)

*

Az embereket általában befolyásolja a többiek véleménye, gondolkodása. Pedig az emberek véleménye, a többség nézete nem szükségképpen irányadó. Az emberek véleménye nem változtat a valóságon. Régen pl. mindenki azt gondolta, hogy a Nap forog a Föld körül, de ettől a közfelfogástól még nem vált igazzá a tévedés. Isten létezése sem azon áll vagy bukik, hogy hány hívő vagy hány ateista van! – Érdeemes egyszer felülvizsgálnom: kik-mik és milyen mértékben befolyásolják „meggyőződésemet”? **BL**

JANUÁR 6.

KÉRDŐJELEK

Minden növekvő gyermek tele van kérdéssel. A válaszok persze kielégítik kezdetben, amikor azonban felnőtté válik, a kérdések újból megjelennek. S egyszer rábukkan az ember arra a kérdésre, amely nagyobb, mint bármely reá adható válasz: ki vagyok én? Mi is az ember? . . .

Mi az értelme az életnek? Mi a világ értelme? . . .

Néha csendes pillanatokban merül fel ez a kérdés, olyankor, amikor a dolgok elvesztik mindennapos természetességüket. Égető kérdésként merül fel az emberi élet kérdőjele a 12–20 év közötti korban. . . A felnőtt- vagy öregkorral sem tűnik el azonban, hanem mindig újból és mindig más formában jelentkezik. Az a fiatal apa, akinek gyermekei békésen alszanak, miközben ő egy fáradtságos nap után feleségével felüdülést keres, másként teszi fel az élet értelmére vonatkozó kérdést, mint az az ember, aki gyermekeitől elhagyottan és megvetetten – emberi szemmel nézve – tönkretett életet hurcol. A főiskolás egy későesti beszélgetésben másként kérdez az élet értelmére, mint a fagyos hajnalon buszra váró munkás. . . Másként kérdez a hitetlen, mint a hívő. Más formában fogalmaz az, aki igyekszik lelkiismeretes lenni, mint az, aki nem. A 19. század embere másként tette fel ezt a kérdést, mint a 20. századi. És mégis: alapjában véve mindig ugyanaz a rejtély áll előttünk, választ követelve.

(Holland katekizmus, Német kiadás, Nijmegen, 1968. 5)

*

A kérdés az élet értelme után bennünk van. S ez mutatja azt, hogy a válasz reá – nincs bennünk. Válaszokat persze tudunk adni e kérdésre, de megnyugtató, igazi választ nem. Ha tudnánk, már nem kellene kérdezni. A válasz – Istenben van. Úgy tartozunk egymáshoz, mint kérdés és válasz. Valóban így fordulok Isten felé?

BE

A KIKERÜLHETETLEN KÉRDÉS

Az élet értelmére vonatkozó kérdés nem úgy foglalkoztat minket, mint kívülállót, érdekteleneket. Saját életünkről, saját boldogságunkról van itt szó...

De nem fölösleges ez a kérdés? Nem ráérő emberek kíváncsiságára csupán? Nem több benne a spekulálás, mint a komoly valóság? Hisz akinek keze tele van munkával, lelke pedig családi feladatokkal, az nem ér rá ilyesmin rá-gódní!

„Minden tettünk, minden elfogadásunk egy-egy kérdés, S egyben a válasz is a kérdésre.”

Igen: munkánk, családunk s bármilyen foglalatosságunk, legyen bár keserves vagy derűs, – mind ezt a kérdést hordozzák! A kérdés észrevehetően oly nagy és oly mély, hogy újból és újból fölvetődik. Nemcsak a csendes pillanatok gondolatai, hanem minden tevékenységünk is felszólít minket, erőteljesen, unszolóan: Légy boldog! Legyen értelme az életednek! Érd el léted valódi tartalmát!

Munkánk végzése, a családi kör azonban nemcsak kérdések, mindig mélyebbre hatoló élet-kérdések. Válaszok is egyben! S a válasz a mi kezünk munkájából, a mi szeretetünkben nő ki. A megtett munka, az egészség, a jó gyermekek – valamiképpen beteljesedései a mi ügyünknek, hogy ti. az élet értelemmel bír számunkra.

(Holland Katekizmus, 6.)

*

A kérdés időnként mindenkit meggyötör. De csak nem hisszük azt, hogy Isten azért adta, hogy kínozzon minket? Hogy csupán kielégíthetetlen szomjúságot keltsen bennünk? Az életünk értelmére vonatkozó kérdést, vágyódást úgy helyezte belénk Isten, mint iránytűt, mely utat mutat öhozza.

BE

JANUÁR 8.

LÉTÜNK FENEKETLEN KÚTJA

Miként a Halálnak vagyunk kitéve, ugyanúgy – vagy még inkább – az Életnek vagyunk alávetve.

Hatoljunk le önmagunk legtitkosabb mélyére. Járjuk körül létünket. Hosszan kutassunk, hogy megtapasztalhasuk a ránk ható erők óceánját, amelybe szinte belemerítve folyik növekedésünk. . .

Elhagyva napi teendőim és viszonyaim világosnak látszó mezejét, leszálltam önmagam legbensejébe, abba a feneketlen szakadékban, ahonnan – zavarosan érzem – kiárad cselekvőképességem. Nos hát, ahogy távolodtam a megszokottan nyilvánvaló dolgoktól, amelyek felületesen megvilágítják a társadalmi életet, olyan mértékben tapasztaltam, hogy énem kicsúszik a kezemből. Minden lefelé tartó lépcsőfokon más személyt fedeztem föl magamban, akinek nem tudtam többé pontos nevet adni, s aki már nem engedelmesskedett nekem. S mikor abba kellett hagynom kutatásomat, mert nem volt már út a lábam alatt, – feneketlen mélység tátongott előttem, amelyből – nem tudom, honnan fölfakadva – ered az a folyam, amit úgy merek nevezni: az én életem. . .

Lépésről lépésre, nemzedékek hosszú során meg tudjuk rajzolni a minket hátán hordó zuhatag részleges előzményeit. . . De sem elméletben, sem gyakorlatban, sosem leszünk képesek elfogni az Élet forrásait. Sokkal inkább kapom, mint alkotom magamat.

(Teilhard de Chardin: *Benne élünk*, „Ahogy lehet” 1965. 54–55)

*

Egyikünk sem maga akart világra jönni, hanem szüleitől kapta életét. De őseink is így kapták létüket – saját megkérdezésük nélkül! Ha belegondolunk ebbe, rá kell jönni kiszolgáltatottságunkra. De minek vagyunk kiszolgáltatva? Egy vak biológiai törvénynek, a véletlenek láncolatának, vagy pedig egy jóságos Személynek: az Istennek? Ha Istenéi vagyunk, akkor nem vagyunk játékszerei vak erőknek. BE

AZ ÖSSZEFÜGGÉSEK HÁLÓJÁBAN

Elámultam e fölfedezésen (ti. létem feneketlen mélységén), és vissza akartam kerülni a napfényre. A megszokott dolgok kényelmes környezetében szerettem volna elfelejteni ezt a nyugtalanító rejtélyt... De íme még az emberi tülekedések közepette is megintcsak megjelent figyelő tekintetem előtt az Ismeretlen, aki elől szökni akartam... Most már az egymást keresztező véletlenek tömkelege mögé bújt, amely a Világmindenségnek s az én kis egyéniségemnek vásznát szövi. De ugyanaz a titok volt, fölismertem. Szellemünk megzavarodik, ha megmérni próbálja az alattunk sötétlő Világ mélységét. De akkor is szédül, ha megszámlálni igyekszik azokat a kedvező eshetőségeket, amelyeknek összjátéka minden percben biztosítja a legkisebb élőlény fönmaradását és sikerét... Szédület fogott el: mily szörnyű kicsi annak eshetősége, s mily óriási annak valószínűsége, hogy én egyáltalán létezem, s itt vagyok a megvalósult világ ölén.

Ekkor én is, mint bárki, ha óhajtja megtapasztalni ezt a belső élményt, éreztem, mint nehezedik rám a világmindenségben elveszett atom lényegbevágó nyomora, az a szörnyű végzet, mely nap mint nap zuhantat emberi akaratokat az élőlények és a csillagok örületes tömegébe. S ha valami megmentett, hát az Evangélium volt az, amelyet isteni sikerek biztosítanak, s amely az éj feneketlen sötétjéből így szólt hozzám: „Én vagyok, mit félsz?”

(Teilhard de Chardin: Benne élünk, 55–56.)

*

Amikor ijedten, eltörpülve rádöbbenünk, hogy a Sors kezében bábuk, játékszerek vagyunk, akkor valóban nincs másutt menedék, mint Istennél, aki a Sorsot is kezében tartja! Összeroppanásaim idején merem-e magamat Isten kezébe vetni, vagy bambán, gyámoltalanul kiszolgáltatottnak magamat a Sorsnak?

BE

19

JANUÁR 10.

KISZORUL-E ISTEN AZ ÉLETBŐL ?

Hivők és nem hivők oldaláról elhangzik a kérdés, hogy a tervezés és technika világában megmarad-e átfogó szellemi tényezőnek az istenhit és a vallás. A nem hívő a feleletet csak az élet jelenségeiből olvassa ki, a hívő ellenben azt mondja: amennyiben van Isten, Ő nem engedi, hogy az ember elfeledje, s neki megvan a lehetősége arra, hogy maga felé irányítsa a figyelmet. De azért számunkra is probléma marad, hogy a technika világában nem alakulnak-e át azok a lélektani képességek, amelyekkel az ember a hit világába kapaszkodott. . . Az „Istenhalála” teológusai azt fájlatják, hogy ma már csak az élet peremén, a halállal kapcsolatban találkozhatunk az Isten-lét problémájával. Viszont ha meggondoljuk, ez nem is olyan kis dolog, hiszen életünk és létünk értelme vagy értelmetlensége ott jelentkezik igazán.

(Gál F.: Istenről beszélünk, 245–6)

*

A tervezések és technika világában rések maradnak, amelyeket a tervezés és technika sohasem tud betapasztani. Ilyen a halál és a váratlan halál. Nem büntetés az illetőre nézve, de Isten figyelmeztetése mindenki számára, hogy az ember nem az élet mestere. – Észreveszem Isten ujjának intését?

RJ

ELTŰNIK-E AZ „ISTEN” SZÓ A SZÓTÁRAKBÓL

Vajon eltűnik az „Isten” szó nyomtalanul és maradéktalanul, anélkül, hogy helyét üresnek éreznénk, hogy valami más szóval pótolnánk, anélkül, hogy legalább kérdésként megmaradna, ha már feleletként nem fogadják el az emberek? S mi lesz akkor, ha ezt a feltevést komolyan vesszük? – *Ez esetben az ember már nem nézne szembe a világ és saját léte egészével, mint egésszel. Mert éppen ezt nyújtja az „Isten” szó...* Akkor az ember maradéktalanul belefeledkezne a világnak és saját létének egyedi dolgaiba... Nem venné többé észre, hogy ő maga is csak egyedi lény, s nem maga a Lét, hogy csak kérdéseket vet föl, de nem is gondol a kérdés gyökerére, hogy minduntalan csak egyedi eseményeivel foglalkozik saját életének, de nem látja élete egészét. Benn ragadna így *ebben* a világban s önmagában...

Elfelejtene az Egészet és saját létének Alapját, s még azt is elfelejtene (ha lehet így mondani), hogy ezt elfelejtette. Mi lenne akkor? Csak egyet mondhatunk: megszűnnék ember lenni... Hisz ismerünk pusztán biológiai öntudatot is és (ha tetszik) állati intelligenciát is, amelyben az Egész utáni kérdés nem játszik szerepet, amelyben az „Isten” szó nem jelent sorsdöntő tényezőt... Ember azonban tulajdonképpen csak ott létezik, ahol legalább kérdésként, legalább tagadott kérdésként kiejti ezt a szót: „Isten”. Az „Isten” szónak teljes, még az emlékét is kitörő elhalása annak a jelzése lenne – de ezt már akkor senki sem fogná föl! –, hogy maga az emberiség halt meg.

(H. J. Schultz: *Wer ist das eigentlich – Gott?* München, 1969. 17–18)

*

Máról-holnapra élek-e csupán, sodródva az események folyásában, mint a többi élőlény, vagy kezemben tartom életem alakítását? S tisztában vagyok azzal, hogy ehhez ismernem kell életem célját? Milyen beteljesedést várok?

BE

JANUÁR 12.

AZ „ISTEN” SZÓ

Az emberi nyelvekben, amelyek keretében s amelyek által emberi életünket kifejtjük s létezésünket tudatosan hordozzuk, megtalálható az „Isten” szó... De az „Isten” szó nem egyik a többi szó közt, hanem az a szó, amelyben a nyelv, vagyis a világnak és a tudatnak önmagát kifejező találkozása egységben, alapjában ragadja meg önmagát...

Ha jól értjük az „Isten” szóról mondottakat, akkor világos, hogy e szót nem egyéni munkával gondoltuk ki, s nem így került tudatunk raktárába. Mi csak befogadtuk az „Isten” szót, az hozzánk érkezett a hosszú történelmi múlttal rendelkező nyelv közvetítésével... Ez a hozzánk elérkező nyelvtörténelem, amelyben az embert megszólító s neki kérdést feltevő „Isten” szó is felbukkan, kétszeresen is képe és hasonlata a szavak mögött rejlő jelentésnek. Nem gondoljuk azt, hogy mivel mi mondjuk ki az „Isten” szót, az már a mi alkotásunk. Inkább ez a szó alkot meg minket, mert emberré tesz... Ez a szó létezik, benne van az emberi történelemben, és alakítja az emberi történelmet. Szó ugyan – és ezért elröppenhet a fülünk mellett... De ezáltal még nem szűnik meg létezni... Itt van. Ugyanazokból a forrásokból fakad, amelyekből maga az ember is származik... Ő a nyílás a megfoghatatlan titkok világába.

(H. J. Schultz: Wer ist das eigentlich – Gott? 19–21)

*

Az Isten neve minden embernek, a vallástalannak is, többször a nyelvére kerül. „Jaj, Istenem!” „Hála Istennek” – mondogatjuk, vagy esetleg káromoljuk Isten nevét. Valóban készen kapjuk Isten nevét, – de mindig olyankor használjuk, mikor valahogyan életünk értelmével kerülünk szembe. Akár úgy, hogy az kétségessé válik, akár úgy, hogy váratlanul felcsillan. Csoda hát, hogy az Isten neve szent? A számomra is szent?

BE

ISTEN NEMCSAK FORRÁSA A LÉTNEK, DE ÉRTELME IS

A vallás arra felel, vajon a valóság jó vagy rossz. Vajon az igazi valóságot megközelíthetjük-e vagy sem. Hogyan illeszkedik az ember a valóságba és hogyan kell a jó embernek élnie...

Az egész mindenség elveszti értelmezhetőségét és minden értelemnyújtó rendszer kérdésessé válik, ha az alapvető kérdésekre nincs felelet. A vallás csupán burkoltan is jelen lehet és talán csak akkor kap szerepet, amikor az ember a halállal, a misztériummal, a fizikai vagy erkölcsi rosszal kerül szembe.

Maga a tény, hogy ezekre az alapvető kérdésekre vannak válaszok és szükség esetén hozzáférhetők, megóvják az embert attól, hogy a káosz úrrá legyen fölötte.

A vallási alapkérdésekre adott válaszoknak nem kell okvetlenül pozitív értelműeknek lenniük. És nem kell szakrális vagy transzcendens valóságot megkövetelniük...

Vallásszociológiai szempontból azonban senki sem élhet értelemnyújtó rendszer nélkül. Ezért igaz Émile Durkheim tétele: „A vallás mindig létezni fog.”

(A. M. Greeley: A hitehagyás társadalomtudományi modellje, Mérleg, 1972. 55–6)

*

„A vallás nem más, mint...” „A vallás arra való, hogy...” „A vallás azért keletkezett, mert...”

Vannak emberek, akik egy mondatban akarnak perdöntő érvényességű meghatározást fogalmazhatni a vallásról. Pedig az épp oly összetett, mint maga az ember s az emberi élet.

Ha mégis meghatározásra kényszerülnék, nem így fogalmaznám-e meg: „A vallás a mindenségnek oly értelmezése, amely arra vezet rá engem, hogy transzcendens összefüggésben találjam meg emberségem helyét és értelmét.”

BL

JANUÁR 14.

A CSILLAPÍTHATATLAN VÁGYÓDÁS

Ha már a létünk ilyen (tökéletlenségbe zárt), miért nem törődünk bele? Miért járjuk végig életünket olyan kérdéssel, amely felülmúlja mindazt, amit találunk? Miért van az, hogy minden választ elégtelennek érzünk? Szívünk valami tökéletes biztonságra szomjazik, valami tartós szeretetre, valami felhőtlen boldogságra. S ez a vágyunk tulajdonképpen sohasem elégül ki az életben, mégis megmarad bennünk...

De hát nincsenek pillanatok, amelyekben egészen elégedettek vagyunk? Néha – úgy látszik: – igen. Ha egész lényünk egy dologra összpontosít, s azt élvezni tudjuk! Pl. borzasztóan szomjas vagyok valamilyen pusztaságban. A szomjúság folyton növekszik. Már mindenestől egyetlen sóvárgás vagyok a víz után. A víz számomra „minden” lett. S aztán rábukkanok egy oázisban. Lehajolok, bemártom fejem a kútba, s iszom; egy pillanatra úgy tűnik, mintha tökéletes kielégülést találtam volna. Teljes a béke bennem. De hamarosan rá újabb kívánság gyötör: lábaim sajognak. Magányos vagyok...

Egyetlen dolog sem lehet számomra a Minden...

Ne mondjuk hát, hogy meg kell elégednünk a mi szép, mozgalmas, emberi, véges életünkkel. Hiába is mondjuk, nem leszünk elégedettek vele. Minden tettünk háttérében olyan vágyódás húzódik meg, mely azt a sejtést takarja, hogy egy mindentudó, végtelenül jó és szép Valóság tartja kezében a mi véges életünket.

(Holland Katekizmus, 16–19)

*

Az ember mindent el akar érni. De valóban csak Istennel szemben, a megtalált Isten közelében mondhatja ki Asszisi Szent Ferencel: „Istenem és mindenem!”

BE

A JÓ VONZÁSÁBAN

Beszéltünk vágyódásunkról a boldogság után. Beszéljünk most a jó utáni vágyunkról.

Tudja jól az ember, hogy boldogságát nem keresheti minden áron; hogy az már nem volna boldogság. Az ember jó is akar lenni. Bármennyire szeret is valaki egy nőt, ha ezáltal egy férfit és négy gyereket szerencsétlenné tenne, gondolkozni kezd. A „jót” az ember fölébe helyezi a „boldognak”, különben nem érezné magát igazában boldognak. Ezt diktálja lelkiismeretünk.

Minden ember, legyen bár vallásos vagy sem, tudja, hogy van lelkiismerete. Gyakran megkísérelték a „lelkiismeret szavát” visszavezetni könnyebben felfogható dolgokra, s így megmagyarázni. Gondoltak valamiféle természetes „fékre”... Próbálták megérteni az ember önbecsüléséből, a közvélemény nyomásából, örökölt szokásokból, a nevelésből, a környezettől stb. De mindezek a magyarázatok ténylegesen csak egy valamit magyaráznak meg: a lelkiismeret különböző megjelenési formáit; hogy ez a bizonyos nép vagy ember miért éppen itt húzza meg a határvonalat jó és rossz között, s a másik nép, a másik ember miért másutt? Mert az valóban különböző az emberiségen belül, hogy a lelkiismeret mit ítél konkrétan jónak vagy rossznak. *De abban már mindenki egy úton jár, hogy különbséget teszünk jó és rossz között, s ez a különbségtevés mélyebbre hatol, mint a hasznos és káros, a kellemes és kellemetlen dolgok közti megkülönböztetés.*

(Holland katekizmus, 19–20)

*

Itt is ugyanaz a probléma, mint az élet értelme vagy a boldogság körül: keresünk valamit, ami nem bennünk van! Jók szeretnék lenni, de igazában nem vagyunk azok. – Hát nem elég világos szívünk szava? Minden vágyunk Isten után kiált! Miért harcolunk sajátmagunk ellen? Miért akarunk úgy boldogulni, hogy közben sajátmagunkat tagadjuk meg?

BE

25

JANUÁR 16.

ISTEN ÉS A KÉPZELETÜNK

Valóban csak merő elképzelés volna az Isten?...

Feuerbach szerint nem Isten alkotta az embert a maga képére és hasonlóságára, hanem éppen fordítva, az ember az Istent. Isten a valóságban nem létezik, csak emberalkotta kép, az emberi képzelet szüleménye...

Tény az, hogy Isten képe korok és kultúrák változásai szerint az emberek szemléletében is megváltozik...

Isten megismerésében – mint minden más emberi megismerésben – a megismerő alannak aktív szerepe van...

Az emberi képzeletnek nemcsak szerepe van Isten megismerésében, hanem ez a szerepe elkerülhetetlen. Mert lehetetlen, hogy akivel személyi kapcsolatunk van, annak belső képét ne alkossam meg magamban. Ha nem élne bennem barátom képe, barátságunk nem is volna belső találkozás és kölcsönös azonosulás, szóval nevére méltó barátság. Ez azonban egyfajta dilemma elé állít: vagy nem alakítom ki magamban a másik ember képét, de akkor lassanként megszűnik belső kapcsolatunk velem, ... vagy kialakítom magamban ezt a képet, de ez azzal a veszéllyel jár, hogy képe, állandósulva bennem, lassanként elmervedik ... s végül is hamissá lesz.

Ugyanez áll Istenre is. Ha nem él bennem az ő képe, ő maga hal meg bennem. Ha viszont él bennem ez a kép, akkor az mindenképpen torzított, ... emberszabású kép lesz... Nincs más kivezető út ebből a dilemmából, mint az, hogy *Istenről formált képünket sohase azonosítsuk magával az élő Istennel*. Amit tennünk kell, az ennek éppen az ellenkezője: ki kell tárunk szívünket, lelkünket az élő Isten felé.

(Békés G.: Istenkeresés, Róma, 1974. 52-59)

*

A vallásos embert néha leintik: „Csak ne képzelődj!” Miért? Az jobb, ha Isten helyett bűnös, sötét vágyak töltik be képzeletünket? – Én mennyi helyet engedek képzeletemben Istennek?

BE

ISTENKERESÉSÜNK RUGÓJA

Mi az igazi oka annak, hogy egyáltalán foglalkozik az ember Istennel és elképzeli őt? Az ateista humanizmus ennek okát kizárólag az emberben látja: Feuerbach az embernek a teljes humánusra való törekvésében, Marx a kiszákmányolt néposztályok felszabadulási vágyában, Freud pedig abban, hogy a gyöngé ember ösztönszerűen védelmet és támaszt keres. Nem kétséges, hogy mindez lehet közvetlen indítóoka az ember Isten felé fordulásának, de elfogadható-e igazában, mint annak teljes és kielégítő megokolása? A kérdés ugyanis a külső jelenségeken túl magára a képességre irányul: *miért képes az ember arra, hogy olyasvalamit keressen, vagy olyasmire törekedjék, ami túl van tapasztalati körén és fizikai létének határain?* Honan az a képessége, hogy magával valamiképpen rokon, de mégis mérhetetlenül nagyobb és tökéletesebb lényt el tudjon képzelni? És honnan az a belső indítása és törekvése, hogy akit elképzelt, azzal valamiféle kapcsolatba is jusson. Végeredményben miért keresi az ember Istent?

A kielégítő válasz, ami akarva-akaratlan magából a projekciós elméletből is következik, aligha lehet más, mint az, hogy *az ember természettől önmaga felülmúlására képes lény*, aki egész mivoltában ösztönszerűen arra törekszik, hogy meghaladja önmagát. Ez a transzcendens dinamika viszont arról tanúskodik, hogy léte mástól, nem önmagától származik, és beteljesedését is abban éri el, aki létének forrása.

(Békés G.: Istenkeresés, 62–63)

*

Döntő különbség az, hogy valaki csak saját természetes léte határain belül mer-e tervezgetni, vagy ki mer-e lépni önmagából a végtelenség felé. A vallásos hitben ez a bátorság mutatkozik meg: mer felülemelkedni önmagán. – Én mit fejleszték magamban: a bátorságot vagy a gyávaságot?

BE

JANUÁR 18.

A HIT ÉSSZERŰSÉGE KÉZENFEKVŐ

Az emberi léttel együttjáró jelenség az életbe vetett bizalom. Ez szinte követeli, hogy elemezzük, és keressük okait. Az emberek annyi baj, csalódás, betegség, halál ellenére sem akarnak szabadulni attól a feltevéstől, hogy az életnek van értelme. . .

Mindenütt találkozunk emberekkel, hívőkkel és nemhívőkkel, akik gyarlóságaik ellenére igyekeznek a jót választani s ezzel megvallják, hogy a végső szót a jótól várják és nem a rossztól. Nem jelzi ez az eljárás, hogy az emberi lét nem fér meg önmagában, hanem kitekint biológiai korlátai közül és egy felsőbb rend érvényesülését akarja előmozdítani? . . . Csak úgy magyarázhatjuk, hogy az élet önmagában valamilyen üdvösségi ígéret. . . Az üdvösség történetében Krisztus élete, halála és feltámadása ezeknek a történeti igazolása volt. Ezért mondjuk, hogy *a keresztény hit létünk belső törvényének vonalába esik, illetőleg annak meghosszabítása. A hit azt az alpmagatartást teszi tudatossá, amivel saját életünket, általában az életet értéknek tekintjük.*

(Gál F.: Istenről beszélünk 35–37)

*

Jézus megváltása a legnemesebb emberi vágyak kielégítése, mert nemcsak a léleknek a bűntől való megszabadulását eredményezi, hanem az egész emberi személyiségnek a tudatlanságból, éhezésből, elnyomásból, betegségből való felemelését hirdeti. – Megelégszem-e bizonyos fejlődéssel, vagy várok, kívánom, elősegítem-e az ember teljes kibontakozását?

RJ

LÉTÜNK KEZDETE

Hogy indult el életünk? Honnan fakadt? – Szüleinktől. Évről évre többet tudunk meg a fogantatás és öröklés folyamatairól. De még mindig nem tudjuk megjósolni, hogy valóban szüléshez vezet-e a folyamat, s éppoly kevésbé tudjuk kiszámítani, hogy fiú vagy lány fogamzódik-e. Még kevésbé tudunk jósolni az új ember egyéniségére vonatkozóan. Elképzelhető ugyan, hogy egyszer e téren is előrehalad a tudomány, de akkor is egy új lénynek, egy gondolkodó és szerető centrumnak, egy új én-nek a létrejötte olyan esemény marad, mely felülmúlja a szülők vagy a tudósok felfogó képességét. Minden új ember valami egyedi lény, aki nem érthető meg teljesen. Hogy ki vagyok én, az nem magyarázható meg sejtjeim bizonyos számából, melyek a mikroszkóp alá helyezhetők. Minden egyes ember létrejöttében ugrás található, – ugrás a személyi létsíkba, kezdete egy új énnnek, olyanak, amilyen eddig még egyáltalán nem létezett. És ez a kezdet tulajdonképpen homályban történik...

Éppen az emberi élet létrejötte érteti meg velünk azt, hogy Isten nem annyira teremtette a világot, mint inkább állandóan teremti...

Egy ember létrejötte szent pillanat, amelyben különösen világossá válik ez a teremtő erő. Mert: *szüleim nem pontosan engem akartak. Ők gyermeket akartak, fiút vagy lányt. Engem egyedül Isten akart.* Egy én, aki Istent tegezni képes, aki vele közvetlen kapcsolatba léphet, – az két ember örök-lési anyagából és egyben Isten kezéből jön a világra.

(Holland Katekizmus, 11–12, ill. 428)

*

Isten akart engem, – önként, szabadon. Most rajtam a sor. Akarom-e Istent – önként, szabadon? Ha igen, úgy ő az enyém lesz, én pedig örökre az övé!

BE

JANUÁR 20.

AZ ISTENI HÍVÁS FÖLDI KÉPMÁSA

A kisgyerek az anya szeretetének szólítására ébred öntudatra... Az anya mosolyának és egész odaadásának értelme az, hogy általa válasz ébred, szeretetből szeretetre: *a gyermek énjét szólítja egy másik személy.* Világos, mégpedig egészen eredeti adottságként, hogy az anya személye nem azonos a gyermek énjével, hanem mindkét centrum a szeretet ellipszisében kering egymás mellett, és az is, hogy ez a szeretet a legfőbb, a mindenestől kielégítő Jó, melynek mindent megelőző értékén túl már semmi nagyobb nem várható. – Ezért ebben az Én-Te kapcsolatban a valóság egész teljessége benne van lényegében (mint egy Paradicsomban). Mindaz, amit később csalódásként, hiányként, sóvárgásként él át az ember, ehhez képest csak származék. Ezért a kezdetnek villámfénye mindent – az Én-t, a Másikat, a Világot – fényárba borítja, olyan ragyogó és boldogító sugárzásba, hogy az már magában foglalja az Isten felé való nyitottságot is. „Kezdetben volt az Ige”, amellyel egy szerető személy megszólít. Ennek a megszólításnak ajándék-jellege közvetlenül, minden reflexiót megelőzően a válaszadásban, a megszólítás elfogadásában válik tudatossá. A kisgyerek nem fontolgatja azt, hogy édesanyja hívogató mosolyát szeretettel viszonzozza-e vagy sem; amint a Nap előcsalja a zöld növényzetet, úgy ébreszt a szeretet is újabb szeretetet; az ember énje a hívó személy felé fordulásban ébred önmaga tudatára. *Azáltal, hogy önmagát átadja a hívásnak, átéli önmaga létét: én adom magamat.* Azáltal, hogy kilép önmagából sajátmagának egy másik állapotába, az előtte kitarukozó világba, megtapasztalja saját szabadságát, saját ismerését, saját szellemiségét.

(H. U. v. Balthasar: *Mysterium Salutis*, Köln, 1965.
I. 15–17)

*

A gyermek boldogsága az, hogy nem senkié, hanem szülcicé. Én senkié vagyok, vagy Istené?

BE

VÁLASZ A SZERETŐ HÍVÁSRA

Amennyiben a gyermek válaszol (anyja szeretetére), és megfelel egy olyan utasításnak, amely nem saját bensejéből indult ki, – a kisgyermek sohasem gondolná azt, hogy ő maga váltotta ki anyja mosolyát, – a valóságnak ez az Édenkertje, mely a gyermek körül kivirul, csodaként jelenik meg: *nem saját énjének kegyelméből létezik a körülvevő tér és világ, hanem a Másik személy kegyelméből.* És a gyermek énje lábát ennek a valóságnak talajára helyezi, és a másikhoz vezető utat végigjárni csakis a neki előlegezetten felkínált kedvezés erejében képes...

Ott azonban, ahol a szeretet válaszadásra bátorít fel, ott az Én-t léte közepén érinti meg, s így az Én is csak egész teljességével, lénye központjával, léte egészével adhat választ, össze kell szednie lénye legjavát, hogy megfeleljen a hívásnak. Minden kockára kell tennie. Ez a teljes igénybevétel a szeretet legfőbb boldogításaihoz tartozik; mivel az anya hívása nem a gyermek valamilyen tulajdonságának szól, hanem magának a gyermeknek, ... azonnal megérzi: az én személyemet szeretik, én vagyok kedves anyám számára, így hát válaszom sem lehet más, mint szeretett Énem átadása...

Egy következő folyamat feladata az, – s ebbe a szülőknek kell gyermeküket bevezetni, – hogy a kezdeti egyöntetű szeretetben differenciákat kell felállítani: begyakorolni az embertások iránti szeretet, és az Abszolútum iránti szeretetet, a gyermeki szeretet odafordulását Isten felé. Ez a legsimábban akkor történik, ha a szülők önmagukat is „Isten gyermekeiként” mutatják be gyermeküknek... Ez a korlátlan szeretet alapozza meg és hordozza a szülő-gyermek szeretetviszonyt, de korlátosságában már kifejezetten az Abszolút Szólítóra, Istenre irányul.

(H. U. v. Balthasar: *Mysterium Salutis* I. 15–17)

*

Szüleim hívására annak idején feleltem. Istenére is?

BE

JANUÁR 22.

A JÖVŐ ÍGÉRETEI

Ha a történelem folyását figyelmesen nézzük, előrehaladást figyelhetünk meg... Egy újszülött gyermek ma új várakozások légkörében él.

S mégis a haladás s növekvő humanitás évszázadai után is olyan tömeggyilkosságok estek meg pontosan a föld legcivilizáltabb részein, amelyeknek alig akad párja a történelemben. S ha fel is találtunk már olyan eszközöket, amelyekkel a halál bekövetkezését hátráltathatjuk, a halált okozó eszközök fejlődése is lépést tartott ezekkel. Rakétáinkkal kimerészkedünk Földünk határain túlra. Más rakétáinkkal viszont képesek vagyunk megsemmisíteni ezt a Földet. És készülnek is ilyen rakéták. A jövő bizonytalan.

A saját jövőm is bizonytalan. Jó lesz, vagy rossz? S gyermekeimé? Milyen áramlat ragadja el egykor őket? S aztán újból csak itt áll a halál bizonyossága, a minden vágyunkat megcsúfoló keserű valóság. Hisz mégha a jövő az emberiség számára valóban boldogabb lenne is, s a bárátság, szabadság ezeréves uralma valósulna is meg, mindenkire ugyanaz a sötét kapu várna, amelyen annál keserűbb szívvel lépnénk át, minél boldogabb lenne a földi élet, s minél tökéletesebb az emberiség...

Az egész emberi történelem, a jelen, jövő és múlt, a világ-egyetem keletkezése, minden fájdalmával, aggódásával, szeretetével, örömeivel, romjaival együtt nem lenne más, mint rossz tréfa?

(Holland Katekizmus, 15–16)

*

Ha az embert bizonytalan körülmények veszik körül, maga is elbizonytalanodik. Ezt a belső bizonytalanságot győzi le a hit, mely nem bizonytalan eseményekre, hanem az örök Istenre épít. – Imákozom-e ezért a nagy isteni ajándékért, a hit kegyelméért?

BE

A LÉTEZÉS KOCKÁZATA

Az egyén számára üdvös figyelmeztető a gondolat saját létrejöttének ijesztő esetlegességére... Isten nem feltétel nélkül akarta őt, hanem saját fénylő, teremtői aktusa hozzákötdött homályos, sőt vak teremtett okokhoz. Innen nézve a „létbe való belevettségünk” kifejezés nem is látszik túlzottnak. A faj és a személyes szellem között a létben szinte geológiai, féleletes méretű törésvonal húzódik... Ezt a szakadékot nem szabad démoni vagy tragikus módon értelmezni, de nem is kicsinyelhetjük le; a halál küszöbén végérvényesen előbukkan. A fajfenntartással létrejött élőlény kezdettől fogva halálra ítélt; a csupán természetes lényeknél a halál szükségszerű ellentétpárja a születésnek. *De mit jelent a meghalás egy szellemi személy számára, aki közvetlenül Istentől jött és Istenhez tart, – s közben magát e természetes világ polgárának érzi?*

Ebből a titokzatos pontból világosodik meg az emberi létnek egyik alaptörvénye. Bármekkora is az anyagnak, a vitális és biológiai elemeknek a helye az emberben, bármennyire át is járják – a természet egészébe belesorolódva – annak statikus és változó törvényszerűségei: szellemével mégis közvetlenül Istenre van irányítva, ha az egyén fejlődése és a világ fejlődése szerint e téren különböző stádiumban lehet is... Az ember, mint értelmes és szabad lény, fel van mentve az alól, hogy önmagát a természet túlerejének démoni módon kiszolgáltatottnak érezze... Az ember, mint természeti lény nem keresné Istent a végtelen kozmoszban, ha már meg nem találta volna őt úgy, mint szellemi lényt: mint az embernek szeretetben fogant kezdetét.

(H. U. v. Balthasar: *Mysterium Salutis*, II, 18–19)

*

Nem mindegy, kik az őseim, kinck természetét, vonásait hordom! Nem mindegy, hogy Isten is őszám-e!

BE

JANUÁR 24.

A BOLDOGSÁG UTÁNI VÁGYÓDÁSUNK

Az ember boldogság utáni vágyát képtelenek vagyunk elcsitítani. Utópiáról, illúzióról, vagy talán jogtalan igényről lenne csupán szó, amikor a szenvedés nélküli, boldog élet után áhítózunk? Egyáltalán jogunk van ehhez, kívánhatjuk-e jogosan a szépet, az elmúlhatatlant, a romolhatatlant, amikor mindenütt tapasztaljuk, hogy minden, ami szép és gyönyörtkeltő, tova tűnik a világban, és az ember minden tudománya és technikai előrehaladásának ellenére ki van szolgáltatva az elmúlásnak, a szenvedés és a betegség által? A messiási ország, a teljes boldogság utáni vágy nem teljesezhetik be e világban, amelyben az ember a halálnak van eljegyezve. Sok szomorúság van a világban: ez néz ránk az állatok szeméből, a fonnyadó virágokból, minden szépség alkonyából. Michelangelo a szomorúságnak szonettet is szentelt: „Miért ígértél derűs napot, köpeny nélkül elindulék? Alacsony felhő öntötte rám áradatát, gögös mocsárrá változtatva át virágzás színhelyét.” Csalódás és szomorúság ellenére a derűs kép után vágyódunk. Bárcsak lehetnénk az el nem múló örök élmények foglyai!

(W. Bergengruen: Dichtergehäuse, Luzern, 1978. 63)

*

Tudom, hogy mindig veszélynek kitett ember vagyok, ezért tör fel bensőmből szüntelenül valami titkos vágy, amely az élet lehetőségein túl akar emelkedni.

CsJ

AZ ELMŰLÁS KÍNJA

Egy nagyon mély nyugtalanság van bennünk. És pontosan akkor, amikor az élet Igen-nel válaszol nagy kérdéseinkre: amikor munkánk nyomán valóban emberibbé válik a világ s az ember, amikor a szeretet valódi lesz és tökéletes. Ilyenkor nem kívánjuk talán, hogy megmaradjon az, ami valóban jó? A világban azonban semmi sem marandó. Éppen olyankor, amikor valami egyedülálló, szinte mesés dolog valósul meg, akkor ébredünk tudatára, hogy el kell múlnia annak is. Egy ószövetségi ember szerencsésjének csúcán döbönt rá erre az igazságra, s így írta le: „Mindennek megvan az órája és minden szándéknak a maga ideje az ég alatt. Van ideje a születésnek és a halálnak; ideje az ültetésnek és az ültetvény kiszedésének. Ideje az ölésnek és ideje a gyógyításnak, ideje a bontásnak és ideje az építésnek”... Préd. 3, 1–3.

Igaz ugyan, hogy munkánk eredménye megmarad; hogy az ember halhatatlan művet hagyhat hátra; hogy tudásunk és szeretetünk gyermekeinkben, unokáinkban, a jövő nemzedékben tovább él. De adhat-e mindez a haldoklónak elég reményt afelől, hogy életének volt értelme, ha saját tudata, saját énje eltűnik a földről? Az élet bizonytalan alkonya elegendően megindokolja minden fáradozásunkat, minden jótettünket, az elszenvedett igazságtalanságokat? Ha a mi megismételhetetlen, mindenre fogékony énünk a halálban egyszersmindenkorra megszűnik, vajon beteljesedettnek mondhatjuk életünket?

(Holland Katekizmus, 10–11)

*

A halál természetes dolog, mi mégis természetellenesnek érezzük. Tudjuk, hogy kikerülhetetlen, de megpróbáljuk kikerülni. Ez a kis jel is mutatja, hogy a halhatatlan Isten képmására lettünk teremtvé. – Kérdés, hogy én csak futok-e a halál elől, vagy tudatosan keresem-e a halhatatlan életet?

BE

JANUÁR 26.

SZELLEMI HÁLYOG

Számos akadály van, amely elállja utunkat Isten felé. Itt van mindjárt maga az ember: minél inkább maga körül forog valakinek az érdeklődése, annál kevésbé veszi észre azt, ami körülötte van. A valóság zárva marad előtte, mert mindent csak a saját haszna szempontjából lát. Némi ember a másokban csak versenytársat lát, aki elfoglalja előle a parkolóhelyet. Az ilyen szemléletből hiányzik a kellő mélység és élesség, mert horizontja csakis az önös érdek köre. Az ilyen ember Istent sem veszi észre. Csak akkor bukkanunk rá Istenre, ha túl tudunk nézni önmagunkon, s le tudunk hatolni a dolgok alapjára.

Vannak mások, kik fáradtak, túlhajszoltak, s annyira tele vannak gondokkal, hogy semmire sem tudnak azokon kívül figyelni. Pedig Istennel csak az érdeklődő ember tud találkozni.

S végül vannak az „elfoglaltak”. Ezeknek egyáltalán nincs idejük arra, hogy ilyen dolgokon töprengjenek. Françoise Sagan francia író nő mondta egyszer egy újságírónak: „Isten? – sose gondolok rá!”

Mindegyikünkben van valami ezekből a magatartási formákból. A jelszó tehát: szabadulni tőlük. De még ennél is fontosabb, hogy ne maradjunk meg az elméleti fontolgatásoknál, hanem próbáljuk ki az „Istennel való dolgunkat”. Hisz egy másik embert is csak úgy ismerünk meg igazán, ha érintkezünk vele. Istent is megtapasztaljuk, ha kapcsolatba kerülünk vele.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, Limburg, 1972. 29–30.)

*

Ki akarna közülünk vak lenni? S ki hinné, hogy vakon jól látja a dolgokat? Rá kell jönnünk, hogy a szellemi vak-ság legalább annyira káros és nyomorúságos állapot, mint a testi vakság!

BE

HAMIS ISTENKÉPEK I.

Az ember saját erejéből nem ismerheti föl, milyen is Isten valójában. Ezért van egész sora a hamis istenképeknek. S ezek elhomályosítják látásunkat Istenről. Néha talán még a „hivők” is bűnösök abban, hogy olyan elképzelések keletkeznek, amelyeket valóban képtelen elfogadni a gondolkodó ember. Sokan nem Istent utasítják el, hanem Isten karikatúráját. Megtorpannak egy torzkép láttán. Pedig Isten független a róla alkotott elképzeléseinktől. Ha egy bennszülött az őserdőben kételkedni kezd faragott bálványában, s végül már nem hisz benne, ez nem azt jelenti, hogy nincs Isten, hanem hogy Isten nem fából van.

Egyetlen szót sem használnak könnyelműbben az emberek, mint Isten nevét. Mi mindent jelentett már az „Isten” szó, s mi mindent tettek már „Isten nevében”!...

Martin Buber: „Az „Isten” szónak sok jelentése van. Egy szóval sem éltek vissza annyira, mint ezzel. Az emberck ölték ezért a szóért, mások pedig meghaltak érte... Torzképet alkotnak, s alája írják: Isten; gyilkolják egymást, s azt mondják: Isten nevében.” ...

Vannak emberek, akik olyan pontosan értesülteknek mutatják magukat Isten dolgaiban, mintha „forró drót” kötné össze őket a mennyel. Pedig „Istent nem látta soha senki” – mondja Szent János.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 35–36)

*

Az „istentisztelet” nemcsak valamiféle vallásos gyakorlat, hanem a hívőnek állandó magatartása. Csak aki tisztellel néz Istenre, az tudja megsejteni Isten nagyságát, Isten igazi távlatait. Van bennem ebből a tiszteltből?

BE

JANUÁR 28.

HAMIS ISTENKÉPEK II.

Sokan azt képzelik, hogy Isten egy kedves, idős, szakállas bácsi, aki valahol a felhők fölött, az égben trónol. Ez az elképzelés az antik ember világmésképe épül... Ismert ez a mondás: „Behatoltunk a világűrbe, de sehol sem találtuk meg Istent.” De hiszen Isten nincs helyhez és időhöz kötve, mint mi. Sehol sem áll Isten trónusa, még a Tejúton túl sem. Az „ég” nem lakóhely, hanem állapot.

Mások azt hiszik, hogy Isten olyan, aki sohasem mondhat „Nem”-et. Istent tárgyaló félnek képzelik, akivel üzletet lehet kötni. Az ilyenek szerint Isten azért van, hogy az ember imáit meghallgassa. A meghallgatásnak úgy kell imáinkra következnie, mint az automatáknál. Az ilyen elképzelés Istentől az ember háziszolgáját formálja. Nem is marad el a csalódás! S mi ilyenkor a következmény: „Már nem tudok hinni Istenben.”

Ismét mások részére Isten valami „mennyei rendőr”, aki a világ rendjére ügyel. Ha a gyerekek rosszkodnak, vagy ha villámlik, elhangzik a fenyegetés: „Isten most haragszik.” S a felnőttek dühösek Istenre, amiért örökös ellenére rendetlenség és igazságtalanság van a világban. Mások viszont egész életen át rettegnek Istentől, aki ijesztő pontossággal jegyzi fel minden hibánkat, hogy próbára tegyen minket, s a végén leszámoljon velünk.

Micsoda kicsinyes torzképei ezek Istennek!

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 36–37)

*

Ha a mindennapi dolgainkban annyit tévedünk, hogyan gondolhatnánk, hogy Isten körül olyan egykettőre kiigazodunk? Ha pedig így van, akkor miért nem imádkozunk állandóan azért, hogy Isten ragyogtassa föl bennünk és előttünk igazi arcát?

BE

HAMIS ISTENKÉPEK III.

Többen azon a véleményen vannak, hogy kiigazító szerepkörben Istennek állandóan bele kell avatkoznia a világ folyásába, ha kell akár csodával is. Ezek elfelejtik, hogy Isten a teremtett világot rábízta az emberre. A világnak megvan a maga önállósága és saját belső törvénye, amelyet nem függeszt fel minden szíre-szóra valami „Csodatevő Úr”, hogy ezzel kielégítse kicsinyes kívánságait. . . Istent nem tekinthetjük „hézagpótlónak” sem, aki magyarázatot ad mindarra, amit most – átmenetileg – nem tudunk megmagyarázni.

A primitív emberek a természet erőit is istenekként tisztelték: a Napot, a termékenységet stb. Ma ezeket az erőket megfékezzük és irányítjuk. Ezért a mai ember azt hiszi, hogy ez az eredmény azt jelenti: nem kell már hinnie Istenben. Pedig a valóságban ma még nagyobbnak mutatkozik az Isten. Nem a természet erőiben kell őt keresnünk, hanem mindezek mögött, mint ezek végső forrását.

Ugyanakkor Isten mégsem „egészen távoli” valaki, aki elegánsan visszavonult a világtól. Nem olyan alkotó ő, aki egyetlen mozdulattal elindította a világ gépezetét, s aztán saját sorsára bízta a világot s az embert.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 37)

*

Ha itt a földön ilyen nehezen, torzképeket elvetve ismerhetjük meg Istent, talán megsejtjük azt a boldogságot, amely betölti szívünket abban a pillanatban, mikor először pillantjuk meg Istent szemtől szembe. A mennyország valóban az „örök világosság fényessége”, mely beragyogja a földi élet homályos vándorútjáról hazaérkezett embert.

BE

JANUÁR 30.

TISZTULÓ ISTENKÉP

Egy fiatal lány elvesztette azt a fiút, akit szeretett. Megkérdezte nagybátyját: érdekli-e Istent az ő szerelmük? A nagybácsi azt mondta, hogy Istennek más dolga van, mire a lány így válaszolt: „Ha Istent nem érdekli az én ügyem, akkor engem sem érdekel az Isten.”

Ez az Isten-kép is téves!... Isten minden emberi kérdés legvégső alapja, s a kinyilatkoztatásban Atyánknak mutatta magát.

Összefoglalóan így mondhatjuk: minél kisebb és szűk-körűbb az ember elképzelése önmagáról és a világról, annál kisebbre és szűkkörűbbre sikerült Istenről alkotott képe is. Nem csoda, hogy a növekvő természettudományos ismeretek és a társadalmi haladás a régi kicsinyes istenképet kérdésessé tették. Ezek a megrázkódtatások üdvösek, mert rákényszerítenek minket Istenről alkotott elképzelésink felülvizsgálatára és kitágítására. A modern, természettudományosan tájékozott ember számára Isten egyáltalán nem vált fölöslegessé, – éppen ellenkezőleg: Isten még nagyobb lett tudományos ismereteink fényében.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 37)

*

Istenképünk helyességét vagy helytelenségét azon ítéljük meg, hogy milyen szerepet szánunk Istennek. Ha csak időnként várunk tőle valamit, – ha csak részletfeladatokat „bizunk rá”, – ha nem is kívánjuk, hogy egész életünkbe bekapcsolódjék, – ha csak magunknak akarjuk őt lefoglalni: akkor biztosak lehetünk benne, hogy helytelenül gondolkodunk róla. Isten egész életünknek, minden embernek s a teljes világegyetemnek gondviselő és üdvözítő Ura.

BE

SZÉP ISTENKÉP – SZÉP EMBERKÉP

Az a kép, amit magunknak Istenről alkotunk, befolyásolja önmagunkról alkotott gondolatainkat is...

Ha Istent saját életünk céljaként és titokzatos végső alapjaként elfogadjuk, akkor életünkben minden kis részlet mélyebb értelmet nyer. Jobban felismerjük, hogy miért is élünk, mélyebben megtapasztaljuk, kik is vagyunk. Az Istenbe vetett hit által az ember földi léte is megváltozik. Minden újabb értékelést kap. Bizonyos véges dolgok a hívő ember számára már nem lesznek „végtelenül fontosak”. – Az Istenbe vetett hit által életünk némely titka megoldódik, – s nem igazolás már maga ez is? Persze a hívő számára is sok minden homályban marad, de új erőt tapasztal a nehézségek legyőzéséhez, melyek elé az élet állítja.

Szó sincs arról, hogy az igazi hit az embert elidegeníti önmagától és a világtól. Éppen fordítva: hitéből kiindulva pozitív beállítottságot nyer az ember mindahhoz, amit a mindennapok követelnek tőle.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 38–39)

*

Nem mindegy egy zenész számára, hogy milyen karmester keze alatt játszik. Minél nagyobb és kiválóbb a karmester, annál többet fejlődnek a zenekar tagjai szakmailag, annál több a fizetésük, annál több külföldi meghívást kapnak, annál nagyobb dicsőség a zenekarhoz tartozni. – Ez a hasonlat megsejtet valamit a hívő ember lelkületéből, aki tudja, hogy nem magányos „kocsmai muzsikusz”, hanem a legcsodálatosabb Karmester: Isten zenekarának tagja. Dicsőségemnek tartom én is ezt? Örömmel figyelek Isten karmesteri intéseire?

BE

FEBRUÁR 1.

A TEREMTMÉNYEK TÜKRÉBEN

Természettől balgák voltak mind az emberek, híjával voltak Isten ismeretének, s a látható tökéletességekből nem tudták felismerni azt, aki van, sem művei szemlélésekor nem ismerték fel a művészt, hanem a tüzet, a szelet vagy az iramló levegőt, a csillagok körét, a hatalmas vizet vagy az ég világítóit tartották a világot kormányzó isteneknek. Ha már ezekben isteneket láttak, mert szépségük elbűvölte őket, akkor tudniuk kellett volna, mennyivel kiválóbb a parancsolójuk. Mert a szépség szerzője teremtette őket. Ha megcsodálták erejüket és hatalmukat, ebből arra kellett következtetniük, hogy mennyivel hatalmasabb a teremtőjük. Mert a teremtmények nagyságából és szépségéből összehasonlítás útján meg lehet ismerni teremtőjüket.

(Bölcs. 13–1–5)

*

A Biblia fenti szavai szemrehányást tesznek a bálványimádóknak, akik a teremtmények tükrében nem ismerték fel a Teremtő arcát. A Biblia kijelenti, hogy a természet választ ad a Teremtőre vonatkozóan. De ne felejtjük: a természet olyan választ ad, amilyen kérdést tesznek fel neki. Aki a természetben a szépséget keresi, – az meg fogja benne találni a szépséget. Aki gazdasági értékeket keres a természetben, – az találni fog gazdasági értékeket. Aki pedig Istent keresi a természetben, – az rá fog bukkanni Istenre. A lényeg tehát a kérdezésben van. Aki a természetben nem talál rá Isten nyomára, az nem is kereste Istent. – Én vajon mit keresek a természetben? A régi bálványimádókhhoz hasonlóan megrekedek a teremtett dolgoknál, vagy azok tükrében keresem-e Isten arcát is?

BE

BEBIZONYÍTHATÓ-E ISTEN LÉTE?

Mondjuk ki mindjárt az elején: matematikai, természettudományos módon nem. A bizonyítékok ugyanis a tárgyi világban vannak, Isten pedig nem tárgy, amellyel az ember foglalkozik, hanem „személy.” Hiszen pl. az ember nagy életkérdéseit sem lehet olyan egyszerűen megválaszolni, mint egy keresztretjvényt. . .

Isten kívül áll a természettudományos bizonyítási módokon. Nem bánhatunk vele úgy, mint valami vizsgálati anyaggal a laboratóriumban. Létezését nem lehet matematikailag kiszámolni, vagy kémiai analízissel megállapítani. De azért nem áll kívül Isten mindenféle emberi megtapasztaláson, és létezésére következtethetünk logikus gondolkodással. A tudomány és hit között nem lehet szó ellentétről, ha mindegyik megmarad saját határai között. Max Planck, a kvantumelmélet megalkotója mondta: „Bármerre és bármily messzire tekintünk is, sehol sem találunk a vallás és a tudomány közt ellentmondást, sőt a döntő pontokban meg egyezésre bukkanunk. . . Isten a hívő ember számára a gondolkodás kezdetén áll, a fizikus számára a gondolkodás végén.”

El kell azért ismernünk, hogy mindebből nem következik kényszerítő erővel a válasz: „Isten van.” Ha ez lenne a helyzet, nem lehetnének ateisták. Isten nem kényszeríti rá magát az emberre oly mértékben, hogy visszautasíthatatlan lenne. Ez Istennek az a „gyöngesége”, amelyet megkockáztat az ember szabadsága érdekében.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 28)

*

Isten valóban nem kényszeríti magát rá az emberre. Nekem kell hát eldöntenem: akarom-e, keresem-e őt? Ne várjam, hogy a körülmények lökjenek Isten karjaiba. Nekem kell karjaiba vetnem magamat. Hajlandó vagyok rá?

BE

FEBRUÁR 3.

AKARJUK MEGTALÁLNI ISTENT!

Isten létének belátásához az embernek összes erőit mozgósítania kell, értelmét éppúgy, mint akaratát vagy érzelmeit. Itt valami alapvető döntésről van szó, amely nyomot hagy az ember életén, – és a döntések az akarat művei!

E. Bloch filozófus mondta: „Vannak ismeretek, amelyeket csak akkor szerzünk meg, ha érdekünk fűződik hozzájuk.” Az embernek tehát késznek kell lennie Isten megtalálására. Sokan azonban egyáltalán nem tekintik érdeküknek Isten létezését. Mert ha van Isten, akkor ennek megvannak a következményei. Talán az ember egész addigi életének megváltozását jelentené, s ettől vonakodunk. Tudatosan vagy tudattalanul sok ember – hívők és hitetlenek egyaránt – igyekszik magát bebiztosítani Istennel szemben.

És Isten talán még többet is kíván, mint őszinte keresést. Az embernek be kell valamit fektetnie, ha meg akarja találni Istent: a szeretet és hűség iránti alapvető készséget. Mert aki szeret, többet lát, világosabban ismer. A szeretet és az ismeret egymást kölcsönösen erősítik. Persze a szeretet nem kikényszeríthető dolog, még bizonyítékokkal sem. A szeretet csakis szabad döntéssel jön létre, s ezért van, hogy sokan nem veszik észre Istent.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 29)

*

Isten akar minket, de nem akárhogyan. Nem akar számunkra hideg, száraz igazság lenni. Nem akar kikerülhetetlen tény lenni. Nem akar ellenállást nem tűrő hatóság lenni. Csak egyetlen formában akar velünk találkozni: a szeretet útján. – Istennek ez a viselkedése nem ragyogó ki nyilatkoztatás arról, hogy milyen is a mi Istenünk? Hogy valóban ez a legigazibb megszólítása: „Mi Atyánk?”

BE

ISTEN-HITEM NEM MATEMATIKAI VÉGEREDMÉNY

Lehet kételkedni tudatosan és lehet álmosan, csalódotan. A legtöbb ember csak félvállról kételkedik, mert az igazságot is csak félvállról keresi. Megelégszik az igazság látszatával és az első nehézségnél megtorpan.

Ebben a világban sok hely marad a kétely számára. Kifejződik benne a személyes magatartás, amellyel szemrehányást teszünk az életnek, a körülményeknek, hogy nem juthatunk több világossághoz.

Fáradt korokban, hosszú háborúk után a kételkedés fel-tűnő jelenséggé válhat. Mégis a bizonytalanság a természetes haladás előfeltétele. Az ember azért kutat és alkot, mert le akarja küzdeni a bizonytalanságot.

Az ember visszavonult a tapasztalati világ megismerésének körére. Saját magának korlátokat szab, nem akar olyan területre behatolni, ahol a kísérlet vagy a matematikai levezetés nem érvényes. Az anyagvilág egyre inkább úgy jelenik meg előttünk, mint hihetetlen gazdagságú ismerettárgy. Ezzel leköti az érdeklődést s az ember hajlandó megállni a tapasztalható adottságnál. A bölcseleti kérdést nehezen veti fel, mert ahhoz el kellene hagynia módszerét és tisztáznia kellene személyes viszonyát a mindenség végső okához. Valahogy úgy, mint ha valaki berendezett lakást örököl és egész figyelmét leköti a kapott dolgok megismerése, kipróbálása, s közben el is feledkezett a végrendelkezőről.

(Gál F.: A hit ébresztése, 9.)

*

Ha a hívőben kétely támad, lelkiismeretfurdalás is fölléphet. (Kitermelheti ezt aggályosság, ideggyöngeség.) Szerencsésebb dolog, ha a kételyek intenzívebb érdeklődésre vezetnek önmagammal szemben, és több megértésre a hitetlenkedők irányában. Ez esetben még köszönetet is mondhatok Istennek kételyeimért.

BL

FEBRUÁR 5.

MEGRAGADHATJA-E A TERMÉSZETTUDOMÁNY ISTENT?

A tudományos gondolkodás az ismeretek rendszere felé tart. Ez a rendszer azt jelenti, hogy egyik tény alátámasztja a másikat. Ez pedig azt jelenti, hogy a tudomány mindig egyik tényről a másikig halad előre, de sohasem az összes tény teljessége felé. Az összes dolgok rendszere – mivel az már nem egy tény a többi között – már nem támasztható alá tudományosan, vagyis pozitív módon nem bizonyítható. Feltevés marad, nyitott kérdés. S ha egy ilyen rendszer-hipotézist bármennyi tapasztalat igazol is, ezzel még a rendszer egésze nem nyert igazolást...

A tudomány saját természete szerint nyitott. A dolgok végső lezárása természettudományosan nem érhető el, és pedig nem azért, mert még nem tudunk eleget, hanem mert a tudományos gondolkodásmódból és a tudományos fejlődés természetéből következően a dolgok egésze nem fogható át. Az ilyen természetű valóság nem tartozik abba a körbe, ami a természettudomány világa. A természettudomány ilyenről sem állító, sem tagadó kijelentést nem tehet. „Amiről nem tudunk beszélni, arról hallgassunk!” (Wittgenstein)...

„Isten” mindent jelent. De egyetlen természettudományos kérdésre sem adható ez a választ: „minden”.

(H. J. Schultz: Wer ist das eigentlich – Gott? 194–195)

*

Isten kívül áll a természettudomány körén, mint ahogyan az ember maga sem ismerhető meg csupán a természettudomány módszereivel. Itt is feltűnik az Isten kézjegye rajtunk: az Isten és az ő képére alkotott ember „rokon-sága”.

BE

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS SZEMPONTOK

A természettudományos tapasztalatok sohasem a teljes valóságot érintik, hanem annak bizonyos szempontját. A természettudományos tapasztalatok alapvetően sokfélék. Egyetlen tudomány még nem tudomány. A tudomány csak több tudományágból jön létre. Ezek a tudományágak a szempontok és látószögek sokféleségét képviselik, amelyek szerint a dolgokat szemlélni és magyarázni lehet. Minden létező valóság különböző szempontokból tekinthető, és ezek szerint különböző törvényszerűségeket mutat...

Egy látószögön belül a magyarázatnak, a bizonyításnak és a tapasztalatszerzésnek szigorú törvényei érvényesülnek. Ezek a törvényszerűségek részben átutalnak más szempont szerint szerzett más törvényekre, részben azonban a különböző szempontok annyira elkülönülhetnek egymástól, hogy semmi utalást sem tartalmaznak egymásra...

A valóságban tehát különböző szempontok vannak, annyira különbözők, hogy mindegyikük csak saját törvényszerűsége szerint értelmezhető... Nem volna hát lehetséges akkor, hogy a vallási látásmódnak is megvan a saját igazsága saját szempontja szerint? És nem kell csorbítatlan valóságnak tekinteni anélkül, hogy természettudományos igazolás támasztaná alá?

(H. J. Schultz: Wer ist das eigentlich – Gott? 197–8)

*

Másként lát egy gyermeket egy pedagógus, egy orvos, vagy a gyermek édesanyja, – és mégis mindegyiknek a maga módján igaza van. Ugyanígy: másként látja a világot egy csillagász vagy egy biológus, vagy egy hittudós, – és mégis mindegyiknek igaza van a maga módján. A csillagász állításait a csillagászat igazolja, – a hittudós állításait a hittudomány.

BE

FEBRUÁR 7.

GONDOLKODÁSUNK TERMÉSZETE

Heidegger a jellegzetesen emberi oknyomozó gondolkodásnak két fajtáját különbözteti meg. Az egyik a tervező, számító és szervező technikai gondolkodás, a másik a dolgok mélyebb értelmét kereső elmélkedés. . .

Ma a technikai civilizáció korában úgy tűnik, mintha az emberi gondolkodásnak éppen ezek a magasabb és mélyebb távlatai mennének veszendőbe. A természeti erők tudományos megismerése és technikai felhasználása a társadalmi élet egyre ésszerűbb megszervezését követeli, és megnyitja az emberi jövő mérnöki szintű előretervezésének útját. Mindez, érthetően, háttérbe szorítja a dolgok értelmét kereső gondolkodást. . .

Ez a gyakorlati gondolkodás azonban szellemi és erkölcsi tunyaságra vezethet, s ezzel magának az embernek humánus értékét, önmaga iránt érzett felelősségének tudatát csökkenti. Emberi méltóságunk követeli, hogy ne hagyjuk magunkban elcsatnyulni kérdézsünk természetszerű dinamikáját, inkább segítsük elő, hogy kérdéseink az egyéni érdek zárt köréből egyre átfogóbb, általánosabb érdekű, egyetemesebb kérdésekben bontakozzanak ki. . . Miféle intézkedésekre, tervekre, eszmékre van szükség az emberibb életkörülmények megteremtésére? S mindennek mi az értékmérője? Mi az, aminek valódi humánus értéke van, s miért humánus érték az, amit annak tartunk?

(Békés G.: Istenkeresés 66–68)

*

Ne hagyjuk magunkat szellemileg beszűkülni. Baj az, ha valaki akár a részletekben, akár az általánosságokban elveszik. Törekedjünk mindkét irányban nyitottnak lenni!

BE

SZENT TAMÁS ÉRVELÉSE I.

Úgy tűnik, mintha nem lenne Isten.

1. Mert ha két ellentétes létező közül az egyik végtelen, akkor ellentétét tökéletesen megszünteti. Isten fogalmában azonban benne foglaltatik a végtelen jóság. Így ha Isten léteznék, semmi rossz sem lehetne. A világban azonban megtalálható a rossz. Tehát Isten nem létezik.

2. Továbbá, amire magyarázatot nyújt kevesebb oly, azt nem kell több elvvel magyarázni. Márpeiig úgy látszik, hogy a világban előforduló dolgok megmagyarázhatók Isten nélkül is: a természetes jelenségek a természet által, a tudatos jelenségek pedig az emberi értelem és akarat által. Így hát nincs szükség Isten feltételezésére.

A fentiekkel szemben azonban a Bibliában (Kiv. 3,14) maga Isten így szól: „Én vagyok, aki vagyok.”...

Az 1. ellenvetésre azt válaszoljuk tehát, amit Szent Ágoston mondott már Enchiridionjában: „Isten, minthogy ő a legfőbb jó, semmiképpen sem tőrne meg alkotásában bármilyen rosszat, hacsak nem lenne annyira hatalmas és jó, hogy még a rosszból is jót tud kihozni.” Az is Isten végtelen jóságához tartozik tehát, hogy megengedi a rosszat, és abból hoz létre jót.

A 2. ellenvetésre azt válaszoljuk, hogy olyan esetben, amikor maga a természet valamilyen felsőbb irányítótól egy meghatározott célra törekszik, akkor a természetes jelenségeket erre a felsőbb irányítóra, első okra, tehát Istenre kell visszavezetni. Hasonlóképpen a tudatos jelenségeket is valamilyen magasabb ok indokolja, nem az emberi ész és akarat; hiszen ezek változók és fogyatékosak. Márpedig a változó és fogyatékos dolgok magyarázata valamilyen változatlan és szükséges létezőben van.

(Aquinói Sz. Tamás: Summa Theol. I. qu. 2. a. 3.)

*

Isten nem az első magyarázat, hanem a végső magyarázat! Melyiket tartom fontosabbnak?

BE

FEBRUÁR 9.

SZENT TAMÁS ÉRVELÉSE II.

Biztos és tapasztalati tény, hogy a világban mozgó lényeket találunk. Azonban mindaz, ami mozog, valami mástól nyeri mozgását. Ami ugyanis mozdítható, az szükségszerűen a lehetőség állapotában van ahhoz, hogy megmozduljon; ami viszont megmozdítja a másik létezőt, az szükségszerűen ténylegesen (s nem csak lehetőségben) birtokolja a mozgást. Mozdítani ugyanis annyit jelent, mint egy létezőt a mozgás lehetőségéből a tényleges mozgásba átvinni, – s ezt csakis egy ténylegesen mozgó létező tudja megvalósítani... Az viszont lehetetlen, hogy valami (ugyanabból a szempontból nézve) egyszerre legyen a lehetőség meg a ténylegesség állapotában... Lehetetlen tehát az, hogy valami (azonos szempontból és módon) egyszerre legyen mozgó és mozgatott, vagyis hogy önmagát mozgassa. Minden létező tehát, amely mozgást fogad be (mely mozdítható), mástól kapja mozgását. Ha azonban az a létező, melytől mozgását kapja, szintén ilyen természetű, akkor az is mástól kapja, mozgását; és az a más is további más létezőtől. Ezen a soron azonban nem lehet a végtelenségig haladni... Szükséges eljutnunk egy olyan első mozgatóhoz, amelyet nem kell, hogy más mozgasson; és ezt hívjuk Istennek.

(Aquinói Sz. Tamás: Summa Theol. I. q. 2. a. 3.)

*

Tudományos tény, hogy világegyetemünk egyetlen mozgó eleme – az égitestektől az elektronokig vagy még kisebb részekig – sem hordja önmagában mozgásának magyarázatát. Nem azért mozognak a testek, mert „mozogni akarnak”, hanem mert külső erők hatnak rájuk. Egy hasonlattal – természetesen sántító hasonlattal – azt mondhatjuk: olyan a világegyetem, mint egy óriási óra, melynek alkatrészei hajtják egymást, de – Valakinek fel kellett húznia ezt az órát!

BE

SZENT TAMÁS ÉRVELÉSE III.

A tapasztalati dolgok körében a létesítő okoknak rendje fedezhető fel; s nincs olyan, nem is lehetséges, hogy valami sajátmagát hozza létre. Ez esetben önmagánál előbb kellene léteznie, ami képtelenség. Az sem lehetséges, hogy a létesítő okok sorozatában a végtelenségig menjünk. Mivel az egymásnak alárendelt létesítő okok sorában az első ok oka a középsőnek, a középső az utolsóknak, – legyen bár a középső ok egy vagy egész sor. Ha elvesszük az okot, megszűnik a hatás is; ha tehát nem lenne egy legelső ok, nem lenne közbeeső és végső sem... El kell hát jutnunk egy legelső létesítő okhoz; s ezt hívjuk Istennek...

Az is tapasztalati adottság a világban, hogy egyes lehetséges dolgok léteznek, ill. nem léteznek: például megszületnek, s aztán elpusztulnak, tehát képesek létezni, de nem létezni is. Az lehetetlen, hogy az ilyen lények mindig létezzenek: aminek adottsága, hogy ne létezzék, bizonyos időben ténylegesen nincs is. De ha minden dolog ilyen természetű lenne, valaha semmi sem létezett volna. Ez esetben viszont ma sem léteznék semmi; mert ami nincs, az csak létező által kaphat létet. Ha tehát valamikor semmi sem volt, lehetetlen, hogy valami elkezdődjék... Tehát nem lehet, hogy minden létező ilyen esetleges természetű legyen, hanem kell lennie valamilyen szükségszerű létezőnek... s ezt hívjuk Istennek.

(Aquinói Sz. Tamás: Summa Theol. I. q. 2. a. 3.)

*

Jól értsük meg: Istennél nem az a lényeg, hogy az *első*, hanem hogy *más természetű*, mint a világ. Ezért tud első lenni, nem benn a világi okok és létezők sorában, hanem mindent megelőzve. Isten első, vagyis feltétele, forrása minden létnek, – az enyémenek is.

BE

FEBRUÁR 11.

SZENT TAMÁS ÉRVELÉSE IV.

Az istenbizonyítás ötödik útját a dolgok irányításából merítjük. Láthatjuk ugyanis, hogy olyan dolgok, amelyek megismerésre képtelenek, mint pl. a természetes testek, célszerűen működnek. Ez kitűnik abból, hogy mindig, vagy legalábbis rendszerint a legmegfelelőbbben járnak el. Ebből látszik, hogy nem véletlenül érik el céljukat, hanem „szándékosan”. A megismeréssel nem rendelkező lények azonban nem törekedhetnek valamilyen célra, hacsak valami ismerettel rendelkező és értelmes lény nem irányítja őket, mint ahogy a nyilvesszőt a nyilázó ember irányítja a célba. Van tehát a világban valaki értelmes lény, aki az összes természeti dolgot a célra irányítja; s ezt nevezzük Istennek.

(Aquinói Sz. Tamás: Summa Theol. I. q. 2. a. 3.)

*

Mi már jobb példát is tudunk felhozni e gondolatmenet igazolására, mint a nyilvessző és ember kapcsolatát. A modern korban a legkülönbözőbb automaták, távirányított rakéták és műszerek, számítógépek kápráztatnak el minket értelmességükkel. És mégis: a gépek minden csodája azért lehetséges, mert ott van mögöttük a gondolkodó ember. A gépek hatalmas energiái, méretei és lármája mögött szinte alig észrevehető már az ember (gondolkodjunk egy automatizált gépsorra!), mégis az ember irányítja az egész gépi világot. A gépek önmagukban, tervező és irányító ember nélkül semmit sem érnek. – A hívő ember ugyanezt érzi meg a természet nagy gépezetében. Nem látszik Isten, de irányítása érvényesül mindenütt. Honnan tudnák pl. a virágok, hogy szirmot és mézet kell termelniük a beporzás érdekében, mikor semmit sem tudnak a rovarokról? A rózsa talán tudja, hogy vannak méhek, s azok a mézet szeretik? A nem gondolkodó természet tele van csodálatos gondolatokkal, – Isten gondolataival.

BE

TÚL A KONKRÉTON!

Nem a részletek, hanem a világ egésze utalja Istenre a gondolkodó elmét. Sokkal többre megyünk, ha a lét alapvető érthetőségére támaszkodva a világ létének végső érthetőségét keressük.

Kérdezzük meg tehát, mi helyett áll az a szó, hogy világegyetem? A konkrét dolgok összeségét jelentő általános fogalom helyett. Általános fogalom azonban nem létezik, hanem csak konkrét dolgok léteznek: csillagok, erőterek, molekulák, növények, állatok, emberek és emberi termékek... A konkrét dolgok léte nem elégíti ki tudásvágyunkat, nem állítja le kérdéseinket. Hiába állapítjuk meg róluk, hogy vannak, azonnal kiemelkedik a másik kérdés: mi okból vannak? Szükségszerűen vannak-e, vagy annak köszönhetik létüket, hogy megvalósultak létük feltételei? ... Az emberi értelemben sohasem születhetik meg olyan belátás, hogy egy konkrét dolog feltétlenül szükségszerű... *Ha pedig a világegyetemet alkotó dolgok nem feltétlenül szükségszerűek, akkor összességük – a világegyetem – sem az.*

A nem szükségszerű, esetleges, belsőleg véges világegyetem feltételezi azonban a világfeletti, feltétlenül szükségszerű, abszolút létet. Máskülönben gyökeres érthetlenségbe kellene eljutnia minden olyan kísérletnek, amellyel meg akarjuk magyarázni és érteni a világot. A világ érthetőségének a föltétele, amely lehetővé teszi a világ létét és érthetőségét, a magától értetődő, abszolút Érthetőség lehet csak, aki azonban nekünk a legnagyobb Titok, mert nem kizárólag önmagától értetődik.

(Nyíri T.: Az idők jelei. Budapest, 1971. 132–3)

*

Szeretünk az élet apró, konkrét dolgai közt megbújni. De a halál, sőt sokszor az élet is kizargat megszokott dolgaink világából. S máris ott a kérdés: mi van a konkrétón túl?

BE

FEBRUÁR 13.

A VILÁG VÉGSŐ OKA

Szükségszerű létezőnek azt nevezzük, aki magában hordja a feleletet arra, hogy miért van, és miért ilyen. Az a lényege, hogy létezzék, ő maga a lét... A szükségszerű létezőt nem lehet nem létezőnek gondolni. Ellentmondás lenne, hogy ne létezzék. Ha szemtől-szembe találkoznánk vele, látnánk rajta és benne a szükségszerűséget. Előtte nem volna értelme felvetni a kérdést, hogy honnét van, és miért ilyen, mert látásában egyszerre mindenre megkapnánk a magyarázatot... Szükségszerű létező csak végtelen és örök lehet. A keresztény bölcseletnek alapvető tétele a szükségszerű és az esetleges szembeállítása. *Ha létezik olyan, ami nem ad feletet arra, hogy honnan és miért van, akkor léteznie kell annak is, aki magában hordozza a feleletet mindenre.* A konkrét bizonyításban a keresztény filozófia az anyagvilágot mondja nem-szükségszerű létezőnek, mégpedig azért, mert minden részében olyan törvényekhez van kötve, amelyek másként is lehetnének. Igaz, hogy a zárt fizikai rendszerben nem vész el, legfeljebb átalakul energiává, de ebből még nem következik, hogy szükségszerű a léte, és csak így létezhet...

A szenttamási istenérvek még hozzáfűzik, hogy akkor is fel kell tételeznünk a Teremtő létét, ha minden létezőt vagy állapotot egy előzőtől származtatok, s így a sort a végtelenbe viszem. Mert ha egyenként nem hordják magukban létük magyarázatát, akkor együttesen sem.

(Gál F.: Katolikus hittételek, Budapest, 1960. 11–12)

*

Saját öntudatunk tanúsítja, hogy mulandók vagyunk, tehát nem szükségszerűek. Miért tekintjük hát magunkat olyan középpontnak, mint a régiek a Földet, ami körül minden forog? A világ középpontja: Isten!

BE

AZ ANYAG ÉS AZ ENERGIA MEGMARADÁSA

Fizikai törvényekkel – az entrópia tétellel és a megmaradási törvényekkel – nem bizonyítható sem a világ teremtettsége sem teremtetlensége. . . A megmaradási törvények csak annyit mondanak, hogy zárt rendszerben az energia, tömeg, impulzus stb. mennyisége állandó marad az energia, tömeg, impulzus, stb. átalakulása közben, tehát *zárt rendszerekben* az energia, tömeg, impulzus, stb. nem semmisül meg. Ezek a törvények nem mondanak semmit magának a rendszernek a létéről; *abból, hogy az anyag – a rendszeren belül – nem semmisülhet meg, nem következik, hogy a rendszer nem is keletkezhetett.* Ez egyáltalán nem biztos. „Még az sem biztos, hogy azok a fogalmak, amelyek helyénvalónak mutatkoznak (bármilyen nagy) kozmikus környezetükre, használhatók a világegyetemre mint egészre.” (Természettudományi Lexikon, Budapest, 1966. 3. k. 859. o.)

Ha a megmaradási törvények kiterjeszthetők lennének a világegyetemre, akkor egyfelől a törvények alapján az anyag teremtetlenségére és megsemmisíthetlenségére, tehát örökkévalóságára következtethetnénk. Másfelől azonban *e törvények kiterjeszthetőségének éppen az lenne a föl-tétele*, amit e kiterjesztés cáfolni akar, *hogy ti. a világegyetem zárt, következésképpen véges fizikai rendszer. . .*

A megmaradási törvények a világon belüli átalakulásokra vonatkoznak, nem mondanak semmit az egész rendszer keletkezéséről vagy fennmaradásáról.
(Nyíri T.: A filozófiai gondolkodás fejlődése, Budapest, 1973, 379–80)

*

Az anyag megmaradásán lehet vitatkozni, de az egyéni ember meghalása vitathatatlan tény. S minket elsősorban ez érdekel: lehetséges-e az örök élet, vagy kikerülhetetlen a pusztulás? Mi hiszünk az életben!

BE

FEBRUÁR 15.

A FEJLŐDÉS RUGÓJA

A fejlődés gondolata megérteti a fajok természetes rendszerét, de nem ez a gondolat hozza létre a fajokat. A fejlődés gondolata megmagyarázza azt, ami érthető a fajokban, de nem a magyarázat alakította ki a fajokat. . .

A fejlődés tényét sem a fejlődés gondolata hozta létre. Ha a fajok növekvő valószínűség szerint alakultak ki, akkor jogosan tesszük fel a kérdést, hogy *mi teremtett rendet a véletlenek játékában?* Milyen oknak köszönhető az a magasabb rend, amely megvalósult az alacsonyabb szint egyébként nem rendszeres történéseiben? Milyen tényezőnek köszönhető a kedvező esetek kiválasztása és fönnmaradása? Milyen ok működésére növekszik a valószínűség, s emelkedik ki az alacsonyabb szint pusztán térben-időben összeső eseményhalmazából a magasabb rend? . . .

Amint a lilium sem azonos a szeméttel, még akkor sem, ha szemétdombon nőtt, és az ember sem azonos az állattal, még akkor sem, ha teste van és fejlődött, a rend sem azonos a véletlennel, halmazzal, anyagival.

A világ folyamataiban jelentkező növekvő valószínűség nem vezethető vissza a véletlenre. Aki a véletlenre hivatkozik, eleve lemond a rendről és az okról. Ha helyesen értelmezzük a valószínűség fogalmát, akkor a világot jellemző növekvő valószínűség értelmes Alkotóra utal.

(Nyíri T.: Az idők jelei, 26–27)

*

A szakácskönyv pontosan leírja egy-egy étel elkészítésének receptjét, szabályát, de ettől még nem jön létre egyetlen étel sem. Oda kell a gondolkodó ember is, aki a szabályokat tudatosan alkalmazza, aki az étel nyersanyagait a szabályok szerint összekegyíti, sőt szabályokat teremt. Istennek ilyen a szerepe a fejlődésnél.

BE

A VILÁG DOLGAI ÉSSZERŰEK

Minden kutató azt tapasztalja, hogy az, amit a mérhetetlen mindenség egy jól körülhatárolt pontján törvényszerűnek talál, ugyanúgy megtalálható az evilági valóság számtalan más pontján is. Mindig és mindenütt a természeti törvények és az okozati összefüggések logikájára bukkan. Minden kutató különben is ezzel az őstapasztalatba vetett bizalommal áll munkához. *Hogyha egy napon arra a megállapításra kényszerülne, hogy a világ „esztelenül”, oktanul, kaotikusan és abszurd módon viselkedik, abban a pillanatban be kellene csukni minden laboratóriumot, mert abszurd dolgokat egyszerűen képtelenség vizsgálni.* A kutató szeme azonban úgy látja, hogy a világ alapvetően törvényszerű és okozati összefüggései felfedhetők. Találkozni ezzel az emberi értelmet meghaladó ésszerűséggel a természettudós számára épp olyan mély és megindító élmény, mint művészek a nagy alkotás...

Ez tehát az első lépés, amit a teremtő Isten felé tehet: a kozmikus világértelem elismerése, mellyel mindenütt találkozunk és amely különösen meggyőzően lép elénk a kutató élményében. Természetesen nem csak a természettudományok által felfedezett dolgok rendelkeznek törvényszerű, „ésszerű” struktúrákkal, hanem a mi mindennapi dolgaink is.

(J. Hüttenbügel: Gott, Mensch, Universum, Graz. 1974. 432-3)

*

A teremtett világ rendje sok embert lenyűgöz. De csak azoknak mond valamit, akiknek szelleme fogékony a lét végső harmóniájának befogadására.

GJ

FEBRUÁR 17.

ISTEN A TERMÉSZETBEN

Honnan jön az a csodás rend és szépség a természetben, amely éppúgy megtalálható egy kis szalmaszálban, mint a világmindenségben, az egyszerű vízcseppben vagy az élőlények bonyolult szervezetében? Nem kell ezek mögött egy legfőbb intelligenciának állnia?

Hogy csak két hétköznapi példát említsünk: az ember szeme az anyaméh sötétjében alakul ki. Itt a szemnek még semmi feladata sincs, még nem lát fényt. Mégis formálódik leendő feladatára. S csak ebből a célból – hogy egyszer majd lásson – lehet megmagyarázni konstrukcióját. *Cél és értelem azonban csak szellemi erőből indulhat ki.*

Vagy gondoljunk a rovarok szerepére a növények beporzásánál. A rovarok mitsem tudnak arról, hogy milyen értelmes dolgot csinálnak, ők csak „mellesleg” végzik a beporzást, pedig a növények egészen rájuk vannak utalva, és ehhez idomultak. *Egy szándék ismerhető itt fel. De kinek a szándéka?*

Ezért mondta Albert Einstein: „Minden elmélyült természettudósban van egy bizonyos vallásos érzés, mert nem tudja elképzelni, hogy azokat a hihetetlenül finom összefüggéseket, amelyeket megpillant, ő gondolta volna el elsőként. A megfoghatatlan világmindenségben olyan értelem mutatkozik, amely minket, embereket határtalanul felülmúl. – Az az általános elképzelés, hogy én ateista vagyok, nagy tévedés. Aki ezt olvassa ki az én természettudományos elméleteimből, az nemigen értette meg azokat.”

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 30–31)

*

Képesek vagyunk-e odafigyelni a természetre, tanulni tőle, vagy pedig csak le akarjuk igazni?

BE

HIVŐ SZEMMEL A TERMÉSZETBEN I.

Az időjárás változásait kapcsolatba hozzuk a napfolt-tevékenységgel, mert ez befolyásolja a legközelebb ható sugárzást, a föld mágneses terét stb.... Biztosan megvan a természetes oka annak is, hogy a nap óriási tömegében hol és miért keletkezik olyan energiatöbblet, amely kiváltja a napfoltokat, de mi éppen olyan kevésbé beszélhetünk itt határozott törvényszerűségről, mint ahogy semmiféle tervezetés alapján nem számítható ki, hogy egy uránium-tömbben valamelyik határozott atommag a következő pillanatban bomlik-e fel, vagy csak egy millió év múlva. Az ilyen bizonytalanság ellenére az időjárás olyan földünkön, hogy évezredek óta biztosítja a növények és állatok életét, s ezeken keresztül elsősorban az emberét. A zökkenők, katasztrófák lényeges kárt nem tudtak tenni egyikben sem. Sőt ezek a véletlen események valamikor úgy alakították a föld arculatát, hogy kimondhatatlan dús vegetációt hozott létre, s ezek maradványai az óriási szén- és petróleumtelepek... Valaki mindezt mondhatja véletlennek, a természet összjátékának, eddig ki nem derített erők hatásának, de nem vonhatja kétségbe, hogy itt minden a gondolkodó emberre irányul. Nekünk nem esik nehezünkre a természetes okok láncolata mögött vagy felett elismerni valakit, aki mindezeket az okokat már eleve a célra irányította.

(Gál F.: A hit ébresztése, Budapest, 1966. 81)

*

A hívő ember persze nem áll meg a teremtést irányító Isten elismerésénél, hanem szívében fölfakad a hála és a bizalom is.

BE

FEBRUÁR 19.

HIVŐ SZEMMEL A TERMÉSZETBEN II.

Amikor az ember végigtekint alkotásai során, különösen a technikai vívmányokon, amelyek megsokszorozzák erőinket és képességeinket, hamar elfogja a büszkeség. Pedig be kell látnunk, hogy tulajdonképpen mindent a természettől lestünk el... A természet a nagy könyv, amiből olvassunk: ha nem tesszük, kicsinyek maradunk.

A vegyi ipar ma már nagyban hozzájárul az emberiség táplálkozásához. De hol vagyunk még annak vegvalósításától, utánzásától, ami például egy almafa levelében végbemegy? A zöld levél a napsugár és meleg hatására a földből felvett vízből és sókból, a levegőből kivont oxigénből, tehát szervesetlen anyagokból izletes táplálékot készít. *Egyetlen sejtben a molekulák ezrei, egyetlen levélben a sejtek milliói vannak összehangolva egy célra*, a táplálék kialakítására. Mondhatjuk, hogy csodálatos fejlődés eredménye előtt állunk, de még csodálatosabb az, hogy már 6–700 millió évvel ezelőtt az első zöld moszat is ilyen csodálatos kémiai laboratórium volt. Előkészítette azt, hogy magasabbrendű növények, majd állatok élhessenek, és végül megtalálja mindennapi kenyerét az ember.

A természet tanulmányozásakor megtanulunk csodálkozni.

(Gál F.: A hit ébresztése, 81–82)

*

Már a régi bölcselők megállapították, hogy a bölcsekedés kezdete a csodálkozás. Aki nem tud csodálkozni, az vagy öntelt, vagy érzéketlen ember. Az ilyen ember előtt nem tárul fel a valóság. A hívő ember nem fél csodálkozni a világ csodáin, mert tudja, hogy mindeme csodák mögött a legfőbb Csoda: az Isten rejtőzik.

BE

HIVŐ SZEMMEL A TERMÉSZETBEN III.

A mai tudomány legkomplikáltabb alkotása kétségtelesen az elektronikus számológép. Pillanatok alatt végzi el a számtani műveletek ezreit, de soha nem megy túl azon a sablonon, amit előre beleépítettek. Kíséreljük meg ezzel szemben például kielemezni, hogy hányféle funkciót és milyen összhangban végez el egy állati test. Minden szervnek megvan a saját szerepe, az élet mégis egységes. Tanítás nélkül beleilleszkedik az életterébe, megtalálja táplálékát, alkalmazkodik környezetéhez. Azt mondják, az állatok alkalmazkodása az agyvelőtől függ... A növényeknek nincs idegrendszerük, mégis alkalmazkodnak... Az erdőben a mogyoróbokron kétszer akkora levelek fejlődnek, ha árnyékban áll, mint ha napsütötte tisztáson. A szőlőn és kúszó növényeken a levelek mellett kacsok fejlődnek, hogy legyen mivel kapaszkodni, a száraz vidéken élő növények pedig vízgyűjtő leveleket fejlesztenek, és azokban raktározzák el a nedvességet. *Mennyi találegonyság és változatosság az alkalmazkodásban!* Mindez úgy működik szemünk előtt, mint bonyolult automatarendszer. Együttvéve jelenti az élet gazdagságát, és lehetetlen föl nem fedezni benne valamilyen elgondolást. Az a benyomásunk, hogy *valaki játszott*, nemcsak a színek és formák gazdagságával, hanem *az élet lehetőségeinek változataival* is.

A környezethez való alkalmazkodás a védelem és táplálék megszerzése érdekében szinte minden lehetőséget kiemeri. A színes, virágos környezetben élő állatok szőre, tolla, külseje tarka és eleven, az egyhangú környezetben élőké szürke, barna vagy színtelen... Sem az anyag nem gondolkodik, sem az állat. Tudomása sincs róla, hogyan alakul színe és külseje... A nagyszerűség minket is gondolkodásra készit, és arra ösztönöz, hogy tekintetünk kuttassa a természet szerzőjét.

(Gál F.: A hit ébresztése, 82–83)

FEBRUÁR 21.

HIVŐ SZEMMEL A TERMÉSZETBEN IV.

Ha a növényekkel és állatokkal kísérletezünk, azt tapasztaljuk, hogy külső hatásra bizonyos új sajátságok fejlődnek ki bennük. Azonban mi már az élet kész törvényeinek hódoló élőlényekkel kísérletezünk, és éppen azt nehéz elhinnünk, hogy amíg az élő világ eljutott a mai külső és belső rendszeréhez, mindaz tervszerűtlenül, a véletlen közrejátszása folytán történt.

A botanikus állítja, hogy a színpompa egy színezőanyag, az antociánnak a hatása, ami aszerint változtatja színét, hogy savas vagy lúgos környezetbe kerül-e. Viszont ugyanazon a területen a legkülönbélebb virágok nőnek, s mindegyik éppen azt választja ki a talajból, amire szüksége van. Minden virág igyekszik megvédeni a maga színét és sajátságait a külső hatások ellen. A keresztezett egyedek nem állandók, mindegyik igyekszik visszatérni eredeti sajátságaihoz. Mindez lehet hosszú fejlődés eredménye, de *hogyan állandósultak a sajátságok egy-egy növényben?* Feltelezhetjük-e, hogy hosszú évezredekig vagy milliókig külön ágyakban tenyésztették az egyes virágokat, védve voltak minden zavaró hatástól, s így állandósult viráguk színe? Vagy valaki irányította a fejlődést a természet lehetőségein keresztül, s éppen ide, erre a változatos színpompára irányította, hogy a természet a mi számunkra szép és önmagában hasznos legyen?... Egy kis utánajárással a legtöbb dologról ki lehet deríteni, hogy a kozmosz egészében is megvan a hivatása, s ez az egymásrautaltság mutatja a természetben a célszerűséget, ami nem lehet a véletlen eredménye. Valahogy megszoktuk, hogy Isten léte mellett csak a csodákat keressük bizonyítékként. Pedig elsősorban a természet nyitott könyve a bizonyíték.

(Gál F.: A hit ébresztése, 87)

HIVŐ SZEMMEL A TERMÉSZETBEN V.

Hogyan magyarázható az élővilág mai lépcsőzetes felépítése? Az első élőlény egysejtű volt, minden belőle fejlődött. De egysejtűek ma is élnek, milliárd számra népesítik be a tengereket, folyóvizeket; baktériumok és mikroorganizmusok alakjában ott élnek a talajban és minden bomló szervezetben... Ezek soha nem kerültek olyan körülmények közé, hogy továbbfejlődhettek volna? A halak háromszázmillió évvel ezelőtt is benépesítették a vizeket, a különféle hullók kétszázmillió évvel ezelőtt is szaladgáltak a földön s ma is vannak. Miért maradtak meg, miért nem fejlődtek tovább, ha a fejlődés általános törvény? Az ember kénytelen ismét arra gondolni, hogy valaki mindig csak egy ágat engedett továbbfejlődni, a többit különféle okok elérése után ketrecbe zárta, hogy maradjanak meg ilyen vagy olyan állapotban...

Bármilyen oldalról nézzük a természetet, azt a benyomást kelti, hogy *meg akar valósítani minden lehetőséget*, ami kigondolható. Nincs két egyforma levél, egyforma virág, minden növénynek más a magja, minden állat másképp szerzi meg táplálékát, másként gondozza ivadékait. Nem tudunk szabadulni a gondolattól, hogy itt valaki játszik a lehetőségek megoldásával... Biztos, hogy a természet természet marad, s fejlődését, életét úgy mutatja be, mint saját energiáinak és képességeinek kibontakozását. De ahogyan ezek a képességek benne vannak, és ahogyan kibontakoznak, ez a rend, célszerűség és belső összefüggés követeli az értelmes Teremtő létét.

(Gál F.: A hit ébresztése, 89–90)

*

A hívő ember úgy nézi a természetet, mint műalkotást. Nemcsak a „vásznot, festéket, ecsetnyomokat” figyeli, hanem a „kép” összhangját és Alkotóját.

BE

FEBRUÁR 23.

HIVŐ SZEMMEL A TERMÉSZETBEN VI.

Az isteni elgondolás ellen nehézségül felhozzák a sok rendellenességet és célszerűtlenséget. Ilyen esetek valóban előfordulnak... Mérhetetlen sok élőlény pusztul el fiatalon... de ami elvész, az közben táplálékul szolgált annyi más állatnak.. A természetben egyes fajok nem jelentenek öncélt. Minden be van állítva az ember életének kibontakozására, s ehhez a kipusztult növények és állatok is lépcsőfokot jelentettek... Amikor elnézzük, hogyan kapaszkodik meg a zuzmó a rideg sziklán, hogyan igyekszik minden növény virágba borulni és termést hozni, hogyan találja meg az állat a neki megfelelő életteret, úgy érezzük, a mi életünk sem lehet céltalan. Ha minden érettünk van, mi sem vagyunk a véletlen által partra vetett lények...

Az örök élet rendjében megoldható a gondolat, hogy a természet ellenségünk... *Az embernek ebben a világban erkölcsileg is nagygyá kell lennie.* A természetben benne van a kihívás a küzdelemre... A küzdelem tartja fenn szellemi színvonalunkat a természet felett. Amennyiben pedig állandóan fenyeget, s vele együtt menetelünk a halál felé, át kell élnünk a szentírás igazságát, hogy nincs itt maradandó hazánk, a jövődőt kell keresnünk (Zsid 13,14)... A természetnek ez a mostohasága arra késztet, hogy erkölcsi és kegyelmi javakat keressünk, mert csak azok állják ki az örökkévalóság próbáját. A katasztrófák és a váratlan halál lehetősége arra int, hogy készen legyünk. A természet mostohasága tehát jelentkezhethet úgy, mint büntetés, mint a siralom völgyének fájdalmas arcvonása, valójában minden mögött átdereng Isten atyai serkentése és végleges nagykorúságra vezető gondoskodása.

(Gál F.: A hit ébresztése, 91-93)

A VILÁGBAN FELCSILLANÓ ÉRTELEM

A régi pitagoreusoknak az a kijelentése, hogy Isten geometriával foglalkozik, azt a meggyőződést tartalmazza, hogy a lét matematikai struktúrákkal rendelkezik, és ezért a lét elgondolható, vagyis, mint gondolatilag strukturált valóság fogható fel. Azt a meggyőződést tartalmazza tehát, hogy az anyag nem értelmetlen, amely kibújik a megértés elől, hanem igazságot és érthetőséget hordoz, s ez gondolatilag megragadható. Korunkban ez a meggyőződés, az anyag matematikai szerkezetének kutatása, matematikai értelmezése és hasznosítása miatt hallatlan jelentőségre tett szert. Einstein szerint a természet törvényeiben olyan mindent felülmúló értelem nyilvánul meg, hogy hozzá viszonyítva csupán halvány visszfény mindaz az értelmesség, amely az emberi gondolkodásban és az emberi cselekedetekben tapasztalható. Ez nyilván annyit jelent, hogy *minden gondolatunk csak utána gondolása annak, amit a valóság már tartalmaz.* Mégpedig igen gyarló az a próbálkozás, amellyel a dolgokban rejtőző gondolatot „utána gondoljuk” és igazságtartalmát kihámozzuk. A matematikai világertelmezés ily módon a mindenség matematikai megragadása útján megtalálta a „filozófusok Istenét” – annak egész problematikájával együtt.

(J. Ratzinger: Einführung in das Christentum, München, 1968. 116–117)

*

Az ember kérdező lény, – mondja már Arisztotelész. A kérdező értelem elvezethet Istenhez. De nemcsak értelmünk kérdez, hanem a szívünk is! Ez utóbbit mintha elfelejtettük volna!

GJ

FEBRUÁR 25.

HÍRES TERMÉSZETTUDÓSOK SZAVAIBÓL I.

Mi tudósok az atomokról tökéletes világossággal tudunk beszélni, nevezetesen egy olyan matematikai nyelven, amely precíz és mentes az ellentmondásoktól. Amikor azonban a matematikailag megfogalmazott dolgokat mindennapi nyelvünkre akarjuk átültetni, kénytelenek vagyunk képeket és hasonlatokat használni.

Ez a gondolkodásbeli helyzet véleményem szerint jó hasonlatul szolgál a vallási kijelentések jobb megértésére. Egyrészt a vallásban is egy realitásról – vagy jobban mondva: valóságról – van szó, amely minden nép körében mindig megérthető volt, másrészt erről a valóságról minden nép körében, minden kultúrában és minden korban csakis hasonlatokban és képekben lehetett beszélni.

Természetesen nem szabad a képeket és hasonlatokat egyszerűen tárgyi valóságoknak vennünk. *De abból a tényből, hogy csak képekkel és hasonlatokkal találkozunk, nem szabad azt kikövetkeztetnünk, hogy az a valóság, amelyről beszélnek, csak a mesében létezik, vagyis igazában nincs.* Mert éppen az atomfizikában is ilyen gondolati modellt használunk, mert az is tulajdonképpen hasonlat, amikor arról beszélünk, hogy egy elektron így vagy úgy halad, vagy hogy egy anyagi hullám ezt vagy azt teszi.

Mindezek képek csupán, amelyek tökéletesen nem felelnek meg a valóságnak. De tudjuk, hogy mögöttük valóság van.

(W. Heisenberg; E. Chr. Hirsch: *Das Ende aller Gottesbeweise?* Hamburg 1975. 41–42)

*

A fizikus képeket használ, mert nem hétköznapi valóságokról beszél. Veszem magamnak a fáradságot, hogy a képek mögé hatoljak?

BE

HÍRES TERMÉSZETTUDÓSOK SZAVAIBÓL II.

A determinista természetfelfogásnak az az állítása, hogy Isten „munkanélküli” a világban, mivel a természet erői belső törvényszerűséggel munkálkodnak, a mai tudományban elvesztette a talajt lába alól. . .

Az új természettudományos nézeteknek a régiektől való különbözősége nem úgy fogalmazható meg, hogy a determinista materializmus által tagadott Istent a megújult fizika állítja, vagy pedig ténylegesen bizonyítja, hanem így fogalmazhatunk: a *megújult fizika* a vallással kapcsolatban kimondta a kettős tagadást. Vagyis: *kimutatta a régebbi természettudomány Isten ellen felhozott érveinek tévességét.*

Ez a kettős tagadás még nem állítás; de nyitva hagyja a logikai lehetőséget Isten létének állítására.

(P. Jordan; E. Chr. Hirsch: *Das Ende aller Gottesbeweise*
Hamburg 1975. 43–51)

*

Ha valaki Istent „munkanélkülinek” képzei, akkor Istenre úgy tekint, mintha ő lenne a világ gépésze, akire azonban nincs szükség, hiszen a világ nélküle is megy. Isten azonban nem gépésze, kezelője a világnak, hanem alkotója. És abból, hogy egy gép az alkotója nélkül is működik, még nem következik az, hogy nem is volt alkotója. Hiszen az órák is működik az órás nélkül! Órásra nem azért van szükség, hogy az óra működjék, hanem hogy az óra létrejöjjön. S minél jobb, kiválóbb órás készít el egy órát, annál tovább működik az óra anélkül, hogy az óráshoz vissza kellene vinni. – Amikor a mai természettudomány megállapítja, hogy a világ jelenségei Isten közbelépése nélkül folnyak, akkor ezzel burkoltan elismeri Isten teremtő aktusának kiválóságát. – Én is „Isten kezéből kerültem ki.” Merem-e magamat rábízni Alkotómra?

BE

FEBRUÁR 27.

HÍRES TERMÉSZETTUDÓSOK SZAVAIBÓL III.

A tudósok egészében véve a vallás dolgaiban éppolyan ködös fogalmakkal rendelkezhetnek, mint egyéb emberek. Azt a kérdést, hogy a tudós számára egyáltalán hol merül fel a vallási kérdés, ma másképp válaszolom meg, mint negyven évvel ezelőtt. Mikor tanulmányaimat megkezdem, még nem voltak olyan láthatók a tudományok technikai következményei, és inkább a nagy alapproblémák álltak előtérben. Ha valaki az alapkérdéseken elgondolkodott és átélte azt a megrendülést, amelyet a relativitáselmélet és a kvantumelmélet okozott az addig magától értetődő dolgokban, akkor könnyen felbukkanhatott az emberben a vallás kérdése. Ma már a relativitáselmélet és kvantumelmélet magától értetődő, és nem sokat gondolkozunk a tudományos alapkérdéseken. *A megrendüléssel – amely nélkül a vallásossághoz alig juthatunk el – a mai tudós sokkal inkább a tudomány erkölcsi következményeinél találkozik.* (F. v. Weizsäcker; E. Chr. Hirsch: Das Ende aller Gottesbeweise? Hamburg 1975. 56).

*

Valóban: a megrendülés kinyithatja szemünket Isten valósága felé; – akár belső világunkban, akár a minket körülvevő világban következik be valamilyen megrendülés. A természettudós a tudomány következményeinél lát okot a megrendülésre, – s ki ne rendülne meg, ha rágondol, hogy a tudomány szülte az atombomba is! És az atombomba csak egyike azoknak a tudományos eredményeknek, amelyek kockázatosá tették az életet. A tudomány hatalmassá teszi az embert, de micsoda kockázat hatalmassá válni! Jaj, ha nagyobb a hatalmunk, mint az erkölcsi erőnk! Van miért imádkoznunk ennek a megrendülésnek fényében.

BE

MEGNÖVEKEDETT FELELŐSSÉG

Ma nagyon is jól tudjuk, mekkora erkölcsi felelősség súlya nyomja az ember vállát. Egyedül képtelen elviselni ezt a terhet. Az atomenergia birtokában vagy az élet és átöröklés biokémiai titkainak ismeretével szinte már a teremtető Isten teremtménye iránti felelősségét hordozzuk. Ember és világ, technika és szellem, egyén és társadalom, tekintély és szabadság dialektikus feszültségében hol a helyes egyensúly, a lét belső igazságából eredő rend? Hol a dolgok hiteles mértéke, valódi értelme és célja? Ma, úgy tűnik, nemcsak az emberi szív, az *emberi ész és tisztesség, a világért érzett felelősségtudat kiált az Isten után.*

Nem csoda, hogy ebben az ellentmondásokkal terhelt mai világban keresztény gondolkodók is gyötrődnek Isten hiánya miatt. Kutatják, mi az oka annak, hogy Isten eltűnik a mai ember tudatából, és mi módon lehetne ezt az embert újra Isten tudatára ébreszteni. Vagy helyesebben, hogyan lehetne rávezetni arra, hogy úgy, mint József Attila, „tetten érje” őt önnön szívében.

„Most már tudom őt mindenképpen,
minden dolgában tetten értem.

S tudom is, miért szeret engem:

tetten értem az én szívemben.” (Isten)

(Békés G.: Istenkeresés, 8–9)

*

A modern ember – tudományos eredményeivel, társadalmi haladásával és technikai fejlettségével – valóban egyre jobban részesedik Isten hatalmában. Vajon ugyanilyen fokozódó mértékben részesedünk-e Isten szentségében is?

BE

MÁRCIUS 1.

SZÓL AZ ISTEN

Isten szól az emberhez – ez a Biblia egyik leggyakoribb és legjellemzőbb kifejezése. Isten nem valami némán fenyegető titokzatos őserő. Isten – még ha egészen sajátos értelemben is – önmagát tudatosan birtokló lény, élő, szabad személy, aki képes önként és szabadon közölni magát... *A némának tűnő Isten megszólal*, és közli magát az emberrel, személyi kapcsolatba lép a tulajdon képére és hasonlóságára tudatos és szabad személynek alkotott teremtményével, és arra hívja, hogy vele szövetségben, szinte baráti közösségben találja meg az üdvösséget. Dióhéjban ez a Biblia egész mondanivalója, akár a Krisztust megelőző ószövetségi könyveket, akár a Krisztust követő újszövetségi iratokat lapozzuk fel. „Többféleképpen és különböző módon szólt hajdan Isten a próféták ajkával az atyákhoz, e végső korszakban pedig Fia által szólt hozzánk,” (Zsid 1, 1) hogy üdvösségre vezessen. Lényegében ez az egész bibliai tanítás: Isten üdvözítő szava az emberhez.

Isten személyi megnyilatkozásának ebben a személyes aktusában a legelső, amire figyelniünk kell, nem az, hogy ő mit mondott. Mondanivalóját megelőzi az a tény, hogy egyáltalában megszólal, és közli magát az emberrel.

(Békés G.: Istenkeresés, 83)

*

Isten szava felszólítás az ember számára, és felelőséggel tölt el minket, de mégse érezzük Isten szavát egy felsőbb hatalom felhívásának! Isten szava mindenekelőtt kegyelem, ránk mosolygó jóság.

BE

AZ ISTENI KINYILATKOZTATÁS

Jóságában és bölcsességében az Isten úgy határozott, hogy kinyilatkoztatja önmagát, és tudunkra adja akaratának szent titkát (vö. Ef 1,9), melynek alapján Jézus Krisztus, a megtestesült Ige által, a Szentlélekben az Atyához járulnak az emberek, és az isteni természetben részesülnek... Ez a kinyilatkoztatás eseményekben és hozzájuk belsőleg kapcsolódó szavakban bontakozik ki: Istennek az üdvösség történetében művelt cselekedetei kinyilvánítják és megerősítik a tanítást és a szavakkal kifejezett valóságokat. A szavak viszont a tetteket hirdetik, és a bennünk rejlő minisztériumot világítják meg...

A Szentlélek sugalmazására jegyezték le a szent szerzők az isteni kinyilatkoztatást. Ezt a Szentírás tartalmazza és adja elő... Tehát Isten a szerzője, és őrzője az egyház. Ámde a szentkönyvek elkészítésére Isten embereket választott. Őket használta fel, hogy saját képességeiket és erejüket latba vetve, mint valódi szerzők foglalják írásba mindazt, de csak azt, amit Ő akart, miközben bennük és általuk Ő maga működött.

Mindazt, amit a sugalmazott szerzők, vagyis a szentírók állítanak, a Szentlélek állításának kell tartani. Ezért hinniünk kell, hogy a Szentírás könyvei biztosan, hűségesen és tévedés nélkül tanítják azt az igazságot, amelyet Isten a mi üdvösségünkre le akart írni a szent iratokban.

(II. vatikáni zsinat: Dei verbum 2; 11)

*

Néha felpanaszoljuk Isten közelségének, működésének hiányát, – s nem vesszük észre, hogy Isten több módon is, így a Szentírásban is megszólított minket. A kérdés csak az, hogy mi hajlandók vagyunk-e Isten felénk nyújtott kezét, felénk hangzó szavát elfogadni?

BE

MÁRCIUS 3.

AZ IGE TESTTÉ LETT I.

A keresztény hit legdrágább titka a megtestesülés, az incarnatio misztériuma. Az a mélységes titok, amit Szent János így fejez ki: „És az Ige testté lett és miköztünk lakozott” (Ján 1,14). Ugyanezekkel a szavakkal határozhatjuk meg bizonyos fokig a Szentírás lényegét is, hiszen az is „testté-levés”, az emberré válás titka. Mert itt arról van szó, hogy az Isten gondolatai, az ember üdvözítésére vonatkozó örök tervei és tanításai emberi gondolatokká váltak, *a Teremtő gondolatai emberi, teremtményei formában jelentek meg*: az Isten igéje, szava, gondolata testet öltött... Isten mérhetetlen, végtelen, ember számára megfoghatatlan örök Valóság. Mi akkor ismertük meg az Istent, akkor „tapinthatuk meg”, „nézhettük” és „láthattuk” (1 Ján 1,1), amikor emberi formában jelent meg közöttünk. Ugyanúgy nem ismerhettük meg az Isten gondolatait, üdvözítő kegyelmét és tanítását, hiszen az Isten eszméi öröktől fogva vannak, mentesek minden megkötöttségtől, teljesen szellemiek, ember számára tehát nem érzékelhetők. De a Szentírásban az Istennek eme gondolatai „testet öltöttek”, emberi beszéd formájában jelentek meg úgy, hogy szemcinkkel olvashatjuk, fülünkkel hallhatjuk.

(Szörényi A.: A Bilia világa, Budapest, 1966. 11–12)

*

Csak ha belegondolunk az Isten és ember közti végtelen távolságba, csak ha meggondoljuk, hogy hány ember nem tekinti a Bibliát isteni műnek, és elutasítja, mint „tisztá képtelenséget”, akkor értjük meg Isten szeretetének nagyságát és kockázatát. Isten hajlandó volt vállalni azt, hogy szavát félreértjük, kigúnyoljuk, meghamisítjuk; mindent hajlandó volt vállalni, csakhogy mégis kapcsolatba kerülhessünk vele!

BE

AZ IGE TESTTÉ LETT II.

Amint az Isten úgy akarta, hogy Fia megtestesülésénél ott álljon az ember, ugyanúgy az Ő gondolatai „megtestesülésénél” is ott kellett állnia az emberi „szülőnek”, az emberi szerzőnek: embernek kellett abban közreműködnie. És amint a Boldogságos Szűz Mária saját véréből, testéből jött létre Krisztus teste, ugyanúgy a Szentírás emberi szerzőinek a saját egyéniségükből, értelmükből, munkájukból kellett hozzájárulniuk ahhoz, hogy az Isten gondolata emberi formában jelenjék meg. Éppen ezért van az, hogy a *Szentírás könyvei teljes mértékben magukon viselik az emberi szerző egyéni sajátosságait*, lelki világának, kultúrájának, gondolkodásmódjának, észjárásának bélyegét, amint-hogy az Úr Jézus Krisztus is minden bizonnyal hasonlított édesanyjára, a Bold. Szűz Máriára. A Szentírás szavai teljesen olyanok, mintha tisztán emberi gondolatok külső kifejezési formái volnának, – mint ahogy az Úr Jézusról is joggal mondhatták azt, hogy ács, tehát munkás, valóságos ember – mégis az emberi szerző által leírt szavak teljes valóságukban Istennek a szavai, Istennek a gondolatai. . .

Amikor az Ige testté lett, akkor teljes és tökéletes emberi természetet vett magára, mindenben hozzánk hasonló lett, de egyet nem vállalt, mert nem vállalhatott: a bűnt. . . Ugyanígy, amikor az Isten gondolatai öltöttek emberi formát, mindenben hasonlónak váltak az ember szavaihoz, vállalták az emberi alak minden megkötöttségét, korlátoltságát, gyengeségét, de nem vállalhatták a gondolat, a szó vétkét és bűnét: a tévedést.

(Szörényi A.: A Biblia világa, 12–13)

*

Isten valóban egészen közel lépett hozzánk megtestesülésében és a kinyilatkoztatásban. Miért zárkózunk hát el a Szentírás olvasása és a szentáldozás előtt?

BE

AZ IGE TESTTÉ LETT III.

Van azonban még egy párhuzam a megtestesült isteni Ige és a megtestesült isteni gondolat, a Szentírás között... Mi lett az Úr Jézus sorsa mi közöttünk? Üldöztetés, szenvedés, töviskorona, gyalázat és kereszthalál... És *ugyanaz lett a sorsa a testté vált isteni gondolatnak is*: mennyit kellett szenvednie az évezredek folyamán, hány sebet ejtettek rajta a másolói kezek, mennyi meg nem értést, gúnyt, szidalmat és gyűlölséget, tagadást és ámulást kellett elviselnie az ember részéről! A Szentírás szövegét másolók szabdalták, rontották, júdások árulgatták, hitetlenek tagadták, eretnekek elferdítették. És amint az Úr Jézus tanítványai sem akartak hallani a szenvedő, az Olajfák hegyén vért izzadó, a Kálvárián kifeszítve haldokló és értünk kegyetlen halált szenvedő Megváltóról, úgy a tisztán emberi módon gondolkodó és saját képességeire oly gögös ember is megbotránkozik a Szentírásban előforduló emberi gvarlóságokon, sebeken, melyek az isteni szónak külsejét eléktelenítik. És amint a megostorozott, tövissel koronázott, megköpdösött Úr Jézusban igen nehéz volt Pilátusnak felismernie az Isten Fiát, ugyanúgy nehéz sokszor a Szentírás lapjai mögött meglátni az isteni Szerzőt, az Isten örök gondolatát. S csak az, aki oda tud állni a Megváltó keresztje alá, mint ahogy ott állott a Boldogságos Szűz Mária és Szent János apostol, az tud meríteni az élő vizek forrásából; csak aki tovább tud látni az emberi érzéssel megfoghatón, tud a Szentírásból életet, tanulságot, üdvöt meríteni... A Szentírás nem jámbor könyv, melyből embereknek fel-emelő gondolatait ismerhetjük meg, hanem a Szentírás maga az Isten szava.

(Szörényi A.: A Biblia világa, 13–14)

*

EMBERI SZÓ ÁLTAL SZÓL AZ ISTEN

Minden létezőt megismerhet az ember. Nincs lét, melynek lényegéhez tartozna, hogy megismerhetetlen. Határtalan az emberi szellem megismerési köre...

Lényegileg nyitott az ember a lehetséges isteni megnyilatkozások felé, sőt valójában mindig fogad isteni megnyilatkozást, legyen az a beszélő vagy éppen hallgató Istené. *Isten nem kényszerül szólni, még kevésbé megszabott az, hogy mit mond, de tény, hogy szólhat és az ember képes Isten beszédjét fölfogni* vagy hallgatását tudomásul venni.

A lehetséges megnyilatkozás színtere a történelem lehet... ideje meghatározhatatlan... Szó, emberi szó által történik, amely alkalmas, hogy a valóságot kifejezze és tagadó formával evilági jelenségek által meghatározhat világon-kívülit, istenit. A szó helyettesíti őt, aki láthatóan nem jelenik meg... Istent csak ott láthatnánk, ahol nem lennénk helyhez-időhöz kötve: az örökkévalóságban. Ha Isten szabadon, természetfeletti módon (vagyis természetünk nem követelheti meg de alkalmas fogadására) itt és most meg akar nyilatkozni, az csak a történelemben és csak emberi szó által történhet. (J. Trütsch; *Der Hörer des Wortes Gottes. Mysterium Salutis* I. 792-3)

*

Mi jobban örülnénk, ha Isten „isteni módon” szólna hozzánk. De hogyan tudnánk akkor felfogni őt? **Be** kell látnunk, hogy ez az egyetlen lehetőség, amit ő választott.
AJ

AZ ISTENI SUGALMAZÁS

Az isteni kinyilatkoztatás lejegyzése a Szentlélek közreműködésével, sugalmazására történt – amint az Igének emberi testben való megjelenése is az ő erejében jött létre –, és ennek következtében Isten a szerzőjük, bár valóságos szerzők az emberek is.

A teológusok kezdettől fogva különböző modelleken próbálták megvilágítani a két valóságos szerző viszonyát. Legrégibb talán az, amelyben a szent szerző úgy szerepel, mint szerszám, eszköz Isten kezében. Különös előszeretettel alkalmazták mintaként a zenész és a hangszer kapcsolatát. A hangot a hangszer adja, mindegyiknek megvan a maga sajátos, félreismerhetetlen hangja, mégis a művész a főoka a felhangzó dallamnak. Szent Ágoston az emberi szerzőt a testi szervekhez – szájhoz, kézhez hasonlítja: a szám beszél, a kéz tesz, de a személy az, akinek gondolatát kimondja, szándékát végrehajtja. Ezek a patrisztikai elgondolások készítették a skolasztikusokat az eszközi okság fogalmának kialakítására és fel is ismerték, hogy mint minden hasonlat, ez is sántít, hiszen valódi szerzőnek sem a zeneszerszámot, sem valamelyik szervünket nem tekintjük. A szentírás emberi szerzőjét hasonlíthatjuk eszközhez, de tisztában kell lennünk a hasonlat korlátozott érvényességi körével.

Később a sugalmazást diktáláshoz hasonlították, persze olyanhoz, amelyben a titkár nem szolgai módra ír, hanem maga is közreműködik a megfelelő szavak megválasztásában, a helyes fogalmazás létrejöttében. Ismét mások következően hasonlították a sugalmazott szerzőt, aki felelőssége tudatában, legjobb képességei szerint hűségesen közvetíti a rábízott üzenetet.

(Cserháti J.–Fábián Á.: A II. vatikáni zsinat tanítása, Budapest, 1975, 139)

*

Sok a magyarázat, de egy a lényeg: Isten kapcsolatot akar velünk! Nálam is az akaratlan múlik a kapcsolat.

BE

A SUGALMAZÓ SZENTLÉLEK

Az ember nemcsak igazságokat akar megismerni, hanem személyeket, valakit, partnert. Isten sem igazságokat akar csupán vagy elsősorban közölni, hanem az embernek partnere akar lenni. Akár az élőszóval történő igehirdetést, akár annak írásba foglalását tekintjük, mindkettőt a Szentlélek működése, méghozzá garantált működése kíséri. Ez a működés olyan mérvű, hogy aki az apostolokat hallgatja, valóban Jézust hallgatja, *aki a Szentírást olvassa, az valóban Istennel kerül személyes, az átlagos emberit felülmúló kapcsolatba*. Nem annyiban hallgatjuk pl. Jézust, hogy azokat a szavakat, azt a tanítást halljuk, ami valamikor az ő szájából hangzott el. Az ígét hirdető Egyház által, az Isten szavát tartalmazó Szentírás által Isten valóban megszólít, állásfoglalásra szólít fel, és a személyes kapcsolatnak olyan formáját és fokát teszi lehetővé, amely énünk számára a legtökéletesebb kibontakozást biztosítja.

Nem arról van szó, hogy más jámbor könyveket nem kísérheti, sőt sok esetben biztosan kíséri is a Szentlélek kegyelme. De a Szentírással kapcsolatban ez biztosítva van. A Szentírást ebből a szempontból a szentségekhez hasonlíthatjuk...

Hasztalan tartalmazná a Szentírás azt, amit Isten az emberrel közölni akar, és hozzá tévedéstől mentesen, ha az íge olvasását nem kísérné a Szentlélek működése. E nélkül az ember nem volna képes azt és úgy érteni a Szentírásból, amit és ahogyan érteni kell.

(Kelemen V.: Az isteni szó teológiája Budapest, 1973, 46)

*

Ha a Szentírás igazi, hívő olvasása, ill. hallgatása találkozás a Szentlélekkel, miért nem szánunk rá több időt?

BE

A SZENTÍRÁS ÉRTELMEZÉSE

Isten a Szentírásban emberek által emberi módon beszélt. Ha tehát a szentírás-magyarázó meg akarja látni, hogy mit akar velünk közölni az Isten, akkor figyelmesen meg kell vizsgálnia, hogy mit is akartak mondani a szentírók, és szavaik által mit látott jónak kinyilatkoztatni az Isten.

A szentírók szándékának kiderítése végett egyebek közt ügyelni kell az „irodalmi műfajokra” is. Az igazság más-más módon van előterjesztve és kifejezve a többféle műfajú történeti szövegekben, továbbá a prófétai vagy a költői szövegekben vagy az egyéb beszédformákban. Szükséges továbbá, hogy *a magyarázó azt az értelmet kutassa, amelyet a szent szerző ki akart fejezni*, és ki is fejezett a meghatározott körülmények között, a maga korának és kultúrájának nyelvén, az akkori irodalmi műfajok segítségével. Mert annak helyes megértése végett, hogy a szent szerző mit akart kijelenteni írásával, kellőképp figyelni kell egyrészt azokra a szokásos gondolkodás-, szólás- és elbeszélésformákra, amelyek a szentíró korában virágzottak, másrészt azokra a módokra, amelyek akkortájt a társadalmi érintkezésben uralkodtak.
(II. vatikáni zsinat: Dei verbum 12)

*

Nemcsak az egyház hivatkozik a Szentíráásra, hanem mindenféle eretnekség és vallási tévtanító is szeret a Szentírásból bizonyítani. Ez a tény mutatja azt, hogy milyen fontos a Szentírás helyes értelmezése, hogy valóban azt értsük, amit Isten üzent a szentírók által. Ezért van valóban szükség szentírástudományra és az egyház tanítói tevékenységére.

BE

ISTEN KÖVETEI EMBEREK

Szent az Isten és csak követei által szól. Aki nem hajlandó elfogadni a követeket, hanem magát az Urat akarja hallani, elárulja, hogy nem tudja – vagy nem akarja – megérteni, hogy kicsoda az Isten és kicsoda ő... *Isten az ember valóságát és üdvét a hitre építette.* Úgy látszik, e hit tisztasága és ereje csak akkor mutatkozik meg, ha a követek irányába kutatjuk. Aki elvárná, hogy Isten szóljon, kimutatja, hogy valójában nem tud hinni, hanem tudni akar, nem hallani, hanem egyéni megtapasztalásra akar támaszkodni... Életünk kialakításában nem hagyatkozhatunk pusztán önmagunkra... Növekedésünk belülről történik, de a szükséges táplálékot mások nyújtják; egyéni megismerés révén jutunk igazságokhoz, de a tartalmat mások találják. Így az Istenhez vezető úton is támogatja az ember társát, és emberségünk szerint való, hogy Isten szava belevilágítson szívünkbe, de mások hirdessék ezt nekünk. Ember ajkáról halljuk Isten igéjét, ez hívő voltunk alapigazsága. Alázatot kíván ez: engedelmisséget, meghajlást a küldött hirdető előtt. De ugyanakkor segítségünkre is van; a hirdető nem meztelen igét hoz, hanem igét, amely átjárja saját életét. Ő, akit megérintett az ige, személyével áll mögötte. Keresztény közösséghez tartozunk, nemde azért, hogy Isten igéjének megértésében egymást támogassuk? *Ki nem hordaná szívében egy-egy embernek emlékét, aki segítette, hogy jobban értse az üzenetet és hűségesebben valósítsa azt meg.*

(R. Guardini: Der Herr, Leipzig, 1956, 299, 304)

*

Hálás vagyok azok iránt, akik közvetítésével kaptam hitemet?

AJ

MIÉRT NEM SZÓL SZEMÉLYESEN, NEKEM?

Az elkárhozott dúsgazdag arra kéri Ábrahámot, küldje el Lázárt testvéreihez. Menjen abba a házba, amely előtt feküdt, tegyen tanúságot az örök életről, és figyelmeztesse az ott lakókat örök sorsukra. Ábrahám nem teljesíti kérését. Arra hivatkozik, hogy ismerik a kinyilatkoztatást, Mózes és a prófétákat.

Mindebből egy sor kérdés fakad: Hogyan igazolódik az, hogy Isten itt van közöttünk? Könnyebb az egyiknek elfogadni a kinyilatkoztatást, mint a másiknak? És miért nem szól Isten hozzánk? Ha Isten tart fenn mindent és átjár mindent – *miért nem szólal meg bennem?* Miért hagyatkozom írásra és beszédre, tanítóra és prédikátorra? Miért nem úgy közli az igazságot a Lélek által, hogy tökéletesen megértsem? Akaratával miért nem ragad meg lelkiismeretemben, hogy szinte megtapasztaljam, mihez tartsam magam? Miért nem izlelteti meg velem ígéreteinek édességét, szívemmel, érző énemmel, hogy végre megkapjam a megnyugtató bizonyosságot, hogy mi a dolgok végső célja?

Oly nehéz erre választ kapni. Végül is csak azt mondhatjuk: Mert így akarja az Isten. De azért néhány okot megsejthetünk... Minden által és mindenkihez szól az Isten, hozzám is. Hát nem róla vall minden létező? Minden történetben rendelkezése valósul meg, és hat lelkiismeretünkre; bensőmben bizonyosságát adja. Persze minden elmosódott marad... Határozott isteni szóra lenne szükség. Ezt azonban nem intézi minden egyeshez, külön-külön.

(R. Guardini: Der Herr, 297–8)

*

Akihez Isten különös módon szól, azt különös módon le is foglalja magának, – mint a szentek élete mutatja. Aki Isten különös jelét, különös jelentkezését óhajtja, annak késznek kell lennie Isten különleges szolgálatára.

AJ

BESZÉDES TETTEK

Tévednénk, ha Isten szavában pusztá szót, vallási tanítást, erkölcsi parancsokat vagy üdvösségre irányító útmutatást látnánk. Isten szava nemcsak szó, hanem tett is. Ő nemcsak prófétai tanításban közli magát, hanem történeti tényekben, egy-egy ember, család vagy nép életének eseményeiben, sorsukra döntő hatású történésekben, – sőt mindenekelőtt magában a természetben, a teremtés műveiben is megnyilvánul. A kettő: a szó és a tett igazában elválaszthatatlan egymástól az isteni kinyilatkoztatásban. A tanítás, a prófétai szó természeti jelenségekhez vagy történeti eseményekhez, azok egymással összefüggő, folytatólagos sorozatához fűződik, és azokat magyarázza, az események viszont az élet valóságában fejezik ki Isten gondviselő jelenlétét és irányítását. Az eseményekben az isteni cselekvés, az üdvösségre vezető gondviselő jóság nyilvánul meg, de ezt az isteni tevékenységet nem érthetjük meg, csakis a prófétai szó világánál, amely az isteni tettben megnyilvánuló üdvözítő szándékot megmagyarázza...

De nemcsak egy-egy elszigetelt történeti eseményről és prófétai értelmezésről van itt szó. Az isteni kinyilatkoztatás nem egyetlen eseményben és időpontban történik, hanem századokon keresztül egymást követő események és értelmezések szervesen összefüggő folyamatoként jelentkezik. S a meglepő az, hogy ez a folyamat fejlődő irányú, vagyis az Isten és ember viszonyáról s az emberi üdvösségről egyre bővebb, világosabb és teljesebb a mondanivalója.

(Békés G.: Istenkeresés, 84–91)

*

A választott nép egész élete Isten irányítása alatt állt – a Biblia tanúsága szerint. Tudatában vagyunk annak, hogy most mi vagyunk Isten népe, hogy Isten most köztünk működik? De valóban felismerjük-e az ő kezét?

BE

KINYILATKOZTATÁS ÉS TÖRTÉNELEM

A kinyilatkoztatás történelem; – ez nem jelent mást, mint azt, hogy a kinyilatkoztatás nem egyszerre, hanem fokozatosan valósult meg a történelemben, és érte el az első istentalálkozástól kezdve Jézusban végső beteljesülését. Ez a beteljesülés az egyes hívő életében a feltámadásba vetett hit pillanatában lesz teljes valóság.

A történelem kinyilatkoztatás; – ez viszont azt jelenti, hogy éppen a történelem nyilvánította ki, hogy Jézus Isten végső kinyilatkoztatása.

A történelem folyamán a választott nép ugyanis megismerte Istent, mint a végtelenül hatalmas és hűséges urat, ki szavát mindig megtartja. Mivel hatalmas és szent, azért amit egyszer megígért, azt hűségesen megteszi. Sem égen, sem földön, sem az alvilágban nincs hatalom, mely szava megtartásában megakadályozhatná. A történelemben megtapasztalt nehéz idők, melyek nem látszottak az Istenbe vetett hitet igazolni, nem egy krízist váltottak ki. Ám erre a krízisre nem az Isten hűségébe vetett hit feladásával, hanem Isten ígéreteinek mélyebb megértésével válaszoltak. (Horváth T.: A kinyilatkoztatás teológiája, TKK, Róma: 1977, 38)

*

A hit nem mozdulatlan, hanem egy csúcspont felé törekszik. A hit kaland, amely oly mértékben válik világossá, amilyen mértékben az ember az Isten világosságában éli meg. Érdemes ezt az Ószövetség néhány eseményében és személyében felfedezni, mint mi is tesszük a következő napok szövegeiben.

VA

AZ ÜDVÖZÍTŐ ISTEN

A kinyilatkoztató Isten, amikor az ember felé fordul, nem elméleti megállapításokat közöl magáról és az ember céljáról. Az ó- és újszövetségi Szentírás azt adja elénk, hogy mit művelt az Isten egyes emberek életében az egész emberiség számára.

Az üdvösség történetében arról van szó, ki az Isten a mi számunkra, és mit tett üdvözítésünk érdekében. A kinyilatkoztatásban Isten kijelenti, hogy az emberé akar lenni, kapcsolatot, közösséget keres vele, mint döntésre képes személlyel. Mikor Mózes megkérdezi az Úr nevét, sajátos feleletet kap: „Aki van (Jahve), az küld téged”. A régi teológia ebből arra következtetett, hogy itt Isten a benső lényegét tárta fel, azt, hogy ő az örökkévaló, a szükségszerű létező. A héber nyelv pontosabb értelmezése szerint Isten inkább ezt mondja: Az leszek, aki leszek, vagyis amilyennek mutatni fogom magam. Veled leszek, népemmel maradok, és tetteimből értitek meg, hogy ki vagyok.

A gondolatot tovább tökéletesíti Izajás próféta, amikor a Megváltóra az Immanuel (Velünk az Isten) nevet vonatkoztatja. Krisztus véglegesíti az ígéretet: „Veletek vagyok mindennap a világ végéig” (Mt 28,20). Pál apostol pedig a végső állapotot így jellemzi: „Isten lesz minden mindenben” (1 Kor 15,28).

(Gál F.: Teológia I/2. 1967, 67–70)

*

Nem akkor nyújtjuk a hitet legtisztábban, ha úgynevezett töretlen hithűséggel – valójában azonban gettó-mentalitással, a kor problémáit tudomásul sem véve – zárt ajtók mögött törekszünk a hit „továbbvitelére”, – hanem csak akkor, ha tényleg szembesítjük a hitet a korrallal: így az evangélium vagy tudatos elutasítást és szembenállást vált majd ki, vagy pedig valódi új hitet ébreszt.

VA

ISTEN NÉPET VÁLASZT MAGÁNAK

„Amikor Isten végtelen szeretetében az egész emberi nem üdvösségét gondosan elő akarta készíteni, különleges gondviselésével egy népet választott ki magának, és reá bízta ígéreteit. Szövetséget kötött Ábrahámmal és Mózes által Izrael népével. A tulajdonául lefoglalt népnek egyetlen igaz és élő Istenként úgy nyilatkoztatta ki magát, hogy Izrael megtapasztalja, milyen úton-módon bánik Isten az emberekkel, és hogy ezeket az utakat magának a próféták száján át szóló Istennek szavából napról napra mélyebben és világosabban megértse, és egyszer szélesebb körben tárja a népek elé.” (Dei verbum)

Ábrahámmal meg vissza annak a népnek a története, amelyet Isten kiválasztott, hogy az üdvösség üzenetének hordozója legyen, és előkészítse az emberiséget Jézus Krisztus eljövetelére. Isten örök tervét kezdte megvalósítani már a teremtéssel is, de a kinyilatkoztatás kifejezetten csak Ábrahám történetével kezdődik.

Az Ószövetség annak a népnek a története, amely megélte ezeket a nagy valóságokat: Kiválasztás, Ígéret, Szövetség, Ország, Száműzetés, Közösség. Izrael tapasztalatai, keresése, bukásai, álmai, hite és reménysége alkotja ennek a történetnek anyagát.

Izrael egyre inkább tudatára ébredt annak, hogy Isten állandóan belenyúlt történetébe; főleg akkor tudatosította ezt határozottan, amikor nemzetté kezdett alakulni. Megértette, hogy a Teremtő Isten áll az események mögött. (Szabó F.-Puskély M.: Ábrahámtól Jézusig, Róma, 1976, 5, 6, 28)

*

Isten mindazokat fel tudja használni országa építésére, akik készségesen együttműködnek vele. Érzek-e elég felelősséget arra, hogy az üdvtörténet adott pillanatában ki vegyem részemet az új világ építéséből?

VA

VÁLASZTOTT NÉP

Önkéntelenül felvetődik a kérdés: hogyan lehet, hogy Isten egy olyan rendkívüli jelentőségű eseményt, mint az ő történeti megnyilatkozása és üdvözítő szándékának közlése, évszázadokon keresztül egyetlen és az ókori népek között elég jelentéktelen nép történeti életével kapcsolja össze? . . . Nem túlzás-e azt állítani, hogy egyedül a Bibliában őrzött isteni megnyilatkozás a hiteles? Nem ugyanez történt-e különféle változatban a többi, sokkal jelentősebb ókori nép történetében is? A nagy keleti vallások, főleg a brahmanizmus és bizonyos értelemben a buddhizmus, vajon nem arról tanúskodnak, hogy itt egy általános vallástörténeti jelenségről van szó, amelynek a bibliai kinyilatkoztatás csak egy sajátos, mégis történeti hatásában rendkívül jelentős esete is?

Ezekre a kérdésekre válaszol az a teológiai magyarázat, amely a Bibliában őrzött kinyilatkoztatást úgy tekinti, mint a különböző népek életében különféle módon történt, általános értelemben vett isteni megnyilatkozás egy különleges esetét, sajátos, gondviselészerű megnyilatkozását. . .

Tény az, hogy Isten valóban megnyilvánul a világban, mint tulajdon alkotásában, de egyúttal meg is világosítja az embert, a természettől abszolútumra nyílt emberi szellemet, hogy fel tudja ismerni ezt a megnyilvánulást, mint Isten személyes kinyilatkoztatását.

(Békés G.: Istenkeresés 91, 94)

*

Nincs semmi okunk dicsekedni, amiért Isten népéhez tartozunk. Nem a mi választásunk vagy kiválóságunk az oka ennek, hanem Isten kegyelme. De ha beképzelték ezért nem is lehetünk, hálásak annál inkább!

BE

ISTEN SZÖVETSÉGET KÖT NÉPÉVEL

A kinyilatkoztatás Isten és az ember természetfölötti találkozását, kapcsolatát a szövetség nevével illeti. A héber „berit” szó eredetileg lakoma-közösséget jelentett. Az emberek a megegyezést, a szövetséget áldozatbemutatással és és áldozati lakomával pecsételték meg. Ennek neve ment át magára a szövetségre is. Az Ószövetségben mindvégig a húsvéti lakoma lett a szövetség megkötésének emléke.

A szövetség forma szerint az Egyiptomból való kivonulás után, a Sinai hegynél jön létre. A Sinai szövetség megkötésétől kezdve a nép Jahve tulajdona, története pedig a szövetség története. Az egész Szentírás ebből a szempontból nézi az eseményeket.

Isten azonban az Ószövetséget bevezetőnek szánta egy jobb és tökéletesebb szövetséghez, ahol a törvényt nem köztáblákra írja, hanem kegyelmével beoltja az emberek szívébe. (Jer 31, 33) Ez a szövetség már nemcsak Ábrahám testi leszármazottait öleli fel, hanem a föld minden népét. Bármennyire értékes vonásokat is olvasunk ki az Ószövetségből, ott még nem kaphatunk Istentől teljes képet. A teljes kinyilatkoztatást csak az hozhatta meg, aki így nyilatkozott: „Aki engem lát, az látja az Atyát” (Jn 14, 9).

(Gál F.: Istenről beszélünk, 95–6)

*

Az Újszövetség kiárasztotta ránk az újjáteremtő Lelet, és szívünkbe írta a szeretet törvényét. A keresztség és bér-málás révén a kereszténynek felelősséget kell vállalnia nemcsak a saját maga tetteiért, hanem a vele közös reményre várakozó Titokzatos Test minden tagjáért, és a jelen világ átalakításában az igazságosság és szeretet jegyében kell munkálkodnia.

VA

IZSÁK KRISZTUS ELŐKÉPE

Az atya-eszme, aki tulajdon fiának sem kegyelmez, az Ó- és Újszövetség világában ismerős. Pál apostol szerint az Isteni Jóságnak van ilyen hősies szeretete (Róm 8, 32) aki – Megváltóként – egészen nekünk adja Krisztust... Pál szavait úgy válogatja meg, hogy általuk Ábrahám áldozatára utal. A Teremtés Könyve ezekkel a szavakkal beszél Ábrahám istenszeretetről...

A katolikus hitben mélyen meggyökerezett gondolat, hogy Izsák, amint Mória hegyére megy, vállán az áldozathoz szükséges fával, előképe Krisztusnak és áldozatának. Az Ószövetség eseményei és tárgyai, jelei, előképei lehetnek történéseknek, melyek az Isten Országában később következnek be. Ezeket a képeket Isten Lelke tervezi és a Gondviselés valósítja meg tényleges emberi sorsokban. Így volt ez Ábrahám áldozatánál is. Két ember igen fájdalmas, áldozatos élménye volt az a nyersanyag, amelyből Isten Lelke képbe sűrítette a jövőt, mely majd 2000 év múltán, a Kálvárián valósult meg... Izsák történetének ez a legfontosabb jellemzője, mely miatt elevenen él még a mai keresztényekben is. A másik jellemzője az a tény, hogy háttérében ez az általános emberi eszme áll: *...van-e emberszívekben oly szeretet, mely le tud mindenről mondani, hogy mindent elnyerjen.* E kérdés ószövetségi válasza: Ábrahám sorsa, magatartása fia áldozatánál. Ezért érdemli meg e történet az általános emberi érdeklődést – mindenütt és mindenkor.

(G. E. Closen: Wege in die Hl. Schrift. Regensburg, 1955, 43–44)

*

A Szentírás megtanít arra, hogy az áldozat titkot is hordozhat magában. Nem szabad csupán emberi szemmel néz-nem életem áldozatait.

AJ

ÁBRAHÁM HITE ÉS ÁLDOZATA

Ábrahám minden bizonnyal a hegy legmagasabb csúcsára ment, ott egy nagy sziklán állt; ez a későbbi templom égő-áldozati oltárának alapja, a keresztes hadjáratok idején, néhány évtizeden át, a szentmise bemutatásának helye, ma az Omár-mecset központjában a szent szikla. Az ősi időkben, amikor az északi városrész házai még nem akadályozták, látszott nyugat felől a Kálvária sziklája. Az előkép és a beteljesedés színhelye egymásra meredt...

Isten nem kívánja az áldozat tényleges bemutatását. *Megelégszik a belső, szívbeli átadással, mely biztosíték, hogy a legnagyobb is kész.* Ábrahám bebizonyította, hogy elismeri az Istent az élet urának, elismeri Isten abszolút rendelkezési jogát. Ezért lép vele szövetségre az Úr, lesz a szövetség Istene, akihez bizalmas, baráti szavakat intézhet, akit, mint barátját, nevével szólíthat...

Rendkívüli jelenet játszódik le Moria hegyén, az oltáron. Felületes szemlélő borzalommal riad vissza a látványtól. Aki mélyebbre néz, azt Krisztus előképe ragadja meg. Ezért sohasem szűnt meg az Egyház Izsák áldozatára emlékezni. Számtalan templomban, kápolnában van megjelenítve. Rembrandt többször dolgozta föl művészetében Izsák áldozatát... ellentétes módokon... Az első hangulata – Saskiával kötött házassága után, boldogságban – ... az apa gigantikus hős, aki vad erőszakkal fogja le ellenálló fiát, aki tehetetlen, kiszolgáltatott... A másikon az apa a fiú szemét fogja be – irgalomból, a fiú megadón, alázattal térdel atyja előtt, előrehajol, készséggel, mint „áldozati bárány”. Addigra háromszor élte át, mit jelent, ha az apa elveszti gyermekét. Saját életének fájdalmas tapasztalata tisztította meg és értette meg vele Izsák áldozatának értelmét. Ahogy általában csak akkor értjük igazán a Szentírást, ha előtte átéljük, amit mond.

(G. E. Closen: Wege in die Hl. Schrift, 49–50)

*

JÓZSEF, JÁKOB FIA, AKI KERESI ISTENT

József története az ókori Keleten nem egyedi. Erőszakkal rabszolgának eladott fiatalok, akik azután izgalmas vagy kevésbé izgalmas kalandokon mennek át... Figyelemreméltó lesz az élete, ha az események mögött megsejtjük azt a szellemet, aki élte. . . Nagy és csodálatos, időkfeletti és egyetemesen emberi jelenség. Ennek az életnek központjában felismerjük azt a tényt, hogy József emberi sorsának minden fordulatában szerepel az Isten. *A bajok terhe nem sújtotta le annyira, a szenzációk nem szédítették el, hogy felhagyon keresésével. . .*

Közel állt Istenéhez kora ifjúságától; bizonyítja ezt az álmairól szóló beszámoló. . . Az Írás álmai nem álom vagy álmodozás. Megvilágosítanak, ezért misztikus jelenségek, kegyelmi történések. Ilyenek voltak Rachel fiának álmai is, már fiatalon. E szerint nemcsak földi atyjának, hanem a Mennyei Atyának is kedvence.

A rendkívüli istenközelség benső világa a fiatalember valóságos-erkölcsös törekvésének alakító és formáló ereje volt. Mélyen vallásos, tudatosan Istenre figyelő, Istennel együtt élő ő – és megfigyelhetjük – minden helyzetben ilyen: mint rabszolga, mint fogoly ugyanúgy, mint az egyiptomi király udvarában. . . Távól él atyái országától, de atyái Istene mindenütt vele van. . . *Hogyan vétkezhetne Isten ellen?* Valóban, hit és erkölcs kapcsolatáról mi sem mondhatnánk mélyebbet és találóbbat, mint ez a héber rabszolga idegenek között. Istenre figyelő maradt emberi, erkölcsi törekvéseiben, rejtett dolgaiban és kötelessége teljesítésében.

(Closen: Wege in die Hl. Schrift, 58–60)

*

József az idegen, pogány környezetben is hű maradt atyái Istenéhez, és kereste őt ebben a környezetben. Milyen példaadás ez nekünk, sokszor pogány környezetben élő hiveknek!

AJ

EGYIPTOMI JÓZSEF HIBÁI, VÉTKEI

Kalands volt József élete... minden kalandjában, élete minden fordulatában megmaradt Istennel való kapcsolata... Nemcsak mások hibái és gyengéi játszottak közre... Teológiai jelentősége nemcsak abban áll, hogy vallásos személy volt... Eszköz volt Isten kezében... *József bűnös ember létére is eszköz Isten kezében.*

Valójában büntelen abban – ami minden bonyodalom eredete –, hogy atyja kivételezett vele? És József talán nem-okos viselkedéssel fogadta atyja kitüntetését?! Nehezen értelmezhető a Ter. 37,2: József közölte atyjával, ami rosszat azokról (testvéreiről) mondtak... Talán tapintatlan, indiszkrét volt testvéreivel szemben?... Már a mérgezett légkörben beszélte ki álmait. Nem gonosz szándékkal, nem gögből; de elképesztő oktalanságot árul el... Amikor Egyiptomban először találkozik testvéreivel, József szinte a végletekig kemény velük szemben... A második kolduló útjuk alkalmával – viselkedésében (enyhén szólva) nem egyenes, nem egészen tisztességes. Józsefnek e hibái miatt sokan még a Bibliát is bírálják, neki pedig szemére vetik, hogy „antiszociális”... „gabonaspekuláns”... Nem igazságtalan, amit tesz, de hogy kenyérhez jussanak, még szabadságukat is áruba kell bocsátaniok... Ebben is korának tökéletlen, vétkes embere...

Ezek a hibák, mint váltakozó árnyak suhannak át életének és személyiségének fénytel teli képén.

(G. E. Closen: Wege in die Hl. Schrift, 62–66)

*

A Biblia nem „szentek élete”. Éppen az a vigasztaló benne, hogy megmutatja: gyarló embereket is felhasznál Isten. Én sem vagyok haszontalan az ő szemében.

AJ

JÁKOB FIÁNAK, JÓZSEFNEK ÉLETE TEOLÓGIAI ÉRTELMEZÉSBEN

József nem volt a Megváltó ősatyja. Életének mély teológiai értelmét másban kell keresnünk. . .

A Teremtés könyvének egyetlen elbeszélésében sem áll előttünk a testvérek közötti ellenségeskedés témája, majd a kibékülés testvér és testvér között, éppen a közös atya iránti tisztelet és szeretet miatt, oly szemléletesen kifejtve, mint József történetében. . . Testvér és testvér közti kapcsolat teológiája bontakozik ki előttünk. . .

A történet második célja már túlmutat magán a történeten. Testvéreinek ezt mondja József: Ti rosszat forraltatok ellenem, de Isten jóra fordította azt, hogy megvalósítsa, ami ma van: életben tartson egy népet. (Ter. 50, 20.)

Hihetetlenül hangzik ez a Szentírás első könyvében. Mindeddig a bűn és a gonoszság halált okozott. *Hogyan állhat most a bűn az élet szolgálatában?* Bármennyire hihetetlenül hangzik, ismer egy utat, melyen a halált-okozóból az élet forrása lesz; Isten „gondolkodása” által. Ha Isten megengedi az ember bűnét, akkor az Örök Bölcsességnek és Szeretetnek ez az elhatározása olyan erős és tiszta, hogy a bűnt meg tudja magyarázni, és át tudja értékelni, hogy ajándék legyen az élet számára. . . Van tehát lehetősége annak, hogy a halál az élet forrása legyen. Csírájában ugyan, de ez a kereszt titka.

(G. E. Closen: *Wege in die Hl. Schrift*, 66–72)

*

Hogy már az Ószövetségben felcsillan az Újszövetség igazsága és kegyelme, az azt mutatja, hogy Isten művei összefüggenek. Nála nincs kapkodás. Így hát az én életem eseményeit is képes ő összefűzni.

AJ

A SZABADÍTÓ ISTEN

A Kivonulás könyvének kezdetén (1, 8–22) nagy szociális nyomorról van szó. A fáraó, korának szinte mindenható ura, az embereket olcsó munkaerőként zsákmányolja ki. A diktátorok módjára nagyszabású építkezéseket (raktárvárosok, piramisok) rendel el, hogy politikai rendszerének dicsőséget és tartósságot biztosítsanak. S ha a robotolók fellázadnak keserves körülményeik miatt, még rosszabb sors vár rájuk: a robot szigorúbb lesz, sőt életüket sem kímélik. A helyzet kilátástalan. Ám az elnyomottak „Istenhez kiáltottak” (Kiv, 2, 23–25). Elemi nyomorukban Isten meghallgatja őket. Segítsége mindent megváltoztat. Isten megváltó tette első lépésként kivezeti Izraelt kétségbeejtő helyzetéből. Isten szabadítása a szorongatott embereknek szól. Később, mikor Isten szociális követelményeit tárja Izrael elé, e szavakkal alapozza meg azokat: „Emlékezz arra, hogy te is rabszolga voltál Egyiptomban” (Kiv 20, 2).

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy Izrael népe nem filozófiai vagy vallási okokból beszélt Istenről. Ő Istent mint szabadítóját tapasztalta meg saját történelmében. Isten e népet egy elviselhetetlen helyzetből mentette ki. Itt elsősorban nem kegyelemről, bűnbocsánatról, szentségről vagy másvilági üdvösségről van szó. A kezdetnél egy egészen elemi nyomorból való kiszabadításról van szó. Isten megmutatja itt, hogy ő ellensége minden kizsákmányolásnak, elnyomásnak és erőszakosságnak. A mindezekből való megszabadításban mutatja magát Izrael Istenének.

(W. Truthwin: Die gute Nachricht, Düsseldorf, 1970, 148–9)

*

Izrael a szabadítót látta Istenben, mi – néha – az elnyomót. Ők Istenhez menekültek, mi menekülünk Istentől. Nem ostoba és tragikus ez?

BE

A KISZABADÍTOTTAK VEZÉRE

Mózes a közvetítő Isten és a nép között. Ebben a szerepben azt a feladatot kapja, hogy a megkötött szövetséget szimbolikusan megpecsételje. Két szertartásra kerül sor...

a) Azzal, hogy Mózes egyazon áldozati állat vérével meghinti az oltárt, amely Istent képviseli meg a népet, egységre forrasztja őket. b) A nép képviselői áldozati lakomát fogyasztanak Isten színe előtt. – Az új és örök szövetséget majd Krisztus pecsételi meg saját vérével, és népének Ő ad majd tökéletes áldozati lakomát az eukarisztiában...

Az égő csipkebokor előtt még húzódozó, félénk Mózes, majd a későbbi hirtelen haragú vezér a Szövetség megkötésének élményében maga is nagy átalakuláson megy át. Türelmes, megértő szolgálja lesz a sokszor kemény nyakú népnek, közbenjár értük, amikor azok hűtlenkednek. Igazi, belső élete Jahve színe előtt folyik. Szeretete hevében azt követeli, hogy jobban megismerhesse, hogy megláthassa! Megrendítő közvetlenséggel beszél Jahvéhoz (Istenhez), kérleli, kérdezi Őt, könyörög és – mint Isten barátja – vitába is száll az Úrral.

Isten tudtára adja, hogy Őt nem láthatja olyannak, amilyen, de mégis kinyilatkoztatja magát, elsősorban türelmes jóságát és igazságosságát. Kinyilatkoztatása részleges, pedig már „vágyva vágyik arra”, hogy egészen felfedje szeretete öröktől elrejtett misztériumát.

(Szabó F.–Puskély M.: Ábrahámtól Jézusig, 52–3)

*

Isten jósága nemcsak abban nyilvánul meg, ha az egyes embert halmozza el kegyelmével, hanem abban is, ha kegyelemmel teli vezetőt ad népének. Imádkozom vezetőinkért?

BE

PÁSZTORBÓL KIRÁLY

Csodálatos Dávid felemelkedése a királyságig. Az első, amit a Biblia említ róla (1 Sám 16,1–15) az ő kiválasztása. Isten az elrejtettségéből hívja ki őt. Maga Sámuel, népének nagy bírása keni fel őt királlyá, s ezzel Dávid számára egy kalandos pályafutás kezdődik...

Dávid uralkodásának idejéből három teljesítmény emelkedik ki különösen: mind a tizenkét törzs egyesítése egyetlen birodalomba; az összes környező ellenségek (arámok, ammoniták, moabiták, edomiták, kánaáni városállamok) legyőzése s ezzel az első izraeli nagy-birodalom létesítése; Jeruzsálem kiemelése az ország fővárosává...

Dávid királyságáról a legfontosabb kijelentés az az ígélet, melyet Nátán próféta tett Dávidnak (2 Sám 7,1–). Az alkalom az volt, hogy Dávid az Úrnak egy házat (templomot) akart építeni. Erre kijelenti Nátán a királynak Isten nevében, hogy Isten nem óhajt szilárd épületben lakni. Ehelyett Isten visszafordítja Dávid szándékát: Isten akar Dávidnak házat építeni, vagyis olyan királyságot biztosítani, amely örök időkre áll. Isten szövetséget köt Dáviddal, amely mostantól fogva Izrael történetét hasonló módon fogja befolyásolni, mint a sinai szövetségkötés. Dávid köszönetet mond Isten ígéretéért és kéri, hogy az Úr teljesítse be azt, amit ígért. Így Isten ezzel az ígérettel népének és a királynak egy új, nagyobb jövő reményét adta...

Mert Dávid családjából előlép a „Fölkent”, aki a királyságot egészen más értelemben folytatja: Jézus Krisztus.
(W. Truthwin: Die gute Nachricht, 168–170)

*

Mi több: pásztorból királlyá lenni, mint Dávid, vagy Dávid királyi családjának tagjaként „Isten szolgálólányává lenni, mint Szűz Mária?

BE

IZAJÁS: LÁTTAM AZ URAT

Én láttam az Urat. Ki ez az ÉN, ki mondja ezt? A próféta. Egy zsidó Judeából, Jeruzsálemből, a főváros polgára, talán egy előkelő családból való, vagy éppen rokona a királyi családnak.

Ennek az embernek, aki különben nem különbözik kortársaitól, olyan élménye volt, melyet bátran, lelkendezve „Isten-látásnak” nevez. Annak alakját, akit lát, nem írja le. Csak ruhája szegélyéről ír és a szeráfról, mely körüllebegi és a templompalotáról, melyben trónolt. Bármennyire mértéktartó az átélt titok felfedésénél, szilárdan vallja a tényt: Láttam az Urat! Hogy Isten irgalma mennyire lebbentette föl a fátyolt a hozzáférhetetlen Fényről, azt nem tudjuk. Minden bizonnyal nagy kegyelmet árasztó, igen ritka misztikus élmény volt; különben nem ily szavakkal számolt volna be róla a próféta. A prófétát az élmény zuhatagában félelem és borzadás fogja el. Attól tart, hogy meg kell halnia. *A félelem oka... a mély ellentét a szent Fölség, melyet közvetlenül szemlélt, és saját tisztátalansága között...* A próféta tudatában van saját bűnösségének, és látja annak a népnek a bűnösségét, melyben született... érzi, hogy neki is be kellene kapcsolódnia Isten magasztalásába, mely nem halkul el Isten országában. De ehhez nem érez elég erőt. Nem tud a szeráfok énekéhez társulni. Tisztátalan az ajka... És az egyik szeráf most szent, papi ténykedést végez, melyhez az oltárról izzó parazsat hoz... Az angyal-fejedelmnek a büntől való tisztulás szentségét kell Izajásnak közvetítenie, mielőtt a háromszor-szent Isten prófétájává avatja.

(G. E. Closen: Wege in die Hl. Schrift. 90–95)

*

Tisztítsd meg Uram, ajkamat, szívemet, gondolataimat, szándékaimat, egész valómat, mielőtt képviselőtedben bármit tennék.

AJ

95

KIT KÜLDJEK ?

Izajás a Királyt látta, aki az ég és föld Ura, akinek szolgálnak a Hatalmasságok, akinek háromszor-szentet énekelnek a szeráfok; Őt látta. Színe elé lépett, ahogyan odaállunk embertársunk elé, barátunk elé. Ez a Király felfedte a fátyolt Isteni Méltóságáról és megmutatkozott Lényében... Most hallja az Úr hangját: Kit küldjek? Ki megy el nekünk? Előbb csak az angyalok énekét hallja. Úgy látszik, előbb a misztikus-élményben *meg kell tisztulnia bűneitől, hogy fölfoghassa az Úr hangját*... Mi lehet a kérdés értelme, mikor csak egyetlen ember van jelen? Az Isten-küldötte, akit keresnek, nyilatkozzék, hogy kész a háromszor-szent Isten útjait járni.

Jelentkezem: Itt vagyok. Engem küldj!... Mózes tiltakozik, Jeremiás ifjú korára hivatkozva szabadkozik... Ezekielnek kezdetben kevéssé volt kedvére feladata... Jónás, a legjobban ellenszegülő és leginkább akaratos próféta, elmenekül megbízatása elől... Izajás pedig ezt mondja: Itt vagyok, küldj engem! Hősies elszántsággal vállalja a hősies életet a háromszor-szent Isten, Isten Szentségének szolgálatában. Milyen érdekes! *Az egyetlen próféta, aki lelkesen ajánlkozik, az egyetlen, akit Isten előbb megkérdez.* A többi küldi, menniök kell. Ha azonban az Isten talál egy embert ilyen önzetlen szeretettel, önátadó készséggel, mint Izajás, azt megkérdezi, és az emberre hagyja a nagylelkűség és szeretet kezdeményezését.

(G. E. Closen: Wege in die Hl. Schrift, 94-96)

*

Milyen jó lenne tudnunk, hogy amit teszünk, arra Ő választott ki; ahol állunk, oda Ő küldött minket! De ha ebben nem is lehetünk mindig biztosak, igyekezzünk nagylelkűek lenni Istennel szemben!

AJ

A KÜLDETÉS

Borzalmas jövő tárul fel a próféta előtt. Megkapta a megbízatást. . . Önként ajánlkozott, mint egyetlen próféta sem Izraelben. És mit mond most neki az Istene? Kinyilvánítja-e a sok vigasztalót, amivel találkozni fog? Izajást az Ószövetség evangélistájának mondják. Elhangzik-e egyetlen szó is ebben az órában, hogy prófétálhat a Szűzről, aki Emmanuclnek, a Gyermeknek életet ad? Prófétálhat arról a Gyermekről, ki nekünk születik és Erős Istennek hívunk? Az Istenszolgáról, aki vezekel mindenkiért? Arról, hogy szülővárosának odakiálthatja: Kelj föl Jeruzsálem, légy világossága az embereknek? Mindebből semmit sem említ. Nem esik szó igehirdetésének – örömet sugárzó – tartalmáról. Csak eredményességéről, helyesebben *igehirdetésének teljes eredménytelenségéről: meghívása órájában ezt közölték vele kíméletlen bizonyossággal*. Amikor Isten ilyen hősiességű emberére talál, megkívánja a hősiességnek utolsó szikráját is. Járnia kell útját – ahogyan Krisztus tette – félelmetes, tudatos bizonyossággal, hogy munkája eredménytelen marad.

Hirdesse az ígét – ez ama isteni megbízatás lényege – abban a nyilvánvaló tudatban, hogy nem tér meg a nép. Sőt – és ez a legfájóbb – tudja, hogy igehirdetése csak növeli a hallgatók felelősségét és még súlyosabbá teszi a büntető ítéletet. Amikor az Úr ily borzalmas küldetéssel bízza meg, nem igazságtalan. Ő Izrael szentje, kész, hogy oly fehérre mossa a bűnt, mint a hó, vagy fehér gyapjú, mégha olyan vörös is lenne, mint a skarlát, vagy a bíbor.

(G. E. Closen: Wege in die Hl. Schrift 95–97)

*

Ha Isten prófétája ilyen küldetést kap, én sem panaszkodhatom sorsom miatt. Imádkoznom azonban annál inkább kell, hogy erőt nyerjek sorsomhoz!

AJ

URAM, MEDDIG ?

Profétai meghívásában Izajás csak szomorút, lehangolót, végzetest lát.

Úgy tűnik, hogy a jövődő terhe alatt, mégha sziklából és ércből lenne is Izajás, akkor is az összeroppanás fenyegeti. Félve és bártortalanul kérdi a próféta: Meddig tart ez, Uram? És félelmetesen keményen és vésztojóslóan szól az Úr szava:

Míg a városok el nem pusztulnak, s lakók nélkül nem maradnak, a házak emberek nélkül; míg a szántóföldek pusztasággá nem lesznek, s az Úr messzire nem űzi az embereket. Akkor majd nagy pusztulás lesz az országban: de ha egy tizednyi megmarad a népből, az úgy pusztul el, mint a terebint. (Iz. 6, 11–13.)

A próféta kérdezte, hogy meddig tart reménytelen, kilátástalan küldetése? Kímélet nélkül feleli az Úr: amíg az egész nép, az egész ország el nem pusztul. Mivel az egész népet szinte átjárta a bűn és istentelenség, újjászületés csak kisebb vagy nagyobb mértékű pusztulás árán lehetséges. Hogy ez az újjászületés a Szent Isten újbóli kinyilatkoztatásának a hirdetése a végső célja a próféta küldetésének, arról világosan beszélnek a meghívás víziójának utolsó szavai: Úgy lesz, mint a terebintnél és a tölgnél, amelyet ha kivágnak, csak törzsöke marad, ám a megmaradt törzsök szent mag. (Iz. 6, 13b.)

Isten végső szava... nem a reménytelen jövőbe küldi... Kidőlhet az egész fa, egy gyökéréje a földben marad, és ez a gyökér szent sarj.

(G. E. Closen: Wege in die Heilige Schrift, 97–98.)

*

Minket megzavarnak, összetörnek a csapások, mert megzavarják, összetörik terveinket. De Isten terveit nem tudják megghiúsítani. És Isten tervei üdvözítő tervek.

AJ

A LÁTHATATLAN ISTEN MEGSZÓLÍTOTT ENGEM IS

Amikor a kinyilatkoztatás felismeréséről van szó, más módszerrel kell dolgoznunk, mint az ún. tudományos kutatásnál. Hasznos erőfeszítés az is, ha igyekszünk tudományosan megalapozni a hitet, vagyis igazoljuk az előzményeket: a kinyilatkoztatás történetiségét, a Szentírás megbízhatóságát stb. De ebben még nincs benne az, hogy Isten előttem nyilatkozik meg, hozzám beszél, nekem készít megváltást.

Ne feledjük, hogy a kinyilatkoztatásban nem szövegeket kell megértenem, nem rejtett igazságokat kell elemezni, hanem Isten atyai és baráti szavát kell meghallanom. Barátság pedig nem filozófiai és laboratóriumi módszerrel szövődik, hanem a személyes jóakarattal megsejtésével és a bizalom előlegzésével. Isten szava nem a győzők diadaléneke, nem a legyőzöttek siralma, nem is fenyegető Kasszandra-szózat, hanem az Atya üzenete.

Gyermekei között mindig lesznek engedelmesek, lesznek tékozló fiúk, de főleg mindig lesznek bűnbánók. A kinyilatkoztatás azért hangzott el, hogy felfelé nézzünk, és tudjuk: boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot. Azóta érezzük, hogy nem vagyunk véglegesen bezárva a földi keretek közé. Egy másik világból elhangzott a megszólítás, mégpedig a szeretet nyelvén, és erre a szóra rátehetjük az életünket.

(Gál F.: Kinyilatkoztatás; Teológia VIII/2. 97.)

*

Mi lenne, ha lehajtanám most a fejem, s tízszer, tizenöt-ször magam elé suttognám: a Végtelen megszólított engem, a Nagyszerű megszólított engem, a Jóságos megszólított engem, a Hibátlan, a Tökéletes, a Szent megszólított engem...

BL

AZ ISTEN GYERMEKÉNEK SZÓLÍTOTT ENGEM

A kinyilatkoztatást csak belülről lehet tanulmányozni. Először engedni kell magunkra hatni, s ha megtaláltuk benne a személyes hívást, akkor ismerjük fel sajátosságait.

Az evangélium nem törvény, nem rendszabály, hanem Isten személyes kitárulása. Az Atya megmutatta magát azáltal, hogy a Fiát küldte, hogy úgy szóljon hozzánk, mint testvér a testvérhez, mégpedig emberségünk minden kérdésében.

Beleértve az örömet és bánatot, a munkát és a szenvedést, a családot és a társadalmat, az életet és a halált. A hit akkor kezd megerősödni bennünk, ha rájövünk, hogy itt valóban az Isten szólította meg az embert.

Ezért a hitet nem lehet megtanítani, nem lehet senkire ráerőszakolni. Legfeljebb el lehet vezetni valakit oda, hogy az üdvtörténet eseményeiben és a Szentírás szövegeiben felismerje a közeledő Istent.

Ha megérti, hogy Isten őhozzá is szól, őt is magához akarja emelni, akkor kezd neki válaszolni. Rátekint csodálkozással, hódolattal. Előadja nehézségeit, kérdéseit. És legalább annyit megérez, hogy emberi élete elszakíthatatlanul hozzá van kötve a világfeletti misztériumhoz.

(Gál F.: Kinyilatkoztatás, Teológia VIII/2, 55)

*

Szerencsésnek érzem-e magamat, hogy a hitet örökségben kaptam? És hogy azt nem vesztettem el, mint annyi volt keresztény testvérem? – Vagy alig bevallott kisebbségérzet keseríti Istenhez fűződő kapcsolatomat? Pedig csak úgy érdemes kereszténynek lennem, ha boldog vagyok, hogy Isten gyermekének szólított!

BL

HIT ÉS TAPASZTALÁS

Mindannyian átéljük, hogy miként változtatja meg az egzakt tudomány a világot. Látjuk, hogyan történnek az új feltalálások, hogyan tervezik meg a találmányokat, hogyan teszik lehetővé a fejlődést, ami az emberi tudást egyre jobban gyarapítja. Felmerül a kérdés, ha ez így halad tovább, vajon nem fog-e a hit reménytelenül lemaradni vagy megrekedni eddigi útján? Hiszen úgy tűnik, hogy a keresztény hitből éppen az hiányzik, amiben az egzakt tudomány kitűnik: a kísérlet, a mindig megismételhető kísérleti rendszer, – az a lehetőség, hogy utánamérjenek, és mindenki meggyőződjék róla...

Fel kell végre ismernünk, hogy *a hit terén is lehetséges valamiféle kísérlet...*

Minden kétséget kizáróan létezik hitbeli élmény, olyan élmény, amelyben elmélyedhetünk, olyan tapasztalás, mely mindegyikünk számára nyitva áll, és amelyben újra meg újra részesedhetünk. Arra a kérdésre, hogy miből áll ez a keresztény élménytapasztalás, ezt válaszolom: mindenekelelt három elemet tartalmaz: a *belső béke*, a *vigas* és az *öröm* élményét. Már ebből is nyilvánvaló, hogy itt nem olyan élményről van szó, amely a felülethez kötődik, amely gyorsan jön, és ugyanolyan gyorsan el is tűnik, – hanem olyanról, amely szívünk mélyén születik. De nem is olyan tapasztalás ez, amire könnyen és olcsón tehetünk szert, amit – hogy úgy mondjam – „utánunk dobnak.” Van, amikor az embernek áldozatot kell hoznia érte, oda kell adnia valamit életéből. De ha egyszer volt valakinek ilyen élménye, azt soha többé nem felejtí el.

(G. Lohfink: A megújuló hitélmény; Teológia 1977. 4. 204–205)

*

Az igazi hívő nemesak hiszi, hogy van Isten, hanem meg is tapasztalta Isten közelségét. Tudja, hogy van Isten Őrzöm eddigi istenélményeim emlékéit?

BE

ÁPRILIS 2.

KÍSÉRLETEZZÜNK A HITTEL!

Tekintsen vissza mindenki saját életére, keressen benne olyan tapasztalásokat, amelyeket ő maga élt át. Volt-e már olyanban része, hogy minden külső nyugtalanság ellenére is elárasztotta a belső béke? Átélt-e már olyant, hogy valamit önként adott oda, és akkor hirtelen megérezte, hogy most többje van, mint volt – rendkívüli öröme és vigasztalása? Átélt-e azt, hogy hibáját beismerte, bevallotta, és éppen ebben a vallomásban vált belsőleg szabaddá? Vágyódott-e valaha arra, hogy jó legyen, nemcsak alkalmyszerűen, hanem egészen és mindvégig? . . .

Míndezek különféle megnyilvánulási formái az egyetlen alapélménynek: a hit megtapasztalásának. Mindenki eljuthat ilyen élményekre, szerezhet ilyen tapasztalatokat, ha valóban hisz, és Istenre hagyatkozik. Hinni tehát nem egyszerűen annyit jelent, mint vakon a sötétbe ugrani. A hitnek vannak élményei, tapasztalásai, sőt kísérletei is. Egyszer kezdjük el vele mi is kísérletezni. Próbáljuk ki, mi tesz bennünket boldogabbá: ha gyűlölünk, vagy ha szeretünk? Próbáljuk ki, mi biztosít számunkra több békét: ha mások rendelkezésére állunk, vagy ha csak mindig magunkra gondolunk? . . .

A lényeg az, hogy merjünk végre egyszer ráhagyatkozni Istenre, bizzuk magunkat egészen rá, és akkor észrevesszük, hogy vajon életünk fényesebb lett-e vagy sötétebb, biztosabb vagy bizonytalanabb, értelmesebb vagy céltalanabb. (G. Lohfink: A megújuló hitélmény; Teológia, 1977. 4. 205)

*

A természettudományból sem lenne semmi, ha a tudósok nem fognának neki a kísérleteknek. A mi vallásosságunk is terméketlen marad hitünk kipróbálása nélkül.

BE

MIBEN HISZEK? – KIBEN HISZEK?

János evangélistánál a hit szinte mindig történés, sohasem tanítás, szemlélet. A hit létrejön, megvalósul. Az egész embert veszi igénybe. Ezért Jánosnál a hit élő, lüktető, majdnem hevesen feltörő... A „hinni” körülírásai Jánosnál azt mutatják, hogy a hit személyes kapcsolat, de nem valamely tanítással, hanem magával Istennel, illetve Jézus Krisztussal... *Tehát nem személytelen, intellektuálisan értendő megismerésben áll ez az Istennel való kapcsolat, hanem önátadás a lényege*, engedi, hogy önként alávesse magát, az ént, engedi, hogy lebilincselje teljesen Jézus kinyilatkoztatásának fénye és Annak szeretete, aki őt küldte... *A hitben felkerekedik az ember, hogy Jézushoz menjen*, engedi, hogy ő elfogadja, és nem kell félnie attól, hogy elutasítják. (Jn 6, 37). A hit élet- és sorsközösség azzal, aki a hívőt elfogadta; követi majd őt, mint szolga urát, egészen, akár az élet feláldozásáig (Aki nekem szolgál, az engem kövessen (Jn 12, 26).

Az engedelmisség ekkor nem hiányosság, hanem az igazi szeretet bizonyítéka.

(J. Pfammatter: Glaube nach der Hl. Schrift. Myst. Salutis, Köln, 1965. I. 812-3)

*

A hitet sokan kockázatosnak érzik, pedig a kockázat csak az ember oldaláról áll fenn. Isten őszintén keres minket, ő tehát biztos pillére a hitünknek. Ha igyekszem kitarítani hitemben, máris megszűnt minden kockázat.

AJ

ÁPRILIS 4.

A HITÜNK KÖZÖS KINCS

Egyáltalán nem az a helyzet, hogy egyedül állunk saját hitélményünkkel, vagy hogy mindig a nulla pontról kell kezdenünk tapasztalásunkat. Amikor átéljük a leírt élményeket, akkor egy olyan hosszú történelemben lépünk be, ahol már sokan jártak előttünk. Hiszen a mi hitünk már Ábrahámnál kezdődött, vele, akit Isten kihívott szülőföldjéről, és új hazába vezetett. Hitünk mély összefüggésben van Mózes hitével és Jeremiás hitével. Hitünk belső kapcsolatban van szent Péter, szent Pál és szent Ferenc hitével. A korábban élő keresztények hitélményei már magukban hordozzák a mi hitünket is. *Hitünk tehát egy hosszú és mélyleges hittörténetnek a folytatása.* Hitünk sok-sok nemzedék élményeiből sűrűsödött össze, de ismételten megújuló, mindig új szavakba foglalható és újból összerendezett együttese azoknak az élményeknek, amelyekben több, mint háromezer éve részesednek az emberck. Ezeknek az élményeknek nők és férfiak, fiatalok és idősek, egyesek és csoportok egyaránt részesei voltak. Ilyen hitélmények jelentkeznek a boldogságban és a nyomorúságban, egészségben és betegségben, szentségben és bűnben. És ezekben az összefüggő és ismétlődő istentapasztalásokban piros fonálként húzódik ugyanaz az alapélmény: Isten nem valami távoli idegen, hanem közeli és szerető Isten. Ő a „megbízható” Isten, aki akkor is megtartja hűségét, ha az ember hűtlenné válik. Ugyanakkor Ő az abszolút Úr, akinek tekintete elől senki sem vonhatja ki magát, és nem talál lelki békére többé az, aki tőle elszakadt...

A kereszténység nem más, mint összegyűjtött és ezerszeresen „kikísérletezett” hitélmény.

(G. Lohfink: A megújuló hitélmény; Teológia 1977. 4. 205-206)

*

Hálás vagyok, hogy én is részese lehetek ennek?

BE

MI A HIT?

Isten és az ember látóterülete között mély szakadék van. Az ember ugyanis úgy van megalkotva, hogy szemei csak azt látják, ami nem az Isten, és ezért Isten az ember számára a lényegileg láthatatlan, aki kívül van a látóterén, és kívül is marad. . . . Az, hogy hiszek, azt jelenti, hogy a látás, hallás, érzékelés nem tartalmaz mindent, ami az emberre tartozik, ezért az ember saját világa körét nem tekinti a látás és érzékelés határain belülre zártnak, hanem egy másik módját is keresi annak, hogy a valósághoz utat találjon, – éspedig úgy, hogy ebben találja meg világszemléletének döntő megnyitását. . . .

Ez bizalmi állásfoglalás arra vonatkozóan, hogy a nem látható az nem valótlanság, hanem hogy éppen az a tulajdonképpeni valóság, amely minden egyéb valóságot hordoz és lehetővé tesz. És így a láthatatlan az a valóság, amely az embernek is létezt ad, őt mint embert és emberségében létezőt lehetővé teszi. A hit tehát döntés az emberben az irányban, hogy az emberi létezés legbensejében van egy pont, melyet nem a látható és tapintható világ táplál és hordoz, hanem amelyben a nem látható valóság válik érzékelhetővé, úgy mint az emberi létezés szükségszerű előfeltétele.

(J. Ratzinger: Einführung in das Christentum, München, 1968. 26–28)

*

A világ és az ember elégtelen önmagában. El kell hát döntened, miben hiszel: abban-e, hogy a világ és a te léted a semmiben lóg, – vagy abban, hogy van egy tartó és létezését lehetővé tevő Valóság: az Isten.

RJ

ÁPRILIS 6.

HIT VAGY TUDÁS? – HIT ÉS TUDÁS

Hamis és sértő lenne a hitről úgy beszélni – ha úgy értelmezzük, ahogyan maga a hit kívánja, hogy értelmezzük – mintha a hit alacsonyabbrendű vagy értéktelenebb formája lenne az ismeretszerzésnek; ama szállóigék szerint: ha hiszem, akkor még nem tudom – vagy csak félig, felületesen ismerem; hinni annyit jelent, hogy csak sejtem, csak úgy vélem. A hit – a szó legnemesebb értelmében – ismeretet közöl. Nem a természettudomány és a matematika terén – ott elhibázott módszer lenne és valóban csak sejtéssel, nem-tudással lenne egyenlő; de nélkülözhetetlen ha a személy megismeréséről van szó, amely megnyilatkozás és hit nélkül zárt és hozzáférhetetlen maradna. A személy megismerése magasabb értékű a dolgok és tények megismerésénél; a személyiség értékében és létében a dolgok fölött áll; a személy megismerése a lét és élet szemszögéből fontosabb, szükségesebb és jelentősebb, mint a dolgok és tárgyak világáé.

A megismerést a hit nem köti gúzsba, nem akadályozza, nem korlátozza, hanem éppen a hit által kap a megismerés új, másként elérhetetlen lehetőséget. A hit elutasítása tehát ...egyet jelentene egy megismerési lehetőség kihagyásával; olyan lehetőségtől esne el, mely az embernek, mint személynek ... rendkívül fontos; egyetlen ember sem élhet emberi módon hit nélkül.

(H. Fries: Glauben und Wissen. Berlin, 1960, 88)

*

Tisztán természettudományos módszerekkel – mérve, részeire szétszedve, elemeire bontva, összehasonlítva – az élő emberről sem tudok lényegesen több ismeretet szerezni, mint egy hulláról. Hogy megismerhessek egy embert, ahhoz szükséges, hogy ő megnyilatkozzék, és én azt a megnyilatkozást elfogadjam – hittel. Embertársam belső világát, gondolatait így és csak is így ismerhetem meg: ő elmondja és én elhiszem. A hitem: tisztelet a másik személy iránt.

Istenhit = istentisztelet.

AJ

HIT VAGY TUDÁS

Csak felületes szemlélet állíthatja a vagy-vagyot, kizárva az egyiket. Semmi sem cáfolja, sőt minden amellett szól, hogy „templom és laboratórium” jól megfér egymás mellett, hogy a technika szakemberei és a természettudósok, anélkül, hogy tudásukból jottányit fel kellene adniok, templomba járhatnak, Istent vallhatják, hívők lehetnek és imádkozhatnak. És nem kell a technika emberének, a természettudósnak hitét – mely Istenhez, kinyilatkoztatáshoz, Krisztushoz köti – letennie, ha belép a laboratóriumba és kutatásain dolgozik. Azt a valóságot, ismeretet, melyet a hitből merített, azt nem találja a laboratóriumban, ezért nem is cáfolható ott. Az Isten-ismeret, mellyel a hit ajándékozza meg az embert, egyúttal az emberről is, annak lényegéről és végső értelméről ad ismereteket, melyekre szüksége van a technika emberének is, ha ember akar maradni, ha meg akarja érteni önmagát, ha munkájának igazi értéket és emberhez méltó célt akar biztosítani.

Eligazítót mond e kérdésben a rakéta-tervező Wernher von Braun: Lehetetlen megjósolni, hogy milyen felfedezéseket hoznak ezek a űrben végzett expedíciók, bizonyosak lehetünk, hogy a tudományos ismeretek forradalma közeleg. De ez az emberi távlatok forradalma is lesz, és ezért hiszem, hogy nem kell aggódnunk, hogy a jövő űrhajósai egetostromló, felfedező útjaikon mértéküket és alázatukat elveszítsék.

(H. Fries: Glauben und Wissen, 175–6)

*

Nem elég így fogalmaznunk: Isten nem kívánja, hogy a hit kedvéért feladjuk tudásunkat. Isten azt kívánja, hogy hitünkben, tudásunkban is fejlődjünk.

AJ

ÁPRILIS 8.

HIT ÉS TUDÁS ELLENTÉTE. LEHETSÉGES?

A keresztény hit igazsagai természetfelettiak, és ezért értelemfelettiak, de nem értelem-ellenesek, nem értelmetlenek és természetellenesek. A hitigazságok misztériumok, de nem abszurdítások. A hit is, tudás is igazságot mondának, és foglalatái az igazságoknak. . . Hit és tudás kapcsolatában a hit és tudás igazságait hasonlítjuk össze. És ebből adódik a felismerés, hogy az igazság csak a tévedéssel áll szemben, igazság nem ellenkezhethet igazsággal. Ennek magyarázata világos: minden igazság forrása Isten, az Ő fényében látunk minden fényt. Istene ő a természetnek és Istene a kinyilatkoztatásnak. Istentől erednek az értelem és gondolkodás alaptételei, és Istentől származnak a szavak, melyeket a kinyilatkoztatásban tárt elénk. Isten nem mondhat ellent önmagának. Az igazság igazság marad, bármilyen rendbe tartozna is. Isten szemszögéből lehetetlen, hogy az egyik rend igazsága ellentmondjon egy másik – tőle származó – rend igazságának. *Az azonosságnak maga az Isten az alapja, és ő a garanciája a harmóniának.* Amikor hit és tudás lényegük szerint és tisztán működnek, ki van zárva a konfliktus.

(H. Fries: Glauben und Wissen, 70–71)

*

A hétköznapi életben gyakran használjuk meggondolatlanul az igazság szót. Legtöbbször a magunk igazára, vagy a magunk által belátott igazságokra gondolunk. De aki valóban keresője, kedvelője, hirdetője az igazságnak, annak tudnia kell, hogy az igazság nagyobb az embernél, s ezért tisztelettel nyílik meg olyan igazságok előtt is, melyek kitérítik megszokott világát. A vallási igazságok is természetes életünk kitérítését jelentik. Tudok tisztelettel megnyílni feléjük, vagy csak a „magam igazát” kedvelem?

AJ

A HIT ÉS TUDÁS ÜTKÖZÉSE

Ütközhet hit és tudás, ha valamit a megismerés csalhatatlan igazságaként tüntettek fel, pedig csupán csak „egyik” magyarázat volt, netán hipotézis, melyet később kiegészítettek vagy helyesbítettek, és így kínálkozott a lehetőség, hogy a hittel összeegyeztethessük. Lehetséges, hogy a gondolkodás elutasított vagy tagadott egy hitigazságot, bár a gondolkodás törvényei, eszközei, lehetőségei alapján ennek kimondására nem volt szükség, vagy nem volt rá illetékes. Valódi, helyes emberi megismerés a hit igazságaival nem állhat ellentétben.

Az ütközés másik lehetősége abból adódott, hogy tévedésből egy kijelentést hitigazságnak fogadtak el, bár a Biblia és a kinyilatkoztatás szándéka szerint ez nem volt az. Hivők és teológusok ilyen jellegű tévedéséből született a Galilei-eset és per. Abban a korban hivők és teológusok azt a téves álláspontot képviselték, hogy a kinyilatkoztatáshoz és a hitigazsághoz tartozik szükségképpen és megbontathatatlanul az a természettudományos világkép is, melynek elképzelésében és szemléletében a kinyilatkoztatás megtörtént. Elfeledkeztek szent Ágoston világos tanításáról: a Szentlélek, aki a Szentírásban szólt, nem akar tanítani oly dolgokat, melyek az ember üdvössége szempontjából jelentéktelenek. Nem azt mondta az Úr: elküldöm a Szentlelket, aki megtanítsa titeket a Nap és a Hold mozgására. Krisztusivá akarta tenni őket és nem csillagászokká. *Tévesen hitték abban a korban, hogy vagy le kell mondaniok a keresztény hit kedvéért az új tudományról, vagy a tudomány kedvéért a hitről.*

(H. Fries: *Glauben und Wissen*. 71–72)

*

Fájdalmas dolog a hit és tudomány ütközése. Fájdalmas ezért, mert a hit is, a tudomány is az emberben van. Így világos, hogy az ütközés gyökere sem a hit, sem a tudomány, hanem az ember. Az ütközés elkerülését az emberben kell megvalósítani.

AJ

ÁPRILIS 10.

A HITET MEGELŐZŐ KÉRDÉSEKRŐL

Hitelt érdemel-e az Istenben való hit? A krisztusi hit? Meghatározhatatlan nagyszámú kérdések szövevénye ez. Nem lehet a szövevényt e keretben kibogozni. Említünk néhány kérdést, melyek felmerülhetnek.

Íme: Van-e Isten? Él-e az Isten? Jelentkezett-e, szólt-e, rendelkezett-e? Valóban az Isten jelent meg Krisztusban? Mi az igazolása a különös isteni kinyilatkoztatásnak, mely Jézusban érte el csúcspontját, és vele fejeződött be? Mit tartunk a Szentírás Ó- és Újszövetségének tanúságáról? E bizonyosságok „források-e”, hitelt érdemlő források-e? Ezen írások szerzői elmondhatták-e az igazságok? És akarták-e az igazságot közölni? Hogyan kell értenünk szavukat, értelmeznünk az írásokat?

E sok kérdésre nem könnyű válaszolni. Tág látókört kíván és alapos, széles körű munkát. Itt nem vállalhatjuk ennek előadását. De tudnunk kell és tudnunk lehet – és most meg kell elégednünk ezzel az utalással – ez a munka folytonosan és szakadatlanul folyik a tudományos teológiában, annak különböző szakterületein: a biblikus, a történeti és a tételes teológiában, mind katolikus, mind protestáns részről.

A mai teológia egyetlen kérdéstől sem riad vissza. Nemcsak fogadja a kérdéseket, hanem maga is állít fel problémákat. Tudomány a teológia, a hit tudománya. Mint ilyen, problémákat vet fel, kritikának veti alá azokat. Aki akar, könnyen meggyőződhet erről. *Ezek az erőfeszítések nem zárt ajtók mögött folynak,* hanem a nagy nyilvánosság teljes beavatásával.

(H. Fries: *Glauben und Wissen*, 132–133)

*

Isten nem akarja kérdéseinket belénk fojtani. Szabad kérdeznünk, de sosem az öncélú, nagyképű kérdezősködés kedvéért, hanem a megnyugtató, üdvözítő válasz kedvéért. Aki így kérdez, annak Isten felelni fog.

AJ

VESZEDELMES TUDATLANSÁG

A legnagyobb veszély nem a hitetlenek beszéde, hanem a hívők tudatlansága. Könnyű a Bibliát nevetségessé és kérdésessé tenni olyan ember előtt, aki azt sohasem olvasta. Könnyű valakit félrevezetni érdekes elbeszélésekkel a rossz pápákról, ha az illetőnek nincs fogalma az Egyház történelméről, a kiváló pápákról, a szentek seregéről. Könnyű néhány fázissal zavart okozni annak a hitében, aki maga sem tudja, hogy mit értünk pl. megváltáson vagy feltámadáson. A legelső követelmény ezért, hogy igyekezzünk hitünket alaposan megismerni.

Ez persze nem szüntethet meg minden feszültséget, mert a megismerés mindig csak részeket mutat be a hitből. Egy ember annyit tapasztalhatott a gonosz győzelméről az életben, hogy Isten jóságába vetett hite egyenlő a sötétségben való kitartással. Ilyen helyzetekben azonban sokat segít egy pillantás a keresztre. Arra a Jézus Krisztusra, aki az Olajfák hegyén meg akarta tapasztalni azt a feszültséget, ami az Atyának való átadás és a teremtménynek a kínoktól való félelme között van.

Ezért hát a hitre vonatkozó ismeretek között a legfontosabb: magát az Urat megismerni.

(A. Bengsch: Den Glauben leben)

*

Néha elfog a félelem, hogy hátha elveszítjük hitünket. S nem gondolunk arra, hogy az ember azt szokta elveszíteni, amire nem vigyáz eléggé! Tekintsük hát olyan kincsnek hitünket, amelyet semmiképp sem akarunk elveszíteni, s tegyünk meg mindent ezért; – akkor a többit rábízhatjuk Istenre!

RJ

ÁPRILIS 12.

A HITET NEM BIZONYÍTANI KELL, HANEM MEGTALÁLNI

Jön hozzám egy fiatalember, 23 éves. Jó katolikus családból való. Szülei legjobb tudásuk szerint katolikus nevelést adtak neki. A fiú egyetemi tanulmányai után rövid idő alatt elvesztette hitét. . .

Beszélgetünk egymással arról, hogy kikben lehet bízni az emberek közül. Aki egy másik emberben hisz, Istenben is tud hinni. A lényegben nincs különbség. . . De tovább nem merek menni, mert látom, azt akarja, hogy hagyjam békében. . .

De szerencsére aztán ő jön segítségemre, mert ezt kérdezi: hogyan keletkezik tulajdonképpen a hit?

Kifejtem neki: a múltban sokszor azt gondoltuk, hogy a hit egyedül bizonyítékokra támaszkodik. . . Csak a legutolsó évtizedekben történt ebben a felfogásban változás. – Hogy-hogy? – kérdezte a fiú.

Ma azt gondoljuk: a hitet inkább megtalálni kell, mint bizonyítani. A hit ugyanis válasz az Isten szavára. *A hitnek két szála van: az ember felismeri a hit ésszerűségét, és felismeri azt is, hogy az Isten szólt az emberhez. Ha a két szál találkozik, létrejön a hit.*

A fiú tovább kérdezi: végső fokon kinek a műve, hogy a két szál találkozzék?

Istené! De Isten ezt minden kereső embernek megadja.
(P. Wesseling: Glaubensfragen, 38–40)

*

A lényeg talán ez: a hit nem csupán ajándék, mert akkor nekem semmit sem kellene tennem érte. – Nem feladat, mert akkor egyedül magamtól is megvalósíthatnám. – A hit lehetőség. Isten nem látható, de láthatóvá tette magát Jézus Krisztusban. Ezzel megadta a lehetőséget, hogy vele kapcsolatba lépjek. Ha élek a lehetőséggel, és vele kapcsolatba lépek: ez azt jelenti, hogy hiszek.

RJ

VALAMIBEN VAGY VALAKINEK HISZÜNK?

A keresztény hittel kapcsolatban nem ez a helyes kifejezés: „hiszek valamit”, hanem: „hiszek Neked.” A hit az ember-Jézussal való találkozás. . .

A hit tehát nem más, mint egy Te-nek a megtalálása, azé, aki fenntart engem, és azzal a romolhatatlan szeretettel ajándékoz meg, amely nemcsak vágyat kelt az örökkévalóság iránt, hanem azt meg is adja. A keresztény hitet az él-teti, hogy nemcsak a határozott célt adó értelem létezik, hanem hogy ez az értelem ismer és szeret engem. . . Hit, bizalom és szeretet tehát végeredményben egy és ugyanaz, és minden egyéb, amire a hit tartalmilag irányul, csak további meghatározása a sarkpontnak, amelyen minden fordul, amely a „hiszek neked” kimondásában kap kifeje-zést. – Istent megtalálhatom a názáreti Jézusban, az ember-ben is.

(J. Ratzinger: Einführung in das Christentum, 39–40)

*

Mikor a hitről beszélnek az emberek, ritkán jut eszükbe az a hétköznapi életben oly gyakran szerepő kérdés: „ki-nek lehet egyáltalán hinni?” Embertársaink képmutatása, ravaszkodása így döbrent rá minket arra, hogy a hitnél mindig ez a döntőbb kérdés: kinek hiszek!

Akarsz-e hát hinni annak a Jézus Krisztusnak, aki keresztthalála és feltámadása gyümölcseivel jön hozzád? Ha hiszel neki, meglátod, hogy őbenne nemcsak hinni lehet, hanem Ő az alapja minden hitnek.

RJ

ÁPRILIS 14.

HISZEK BENNED – HISZEK NEKED

Hiszek benned – hiszek neked: mit jelent ez, mit tartalmaz a hit eme aktusa?

Először és elsősorban ezt: elismerlek, becsüllek, elfogadlak, szeretlek. De többet is jelent: elindulok feléje, személyébe mélyedek. Részesedem benne, életében, gondolkozásában, ismereteiben, ismeretszerzésében és akaratában, szemléletében, ahogyan önmagát, a dolgok rendjét és az embereket figyeli. Elfogadom a személyt, aki kitárult előttem, és hittel rábízom magam, a megismerés hitelét látom benne. . . Hiszek benned – hiszek neked, ezáltal valamiben részesülök, mely eddig nem volt enyém. . .

Minél magasabbrendű a személy, minél gazdagabb a világa, minél mélyebbre nyúlik titka, minél több a közölnivalója, annál inkább készítek valami, hogy megismerjem, hogy közeledjem hozzá, az ő kitárulkozása és az én hiszek neked – hiszek benned magatartásom által. De ez is igaz: annál inkább van joga és igénye a hitemre. *Ezért az ilyen hit. . . a nagyrabecsülés jele, az elismerés, a tisztelet és a szeretet kifejezője ama személy iránt, akiben hiszek, akinek hiszek.* A hitetlenség pedig a hit megtagadása, ezért a lebecsülés és megvetés jele: bántás, sértés. Végül: minél többet, minél mélyebbet és eredetibbet akarok abból a személyből megismerni, akit tisztetek, becsülök és szeretek, annál inkább rá kell hagyatkoznom a hiszek benned – hiszek neked lelkületre.

(H. Fries: Glauben und Wissen, 87)

*

„Azoknak, akik nem bizalmatlanok iránta, kinyilvánítja magát.” Bölcs 1, 2.

*

Ezzel a lelkülettel imádkozom a Hiszekegyet?

AJ

EGYIKNEK KÖNNYEBB-E HINNI, MINT A MÁSIKNAK ?

Könnyebb volt Jézus kortársainak? Aligha. Mert akkor mindenki hitt volna. Ilyen megfontolások eredménye az, hogy lényegében azonos a hit helyzete. Mindig adódik valami, ami feltár, és mindig van, ami takar. Ez változik időnként. Néha könnyebb ezt elfogadni, máskor a másikat; ami a lényeges: *hogy a hívőnek fel kell adnia emberi tapasztalatainak nyilvánvaló összefüggéseit, és túl kell lépnie rajtuk; ez mindig ugyanaz marad.*

Készség kell... A hallgatóban valami a vártán áll, és figyel. Nem szabad megelegednie e világgal, máshol is körül kell néznie. Ha megjelenik majd az a más, úgy egyik nap majd felismeri. Ha valaki ködben közeledik felénk, előbb minden határozatlan. Ez is lehet, más is. Helyesen ketten ismerik fel: aki szereti és aki gyűlöli. Az utóbbit most hagyjuk... Maradjunk a tekintetnél, melyet a szeretet irányít – mégha csak kezdete is csupán a szeretetnek: ha csupán az az óhaj, hogy egyszer mi úgy tudjunk szeretni, ahogyan szeretnek, akik Isten Fiához találnak. Már ez a tekintet is felismeri... Lehet, hogy egy elmélyült értekezés is üresnek hat, az egyszerű szavak ellenben fényt hoznak. *Pillanatok alatt is megtörténhetik, de lehet, hogy évekig tart, nyomasztó bizonytalanság után.* Csak tartsunk ki, és maradjunk igazak... Az igazi készség már jele és kezdete a hitnek... Ha pedig magunkra erőltetnénk egy vallomást arról, amiről nem vagyunk meggyőződve, vagy ami még nem gyökerezik szívünkben, ez magában hordaná a pusztulás csíráját. Nem jelenti a kételkedés, hogy szétesőben van a hitünk.

(R. Guardini: Der Herr, Leipzig, 1956. 304–6)

*

Hitünket Isten nemcsak kezdeményezi, előírja, elvárja, hanem segíti is. Valljuk be neki nyugodtan hitünk gyöngeségét, és kérjük, hogy erősítse meg.

AJ

ÁPRILIS 16.

A HITHEZ MEGTÉRÉS KELL

Tökéletes és rendületlen hívővé csak érett korban válik az ember, vagy más szavakkal: nagykorú hívő mindenekelőtt a megtért ember lesz. Még ha húsz évvel ezelőtt kereszteltek is meg benneteket, még ha keresztény családokban nőttek is fel, akkor is meg kell térnetek.

A tét nagy. Vajon nem hozzátok szólnak az Úr szavai a Jelenések könyvében? „Ismerem tetteidet, hogy se hideg, se meleg nem vagy. Bárcsak hideg volnál vagy meleg! De mivel langyos vagy, se hideg, se meleg, kivetlek a számból. Azt mondom: Gazdag vagyok, dúsgazdag, nincs szükségem semmire. Nem látod, hogy nyomorult vagy, szánalomra méltó, szegény, vak és mezítelen? Azt tanácsolom neked: Végy tőlem tűzben kipróbált aranyat, hogy meggazdagodj; fehér ruhát, hogy felöltözködjél, s ne lássák szégyenletes meztelenségedet; kenetet, hogy megkend szemedet, és láss. Akiket szeretek, azokat korholom és fenýítem. Buzdulj fel, és tarts bünbánatot! Nézd, az ajtóban állok, és kopogok. Aki meghallja szavam, és ajtót nyit, bemegyek hozzá, vele eszem, ő meg velem.” Jel. 3, 15–21.

(P. A. Liegé: Tanúim leszték. Bécs, 1970. 18–20. 1.)

*

A kereszténységet örököljük, de azt megőrizni csak megtéréssel lehet. Mindenki életében eljön a próba ideje: a pénz, az érvényesülés, a bűn kísértése. És akkor dönteni kell. Isten több, mint a pénz, több, mint az érvényesülés, több, mint a bűn öröme. Kész vagyok mindent elveszíteni, inkább, mint hogy Istent elveszítsem. Ha egyszer idáig eljutottál, akkor tiéd a hit.

RJ

HIT ÉS EMBERI SZABADSÁG

Aki Jézusban hisz, tudja, kinek hisz, ismeri, kinek hisz, megvan az oka, miért higgyen.

A hitet megalapozó okok nem veszik el a döntés szabadságát, nem erőszakolják ki, hanem csak lehetővé teszik, szabadon hagyják. Mivel szabad az ember, lehetséges, hogy elutasítja a hitet, és a „nem-hiszek”-re, a hitetlenségre szánja el magát. Az újszövetség mély bepillantást enged e dologba. A három első evangélium tanúsága szerint Jézus csodáinak, a jeleknek az a szerepük, hogy felkeltsék az emberek figyelmét, hogy figyeljenek, és hallgassák meg... A jeleknek az lett volna a szerepük, hogy rávezessék a nyitott szellemet és készséges szívet, megértessék vele; ezek csak Isten tettei lehetnek, nem pedig egy emberé, még kevésbé az ördögé. Utat kellett volna készíteniök a Jézusban való hitnek; hogy ő a Krisztus, az Isten Fia. A hit kezdetén állóknak erőforrást és támaszt, a kételkedőknek igazolást kellett volna nyújtaniok... Sok esetben betöltötték ezt a szerepet... De nem kisebb bizonyossággal tudjuk, hogy sokszor nem érték el céljukat. *Az emberek nem fogadták el Jézus jeleit...* Máskor „hitetlenségük miatt” nem művelt csodát. *Ha követelték, hogy csodát tegyen, mindig visszautasította...* Boldognak mondja azokat, akik nem látnak, és mégis hisznek (Jn 20, 29). Vak hit? Annyiban vak, hogy azon *a személyen kívül, akinek hisz*, nem keres kezeszt és bizonyítékot. A személy megragadása és elfogadása teszi értelmessé, „fényesen látóvá” a vak hitet.

(H. Fries: Glauben und Wissen. 151–153)

*

A csodák láttán is szabad marad a döntés. Ha hiszek Jézusnak, nem gondolatokat ismerek meg, hanem az ő gondolatait. Ha befogadom az ő gondolatait, akkor Jézus gondolatai élnek bennem, s Jézus gondolatai irányítanak.

AJ

ÁPRILIS 18.

A HIT ÚJJÁALKÍTJA AZ EMBERT

Megtörténik, hogy találkozunk egyenes és nagylelkű emberekkel, akik engedelmeskednek lelkiismeretük szavának, és magatartásukkal kapcsolatban feltesszük a kérdést: mi-ben különböznek ők az evangéliumhoz hű kereszténytől? Erre semmi más feleletet nem adhatunk, mint azt, hogy a Jézus Krisztusba vetett hitben.

Jézus Krisztus nemcsak erkölcsös életre hív minket, hanem szentségre. Ő nem pusztán új Szókratész, aki megtanítja az embert, hogy győzze le önmagát, hanem Jézus ennek nyomán be tud vezetni minket Isten életet adó univerzumába. Krisztus nemcsak erkölcsi ideált állít, hanem belénk adja a lendületet, dinamizmust, hogy megfelelhessünk ennek a hivatásnak.

(A. Liégé: Tanúim leszték, 31.)

*

Fel kell ismernünk, hogy az ember erkölcsi szempontból nem rendelkezik a kellő erővel. Vagyis önerejéből ténylegesen nem mindig fogja az erkölcsi törvényt megtartani. Isten adja meg a szükséges kiegészítést, hogy valóban szentté lehessünk. Amikor ezt a kiegészítést adja: segítőerőről, segítő kegyelemről beszélünk.

De Isten jóságában ezt a kiegészítést nem könyöradományként adja, hanem úgy, hogy az embert „családjába fogadja”, gyermekévé teszi, annak minden jogával, beleértve a feltámadás jogát is. Ez a megszentelő kegyelem.

Tudatosítom-e magamban Isten ajándékozó jóságát? S akarok-e Isten szándéka szerint újjáalakulni?

RJ

MIT JELENT TEHÁT A MAI ÉLETBEN HIVŐNEK LENNI?

Hitetlennek lenni azt jelenti: úgy élünk, hogy azt állítjuk – szavunkkal és minden cselekedetünkkel, – hogy Isten nincs jelen a történelemben, hogy Istennek nincs semmi ten-nivalója az emberek életében, hogy Istent nem érdekli az emberek sorsa és tevékenysége.

Kereszténynek lenni viszont azt jelenti, hogy feltétlen módon hiszünk – életünket, halálunkat téve fel erre a meggyőződésre –: *Isten valóban Jézus Krisztusban vezeti a világot és valóban törődik az emberek életével.* . . . A mai életben hívőnek lenni azt jelenti, mindig harcra készen állni. . . . Nem a külső nyomás eszközeivel, nem türelmetlenséggel, vagy szektás szellemmel, nem is lelki csendőrségre hasonlító módszerrel. Tanúságtétellel. Tanúságot kell tenni a világban arról: hogy Jézus Krisztus az emberek egyetlen Megváltója.

(A. Liégé: Tanúim lesztek 180–182.)

*

A fentiek számunkra hármat foglalnak magukban:

1. Egyházhűséget. Ott van jelen Krisztus, onnan áraszt mindent az emberiségre. Annál nagyobb szeretettel kell mellette lennünk, mert ez az egyház egyúttal a mi anyánk, aki ma a szülés fájdalmait éli át azzal a törekvéssel, hogy Jézust nagyobb élet- és emberközelségben és a rendszerek merevségeitől jobban megszabadítva mutassa meg a világnak.

2. Az Egyház újjászületésével együtt kell járni az én újjászületésemnek: Krisztust hordozni. Emberszeretet, ember-ségesség és emberi megértés útján.

3. Krisztusból táplálkozni az eukarisztia minél gyakoribb vétele által. Most belőle kell táplálkozni, egyszer belőle fogunk élni a feltámadásban.

RJ

ÁPRILIS 20.

JELEK ÉS HIT

A jelek és csodák előfeltételei és megalapozói-e a hitnek, vagy fordítva: a hit az alapja és előfeltétele annak, hogy a jeleket jeleknek ismerjék fel, és fogadják el?

A metanoia (megtérés) előfeltétele annak, hogy a jelek úgy hassanak, amint azokat rendelték. A metanoia készséges odafordulás vagy visszatalálás az élő és tevékenykedő Istenhez, annak belátása, hogy az ember léte Istenben gyökerezik, Istentől van, Istenre irányul, és mindebből levonja a következtetéseket. Ez azt jelenti, hogy életében és egész mivoltában visszatér a bűn útjáról, elfordul minden önkényeskedéstől, minden csökönységétől. Ezért hangzik a próféták és Keresztelő Szent János szavában, de Jézus tanítása kezdetén is: tartsatok bűnbánatot. Akinél ez az emberi magatartás nincs meg, annál a jelek némák maradnak, hatástalan; sőt visszájára hatnak: csak fölingerelnek és haragra gerjesztenek.

A hitelenség ellen, amely alapvetően elutasít mindent, és ellent mond mindennek, nincs orvosság, nem segítenek a jelek, a csodák, még az sem, „ha a halottak közül támad föl valaki”, mert annak sem hisznek. (Lk 16, 31.)

(H. Fries: Glauben und Wissen, 153–5)

*

Isten ma is ad jeleket, de a feltétel ma sem változott: csak készséges szívvel lehet fölismerni őket. De nem elég-séges a szolgálai készség sem, hisz Isten nem uralkodni akar rajtunk. Isten jeleit az fogja fel igazán, aki bízó, gyermeki készséggel nyitja meg szívét Isten felé.

AJ

SZABADSÁGOMAT NEM ADOM!

Az ember tulajdonképpen kétféleképpen rendezheti be életét:

1. Mindent alárendel saját magának
2. Arra törekszik, hogy ő maga mindenki másnak rendelkezésére, segítségére legyen.

Az első eshetőség egész emberi mivoltát felborítja, személyiségét megöli, mert a személyiséghez a Te fogalom hozzátartozik. Az önzés megöli a személyiséget. Egy ember csak annyiban személyiség, amennyire sikerül másokhoz jónak lenni...

Csupán valamitől szabadnak lenni, ez a személyiség hállála. Szabadnak kell lenni valamihez. Szabadnak t. i. ahhoz, hogy akadály nélkül másokhoz jók legyünk. Ez az igazi szabadság. De ez az embernek saját magára hagyva elérhetetlen. Csak a Krisztusba vetett hit és a neki való önátadás teszi lehetővé, hogy szabad emberekké legyünk.

(P. Wesseling: Glaubensfragen 33–35.)

*

„A szabadságra Krisztus vezetett minket. Álljatok tehát szilárdan és ne hagyjátok magatokat újra a szolgaság igájába hajtani. (Gal. 5.1.)

*

Gárdonyi: Isten rabjai c. regényében írja: Jancsi fráter megy egy szerzetes atyával az utcán. Találkoznak egy részeg emberrel. Jancsi kérdezi: Atyám, ki ez? – Rab, fiam, az alkohol rabja. Találkoznak egy kiélt nővel, ki igazgatja magán cifra rongyait. Jancsi megkérdezi: Ez ki? – Ez is rab, a divat rabja. Találkoznak egy emberrel, ki zacskóból pénzt számol. – Ez ki, Atyám? – Ez is rab, a pénz rabja. – Hát akkor mindenki rab? – Igen. – Mi is rabok vagyunk? – Igen, mi is rabok vagyunk, mi Isten rabjai vagyunk.

RJ

ÁPRILIS 22.

A HIVŐ EMBER ÖRÖME

Nincs örömed.

Otthonod, hivatásod nem nyújtanak örömet.

És az emberek körülötted nem gondolnak rád. Te tehát várakozón állsz az ablak mellett, és kinézel: jön-e már az öröm?

Jól van ez így? Hátha soká kell várnod?

Menj ki magad!

Vigyél magad örömöt az embereknek! Lepd meg őket látogatásoddal. Ajándékozd nekik szíved melegét, szellemed vidámságát, adakozó kezed jóságát.

Minden öröm, melyet másokkal megosztasz, – veled osztja meg magát.

Így mindennap megvan a lehetőség örülni. Mert ezer kis lehetőség van, hogy másokat boldoggá tégy!

(J. Rosche: *Leben in Gottes Hand*, Innsbruck, 1967. 112)

*

A keresztény ember életében az örömnak kell az uralkodó érzésnek lennie. Azért, mert a keresztény ember életének kezdő szava: megváltás, – és végső szava: feltámadás.

A keresztény ember szeretete több és más, mint a tisztán csak emberi szeretet. Ez krisztusi szeretet, amely Krisztust viszi az emberek közé, vagyis: megváltást és feltámadást.

RJ

A HIVŐ EMBER KOMOLYSÁGA

Súlyos döntés vagy kísértés előtt állasz. Istened és éned elkeseredett harcot vívnak.

Loyolai Sz. Ignác ilyen esetben azt ajánlja: feküdj ilyenkor saját halálos ágyadra és tedd fel a kérdést:

Hogyan cselekednék öt perccel halálom előtt?

Melyik döntésnek örülnék halálom után öt perccel?

A halál közelében az ember egészen világosan lát, az élet minden káprázata eltűnik. Ezért ezen a magaslaton a helyes döntést fogod hozni.

A halál hidegsége kijózanít, hogy ne essél szakadékba. Törekedj lélekjelenlétre, hogy ilyen kínzásoknak meg tudj felelni.

(Rosche: *Leben in Gottes Hand* 99).

*

„Közel van már elköltözésem ideje. A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam. Most készen vár rám az igaz élet koronája, melyet azon a napon megad nekem az Úr, az igazságos bíró, de nemcsak nekem, hanem mindazoknak, akik várják az Ő eljövételét.” 2. Tim. 4, 6–8.

*

Perpétua mindössze 22 éves özvegyasszony volt, mikor keresztény volta miatt a római börtönbe vetették. Pici kislánya volt és idős édesapja. Mindkettőt nagyon szerette. Édesapja bejött a börtönbe és rimánkodott: Kettőnkre való tekintettel, tagadd meg a hitet; ha kiszabadulsz megint keresztény lehetsz. Isten megbocsát neked. Perpétua azt mondotta: Atyám, látja itt előttem ezt a kőkorszót? – Igen. – Látja, ha én ezt összetöröm, össze lehet megint ragasztani, de soha nem lesz a régi. Az Isten valóban megbocsát, de én egy összeragasztott korszó lennék, nem lennék a régi.

RJ

ÁPRILIS 24.

A VALLÁSOS EMBER CSAK AZ ÉGRE PAZAROLJA EREJÉT?

A vallás ellen fel lehet érveként hozni, hogy az égre pazarolja az emberi erőt, az evilágiságtól pedig meg lehet kérdezni, hogy mi marad a mienk abból, amit alkottunk, és milyen elégtételt kap az igazságra és boldogságra váró öntudat a földi erőlködésért? Lehet arról is vitázni, hogy az emberi életen belül megtaláljuk-e a személyes méltóság biztosítékát és a kötelező erkölcsi normát. Ha magyarázatot keresünk, magasabbra kell nyúlnunk... *Célról, reményről csak akkor beszélhetünk, ha minden természetes lehetőségen túl az élet szerzője várja teremtményeit.*

(Gál F.: Istenről beszélünk, Budapest, 1969. 34)

*

De Veuster József 33 éves korában önként jelentkezett misszionáriusnak Molokai szigetére a leprások közé. Mikor odaért, három héten át a puszta földön, egy fa tövében aludt. Mikor először közéjük ment, mindig cigarettáznia kellett, hogy a rothadás szagát kibírja. Aztán megszokta. Az addig iszákos, tobzódó, erkölcsileg lezüllött betegeket megváltoztatta. Ők segítettek barakkokat építeni, hogy a kórházat nagyobbítsák, zenekart szervezett azokból, kiknek volt még ép ujjuk.

Három év múlva testén gyanús fehér foltok jelentkeztek. Tudta, hogy most még nem volna késő, ha elmenekülne. Nem ment el. Tizenegy év múlva kitört rajta is a lepra. 1889-ben halt meg. Ugyanazon fa alá temették, mely alatt aludt, amikor odaérkezett. Az örökkévalóságban való helyes hit nem illúzió, mely elerőtlenít, hanem a legnagyobb erőfeszítésre sarkall.

RJ

A MÚLTBAN VAGY A JÖVŐBEN VAN A VALLÁS EREJE?

A kereszténység lényege szerint előre megy és nem hátrafelé. A hitnek is vissza kell ugyan néznie a múlt adottságaira és történéseire. Ha visszatekint – az Istennek a múltban gyökerező, de a jövőt szolgáló tetteire – akkor ez azért történik, hogy a lefektetett alapból annál bátrabban és annál nagyobb bizalommal a jövő felé induljon. A múlt adja a biztonságot, hogy az ember nem egy utópia, vagy ideológia után rohan, ha az abszolút jövő felé megy, hanem reálisan gondolkodik és cselekszik.

A döntő a vallásban a hová, nem a honnan. De a honnan garantálja a hová!

(M. Schmaus: Der Glaube Der Kirche München, 1969.
I. 14)

*

„Amint a bűn egy ember által lépett a világba, s a bűn miatt a halál és így a halál minden emberre áttért, mert mindnyájan bűnbeestek... Amikor azonban elhatalmasodott a bűn, túláradt a kegyelem, hogy amint halálthozóan uralkodott a bűn, úgy uralkodjék az örök életre szóló megigazulás révén a kegyelem is a mi Urunk Jézus Krisztus által.” Róm. 5, 12–21.

*

A vallás múltjának két nagy pillére van: 1. Isten a kezdetben az emberi nemnek felajánlja a kegyelmet és az üdvösséget. Az ember ezt elutasítja a bűn által. 2. Isten ennek ellenére megvalósítja tervét, mikor elküldi Jézus Krisztust, ki kereszthalála és feltámadása által az emberi nem egységét és üdvösségét győzelmesen megvalósítja. – Ebből táplálkozik a vallás abszolút jövője: a feltámadás reális eredménye.

RJ

ÁPRILIS 26.

VAN-E A HITNEK JÖVŐJE?

A mai ember a jövőre irányítja tekintetét. Célja nem az Isten országának, hanem az ember városának megvalósítása. És az ember valóban csodás dolgokat valósított meg. Mikor az első ember a lábát a holdra tette, az egész emberiség nagy sikerének tekintette mindenki. De hogy ugyanakkor az ember nem tudja megakadályozni, hogy évente milliók éhen ne haljanak, elrontotta ezt az örömet. Úgy látszik, hogy az emberhez találás képessége más síkban van, mint a technika vívmánya.

A technika bizonyos dolgokban kényelmesebbé tette ugyan az ember életét. De ugyanakkor a technika kétélű fegyvernek bizonyult: a pusztítás új lehetőségét is magában hordja: a víz és levegő szennyeződése, az energia véges volta, és az atomháború veszélye. *A vallás egyébként teljesen egyetért abban, hogy az ember reménysége maga az ember.* Sőt optimista abban, hogy az emberiség ki is fogja alakítani magában az ideális embert. Azért optimista, mert tudja azt is, ki az az ember, ki a mérték, akihez alakítani kell az emberiséget. És ez nem egy elvont eszménykép, hanem konkrét személy. A neve: Jézus Krisztus! – Isten ugyanis úgy akart az ember reménysége lenni, hogy maga is emberré lett.

(J. Ratzinger nyomán: Glaube und Zukunft, 100–105)

*

„Jézus töviskoronával és biborköpenyben kijött a zsidók elé. Pilátus rámutatott és így szólt: Íme az ember!” Ján. 19, 5–6.

*

Teilhard szerint Jézus keresztje az emberi történelem középpontja. Vele végződik a bűn története, és kezdődik az üdvösség története. Nem úgy, hogy most már bűn nincsen, de úgy hogy Jézus most már az Egyházban köztünk van, s kiárasztja kegyelmét minden jószándékú emberre. Az emberiség, ha buktatókon keresztül is, de eljut Istentől kapott méltóságának egyre teljesebb kibontakozásához és végül az üdvösséghez.

RJ

AZ IGAZI TALÁLKOZÁS

Ha minden vallástörténet és teológia közös alapgondolatát keressük, talán kijelenthetjük, hogy minden emberi vallásnak és valláskutatásnak azonos kérdése: *mennyire találkozhatsz Isten és az ember*. Mennyire közelítheti meg egymást az istenség és az ember – mivolt? Mennyire lehet Isten ember és az ember isten? Istenség és embermivolt, kölcsönös viszonyuk, egymástól való távolságuk, hasonlóságuk, egymásba fonódásuk és szétszakítottságuk, az emberarcú Isten és az istenített ember: mindezek alapproblémái minden vallástörténetnek, mitológiának és kinyilatkoztatásnak. Minden alapjában vallásos irat – műfaja szerint – ezekkel a kérdésekkel foglalkozik. Ha a Biblia legrégebbi könyvei igazán „vallásos” művek, akkor ismerniük kell e problémákat. Már a Teremtés Könyve is sok szempontból ismeri. Természetesen sajátos műfaja szerint, sajátos nyelvén. Nem elméleti fejtegetéseket tartalmaz, nem erkölcsi esetek részletes ismertetése. A klasszikus elbeszélőművészet nem ismer „megfésült” történelmet. Nem. A Teremtés Könyve is, mint a többi ószövetségi könyv, illetve szerző is egyszerűen ténybeszámolót közöl, ezeknek tárgyilagos erkölce a gondolkozó elmének föltárja az események teológiai értelmét.
(G. E. Closen: *Wege in die Heilige Schrift*, 29)

*

Sokféle, sokszor különönc módon próbálkoztak az emberek kapcsolatba kerülni az Istennel. A vallások története sok téves, visszataszító megoldást mutat fel. A Biblia legnagyobb értéke az, hogy megmutatja Isten és ember találkozásának hiteles módját. Ez az, amit nekünk is elsősorban kell keresnünk benne: hogyan találhatok rá Istenre? Aki így olvassa, azt a Biblia elvezeti a célba.

AJ

ÁPRILIS 28.

ISTEN FELÉ FORDÍTOTT ANTENNÁK

Lehetséges, hogy az Isten megnyilatkozik, ezért az embernek oda kell figyelnie... Ha Isten szóban jelentkezik, újra fogalmazza az egész valóságot. Nem szól szigorúan csak önmagáról... Szava fény, mely belőle kisugárzik, és megvilágítja létünket. *Isten szava nekem szól. Érdekemben hangzik el, lételemnek ad értelmet és üdvösséget.* Csupán semlegesen hallgatni – nem lenne helyes magatartás. Az ige cselekvőjévé kell lennem (Jak 1, 22), általa Isten felé kell fordulnom (metanoia).

Mindez emberi, tehát sebezhető szabadságon múlik, így lehetséges, hogy hallgatom is, meg nem is; hallgatom, de nem értem, sőt hallgatni sem akarom, mert az ember nem akarja, hogy szólítsák; öntelten elzárkózik. E kísértés egyidős az emberiséggel: „Olyanok lesztek, mint az istenek, akik ismerik a jót és a rosszat (Ter 3, 5) – önmaguktól.

Nemcsak megvan a képessége az embernek, hogy visszatartsa a kinyilatkoztató Istent, hanem ezt meg is tette: mindnyájan vétkesek és nélkülözik az Isten dicsőségét (Róm 3, 23) – ezt állapítja meg Pál apostol összefoglalva az ószövetségi üdvösségtörténetet: a bűnben mindenki részes. Az Isten, aki a történelemben emberi szavakban nyilatkozott meg, nemcsak nyitottá teheti a teremtményt Isten titkai iránt, hanem kiemelheti a bűn elesettségéből is.

A teológia jobban feltárja az emberi nyomorúságot, mint a vallásfilozófia tehetné, de az emberi nagyságot is, melyre Isten által emelkedik.

(J. Trütsch: *Der Hörer des Wortes; Mysterium Salutis.* Köln, 1965. I. 793–4)

*

Milyen szenzáció volna, ha egy csillagász az űrből hozzánk szóló üzenetet észlelné! Milyen szenzáció az, hogy Isten valóban üzent nekünk! Átérezem ennek rendkívüliségét?

AJ

PÁRBESZÉD ISTENNEL

Van valami az emberben, ami igazán ő maga, amivel a világ dolgai, eseményei fölé tud emelkedni. Ez az a mélység, amelyre akkor ébredünk rá, ha körülöttünk mindent lefejtettünk, s csak saját magunké leszünk. Ott vár ránk Isten, aki a szívek titkait egyedül ismeri. Az Isten szeme előtt életünk igazi gyökeréig lehatolhatunk. Már nem kápráztatnak el bennünket saját légváraink, ki tudunk emelkedni önzésünkből, mert egyre mélyebbre ereszkedünk az őszalóság mindent megvilágító és elnyelő fénye felé. Mit is használna az embernek, ha minden az övé lenne, minden felett uralkodnék, a lelkét pedig elveszitené, mert azt oda kellene adnia a világnak? Isten bennünk akar lakni, személyiségünk középpontját keresi, és ha meg tudunk nyílni, egyszerre egymás előtt állunk: Isten és én. És megkezdődik a párbeszéd. A leghatalmasabb jelenléte át fog hatolni értelmünkön, egész érzésvilágunkon, átjárja húsunkat és vérünket, a kettőből alkotott szívünket, és a mi szívünk is egyszerre olyan lesz, mint az övé: irgalmas és megbocsátó.

(R. Schutz: Warten auf das Ereignis Gottes, Freiburg, 1976, 117)

*

Romano Guardinitől származik ez az egyszerű, de igaz megállapítás: minél tovább élünk, annál inkább meggyőződünk arról, hogy az egyszerű dolgok a legnagyobbak. Alig van nagyobb, mint némán az Isten előtt állni. Miért? Mert akkor csak ő van jelen.

CsJ

ÁPRILIS 30.

A KRISZTUSI HIT

Különböző módon és fokozatosan nyilvánította ki akaratának végzéseit és önmagát az Isten: a pátriárkákhöz, Mózeshez és a prófétákhoz intézett szavai által, legmagasztosabb formában az Ige által, aki testté és emberré lett, és köztünk lakott. Isten kinyilatkoztatása Krisztus által csúcspontja, végpontja minden isteni megnyilatkozásnak. Ennél jobban az Isten nem tárulkozhatott volna ki, mélyebben nem nyilatkozhatott volna meg: mint amikor személyként jelent meg a világban és a történelemben. A Názáreti Jézusban Isten végső, megmásíthatatlan szava hangzik el, általa valósítja meg végleges és valóságos üdvözítését. Jézus nevében saját nevét közli az emberekkel, Fia személyében saját arcát mutatja meg: aki őt látja, látja az Atyát. Ő és az Atya egy. Jézus Krisztusban Isten az embernek a legközvetlenebb és legemberségesebb utat jelölte meg önmagához. Jézus az út és a közvetítő. Isten eme kinyilatkoztatása Jézus Krisztusban kiteljesedik annak közlésével, hogy ugyanaz a Jézus Krisztus, mint Emberfia eljön „nagy hatalommal és dicsőséggel.”

A hit elfogadja a kinyilatkoztató Isten minden kijelentését, és annak összességét; mivel ez a kinyilatkoztatás Jézusban éri el csúcspontját, eljövételében, személyében, tanításában és cselekedeteiben, ezért az önmagát kinyilatkoztató Istenben való hit egyúttal és valójában azonos a Krisztusban való hittel.

(H. Fries: Glauben und Wissen, 111–2)

*

Minden jószándékú ember üdvözülhet; mégis igazolt a missziós tevékenység, hiszen az a célja, hogy ezt a hitet Jézus Krisztusban ismerjék meg. Én se „csak” Istenhez akarjam eibertársaimat elvezetni, hanem Krisztushoz.

AJ

A FELSZÍNE TÚL

Az „Isten” szó ésszerű jelentését... azok az általános emberi tapasztalatok alapozzák meg, amelyek túlmutatnak önmagunkon és a közvetlen adottságokon. Olyan tapasztalatok, mint az örökös kérdésfeltevés, a csodálkozás, a hálaérzet, a szép és jó iránti érzék, az erkölcsi kötelezettség érzése (nem a merev alkalmazkodás!), és annak a tudata, hogy minden változás közben van valami maradandó igazság, hogy ismereteink korlátozottak, hogy a tér és az idő relatív, valamint a lét és nem-lét, az állítás és tagadás közti megszüntethetetlen ellentét tudata: – mindez... rámutat egy végső érték- és létalapra, akit mi „Istennek” nevezünk.
(Ein katholischer Katechismus München, 1976. 49)

*

Mivel Isten az egész világnak teremtője, nyilvánvaló, hogy mindenütt és minden ember által megtalálható, – ha az ember hajlandó a jelenségek felszíne mögé hatolni, – ha a dolgok fizikai, kémiai, biológiai valóságán túl azok rendeltetése után is érdeklődik, – ha az emberi lélekben feltámadó ún. végső kérdéseket komolyan veszi. Nagyon sok hívő van, aki ugyan hisz Istenben, hétköznapi dolgaiban mégis megreked a felszínnél. Úgy bosszankodik, idegeskedik a kellemetlen dolgok miatt, mintha nem is tudna arról, hogy azok mögött is Isten húzódik meg. Másrészt úgy bele tudunk merülni felszínes örömekbe, mintha semmi más, mélyebb öröm nem várna ránk. Hitünk vezessen el a dolgok mélyebb látásához!

BE

ISMERETLEN ISMERŐS

Valahányszor egy teremtményről valamilyen jó tulajdonságot állítunk, a jelző nem mond ki többet, mint annak a tulajdonságnak tartalmát és más tulajdonságoktól való különbözőségét. Így pl. ha egy embert bölcsnek nevezünk, a bölcsesség nem azonosítható magával az emberrel vagy képességeivel. Ezzel szemben, ha Istent nevezzük bölcsnek, akkor ez nem olyan dolgot jelöl, ami különböznék Isten lényétől, lényegétől vagy hatalmától. Így tehát a „bölcs” vagy pl. a „létezés” szavak, ha emberről állítjuk őket, akkor a szavak tartalma messze lemarad a valóság mögött; az isteni valóság viszont kifejezhetetlen és felülmúlja fogalmainkat.

Így egyetlen szó sem állítható azonos értelemben Istenről és a teremtményekről.

(Garrigou–Langrange: Dieu, Párizs, 1919. 344)

*

Amikor a kereszténység az alázatosságot nagyon fontos erényként kiemelte, nem azt akarta kihangsúlyozni, hogy bűnös emberek vagyunk, vagy pedig hogy Isten uralkodóként trónol felettünk. Mikor Isten felé emeljük tekintetünket, akkor nem arról van, hogy a bűnös áll szemben a bűntelennel, a mindenható a gyengével. Alázatunk gyökere az, hogy sem fogalmainkba, sem érzelmeinkbe nem vagyunk képesek Istent befoglalni. Mikor róla beszélünk, mikor hozzá fohászkodunk, mikor parancsait teljesítjük, mindig benne kell remegnie egy tiszteletteljes félelemnek: „Uram, beszélek veled, teszem akaratomat, de én nem vagyok biztos önmagamban. Te tudod csak, hogy valóban jól gondolkodom-e rólad, helyesen keresem-e akaratomat. Homályos sejteim és tapogatózó tetteim legyenek mégis kedvesek és elfogadottak előtted.”

BE

MINDEN MÉRTÉKEN TÚLI

A Szentírás azt tanítja, hogy Isten fölötté van minden helynek és kiterjedtségnek; magasabb az égnél, mélyebb az alvilágnál, hosszabb a mértéke a földnél és szélesebb a tengernél... Az Írás azonban a maga konkrét beszéd- és szemléletmódja szellemében főként Istennek egyetemes királyi jelenlétét ünnepli... Hirdeti, hogy Isten minden történésben ott működik... A szentszerzők szívesen úgy írják le Istennek a világban való állandó jelenlétét, mint a természetén és történetén végigvonuló diadalmenetet. A szentatyák a legelső időktől kezdve hangsúlyozták a pogányokkal szemben, hogy Istennek mértéke a végtelenség (Herm.); hogy nincs körülhatárolva, hanem ő a helye mindennek, és önmagának helye és világa és mindene (Teoph.). Különösen Sz. Ágoston és Nagy Sz. Gergely írják le szellemesen Isten jelenlétének királyi jellegét, melyet szeretnek paradoxonokkal jellemezni: Isten mindenben van, de semmi be nem zárja, minden fölött, de semmi nem emeli, minden alatt, de semmi nem nyomja, stb.

(Schütz A.: Dogmatika, Budapest, 1937. I. 357)

*

A gyermek- és ifjúkor vonzó derűje, lendülete jórészt abból származik, hogy a fiatalember még nem jött rá korlátaira. Ahogy az ember ráébred az évek során korlátaira, egyre bátortalanabb, csalódottabb, fakóbb lesz. Talán ebből az emberi megtapasztalásból felfogjuk: milyen „fiatalos”, lendületes lehet hozzánk képest Isten a maga tökéletes korlátatlanságában. S minél fájóbban tapasztaljuk meg saját korlátainkat, annál nagyobb hála támadjon szívünkben Isten iránt, aki saját határtalan életében akar részesíteni minket.

BE

A HIMNUSZ NYELVÉN

Alfa és Ómega, Isten,
Éli, Éli, Uramisten!
Nincs erődnek lehetetlen,
Értelmednek ismeretlen.
Létezésed: Legfőbb jóság,
A te míved: minden jóság.
Fent is fenn vagy, lent is lenn vagy,
Kívül-belül mindenben vagy.
Mindenen belül, be mégse zárva,
Mindenen kívül, ki nem zárva.
Mindem fölött, nem kivonva,
Mindem alatt, nem lenyomva.
Fölül: minden felett trónolsz,
Alul: mindent erőd hordoz.
Kint: a mindent átöleled,
Bent: a minden színig veled. . .

Tér be nem fog, úr a teren,
Időt mulassz időtelen.
Külső erők, avagy kények
Sem változás meg nem férnek.
Hajdan, majdan, holnap, tegnap:
Te előtted örök-egy nap.
A te más és a te most-od
Örökös és meg nem osztott.
Látsz előre mindent ebben
S valósítasz azon egyben.
Mintájára tenmagadnak
Formát adsz az ősanagnak.

(Lavardini Hildebert: Himnusz a Szentháromságról;
Sik S.: Himnuszok könyve Budapest, 275)

*

A középkori költő újjongott, mikor Istenre gondolt. Én
milyen érzéssel gondolok Istenre?

BE

MAGA A LÉT

A történelem folyamán felmerült az a kérdés, hogy vajon az Istenre vonatkozó kijelentések között van-e olyan alapvető, amely magában foglalja a többiekét is, amely Istent saját isteni mivoltában képes megláttatni, s amely megmutatja Istennek az összes többi létezőtől való különbségét. . .

Szent Ágoston és főleg Aquinói Szent Tamás óta Istent olyan megfogalmazásokkal illették, melyek csak kicsiségekben térnek el egymástól: az igazi Lét, az abszolút Lét, maga a Lét, a szubszisztáló Lét, az actus purus (szintiszta Való), – s ezekben a meghatározásokban látták Isten metafizikai lényegét. . . Ez a fogalom: „maga a Lét” a létbeli különbségek háttérében válik érthetővé. Eszerint az Istenen kívüli létezők világában különbség van a létező és a létezése között. . . Istenben viszont nincs ilyen különbség. Ő nem egy létező valaki, hanem maga a lét, a szintiszta Lét. Kérdéses persze, hogy ez a görög filozófiából származó lényegmeghatározás mindazt nyújtja-e Istenről, amit nyújtania kellene. . . De ha alkalmazása a Biblia kijelentéseinek csak korlátozott megértését nyújtja is, mégis rendkívüli horderejű. . . Istennek olyan meghatározásánál, hogy ő a szintiszta Lét, még csodálatosabbnak tűnik teremtői működése és főleg emberré válásának történelmi ténye.

(M. Schmaus: *Der Glaube der Kirche*, München, 1969. I. 295–297)

*

Az ember is képes átélni időnként a létezés, az aktivitás „gyönyörét”: amikor testünk, lelkünk egyaránt beleolvad valami szép tevékenységbe. Lehet ez tánc, sport, szerelem, művészi alkotás vagy közönséges munka. S ha egy ilyen csodás tevékenység után kimerülten lehanyatlunk, gondolkunk Istenre, a soha ki nem merülő Létre!

BE

MÁJUS 6.

A LÉT TELJESSÉGE

A világot, részleteiben és egészében is állandóan változásban levőnek találjuk. . . De mit is jelent az, hogy valami változik? Azt, hogy most így van, később pedig másképp. A változás jelenthet előrehaladást vagy visszalépést. De még akkor is, ha valami előnyére változik meg, a változás mindig hátránnyal és veszteséggel is jár. Néhány példa: aki férfivá válik, az kénytelen elhagyni az ifjúság sok szépségét. Aki pályát választ, kénytelen ezzel lemondani más pályákról. . . Látható: ami változik, az sohasem birtokolja tisztán és teljesen saját kibontakozásának és beteljesedésének összes lehetőségét. Nincs olyan pillanata, amelyben tisztán és teljesen jelen volna benne mindaz, amivé válhat. Nem saját, belső szükségszerűségéből olyan, amilyen, hiszen azelőtt más volt, s később megint másmilyenné válik. Képes-e mármost egy ilyen létező, amelyik sajátmagát csak lépésről lépésre tudja megvalósítani, önmagában birtokolni létének – teljes létének! – elégséges okát? Nem! . . .

A változó dolog esetleges. Ez még jobban megmutatkozik a dolog másik oldaláról: ami nem esetleges, hanem saját szükségszerűségéből létezik, az nem lehet változékony. És mi az, ami önmagától szükségszerű? Maga a szintiszta Lét! Csak a Lét jelenti a szükségszerűséget, mert a Lét magától adódóan nem lehet nem-létező. Épp ezért csak az a létező lehet önmagában szükségszerű, amely azonos a szintiszta Léttel, – amelynek nemcsak léte van, hanem maga a Lét. S ennek az önmagától létező Létnek végtelennek és változatlanoknak kell lennie.

(Weltall, Weltbild, Weltanschauung, Würzburg 1958. 215)

*

Isten nem fejlődik, mert létét teljesen birtokolja. Nekem azonban lépésről lépésre kell közelednem feléje!

BE

IMA A LÉT FORRÁSÁHOZ I.

Kéjes borzongással érzem át, hogy itt vagyok, hogy létezem. S borzadva nézek le a nem-lét szakadékába, amely fölött lebegek, amelyből kiemelve látom magamat. . .

S ebből az élvezetből, mellyel létem gyönyörét habzsolom, gyors fordulattal, amely mindig csak egy pillanatra s egyetlen lendülettel sikerülhet, a te (isteni) léted teli, túlcseresznyés kelyhéhez fordulok, s úgy tűnik nekem, mintha én is abból részesülnék egy csöpp erejéig. Te is létezel, Istenem! Éppoly valóságosan, erősen és szilárdan, mint én magam, mint a fa, mint a tenger, amelyet szeretek. És mégis másképp létezel. Ő igen, egészen más, ijesztően más a te léted. Mert – te szükségszerűen létezel. Hogy te létezel, az szükséges, kikerülhetetlenül, megváltoztathatatlanul, vitathatatlanul szükséges. Benned egy olyan „muszáj” van, amely a legédesebb s egyben a legborzongatóbb: a létezés szükségszerűsége.

Az az állat, melyet egykor szerettem és becéztem, egy szép napon nem volt többé. Nem csupán elment, nem csupán láthatatlanná vált, nem: egyszerűen nem volt többé. Az a lény nem volt többé, s ha én végtelen tereket kutatnék át érte, akkor sem találnám. És én magam is egészen rövid és egészen frissen letűnt időt megelőzően egyszerűen nem voltam. A valóságos dolgok birodalmában nem voltam megtalálható. De ez a vonás nálad nem érvényes. Te mindig voltál és mindig leszel is, te kikezdhetetlen biztonságban létezel. Neked létezned kell, s ez a legeslegvalóságosabb muszáj, ami egyáltalán előfordul.

Ó Istenem, hogyan dúskálgodtam a te létedben azokon az éjszakákon, melyek álmatlanul teltek el az öröm miatt, s szememet könny áztatta a te mindent felülmúló szükség-szerűséged iránti tisztelettől.

(P. Lippert: Der Mensch Job redet mit Gott, München, 1934, 16–18)

MÁJUS 8.

IMA A LÉT FORRÁSÁHOZ II.

Istenem, te vagy a létező, én csupán egy létrejött lény. Nálad az természetes, hogy vagy, nálam egy szerencsés eset. A létezés díszöltönye, ez a fejedelmi valami, amelytől a csillagok ragyogásukat nyerték, ez neked mindennapi ruhád, melyet mindig viselsz, egész egyszerűen. A létezés csodája, ez az édes, mámorító csoda nálad nem véletlen, nem szerencsés eset folytán, vagy egy megfontolt választás következtében, vagy valakinek a kegyéből lett a tiéd, hanem azért, mert neked lenned kell, mert neked bírnod kell a létet. A lét a te tulajdonod, te magad vagy a lét.

Te vagy a lét. Te a létezés! Az a lét, amely bennem és az állatokban, a fáknban és a folyóvizekben van, csupán visszhang, csupán elszíneződés, csupán széthintett csillogása annak, ami te vagy eredeti és tömény valóságodban. Benned a lét nem aranyozás, amely valahonnan mástól származik, hanem te magad vagy az mindenekelőtt. Benned a lét otthon van. A lét belőled mint egy kicsorduló fény sugar behullt a Semmibe, – s létrejöttünk mi. Te vagy a hatalmas zengés, amelytől megszámlálhatatlan visszhang tölti be a tereket. Ezek a visszhangok – mi vagyunk. Körülmennydörög téged ez a lebegő és távolban elhaló visszhang-kórus, amely nagysága ellenére a tőled való óriási távolság miatt – ugyanis mindaz, ami nem te vagy, távol van tőled, – fakó és gyenge a te léted ősmennydörgéséhez, roppant robajához és óriászengéséhez képest.

S íme, a te létedből fényesség sugárzott ki, és e csillogás kis szilánkjá – ez vagyok én. Most én is ragyogok e létezés fényében. Most már én is vagyok, és leszek, és kell is lennem, mert te akarod.

(P. Lippert: Der Mensch Job redet mit Gott, 18–19)

A „NAGY SZELLEM”

A Szentírás a mítoszokkal szemben következetesen úgy beszél Istenről, mint aki teremtője, fenntartója, ura és bírója a világnak. Közte és a világ között áthidalhatatlan űr van . . . A Szentírással szöges ellentétben van minden olyan kísérlet, amelyik Istent azonosítani akarja a világgal vagy annak részével . . .

Isten szellemi létezéséről sajátos fogalmat nem alkothattunk magunknak. Csak annyit tudunk, hogy a szellem más létrendben van, mint az anyag. Isten szellemiségének tudata jelenti az ember szellemi felszabadulását is. Nem vagyunk egészen az anyaghoz kötve, szellemi vágyaink nem maradhatnak kielégítés nélkül . . .

A magátólvalóság fejezi ki egyedül Isten teljes szellemiségét, korlátolatlanágát. Ő a törvénye magának és minden másnak. Létezési módjában meg kell látni azt a belső erőt, amivel létét fentartja, és mindenben függetlenül biztosítja. A teremtményből és főleg az anyagból éppen ez a belső önállóság hiányzik. Az ember kijelentését: én vagyok, erőtlenné teszi a sötét háttér, ami múltja és jövője előtt van . . . Csak Isten mondhatja, hogy független minden külső októl.
(Gál F.: Katolikus hittételek, Budapest 1960. 59–60)

*

A primitív népek Istent sokszor Nagy Szellemmek nevezték. Hogy mit értettek pontosan rajta, nem tudjuk, de mindenesetre ki akarták fejezni vele hogy Isten minden földi valóságtól különbözik. Csoda-e hát, hogy tisztelték ezt a Nagy Szellemet? Bölcsen belátták ui., hogy anyagi dolgok csak anyagi kielégülést nyújthatnak nekünk, embertársaink – szintén hozzánk hasonló, kereső, kielégítetlen lények – csak a maguk kis ingatag boldogságukat adhatják nekünk. Csak Isten hozhat valami újat, nagyszerűt az ember életébe, mert ő más, mint a környező világ. Kíváncszom-e én is Isten után, vagy igénytelenebb vagyok a „primitíveknél”?

BE

A SZELLEM VILÁGA

„Szellem?” Ki ne gondolna e szónál valami „szellem megjelenésre”, kísértetre, valami nem-valóságos, szétfolyó árnyra? Pedig a szellem mindennek éppen az ellentéte: a szellem a legvalóságosabb, legmeghatározottabb, legerősebb minden valóság között. Hogy mi a szellem és a szellemi lét, azt mindegyikünk önmagában tapasztalhatja meg...

Az első lépés az igazság felé vezető utunkon öntudatunknak ez a felismerése: „Én vagyok!” Úgy tapasztaljuk meg önmagunkat, mint valóságot, amelyben nem lehet kételkedni. Ez az öntudat átjárja minden gondolatunkat és tettünket; mindent önmagukra vonatkoztatunk, hiszen mindenben én vagyok a cselekvő alany. Énem tudatában vagyok, az én énem tudatában van önmagának. S ez csak a szellemnek sikerül, csak a szellem képes így önmagánál lenni. Igazságkereső utunk második lépésénél, – a lét végső alaptörvényeinek felismerésénél – is a szellemnek ezzel az önmagánál-levésével találkozunk. Mert belátásra jutni, amikor a gondolatok összetalálkoznak, s belső egységük egy tekintettel átfogható, szintén a szellemi lét élménye, az öntudatnak önmagát átvilágító, ragyogó ténye. De akaratunk törekvései és vonzódásai is kinyilvánítják, hogy mi is a szellem. Aki szeret, az keresi, és a szeretett személynek való önátadásában meg is találja sajátmagának értékesebb én-jét, a békének és az örömnnek olyan beteljesedését, amelyben az ember önmagával való legbelsőbb egységét tapasztalja meg. A szellem az eggyé-válásra, az egyesülésre irányul.

(W. Kern; Weltall, Weltbild, Weltanschauung, 227)

*

Az ilyen kifejezések „nincs magánál”, „meghasonlott önmagával” megmutatják szellemi életünk törékenységét, s fölkelthetik a vágyat szellemi világunk Orvosa: Isten után. Csak Isten vezethet el önmagam beteljesedéséhez.

BE

A VÉGTELEN TERMÉSZETE

Isten mint egyszerű szellem nem mérhető össze az összetettséget föltételező kiterjedtséggel, sem annak egyes elemeivel (pont, vonal, hely), sem az egészszel (tér). Hisz már a tapasztalati szellemi, sőt lelki élet összemérhetetlen a kiterjedtséggel: igazságokat, elhatározásokat, bánatot, erényt nem leht súly vagy hossz mérték szerint lemérni vagy térhez rögzíteni. Sz. Ágoston mondja: „Isten az igazság. S az igazság nem négyszögű vagy köralakú, nem hosszú vagy rövid; és mindenütt ott van.” Végtelenségénél fogva pedig Isten semmiféle véges mértékkel nem mérhető ki, még gondolatban sem. – Egyetemes jelenléte következik egyetemes létesítő okságából. Ami van, mindenestől, ideális léttartalmában és reális létezésében, egyedí mivoltában és egyetemes vonatkozásaiban Isten elgondolása és alkotása. Ahol tehát egyáltalán van valami, ott Istennek is jelen kell lennie.

(Schütz A.: Dogmatika I. 338)

*

Istent nem szabad „nagyon nagy, óriásinak” gondolnunk. Ő nem nagy, hanem végtelen. S erre a végtelenségre kell gondolnunk akkor is, amikor az ő tudása, akarata, szentsége vagy jósága kerül szóba. Sohasem kell attól tartanunk, hogy „kimerül” Isten előrelátása, türelme vagy szeretete irántunk, vagy akár csak hogy fogytán van az ő tökéletessége a mi gyarlóságaink következtében.

BE

MÁJUS 12.

TÜNDÖKLŐ EGYSZERŰSÉG

Isten a szükségszerű létező, benne minden érték, minden képesség öröktől fogva megvan. Ezért a lényege végtelenül gazdag. Emberi fogalmainkkal azonban e gazdagságot nem tudjuk egyszerre kifejezni. A teremtett értékek mintájára Istenben is egymásután állapítjuk meg a különböző sajátosságokat. Pedig Isten tökéletesen *egyszerű* létező. Egyszerűsége nem a pont szegénysége, aminek nincs kiterjedése, súlya, mértéke. *Isten egyszerűségét állítva csak az összetettséget tagadjuk.* Ő végtelen sokféle tökéletességgel rendelkezik, de nem áll részekből. A Szentírás állítja, hogy Isten a létező élet, igazság, bölcsesség. E kifejezéseknek az az értelmük, hogy Istenben megvalósult az, ami az élet, a bölcsesség, az igazság vonalán egyáltalán megvalósulhat. Az egyik úgy zárja magába a másikat, hogy semmi sem marad rajta kívül. Az igazság egészen szeretet, az élet egészen bölcsesség, és megfordítva. Ez a teljes egybefonódás az isteni egyszerűség. Az ő egyszerűsége nem létszegénység, nem fogalmi halványság. Benne a legnagyobb gazdagság olvad egybe olyan titokzatossággal, amit az emberi gondolat nem tud követni. Ez a létezési mód a magától való szellem egyedüli kiváltsága.

(Gál F.: Katolikus hittételek, Budapest, 1960. 61–62)

*

Mindennapi életünkben megszoktuk, hogy – udvariaságból, hízalgésből – másokra mindenféle jót mondunk, bár tudjuk, hogy ez nem igaz. Istennél azonban más a helyzet! Mikor Istenről minden elképzelhető jót állítunk, akkor tudnunk kell, hogy még mindig lemaradunk Isten valósága mögött. Istenre kimondott dicsérő jelzőink nem szószátyár fecsegést árulnak el, hanem szegényes dadogást az ő titka előtt. S mégis áldott ez a dadogás, mert azt dicséri, aki egyedül méltó dicséretünkre!

BE

ISTEN A KÖZVETLEN KÖZELI

Isten mindenütt jelen van hatalmával, jelenlétével, lényével. Hatalmával: vagyis minden létező alá van vetve neki; jelenlétével: vagyis mindent ismer a legkisebb részletekig; lényével: vagyis ő tartja a létben az összes létezőket. Amint Isten közvetlenül, – teremtmény vagy eszköz felhasználása nélkül – teremtett, úgy fenntartó tevékenysége is, mely a teremtés folytatása, közvetlenül hat ki minden teremtmény létre, s így Isten minden létező számára a legbensőségesebben jelenlevő. . .

A Tiszta Szellem minden tér fölött áll, s teremtő és fenntartó erejével magában hordoz minden testi létezőt, mint ahogy – gyenge hasonlattal – a Nap jelen van kibocsátott sugaraiban, mint egy elv jelen van a belőle fakadó következményekben, mint a lélek jelen van saját gondolataiban. Így Isten is jelen van minden létezőben, minden lélekben, melyeknek ő a nagy középpontja; – és az ő jelenlétének tudatára jutni egyet jelent a közeledéssel öhozzá és benne minden teremtményhez.

(Garrigou-Lagrange: Dieu, 386–387)

*

Isten, aki oly közeli minden teremtményéhez s mindegyiket létében fenntartja, nem lehet irigy vagy féltékeny teremtményeire. Szomorú, de gyakori vallásos tévedés az, ha úgy gondoljuk: választanunk kell Isten és a teremtmények között. Az igazi hívő a teremtményekben is rátalál Istenre, és istenszeretete is növeli benne a teremtmények igazi szeretetét.

BE

SZIPORKÁZÓ HASONLATOK I.

Isten más, mint mi vagyunk:
felfoghatatlan szellemi Való – de nem semmi,
ahogyan nem semmi a fény, az a fény sem,
mely túl van a látható színekben,
vagy az a hang,
melynek rezgését nem tudjuk érzékelni.
Isten az, aki Van,
a Vagyok,
maga a Lét,
maga az Élet...
Isten önmagáról vall a teremtés által.
Ő: a minta és meglevők nélkül alkotó Művész,
a csodálatos Matematikus,
Festő és Vegyész
és Regényíró.
Ez a legkedvesebb foglalkozása.
Rengeteg kicsi könyvet ír:
minden emberéletről egyet,
de címet nem tesz rá soha.
Ki kell találnunk, mit akar kifejezni a Könyvben,
míg soronként olvassuk a Keze alatt.
Neki megvan a Terve felőlünk:
a Legtöbb, amit belőlünk kihozni lehet.
Azonossá kell válnunk gondolatával,
mert ez lesz a Cím,
a Név,
melyet viselni fogunk az örökkévalóságban.

(Szent-Gály Kata: Hiszem és vallom;
Boldog utak békessége, Budapest, 1976)

*

A teremtett világ rengeteg hasonlatot kínál Isten megsejtetésére. Vajon alkalmas hasonlat vagyok-e én is? Van bennem valami, ami emlékeztet egy kicsit Istenre?

BE

SZIPORKÁZÓ HASONLATOK II.

Sokat imádkozz térdenállva,
 ha azt akarod,
 hogy fogalmad legyen Isten felfoghatatlanságáról.

Ha a párhuzamosak összefutnának,
 és mind egyetlen pontban találkoznának
 valahol a végtelenben:
 akkor ez a pont
 egyetlen és azonos pont maradna valamennyi számára
 megjelölhetnék bármelyik vonal nevéől,
 úgy, ahogyan az Ószövetség embere
 tulajdonságairól szólította Istent.
 A szeretet, az igazságosság, a jóság, az irgalom,
 – Istennek valamennyi tulajdonsága –
 az isteni Lényeggel azonos.

Sokkal mélyebb vagy,
 semhogy magadat egészen ismerd.
 Szavad is elégtelen,
 mikor ki akarod fejteni gondolatodat.
 Egyedül Isten az, aki teljesen képes átfogni önmagát
 egyetlen ismeretben,
 egyedül Isten az, aki teljes gazdagságát
 ki tudja mondani
 egyetlen szóban: az örök Igében.
 (Szent-Gály Kata: Hiszem és vallom; Boldog utak
 békessége)

*

A végtelen számunkra nagyon nehéz fogalom, mert tel-
 jességgel elképzelhetetlen. Valóban egyet tehetünk: letérde-
 lünk a Végtelen előtt. Az imádság sokkal közelebb vezet a
 végtelen Istenhez, mint a fejtörés.

BE

SZIPORKÁZÓ HASONLATOK III.

A kutatógömb csak bizonyos mélységig tud
leszállni a tengerbe,
különben összeroppan:
az emberi értelem is felmond Isten titkai előtt.
Le tudod mérni: mennyi évezred kellett,
amíg megnövekedett a stalaktit
vagy stalagmit a barlangok mélyén,
fényévekben számolod az égitestek távolságait, –
mondd, pazarolhat-e más az idővel,
mint az, aki nem ismer időt?

A korallszigetek mindig a tengerben élnek
és mindig a tengerből élnek,
s a víz, ez az éltető elem,
átsuhog az építőkön, a felszínen levőkön éppen úgy,
mint az elhaltak kemény mészágazatai között.
Isten körülvesz bennünket:
benne élünk,
átjár bennünket:
színhelye vagyunk az Isteni Szinjátnak,
A Szentháromság életének.

(Szent-Gály Kata: Hiszem és vallom; Boldog utak
békessége)

*

Milyen kiváló tudósokat és a tudósoknak mekkora sere-
gét foglalkoztatja már évszázadok óta a mi Földünk, ez a
parányi porszem a Világmindenségben. Ha belegondolunk
abba, hogy az emberiség szellemi elitje milyen gyűszűnyi
adagokat merített ki a tudás mérhetetlen óceánjából, hogy
a Világegyetem beláthatatlan időkig tudna elfoglaltságot
biztosítani a tudósok hadának, akkor sejtjük meg a teremtő
Isten hallatlan intelligenciáját. S akkor talán már nem is
olyan nehéz hinni ennek a csodálatos Istennek!

BE

A MINDENHATÓ

Az Ószövetség Isten mindenhatóságát ünnepli megnyilvánulásának két legszembetűnőbb tényében: a teremtésben („Ő szólott és lettek; ő parancsolt és létrejöttek”) és Izrael vezetésében. . . Az Újszövetség főként Istennek a természetfölötti gondviselésben megnyilvánuló hatalmát állítja elénk, és annak főtényeként ünnepli a megtestesülést: „Istennél semmi sem lehetetlen” . . .

Mínthogy Isten végtelen léttartalom, . . . ezért valósító tevékenysége is határtalan. . . A létesítés: a lét és a nemlét közti végtelen távolságnak kitöltése; és a végtelen távolságnak ezt az áthidalását csak végtelen erő győzi. Ugyanezért a mindenhatóság Istennek közölhetetlen tulajdonsága; mindenható teremtmény képtelenség. . .

Isten tetteje azonos a lényegével, és ezért nincs benne átmenet képességből ténylegességbe; energiája nem növekszik, de nem is fogyatkozik meg; tevékenységében nem fárad el. Az Ószövetség fölséges ábrázolása szerint Isten mint ujjongó óriás futja meg utait. . .

Az akarati odairányulás elég ahhoz, hogy a teremtmények létesüljenek. Az Istenben nincs, miként a teremtményben, különbség akarat és kivitel. . . között.

Egészen rossz nyomon járnak azonban, akik Isten abszolút hatalmát úgy értelmezik, hogy az egészen elvonatkozik bölcsességétől és szentségétől.

(Schütz A.: Dogmatika I. 375–376)

*

Mivel mi a hatalommal is könnyen visszaélünk, Isten mindenhatóságának megértésénél nem szabad emberi példákba kiindulnunk. Isten nem úgy mindenható, hogy hatalmaskodik, hogy kapkod, hogy erőszakot tesz, hogy önkényes. A szent és jóságos Isten mindenható, s amint mindig érvényesül mindenhatósága, úgy mindig érvényesül jósága és szentsége is.

BE

VALÓBAN MINDENHATÓ?

Úgy tetszik, hogy Isten mindenhatóságának határt szab a logika és etika: Isten nem teheti meg nem történtté azt, ami egyszer megtörtént, nem alkothat négyzetű kört, nem vétkeztetik, nem semmisítheti meg önmagát stb. – Megoldás: a mindenhatóság csak a mindenre, vagyis a valók összességére terjeszkedik ki. A logikai és metafizikai ellentmondások nem valók, hanem semmik; tehát nem valósíthatók meg. S épp ezért *„helyesebb azt mondani, hogy ezek nem valósulhatnak meg, mint azt, hogy Isten nem valósíthatja meg.”* A vétkezés lehetősége pedig nem tehetségnek, erőnek, hanem tehetetlenségnek, gyöngeségnek velejárója és jele. Jól mondja tehát Szent Ágoston: „Isten mindenható, s mert mindenható, meghalni nem tud, csalódní nem tud, csalni nem tud, és amint az Apostol mondja: magát megtagadni, önmagához hűtlen lenni nem tud.”

(Schütz A.: Dogmatika I. 376)

*

Istent ne gondoljuk valamilyen bűvésznek, aki a közönség elkápráztatására mindenféle képtelenséget produkál. Isten azt hoz létre, ami értelmes és helyes, őt nem a látványosság vezérli. „Tud-e Isten akkora követ teremteni, amelyet nem tud felemelni?” – szokták kérdezni mindenhatósága tagadói. Nyugodtan visszakérdezhetjük őket: „Mekkorának kellene lennie annak a kőnek, amit végtelen erővel nem lehetne fölemelni?” Ha belegondolunk, belátjuk, hogy a végtelen erővel föl nem emelhető kő: – képtelenség! Önmagában ellentmondás. Isten pedig nem teremt képtelenségeket, ostoba ellentmondásokat.

BE

AKI MINDENT ÁTHAT

Isten nem olyan módon működik a világban, mint a teremtmények, csupán működése hatalmasabb és átfogóbb méreteivel különbözve tőlük. Ő nem úgy tevékenykedik, mint egyik része a világnak, hanem mint a legelső kezdet és a legvégső vég; úgy mint az egész világnak s minden ok és hatás együttes szövevényének egyetemes hordozója. „Minden belőle, általa és érte van” (Róm 11, 36) . . .

Minden dolognak ő adja lényegét és létét, s egyben beilleszti őket az univerzum egészébe. Mivel Isten működése alapvető feltétele minden egyéb működésnek, nem képzelhető el olyan kísérlet, mely Isten jelenlétét *egy bizonyos helyzetben* kimutatná, míg másutt az ő távolléte válna foghatóvá. Isten tehát átfogó jelleggel (transzcendentálisan) hatékony a világban, nem csupán egy bizonyos szektorban vagy egy bizonyos szempontból (kategorióisan).

(Ein katholischer Katechismus, 59–60)

*

Isten mindent átható működését nem szabad úgy értenünk, mintha ő megkötné teremtményeit, mintha korlátozná azok szabad működését. Isten nem „bábszínházat” teremtett; ez őhöz is, teremtményeihez is méltatlan lenne. Isten működése éppen abban áll, hogy lehetővé teszi teremtményei működését. Ezért kérjük őt: „Tölts be, Uram, hogy jobban kibontakozhassam! Állj mellettem, hogy meg ne hamisítsam magamat, hanem igazabban önmagam lehessek!”

BE

MÁJUS 20.

AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁG

Az isteni örökkévalóság Istennek az időhöz viszonyított tökéletessége, és azt mondja *tagadó* értelemben: az isteni létnek nincs vége, nincs kezdete és nincs egymásutánja; – *állító* értelemben: Isten az időnek teremtője; – *fokozó* értelemben: ami pozitív tartalom van az időben, az vég és határ nélkül megvan Istenben. Az idő ugyanis okok és okozatok reális összefüggésének reális lehetősége; az időt teremtő, örök Istenben tehát az időtlen lét nem üresség, hanem a tevékenységnek teljessége, amint Boethius klasszikus meghatározása mondja: az örökkévalóság a vég nélküli életnek egyszerre való teljes és tökéletes bírása. S Isten ebben az értelemben örökkévaló...

Isten örökkévalóságánál fogva kívül és fölötté áll ugyan minden időnek, mindazonáltal mint szerzője jelen van az időnek minden mozzanatában... Isten örökkévalósága felér az egyes időmozzanatokkal és az egész időssal, és együtt létezik vele; nem mint egy hosszú egyenes a vele párhuzamos rövidebb egyenessel, hanem mint a körnek középpontja együtt van a kerületnek minden egyes pontjával és cikkével. Ezt a viszonyt azonban nem szabad úgy fölfogni, mintha az idősor egy részének vagy akár az egész idősornak megfelelne az isteni örökkévalóságban egy rövidebb vagy hosszabb tartam; az Istenben nincs tartam.

(Schütz A.: Dogmatika I. 334–335)

*

Mi, időben, egymásutániságban élő emberek nehezen tudjuk elképzelni az időtlen létet. De azt talán megértjük, micsoda felszabadulást jelent az öröklét az idő szorítása alól. Istennél nincsenek elszalasztott pillanatok, sürgető háttáridők, lassan vánszorgó percek. Milyen mások lennénk mi magunk is, ha megszabadulnánk ezektől a kízóinktól! Milyen más lehet az örök Isten!

BE

ISTEN ÉS AZ IDŐ

Ha valaki röpké képzeletével az időket megelőző képeken csapong és azon csodálkozik, hogy te, mindenható Isten, a mindenség teremtője és fenntartója, ég és föld alkotója, mielőtt oly nagy művedet megalkottad volna, megszámlálhatatlan korszakokon át tétlen voltál, ébredjen fel és fontolja meg, milyen téves csodálkozása. Mert hogyan múlhatnak el azok a megszámlálhatatlan korszakok, ha nem magad teremtetted volna azokat, aki minden korszaknak teremtője és alkotója vagy. Vagy miféle idők lehettek azok, melyek nem tőled származtak? Vagy miképpen múlhattak el, ha sohasem léteztek?

Mínthogy tehát minden idők alkotója vagy, ha volt valami idő, mielőtt az eget és a földet alkottad, hogyan lehet azt állítani, hogy tartózkodtál az alkotástól? Hiszen éppen azt az időt te alkottad, az idők sem múlhattak el, mielőtt az időket alkottad volna. Ha pedig az ég és föld előtt semmi idő sem létezett, miért kérdezik, mit cselekedtél akkor? Hiszen nincsen „akkor” ott, ahol nincsen idő.

(Sz. Ágoston; Kecskés P.: Sz. Ágoston breviárium, Budapest, 1960. 189–190)

*

Mi annyira az időbeli léthez vagyunk kötve, hogy el sem tudjuk képzelni az időtlen létezést. Ezért probléma számunkra az, hogy mit csinált Isten a világ teremtése előtt, ill. hogy mi mit fogunk csinálni az örök életben? Éppen ez a tanácstalan és ügyetlen kérdezgetésünk mutatja, hogy mekkora kegyelem az, amit Isten felkínál számunkra, hogy ti. örök életében részesít. Isten többet ad, mint amit mi várunk: mi csak érteni szeretnénk az örökkévalóságot, – Isten viszont nem megmagyarázza, hanem nekünk adja az örök életet.

BE

MÁJUS 22.

MEGHÍVÁS AZ ÖRÖK ÉLETRE

Nem minden teremtmény van egyformán belesodorva az idő árába. Az idő ugyanis a változás mértéke és mintegy vetülete: minél nagyobb területen és minél mélyebben érint egy lényt vagy létkört a változás, annál nagyobb mértékben rabja és áldozata az időnek. Az idő tehát korlátlanul uralkodik az enyészet birodalmában, a születés és halál világában. A szellem azonban egyszerűsége miatt létmódjában, múltat és jövőt átfogó emlékező és tervező meg sejtő tehetőségével, főként pedig az időtlen értékeknek (igaz, jó), magának az örök Istennek meg- és elismerése által léttartalmával kiemelkedik az idő árából, és fogékonyságának mértéke szerint részt kap az isteni örökkévalóságból. . .

Ebben az értelemben helyezi kilátásba Isten hű harcosai számára az örök életet. Az isteni örökkévalóság pedig az enyészetnek még árnyékát sem tűró létteljességével úgy jelenik meg az idő áráján hányódó léleknek, mint az idők minden folyamának gyűjtő óceánja; a róla való elmélkedés az idő gyermeke számára biztos menedék a mulandóság hullámai és aggodalmai s az időbeli egymásután szeszélyei ellen.

(Schütz A.: Dogmatika I. 336)

*

Sajnálod, hogy mindig a világ és az élet ragad meg, kötle. Milyen ritkán lépnek át gondolataid az örökkévalóságba!

Jelölj hát ki jelképeket az életedben, amelyek az örökkévalóságra emlékeztetnek. Ilyen lehet:

Minden tágas templom, amelyben körül nézel.

Minden torony, amely az ég felé mutat. . .

Minden patak, amely a folyóba ömlik.

Minden születésnapod, amely nyomasztóan hat rád.

Minden repülőgép, amely tovaszáll.

Minden pályaudvar és állomás, ahol kiszállsz.

(J. Rosche)

VÁLTOZATLAN ÚR

Az ész így következett: *a)* Isten teljességgel *egyszerű*. Ám ami változik, lényege szerint összetett, mert hisz ha változás történik, valami marad, és valami mássá válik. *b)* Isten *végtelenül tökéletes*. Ám ami változik, tökéletességet vagy nyer vagy veszít; tehát nem a legtökéletesebb. *c)* Isten *magátólvaló*. Ami azonban változik, azt más változtatja; tehát a változó a változásában nem magától, hanem mástól való...

Ha Isten változékony lenne, akkor nem lenne mindenestől világfölötti, transzcendens, hanem közösködnék azzal a világgal, melynek legszembeűnőbb tulajdonságában, a változékonytságban osztozkodik...

Isten nem érzéketlen rideg törvény, ... hanem jóllehet mindenestől igaz és szent, vagyis teljesen távol áll tőle minden, aminek szeszély vagy ésszerűtlenség, kény vagy részrehajlás a neve, ... mégis mint Teremtő áll szemben minden egyes teremtményével, annak minden egyes létmozzanatával... Igaz, Isten nem hajlítható, mint az emberek, nem igazodik az embereknek mindenkori ízléséhez és hangulataihoz... Ez sokszor kellemetlen az embernek, aki állhatatlanságában, szeszélyességében... önkéntelenül is azt akarja, hogy Isten kevésbé szent és egyetemes szempontok szerint járjon el... De éppen mert Isten semmiképp sem hasonul az emberhez, a komoly vallási életet élő ember a leghatékonyabban föl van hívva, hogy mindenben ő alkalmazkodjék Istenhez. Saját természetünk állhatatlansága és az élet forgandósága ellen nincs más menedékünk, mint az isteni változhatatlanság.

(Schütz A.: Dogmatika I. 330–4)

*

Hajlandó vagyok valamit megvalósítani a változatlan Isten nyugalmaiból életem rohanásában?

BE

MÁJUS 24.

A LEGTELJESEBB ISMERET

Isten tudása kimerítő: felölel minden felismerhetőt megismerhetőségének foka szerint, közvetítő vagy tükröző közegek homályosító és torzító befolyása nélkül. Tehát Isten ismeretében nincsenek előbb a célok, mint az eszközök, a törvények, mint az egyes esetek, a hatások, mint az okok . . . hanem egységes és örök értése mindent a gyökerében egyszerre és teljesen fog át. Röviden azt lehet mondani: Isten ismerése a szó teljes értelmében intuitív; azaz nem szimbolikus s jelképes, mint az emberi, mely jelekhez van kötve (szavakban gondolkodunk, és szavakon vitatkozunk), hanem magát a dolgot fogja meg; nem jelenségekhez tapad, hanem a lényegre nyit; nem merőben néző, hanem teremtő ismeret, nem fejlődő tudás, hanem egyszerre való.

(Schütz A.: Dogmatika I. 353)

*

Az embert mindig is hajtotta a tudás vágya, különösen a mai korban nőtt meg az igény a mindig több tudás után. Ismeretünk azonban lépésről lépésre halad, s minden megoldás újabb kérdést vet föl. Sohasem sikerül a dolgok egészét megragadnunk, mindig csak a részletekből kell összerakosgatnunk ismeretünket. Isten tudása azonban nem ismeretek halmaza, hanem a dolgok lényegét és összefüggéseit átfogó tekintet.

Milyen jó tudni, hogy engem is így néz az Isten! Nem jó vagy rossz tetteim gyűjteményét látja, hanem az én személyemet, engem, legigazibb valóságomban.

BE

AZ ABSZOLÚT IGAZSÁG

A lét és gondolat közt Istennél nem tátonganak hézagok, melyeken utólagos kritikai megfontolásokkal kellene vagy lehetne igazítani; neki nincsenek ideáljai, melyeket több-kevesebb tökéletességgel tükröztet a valóság; neki csak eszméi vannak, melyeknek a valóság teljesen hű másolata. – Isten az ősigazság. Minden igazság és érthetőség Istentől van: az ő elgondolása az, hogy a tárgyi világ eszmék és törvények hordozója és hirdetője legyen; az ő elgondolása az, hogy a teremtett értelem értelmi kategóriákat és törvényeket birtokoljon, és az ő elgondolása a kettő összhango-sítása. Az ismeret tárgya és az ismerő alany a megismerés tényében azért tud találkozni, mert Isten egymásnak gondolta el őket; tárgy és alany kettőssége Istenben egy, és ennek az egységnek utánzása a tárgynak és alannak a megismerés tényében létrejövő egysége. Ezért minden emberi ismerés az isteni ősigazságnak világítása mellett történik. Minden igaz ítélet alkotása Istennek burkolt megvallása.
(Schütz A.: Dogmatika I. 353)

*

Jól tudjuk, mennyit tévedünk az életben, mennyire nem biztosított és szükségszerű, hogy a dolgokat az igazságnak megfelelően lássuk. Hogy az ember mégis vonzódik az igazság után, hogy nem reked meg ismerete a pusztán biológiai szükségleteknél, – abban a hívő ember Isten szándékát fedezi fel. Isten alkotott minket az igazság számára. Éppen ezért a hívő ember tisztelettel fordul az igazság felé, a megismert igazságokat nem tekinti magántulajdonának, privát ügyének, hanem szent isteni adománynak, melyet szeretni és továbbadni kell.

BE

MÁJUS 26.

AZ ISTENI AKARAT I.

A Szentírás az isteni akarat nagyszerű megnyilvánulásával, a teremtéssel kezdődik. A zsidó nép történetének minden nevezetes fordulójánál és a lassanként fölvetődő nagy létkérdések szorongatásai közepett a próféták és népvezérek mindig az ellenállhatatlan és föltétlen isteni akaratra utalnak. Az Újszövetség sokat emlegeti az isteni akarat irgalmasságát és üdvözítő szándékát...

Az isteni akaratnak nincs más indítéka, mint sajátmaga, amint Szent Tamás tanítja: „Nem akarja az Isten az egyik dolgot a másikért; hanem azt akarja, hogy egyik dolog legyen a másikért.” Azaz a teremtéssel nem akar a maga számára elérni valamit; bár a teremtmények számára tűz ki célokat. Ő birtokában van mindannak, ami elérhető, és csakis saját jóságának és tökéletességének szeretete indítja tevékenységre.

(Scütz A.: Dogmatika I. 360–1)

*

Mi minduntalan átérezzük a rászorultság sürgetését: szükségünk van táplálékra, ruhára, lakásra, tudásra stb. Számunkra egészen természetes, hogy akaratunk azért mozdul meg, hogy szükségleteinket megoldjuk. Csak ritkán fordul elő, hogy úgy telítve érezzük magunkat, hogy nem kívánunk magunknak semmit, hanem inkább másnak akarunk adni boldogságunkból. Az ilyen hagulatokban sejtünk meg valamit Isten akarásáról. Isten akaratát nem a mohóság, a szerzés vágya mozgatja, hanem a kiáradó szeretet lendülete. Ezért válunk a szeretetben a leginkább hasonlóvá Istenhez.

BE

AZ ISTENI AKARAT II.

Az isteni akarás... mindenestől azonos az isteni lényeggel... Nem talál szemben magával egy természetet, melyet akarással, megszeretéssel még birtokába kellene vennie, egészen sajátjává kellene tennie; hanem létének minden mozzanata, amint át van világítva öntudattól, éppúgy át van melegítve és éltetve szent akarattól...

Istenben nincs helye akarnámságoknak, hajlamoknak, fontolgatásoknak, próbálgatásoknak és változtatásoknak... Amint tudását nem érhetik meglepetések, úgy akarását sem érhetik hullámzások.

Ebből kitűnik, hogy Istenről az érzelmek közül az örömet és szeretetet, mint amelyek jelen jóra irányulnak, lehet annak rendje és módja szerint kimondani; azonban a vágyat, reményt, bátorságot, szomorúságot, irtózást, haragot és félelmet már csak amaz analógia alapján, melyet az isteni tevékenység látható eredményei és az emberi tevékenység közt föl lehet állítani...

Ebből azonban nem szabad azt következtetni, hogy Istenben nincs meg az érzelmeket jellemző bensőség. Hisz Istennél mint abszolút személyes szellemnél a legszemélyesebb odaadás van minden akarattényben; nevezetesen a teremtményekkel szemben az ő akarta teremtoi akarata, és mint ilyen sokkal közelebb áll a teremtményekhez, azokat sokkal bensőségesebben öleli át, mint bármilyen más lény.

(Schütz A.: Dogmatika I. 361)

*

Láthatjuk, mennyire különbözik Isten „belső világa” az emberétől. Minket annyira befolyásolnak a különböző félelmek, csapongó vágyak, félig tudatos sejtések, hogy Isten tiszta és erőteljes akarataról alig tudunk fogalmat alkotni magunknak. De a hívő ember éppen ezért bizalmát nem önmagába, hanem Istenbe helyezi.

BE

ISTEN SZERETI TEREMTMÉNYEIT

Isten, mint minden jónak birtokosa, önmagában boldog, sőt minthogy Isten belső élete szentháromságos, a boldogság formális elemei, a szellemi életközösség és kölcsönös bírás és önátadás is a legteljesebb intenzitással megvannak benne. Épp ezért Istennek teremtmény-szerete nem vágyó szeretet... S ezért nem veszélytelen túlzás, ha népies jámbor írók időnként úgy tüntetik fel a dolgot, mintha Isten a teremtmények tiszteletére és szeretetére vágyódnék, vagy valamiképp rászorulna. A pogányok gondolták azt, hogy áldozataik táplálják isteneiket, tehát rájuk vannak utalva... Isten teremtmény-szerete a természet rendjében jó-akaró szeretet, mely a természetfölötti rendben barátsággá fokozódik...

Isten teremtmény-szerete nem okozat, hanem ok: nem azért szereti Isten a teremtetett dolgokat, mert szeretetreméltók, hanem mert szereti őket, azért szeretetreméltók; értékességük, jóságuk, szeretetreméltóságuk az ő szeretetének eredménye és tükröződése... De minden isteni adomány egyúttal kötelesség is: akinek több adatott, attól több is követeltetik.

(Schütz A.: Dogmatika I. 368)

*

Bűnösségünk szomorú következménye, hogy még legnagyobb tettünkben, a szeretetben is tudunk vétkezni. Van önző, lefoglaló, kihasználó, elkényeztető, megrontó, stb. „szeretet”. Éppen ezért tisztán kell látnunk, hogy Istenben semmilyen eltorzulása nincs a szeretetnek, ő maga a tiszta szeretet. Szeretetünket nem igényli, nem követeli az emberéhez hasonló mohósággal, de természetesen óhajtja, hogy szeretete bennünk célba érjen, s szeretetre gyullaszson minket.

· BE

ÁRADÓ JÓSÁG

A jóság közölni akarja önmagát... Ennek következtében Isten csak jót közöl a teremtéssel, hiszen nem adhat mást, mint ami lényege, és ha egyszer megalkotta teremtményeit, azokról saját jóságának és szeretetreméltóságának fénye ragyog vissza. Ezért... lehetetlen Istennek nagy odaadással nem szeretnie a teremtményeket... Halvány árnyéka az Isten teremtmény-szeretetének az a fennköltlelkű ember, akinek eszébe nem jut meg nem értésről vagy szeretetlenségről panaszkodni, mert ő maga visz megértést és szeretet a világba, és így abban a helyzetben van, hogy embertársaiban a maga tisztult világ- és emberismeretét és szeretetét szerethesse. Viszont a pesszimista többnyire a maga kesernyességét és sötét lelkületét vetíti bele Isten szép világába...

Az értelmes teremtményekkel szemben az isteni jóakarát főként bőkezűség és irgalom alakjában jelentkezik.

(Schütz A.: Dogmatika I. 379–80)

*

Istent csak hasonlatokkal közelíthetjük meg. Ezért Isten szeretetének megértésében is segíthet az a hasonlat, ha őt alkotóművészként képzeljük el. Isten nem „fáradtságos munkával” „termelte meg” a világot, hanem művészként alkotta meg. A kész termék a munkás számára lehet teljesen közömbös, vagy a velejáró fáradtság miatt bosszantó dolog; a művész számára viszont a kész műalkotás szívügy, hiszen saját gondolatát, ihletét látja benne megtestesülve. A művész nem tudja utálni alkotását, s nem is tud megfélemedezni róla. Ilyen elfelejthetetlen szívügyei vagyunk mi is Istennek!

BE

ISTEN ÁLLÁSFOGLALÁSA A ROSSZAL SZEMBEN

A fizikai rossz körébe tartoznak a természet folyamatában szereplő pusztulások és bomlások; . . . pszichikai rossz a szenvedés (állat és ember részéről) és az érző lények halála. A fizikai rossz velejár a teremtett világgal, és nem egyéb, mint végességének, ill. térhezköttőségének folyománya. . . Rossznak ez csak átvitt értelemben mondható, amennyiben ti. érző lényeknek zavart vagy szenvedést okoz. A pszichikai rossz, a szenvedés pedig erkölcsi vonatkozásba hozható az emberrel, mint büntetés és mint nevelőeszköz. Minthogy tehát Isten akarja a jelen világrendet, akarja a vele járó korlátozásokat és bomlásokat is; és mert akarja az igazságot, ennek kedvéért akarja a büntetést is; hasonlóképp akarja a bűnös ember erkölcsi tökéletesedését, tehát akarja a nevelő szenvedést is.

Az erkölcsi rosszat, a bűnt Isten nem akarja sem magáért, sem más kedvéért, hanem csak megengedi. . . A bűn Istentől való elfordulás; Isten azt nem akarhatja, hogy a teremtmények nélküle, sőt ellenére éljenek. Más szóval: a bűn abszolút rossz; nincs az a jó, mely fölérne vele, mint-hogy meghiúsítja a szellemi teremtmények örök végcélját, Istenhez való jutását.

(Schütz A.: Dogmatika I. 368–70)

*

A szenvedő ember feljajdulását: „hogyan engedheti meg ezt az Isten?” – a teológus így fogalmazza meg: „A tökéletes Isten akarhatja-e egyáltalán a rosszat?” Persze kissé hiú dolog ezt a kérdést föltenni: honnan tudhatjuk mi, hogy mit akarhat Isten? Hisz Isten annyira felülmúl minket! Egy azonban biztosan látszik: Isten a rosszal is tud mit csinálni! Mi jajgatunk a rossz súlya alatt, mert a mi terveinket a rossz keresztülhúzza. De Isten terveit nem tudja meghiúsítani!

BE

A JÓ ISTEN ÉS A ROSSZ VILÁG I.

Hogy lehet rossz (bűn és kín) a világban, ha Isten tevékenykedik benne? Ez a kérdés a legnagyobb kihívás a hit számára. A keresztény hagyomány három válasza e kérdésre: 1. A rossz nem valóságos létező, hanem hiányosság: valamilyen jónak a hiánya. – 2. A bűn a teremtményi szabadsággal való visszaélésből származik, de Isten a szabadságot még ezek után is tiszteli és érvényesülni engedi. – 3. Minden szenvedés végső fokon a bűnre vezethető vissza; ha nem is mindig annak a bűnére, aki szenved. . .

Isten a bűnt és a szenvedést többféle módon is a jó szolgálatába állítja, különösen Fia megváltó emberré levése által: benne Isten maga jött közénk. Isten magára vette a világ bűneit és kínjait, hogy az ember állapotát belülről változtassa át az örök élet reményével telített állapottá. (Ein katholischer Katechismus, 63)

*

Az ember hajlamos arra, hogy a rossz miatt Istent érezze szorongatott helyzetben: mintha Isten szentsége, bölcsesége, jósága inogna meg a bűn és kín miatt. Pedig tudnunk kell: Isten e téren fölötte áll a világnak, ő nem szorul rá mentegetésre. Éppen ezért az Istent védelmezni akaró válaszok mindig tökéletlenek maradnak. Ha azt mondjuk: „a bűnből származik a szenvedés”, hogy így elhárítsuk Istentől a felelősséget, rögtön tovább kérdezhető: „hát akkor miért engedi meg Isten a bűnt?” A Szentírásban Isten nem önmaga megmentéséért száll sikra, hanem a szenvedő, küszködő ember megmentéséért. Kínzó kérdéseink idején nem az a feladatunk, hogy Isten számára találjunk mentséget, hanem hogy önmagunkat, szenvedő testünket-lelkünket a végtelenül szent Istenre bízuk.

BE

JÚNIUS 1.

A JÓ ISTEN ÉS A ROSSZ VILÁG II.

Nézzük csak meg válaszképpen Isten Fiát az Olajfák hegyén! Az egyik tanítvány kardja után nyúl: ez a mi elgondolásunk a hatalomról és a megmentés módjáról. Jézus azt mondja: „Azt hiszed, nem kérhetném Atyámat, s ő tüstént több mint tizenkét légió angyalt küldhetne?” S Jézus hozzáteszi: „De akkor hogyan teljesednének be az Írások?” (Mt 26, 53–54). Van tehát valami nagyobb, csodálatosabb összefüggés, s ennek következtében most nem várható Isten mindenható belenyúlása a dolgokba. Itt nem volna helyénvaló. De ez nem nyugodtan és higgadtan hangzik el; nem, ez Jézusnak vérizzadásába került...

Nem lett volna más lehetőség is? Nem lett volna jobb egy könnyebb megoldás? Mit tudunk mi minderről? Az egyetlen, amit biztosan kijelenthetünk, az az, hogy Isten nem nyugodtan, szinte karbatett kezekkel enged teret a gonoszoknak. Jézusban, a Láthatatlan képmásában szemlélhetjük, milyen az Isten. Jézus véres megváltói küzdelmében a szenvedés, a gonoszság ellen is hallanunk kell Jézus szavát: „Aki engem lát, látja az Atyát.”

Éppen ezért az ilyen kijelentésnek, hogy „Isten megengedi a rosszat” csak annyiban van igazsága, hogy Isten a rosszból is jót tud kihozni. De ez még nem árulja el, hogy mindez hogyan megy végbe, s ennyiben félrevezető lehet az ilyen állítás. Sokkal helyesebben és igazabban mondhatjuk azt, hogy *Isten küzd a rossz ellen*, hogy Ő megszabadít a gonosztól; ez az Ő igazi hozzáállása. És minket is arra szólít fel, hogy vele együtt harcoljunk; így a mi szeretetünkben, szolgálatunkban, munkákban maga Isten harcol a kín és a rossz ellen.

(Holland Katekizmus, 550–551)

*

Isten a rosszal szemben nem beletörődésre, hanem küzdelemre tanít minket.

BE

A JÓ ISTEN ÉS A ROSSZ VILÁG III.

A Rosszal való találkozásunk történetében... először ezt kell mondanunk: „Isten meg akar engem szabadítani ettől az elgyöngüléstől, Isten azt akarja, segítsek neki, hogy eltávozzék tőlem ez a keserű pohár.” Küzdeni a Rossz ellen, a lehető legkisebbre csökkenteni a ránk leselkedő Rosszat, ez kétségtelenül Atyánk első kézmozdulata; más-képp lehetetlen volna felfognunk, és még kevésbé szeretnünk őt.

A Rossz problémája – vagyis (még egyszerűen fizikai) bukásainknak összegyeztetése a Teremtő jóságával és mindenhatóságával – elménk és szívünk számára is mindvégig a világegyetem egyik legkínzóbb titka marad... Amit mégis megsejtünk, az a következő: egyik oldalon itt van az Isten által megkezdett munka, amelynek az a célja, hogy bensőségesen egyesítsen magával olyan lényeket, amelyeket ő teremtetett... A másik oldalon pedig mivel a Jónak a Rossz fölött aratott végleges győzelme csakis a világ *teljes* megszervezésével teljesezhet be, ezért a mi egyéni, végtelenül rövidke életünk itt a Földön még nem kaphat belépőjegyet az Ígélet Földjére. *Olyanok vagyunk, mint a katonák, akik elesnek a rohamban, amelyből majd a Béke kerül ki győztesen.* Először is tehát nem Isten győzetik le a mi bukásunkban, mert bár mi egyénileg földre hullni látszunk, az a világ, amelyben majd újra élünk, győzedelmeskedik a mi halálunkon át.

(Teilhard de Chardin: *Benne élünk*, Bécs, 1965. 64–5)

*

Sohase felejtjük: még be nem fejezett világban élünk! Isten nem mondta, hogy ez a világ kész, és mindig ilyen marad. Sőt megígérte a világ végleges, boldogító átalakulását. Értelmünknek ez az isteni ígélet a támasza a szenvedésben, – szívünknek pedig az, hogy Krisztusban maga Isten is mellénk állt a szenvedésben.

BE

JÚNIUS 3.

A JÓ ISTEN ÉS A ROSSZ VILÁG IV.

A Gondviselés a hívők számára főleg három módon változtatja jóvá a rosszat. Előfordul, hogy az elszenvedett bukács kedvezőbb tárgyak felé, vagy jobb mederbe téríti tevékenységünket, bár az új utak megmaradnak a célba vett emberi sikereink területén... Máskor, legtöbb esetben: az elszomorító veszteség arra késztet, hogy kevésbé anyagi, férgektől és rozsdától mentes területen keressünk kielégülést elvetélt vágyainknak...

De vannak nehezebb esetek, amelyeket tapasztalhatóan semmiféle jóvátétel látszólag nem kárpótol... Ilyen csapások alól az ember semmiféle értékes irányban nem áll újra talpra...

Az életünkben tapasztalatilag csak csupa romot mutató események annak az egyesülésnek lesznek közvetlen tényezői, amelyet Istennek kötni vágyunk.

Egyesülni: ez minden esetben annyit jelent, hogy az ember kilép valamiből, és részben meghal abban, amit szeret. De ha meggyőződésünk szerint ennek a másban való elveszésnek annál teljesebbnek kell lennie, minél nagyobbhoz, önmagánál nagyobbhoz tapad az ember, akkor hát mekkorának kell lennie a kiszakadásnak ahhoz, hogy Istenbe jussunk?...

Hogy valamiképp végleg belénk hatolhasson, Istennek belénk kell vájnia, ki kell minket üresítenie, helyet kell készítenie bennünk maga számára. Hogy önmagához alakítson, át kell bennünket formálnia, újra kell minket öntenie, szét kell törnie létünk molekuláit... S ekként a Halál szétbontó és szétolvasztó hatalmát az Élet működéseinek legcsodásabbja veszi át.

(Teilhard de Chardin: *Benne élünk*, 66–69)

*

A szenvedésnek legtöbbször okát keressük, pedig célja után kellene kérdeznünk. Nem mi miatt, hanem mi végett?

BE

MIÉRT KELL SZENVEDNEM? I.

Annak a betegnek a lelkiületében (aki nem remél gyógyulást), ez az állandó kérdés van jelen: miért? Miért éppen én? Miért szenvedek? A többiek járnak, miért vagyok én mozdulatlan? A többiek nevetnek, futnak, dolgoznak, élvezik e szép és nagy világot... Mi történt velem? Miért állítottak félre, tehetetlenül, haszontalanul, kinyúlva reggeltől estig, napokon és hónapokon keresztül, éveken át ugyanazon az ágyon, olyan apró eseményeknek a társaságában, amelyekre az egészségesek fel sem figyelnek? Miért van az, hogy engem választottak erre az életre? Mivel érdemeltem meg azt, hogy névszerint vagyok kijelölve a szenvedésre, s azt, hogy kitűzték ágyam függönyére a kínoknak azt a műsorát, amelyet végig kell játszanom.

Egyedül a közvetlenül megszólított és meggyanúsított Isten volt képes válaszolni erre a szörnyű kérdésre, amely az emberiség loqrégibb kérdése, s amelynek Jób adta meg szinte hivatalos és istentiszteleti alakját. S e kérdőív annyira rendkívüli volt, hogy egyedül az isteni Ige tudta kitölteni; nem magyarázatot nyújtva hozzá, hanem jelenlétét az evangéliumnak ezen mondatát követve: „Nem azért jöttem, hogy magyarázzak, hogy magyarázattal oszlassam el a kétségeket, hanem hogy betöltsem, azaz jelenlétemmel helyettesítsem a magyarázatnak még a szükségét is.”

(P. Claudel: *Toi, qui es-tu?* Paris, 1936. 112–115)

*

A szenvedés kérdése lehet nagyon kínzó, lehet emberfö-lötti. A hívó ember joggal fordul emberfö-lötti kérdésével Istenhez. A bibliai példák szerint is a szenvedés külön jogot ad az embernek arra, hogy Istennek kérdést tegyen fel. Csak azt ne várjuk ilyenkor, hogy Isten emberszabású választ adjon! Emberfö-lötti kérdésre a válasz is emberfö-lötti.

VT

MIÉRT KELL SZENVEDNEM? II.

Isten Fia nem azért jött, hogy szétrombolja a szenvedést, hanem avégett, hogy velünk együtt szenvedjen. . . A halál felől tanított meg arra, mi a távozás ösvénye és az átalakulás lehetősége. Megtanított rá, hogy kedveljük jobban minden költői mesénél és a képzelőerő minden képénél e képmény első mozzanatokát, amelyek oly szörnyűségeken valósak és gyakorolhatók. Az ember természetéből a szenvedés volt az, amely számára lényegesnek látszott. Őáltala ez megszűnt hiábavaló lenni, a szenvedés most már ér valamit, s éppen Krisztus az, aki azért jött, hogy ezt meghozza nekünk. Avégett jött, hogy megmutassa, mit vagyunk képesek szerezni és helyrehozni – a szenvedéssel fizetve érte. Szerezni és helyrehozni mind magunk, mind mások számára olyan pénznemmel, amelynek az árfolyama egyetemes. Az elköltése különben kötelességünk, csak annyi marad a választásunkra bízva, hogy vagy használjuk, vagy teljességgel elveszítjük.

Így a szenvedő ember nem haszontalan és semmittevő. Az őt munkáló jótékony és véres kézzel együttműködve dolgozik és szerez, nem ugyan mulandó és viszonylagos javakat, hanem feltétlen és egyetemes javakat, amelyekkel rendelkezik. . . Csodálatos dolog! Az ő munkája az, hogy megmunkáltatik mindaddig, amíg nem válaszolja azt a lényeges választ, amelyet akarnak tőle. És ez az az igen, amely többnyire az utolsó sóhajjal keveredik egybe. Így a szenvedés annyiban hasonlít a kegyelemhez, amennyiben ingyenes kiválasztás. . .

Mindenünnen való kedves fekvő barátaim, biztosak vagytok-e benne, hogy mindazok az álló és mozgó és cselekvő emberek, akiket irigyeltek, ugyanannyira élnek-e, mint ti?

(P. Claudel: *Toi, qui es-tu?* Paris, 1936. 112–115)

*

Elpocsékolom-e szenvedésemet, vagy felhasználom?

VT

HŰSÉG A HŰSÉGES ISTENHEZ

Isten igazlelkűsége és hűsége a teremtmény számára az Istenhez való közeledésnek biztos útját egyengeti. Isten nem játszik a teremtményekkel; mindegyiket komolyan veszi, mindegyikkel jót akar; ha az emberhez méltó és Istennek tetsző élet súlyos feladat is, mely alatt az önmagára utalt ember roskadozik, a kinyilatkoztatásból és a természetből Isten igazsága szól; s ez biztosíték, hogy útmutatásai nem útvesztők, hanem az örök hazának útjai, ígéretei és fenyegetései viszont nem retorikai rakéták, hanem a tétova lélek biztos útjelzői és támaszai. Valóban, az igazmondás és hűség az isteni szeretet királyi sasának két szárnya, melyeken tanítja és biztatja eszes teremtményeit az örök hazába irányított repülésre. „Bár lakhatnék mindörökké hajlékodbán, hogy oltalmat lelhetnék szárnyad árnyékában!” Egyben azonban elutasíthatatlan kötelezés és útmutatás a lelkiélet alapvető föladatára nézve: Isten képmása csak az igazlelkűség tiszta alapszínén tud teljes tartalmával kibontakozni. „Lélek az Isten: és akik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniuk.”

(Schütz A.: Dogmatika I. 386–7)

*

Gyakori hibája a vallásos embereknek, hogy azt hiszik: Isten megjárta magatartást, hamis hízelgést, udvarlást vár tőlünk. Istennel nemcsak szabad, hanem kötelességünk is őszintén beszélni!

BE

JÚNIUS 7.

AZ IRGALOM FORRÁSA

Különösen Isten irgalmát nem győzi hangoztatni és ajánlani a Szentírás az irgalomra annyira rászorult embernek . . . S csakugyan, ha Isten egyszer gyámoltalannak teremtette az embert, és mélységes Isten-éhezést oltott belé, művének ezt a mozzanatát, az Istenre-szorultságot is teremtő szeretetének egész bensőségével, leleményességével és energiájával öleli föl. Minél gyámoltalanabbnak állította bele az embert ebbe a nagy világba: kicsiny erővel nagy föladatok elé, óriási nehézségekkel szembe, annál gyöngédebb gondal fogja fölkarolni. Isten előtt minden teremtmény kised, aki karjaira vágyik, s ő föl is veszi mind gondviselése ölébe.

Isten irgalmas teremtményszeretete az ember számára is a legteljesebb és legodaadóbb istenszeretésnek és az őszinte emberszeretésnek leghatalmasabb indítéka és egyben kötelezése.

(Schütz A.: Dogmatika I. 380)

*

Nem kell lázonganunk kicsinységünk miatt. Kicsinységünk a legfőbb jogcímünk Isten kegyelmére, s kicsinységünk a legfőbb mozgatónk arra, hogy Istenre bízzuk magunkat.

BE

IGAZSÁGOS ÚR

Az igazságosság „állandó készség mindenkinek megadni a magát” (Ulpianus). Megnyilvánul egyenlőkkel szemben, mint *kölcsönös* igazságosság: az egyenlő értékű teljesítmények tulajdonos-cseréje. Ebben az értelemben természetesen Istennél nem lehet szó igazságosságról; ő minden értéknek forrása, a kölcsönösség csereviszonyába semmiféle lény nem léphet vele. „Ki adott előbb neki visszafizetés fejében?” – A *törvényszerű* igazságosság, amellyel az alattvaló a felsőbbségnek, ill. az általa képviselt és nyomatékozott törvénynek tartozik engedelmesség és közszolgáltatás alakjában. Ez természetesen szintén ki van zárva Istennél, mint aki fölött nincs úr és törvény... Marad a felülről lefelé érvényesülő, az *osztó* igazság, mely a teremtményeknek teljesítményeik szerint juttatja a közjavakat, ill. szolgáltat igazságot... Istennél jutalmazó igazságról természetesen nem abban az értelemben lehet szó, mintha erre bármely teremtmény jogcímet szerezhetne Istennel szemben; Isten nem a teremtményeknek, hanem önmagának adósa... Mindezt figyelembe véve, az isteni igazságosságot tehát így lehet meghatározni: Istennek állandó készsége a teremtményeket való értékük szerint kezelni.

(Schütz A.: Dogmatika I. 381)

*

Mikor a Szentírásban Isten bíróként szerepel, akkor ne a nyomozó- vagy vizsgálóbíróra gondoljunk, aki főfeladatának a bűnök felkutatását tekinti. A Szentírás szerint Isten a teljes igazságot, a valódi igazságot hozza felszínre: tehát nemcsak a teremtmények bűneit, hanem azok jószágát is, az egyes személyek és események valódi értékét. Isten sajátmagának tartozik azzal, hogy az igazság végső és teljes győzelmét megvalósítsa.

BE

JÚNIUS 9.

IGAZSÁGOS VAGY IRGALMAS?

Az embernél irgalom és igazságosság ellenlábásoknak tűnnek föl, melyek alig egyeztethetők össze. Az irgalom szánalomból, a nyomorúságra való tekintettel érdemen alul büntet, ill. érdemen fölül jutalmaz; az igazság pedig pontosan érdem szerint jutalmaz és büntet. Az *irgalom a személyből*, annak konkrét helyzetéből, inségéből és szükségleteiből indul ki, és attól veszi irányítását, az *igazság ellenben az elvont rideg törvényhez szabja magatartását*. . . Az emberi kötöttségnél és tehetetlenségnél fogva állásfoglalásunk többnyire a két véglet között cselleng, és ritkán közelíti meg azt az ideált, amely össze tudja egyeztetni az irgalom elnéző gyöngédségét az erkölcs és a köz javát érvényesítő igazsággal.

De Istennél az irgalom és igazság útja egy. . . Az isteni igazságosság ugyanis Istennek az a tökéletessége, melynél fogva minden lényt való értéke szerint méltányol és kezel. Ám a teremtmények értékeit is ő állapította meg; és így már az első ténye a teremtményekkel szemben az irgalom: a lét gyökerei Isten irgalmas, leereszkedő, nagylelkű adakozásába nyúlnak.

(Schütz A.: Dogmatika I. 384-5)

*

Mivel mi a másik ember belső világába csak tökéletlenül látunk bele, azért tartjuk összeegyeztetetlennek az irgalmat és az igazságosságot. Isten azonban nemcsak képes minket személyesen látni, hanem elsősorban a személyünket veszi figyelembe. Nem bíránk ő, aki bűneinket lesi, nem ellenőrünk, aki jó és rossz tetteinket vizsgálja, hanem atyánk akit elsősorban a gyermeke személye, állapota, egészsége, boldogsága érdekel.

BE

AZ ERKÖLCSI VILÁG ÓRE

Az erkölcsi életföladat megvalósítása csak úgy lehetséges az ember számára, ha biztosítva van az erkölcs autonómiája: ha az erkölcs föltétlen érvényességéért és nem idegen megfontolás és szempont kedvéért van és valósítható, és ha egész tartalmával valahol tényleg meg van valósulva... A függő és véges emberi akarat sohasem lehet az erkölcsi-ség normájának a forrása és az erkölcsi eszménynek önerejéből teljes megvalósítója. Tehát az erkölcs abszolút értékességének kezessége csak abszolút Lény lehet, akiben egybeesik a szentség akarása és megvalósítása. – Erény és boldogság, erkölcsi magatartás és jutalom a tapasztalati világban nem esnek egybe, hanem sokszor nagyon is szétágazók az útjaik. Hogy az erkölcsi rend és boldogulás rendje a jellem és életsors valaha találkoznak, vagyis az erkölcsi szempontok győznek az egész vonalon, arra csak Isten a kezesség... Személyes szent Isten nélkül tehát a világegyetem a legnemesebb és legértékesebb törekvéseknek, eszményeknek csak nagy temetője volna.

(Schütz A.: Dogmatika I. 366)

*

Mikor az erkölccsel kapcsolatban Istenre gondolunk, legtöbbször megreked gondolkodásunk annál, hogy Isten megkívánja az erkölcsös életet. Pedig ennél sokkal fontosabb az, hogy Istenben megvalósult az erkölcsi lét. Az erkölcs nem luxus, amit az ember csak akkor engedhet meg magának, ha már anyagi fennmaradását biztosította, hanem létünk alaptörvénye. Bármennyire magasnak tűnik időnként számunkra az erkölcs világa, ez mégsem ábránd, hanem Istenben öröktől létező, és mibennünk életünk során kibontakoztatható tökéletesség.

BE

JÚNIUS 11.

TALÁLKOZTÁL MÁR ISTENNEL?

Nemrég, amikor bérnálókkal beszélgettem bérnálás előtt, megkérdeztek: Találkozott Ön már az Istennel?

E kérdés felvetése nem véletlenül történt. Jellemző, hogy az Isten keresése, az Isten megtapasztalása iránt, az ima iránt élénk érdeklődés van fiataljainkban.

Hogyan válaszoltam erre a kérdésre? Nem-mel, ha oly értelemben kérdik: ember-módra találkoztam-e vele, – akit látunk, akivel beszélgetünk, akinek köszöntésként kezünket nyújtjuk.

De hozzáfűztem: Találkoztam Istennel, csak más módon, mint ahogy emberrel szokás.

Akkor – egészen röviden – így magyaráztam: Ha eltűnik az ember önmagán, a világon, annak rendjén és szépségén, akkor felmerülhet e gondolat, e kérdés: Vajon nem áll emögött egy magasabbrendű Lény, aki mindezt megalkotta, aki értelmet és irányt adott életünknek?

Erre a kérdésre felel keresztény hitünk – pontosabban kifejezve – maga Krisztus. Beszélt Atyjáról, aki mindent teremtet, aki szeret bennünket, aki őt, a Fiát elküldte hozzánk, aki nekünk ajándékozza Szentlelkét.

(J. Döpfner: Begegnung mit Gott. Gondolatok a Bajor Rádió „Zum Sonntag” c. műsorához, 1976. aug. 7-én)

*

Minden vallásos ember elmondhatja, hogy voltak már életében olyan időszakok, amikor Istennel találkozott. A kérdés csak az, hogy kívánjuk-e, sóvárogjuk-e az újabb találkozásokat vele?

AJ

TALÁLKOZTAM ISTENNEL

Ha hitünk Urunk Jézus Krisztus Istenében és Atyjában eleven és mélyen gyökerezik bennünk, akkor örömmel és nagy bizalomban minduntalan megtapasztaljuk Isten közelségét, és állíthatjuk: találkoztunk vele.

Megtörténhet ez egy szép egyházi ünnepen, az istentiszteleten vagy akár köznapi imáink alatt, a világ szépségének láttán – néhány óra a csodálatos hegyormokon feledhetetlen Istennel való találkozás volt számomra – és személyes gondban.

Talán a legutóbbiról mondhatnánk kritikusan: hányszor imádkoznak keresztények, hogy pl. meggyógyuljanak, és nem talál meghallgatásra imájuk. A hit ilyenkor mélyebbre tekint. Kétszer voltam Lourdes-ban betegek között, akik gyógyulásukért imádkoztak. A nagy élmény mindig az volt, hogy ezek a betegek – látszólag meghallgatást nem találva – új erővel és vidáman tértek haza. Szenvedésükben is megéreztek Isten oltalmát. . . .

Kívánom, hogy mindennapi életükben pillantsák meg az Istent, aki mindenben és minden fölött jelen van, aki itt áll mellettünk. A 26. zsoltár szavaival mondom ezt. Oly ember ajkán hangzott el először, aki mélyen megtapasztalta az Istent:

Halld, Uram, hangom, hogyha hívlak téged,
irgalmas légy és válaszolj.

Ó jöjjetek, és arcát keressétek, –
– szívem dobogva szól –

Ó Uram, arcod keresem,
arcod ne rejtsd el tőlem.

(J. Döpfner: Begegnung mit Gott. Rádióelmélkedés)

*

A bíboros fenti szavait magnóra olvasta 1976. júl. 23-án. A rádió aug. 7-én sugározta. Ő közben, júl. 24-én halt meg. Mire a halott hangja az Istennel való találkozásról beszélt a rádióban, ő már valóban találkozott vele. Talán az én Istennel való találkozásom is közelebb van, mint sejtem.

AJ

JÚNIUS 13.

AKI ISTENT MEGTAPASZTALTA

Amint a kápolnában szétnézek, hirtelen két szót ság valaki: lelki élet. Alighogy ennek az előjátéknak utolsó szóttagja tudatomig ér, egy fénylavina tör felém, mintha az ég fénye rám törne... Ez a valóság és igazság fénye, ez az Isten fénye, aki létezik, aki jelen van, aki személy, akit még egy másodperccel előbb tagadtam, akinek most átlélem jószágát és szelídségét, mely a legkeményebb követ, sőt a kőnél keményebb szívet is szétmállasztja...

Mikor már kint megyek ismét a barátom mellett, az rám néz, és kérdi: „Mi van veled?” – „Isten létezik, minden igaz!” – felelem. Barátom még ezt mondja: „Teljesen kimeresztetted a szemedet.” – Igen, mert olyan voltam, mint egy bagoly, mely először néz a Napba.

(A. Frossard: Gott existiert)

*

André Frossard ma élő francia újságíró. Szülei teljesen hitetlenek voltak. Apja politikus, sőt miniszter is volt. Őt meg sem keresztelték. Fel sem merül az életében, hogy Isten létezhet. Húsz éves korában már újságíró. Ekkor egyik napon betér egy kápolnába Párizsban, mert egy ismerősét keresi. A kápolnában szentségimádás van. Ő nézi az Oltári-szentséget, amiről semmit sem tud. Egyszerre úgy érzi, hogy valami nagy fényességbe néz, és ebben a látásban felismeri, hogy van Isten, aki szívébe új életet ültet. Isten szeretetének megtapasztalása után tanulja meg a hitet, majd megkeresztelkedik. Megtérése történetét megírta egy könyvben: „Isten létezik – én találkoztam vele.”

Istent látni nem lehet, de ő beléphet valakinek a szívébe, és megadhatja jelenlétének közvetlen megtapasztalását. Kértem-e már ezt a kegyelmet?

RJ

KI KUTATHATJA ISTEN MÉLYSÉGEIT?

Isten mindenütt van, a maga egészében, mérhetetlenül. Közel van mindenütt sajátmagáról adott tanúságtétele szerint: Közeli Isten vagyok – úgymond – és nem távoli Isten (Jer. 23, 23)...

Ámde ki követheti a Magasságost egészen kifejezhetetlen és felfoghatatlan lényébe? Ki kutathatja Isten mélységeit? Ki merné tárgyalni a mindenség örök eredetét? Ki dicsekedhetik azzal, hogy ismeri a végtelen Istent, aki betölt és magában foglal mindent, áthat és felülmúl mindent, felölel mindent, és minden elől elrejtőzik, Ő, akit soha senki sem látott (1 Tim 6, 16) úgy, amint van? Így hát senki se képzelje azt, hogy kimerítheti Isten áthatolhatatlan mélységét, lényének mivoltát, mikéntjét, miértjét. Ezt se kifejezni, se kikutatni, se áthatni nem lehet. Higgy egyszerűen, de erővel, hidd, hogy Isten olyan, mint volt, és amilyen lesz, mert Isten változhatatlan...

Keressd hát a legfőbb ismeretet, nem vitatkozva, hanem *tökéletességre törekedve*, ne a nyelveddel, hanem azzal a hittel, amely az egyszerű szívből fakad, és nem tudós feltevések eredménye. Ha okoskodásoddal keresed a kimondhatatlant, jobban eltávolodik tőled, ha hittel, a bölcsesség ott fog tartózkodni, ahol lakozik: a kapud előtt (vö. Péld 1, 21); és ahol tartózkodik, ott látható, ha mindjárt töredékesen is. Teljes valóságában attól a perctől fogva érzük el, amikor hiszünk a láthatatlannak anélkül, hogy megértenők. Mivel Isten láthatatlan, hinnünk kell benne; s valami módon mégis látható az Isten a tiszta szív számára.

(Szent Kolumbán; Migne PL 80, 231–232)

*

Isten nem az ismeretét kínálja fel nekünk, hanem ön magát. Nemcsak tudhatunk róla, hanem szerethetjük, s a szeretet által bitokolhatjuk is őt.

VT

JÚNIUS 15.

VÁGYAINK ÉS KUTATÁSAINK EGYETLEN TÁRGYA

Az, aki Istentől az egyetlen fontosat kéri (ti. az örök boldogságot), s azt keresi (vö. Zsolt 26, 4), biztonsággal és bizonyossággal teheti, anélkül, hogy attól kellene tartania, hogy esetleg káros lesz számára, ha meghallgatásra talál. Ezen kívül semmire sem szolgál neki bármi, amit az imájában kér. Ez az egyetlen jó, az egyedüli igazán boldog élet, az, amelyben majd mi magunk halhatatlan és romolhatatlan testben és lélekben örökre szemléljük az Úr gyönyörűségét. Ettől az egy dologtól függően illik keresnünk és kérnünk minden egyebet. Aki majd ezt birtokolja, annak mindene meglesz, amit akar, és nem lesz képes semmi más jót sem kívánni. Hiszen itt található az élet forrása. Kell, hogy az imában mindaddig szomjazzunk rá, amíg reményben élünk, anélkül, hogy még látnánk azt, amit remélünk, s ameddig oltalmaz bennünket annak a szárnya, akire minden vágyunk irányul, hogy megittasodjunk házának bőségétől, és igyunk gyönyörűségének patakjából. Mert nála van az élet forrása, s az ő fényében látjuk meg majd a világosságot (vö. Zsolt 35, 8–10), amikor vágyaink beteljesülnek, és nem kell már sóhajtozva kutatnunk, hanem csupán meg kell maradnunk örömünk birtokában.

(Szent Ágoston: Migne PL 33, 505–506)

*

Sokan nem értik, hogy az igazán vallásos ember miért kívánkozik a mennyország után. Úgy gondolják, azért van ez, mert a vallásos ember a földi örömök terén lemaradt, s most a túlvilágon vár vigaszt. Pedig a helyzet fordított! A vallásos emberek s főleg a szentek azért vágyódtak a menny után, mert már megtapasztaltak valamit Isten szépségéből és boldogságából. Egy átélt „ízeltő” a mennyből fogta meg és vonzotta őket. Isten mindnyájunkat hív erre a boldogságra!

VT

AZ ÉLŐK ISTENE I.

Halottaimról akarok megemlékezni előtted, Uram; mindazokról, akik valaha enyéim voltak, és eltávoztak tőlem... Mintha egy hosszú sor menetelne életem útján, a sorból minden pillanatban búcsúzás nélkül, hallgatagon kiválik valaki, elkanyarodik az úttól, és elvész a sötét éjszakában...

Minden halottam, amikor a halál elvonul mellettem, szívem egy darabját vitte magával, sőt sokszor egész szívemet. Aki igazán szeretett és szeret, az már halála előtt együttél a holtakkal...

De hogyan élhetek a halottakkal úgy, hogy az én szeretetem és az övék osztatlan valóság legyen?... Vajon nálam vannak?... Mennyire némák és mennyire élettelenek a holtak!... Oly gyenge az a fény, a te fényed, Uram, amelybe távoztak, hogy hozzám már el sem ér? Csak akkor lehetnek nálad, ha nemcsak testük, hanem szeretetük is elhagy engem?...

De hogyan kérdezzek téged? Te éppen úgy hallgatsz, mint a halottak!...

Tudom, hogy miért hallgatsz. *Hallgatásod az a határtalan térség, amelyben a te szeretetedben való hitem cselekedeteit létrehozhatom szeretetem által.* Ha szereteted már földi életemben olyan nyilvánvaló volna, hogy megérteném: szeretsz engem, – be tudnám-e akkor bizonyítani, hogy merész, bátor és hűséges az én szeretetem? Hogyan is volna mindez lehetséges? Hogyan tudnék másképp a hit és szeretet önkívületében hitemmel és szeretetemmel túlnőni ezen a világon, bele a te világodba, egészen a szívedig?... Azért hagytál el, hogy megtaláljalak.

(K. Rahner: *Imádság és élet*, München 1967. 34–35)

*

A hallgatás csak nálunk némaság, az élő Istennél még a hallgatás is élő. De ebbe a titokba csak szeretettel lehet behatolni.

BE

JÚNIUS 17.

AZ ÉLŐK ISTENE II.

Uram, halottaim téged utánoznak hallgatásukkal: azért rejtőznek el előlem, mert életed részesei lettek. Azért nem hallom szeretetük szavát, mert az már egybeolvadt végtelen szereteted ujjongó magasztalásával. Veled együtt élük meg szereteted és életed határtalanságát, azért nem fér már bele életük és szeretetük abba a szűk keretbe, amelyet az én életemnek és szeretetemnek nevezek...

De éppen ezért élnek ők érettem is. Hallgatásuk, mivel a te hallgatásod visszhangja, a lehangosabb kiáltás, a te Igéddel való egybecsengés: szól hozzánk, és minket is, szavainkkal együtt saját némaságába burkol. Milyen más ez, mint a mi hangos zajongásunk, félénk sürgölődésünk, mohó bizonygatásunk, amellyel mi emberek egymás iránti szeretetünket ki akarjuk mutatni... Azért hallgatnak ők, mert élnek. A mi hangos beszédünk viszont csak feledtetni akarja velünk, hogy haldoklók vagyunk. Hallgatásuk irántam való szeretetük jele és hozzám szóló szeretetük szava.

Hallgató Isten, a néma halottak Istene, az élők eleven Istene, te aki hallgatva is kiáltasz, Istene azoknak, akik némaságukkal akarnak engem életedbe csalogatni, ne engedj, hogy halottaimról (élőimről!) megfedlekkezsem! Legyen hozzájuk való szeretetem és hűségem tanúsága beléd vetett hitemnek!

(K. Rahner: Imádság és élet, München 1967. 36)

*

Sokszor emlegetjük az életet úgy, mint legnagyobb értéket, legfőbb döntőbíró, értékmérő, nagy betűvel írva: az Élet. Pedig csak az örök élet érdemli meg, hogy igazán életnek nevezzük. Mikor a keresztény ember az „Élet nevében” követel valamit, az „Életre” hivatkozik, akkor az örök életre, az egyetlen igazi életre kell gondolnia!

BE

ISTEN SZAVA KIMERÍTHETETLEN FORRÁS

Istenem, ki képes akárcsak egyetlen szavadnak egész gazdagságát felfogni? Amit megértünk belőle, jóval kevesebb annál, amit nem fogunk föl, egészen úgy, mint a szomjas emberek, akik a forrásból isznak. Szavadnak távlatai ugyanolyan számosak, mint azoknak a kilátásai, akik azt tanulmányozzák...

Az, aki részesül e kincsekben, nehogy azt higgye, hogy Isten szavában csak annyi van, amennyit talál benne; inkább azt vegye számításba, hogy csupán egy dolgot volt képes felfedezni benne annyi más között...

Örvendj annak, hogy ki vagy elégitve, de ne szomorkodjál azon, hogy az ige gazdagsága túlhalad rajtad. Aki szomjazik, örül, hogy ihat, de nem szomorkodik azon, hogy képtelen kimeríteni a forrást. Többet ér, hogy a forrás csillapítja szomjadat, mint az érne, hogy a szomjad kimerítené a forrást. Ha a szomjúságodat a forrás vize eloltotta anélkül, hogy kiapadt volna, újra ihaszt majd belőle, valahányszor csak szomjas leszel. Ezzel szemben, ha kielégüléssel kimerítenéd a forrást, győzelmed válnék szerencsétlenségeddé.

Adj hálát azért, amit kaptál, és ne zúgolódj amiatt, amit nem kaptál meg. Amit vettél, s elvittél, az a te része; és ami megmarad, az is a te örökséged. Azt, amit nem tudtál mindjárt magadba fogadni gyöngeséged miatt, fogadd be máskor – kitartásod által.

(Szent Efrém: Diatessaron I. 18–19)

*

Emberekkel szemben meg kell tanulnunk, s többnyire meg is tanuljuk, hogy időnként türelmesnek kell lennünk, ha eredményeket nem tudunk is azonnal elérni. Istennek szemben miért vagyunk annyira türelmetlenek? Nagyobb jó befogadására természetesen nagyobb türelemmel kell készülnünk!

VT

179

JÚNIUS 19.

OLYAN AZ ISTEN, MINT MI VAGYUNK?

Az Ószövetség azért használ antropomorf kifejezéseket Istennel kapcsolatban, hogy egyrészt a filozófiai absztrakciókkal szemben, másrészt az állatokat istenítő bálványimádással szemben ezzel is kifejezze Isten személyes fönségét, aki az embert „képére és hasonlatosságára” teremtette.

Ebben az értelemben beszél az Ószövetség Isten „arcáról”, „szeméről”, „szájáról”, „kezéről” stb. Ilyen értelemben tulajdonít Istennek olyan lelki emóciókat, mint a „nevetés”, a „harag” vagy a „megbánás”.

Ugyanakkor azonban – mintegy dialektikus módon – hangsúlyozza azt is, hogy Isten mennyire nem „emberformájú.” Megtiltja ugyanis Isten ábrázolását. Többször utal az Isten és az ember között feszülő végtelen nagy távolságra. Találunk kifejezéseket, amelyekből az tűnik ki, hogy a szent író tudatosan védekezik az antropomorfizmusok szószertint vétele ellen. Isten „nem ember, hogy megbánjon valamit.” Továbbá: „Nem ember az Isten, hogy hazudjék, nem emberfia, hogy változzék.” Egyes kifejezésekből pedig megállapítható: a szent író tudatában van annak, hogy állítása hasonlat.

(Boda L.: Végtelen Isten, emberi szavak. Teológia, 1971/1. 32)

*

Antropomorf = emberszabású. Konfekciós ruhadarabjaink többnyire némi kiigazításra szorulnak. Hogyan illenék szótárunk „konfekciója” minden további nélkül a „mindent fölülmuló” Istenre?

Ha már egyszer az isteni üzenet vállalta emberi szavaink kényszerzubbonyát, kár meghökkennem azon, hogy a Bibliában némelyik mondat nagyon emberszabásúra sikeredett. Ezért kell mindig csiszolnunk a bennünk élő Isten-arcot!

BL

ISTEN NEM FÉR BELE SZAVAINK KÖNTÖSÉBE

Krisztus hasonlatokban, példabeszédekben szól Istenről és Isten „országáról”. Ezt hallgatói is tudják. Az apostolok meglepődnek, amikor nem példabeszéd formájában szól Isten titkairól. Amikor Jézus megtanítja őket a Miatyánkra, ebben az imádságban is analógiás emberi kifejezéseket alkalmaz.

Hasonlatszerű az „Atya” szó maga is.

Analóg kifejezés a „ki vagy”, hiszen Isten abszolút létehez mérten az ember léte kontingens, azaz nem szükségképes.

Az „országod”, „akarated” kifejezések szintén hasonlatszerűek.

A „neved” szó külön figyelmet érdemel ebből a szempontból. Istent ui. nem fejezheti ki úgy a név, mint pl. az embert vagy mást teremtményt. Egy arab közmondás szerint Istennek „száz neve van”. Náziánzi szt. Gergely pedig „mindennevű”-nek mondja. Minél gazdagabb, szellemibb, egyedülvalóbb egy létező, annál kevesebbet mond róla a név. A sok név pedig észrevehetően csupán kompenzációja a név erőtlenségének. A név gyöngesége lehet magyarázata az Istenre vonatkozó dialektikus megfogalmazásoknak (pl. Ismert Ismeretlen) vagy annak a bölcsességnek, amit Werfel idéz a Musza dag negyven napja c. regényében: „A Kimondhatatlannak bennünk és fölöttünk.” Kétségtelen tehát, hogy Isten neve és az ember neve nincs egy súlycsoportban.

(Boda L.: Végtelen Isten, emberi szavak. Teológia, 1971/1. 32)

*

Hogy a hasonlatok „sántítanak”, Jézus ezt legalább annyira tudta, mint mi. Mégis használta őket. Még sántítva is Isten világát jobban megközelítették festőiségükben, mint egzaktnak vélt fogalmaink. Szavaink elégtelenek?! Minek is keseregnék azon, hogy a panoráma sokkal pompásabb lesz, mint az oda igazító útjelző tábla?!... **BL**

JÚNIUS 21.

HITELES ISTENKÉPEM

A kereszténység abból az istenképből él, amelyet a Jézus Krisztusban kapott kinyilatkoztatás nyújt az Istenről. Ő a lét szerzője, az élet ura és az ember célja.

Ő az egész világot szeretetből hívta létre.

A kinyilatkoztatást és megváltást az egész emberiségnek szánta. Maga felé fordítja azt az embert is, aki semmiféle határozott tanítást nem kapott róla.

Az örökkévaló Isten az esetleges világ teremtője, támasza és célja. Az üdvtörténet tetteiben megmutatta irgalmát, szeretetét, türelmét és gondviselését. Feltárta atyaságát. Igazolta, hogy az emberi lét alkalmas az isteni élet hordozására. Az embereket úgy szólítja meg, mint barátait. Csak azokat nem vonzza, akik nem engedték magukat vonzani, illetve a vonzást visszautasították. Ő a végtelen létező, az örökkévaló, ha megmutatkozik, akkor is fölfoghatatlan marad.

Az a kép, amelyet a kinyilatkoztatás ad az Istenről, elviseli a történelmi tragédiákat, a kereszt botrányát és a balgasságot is. Istennek köze van az emberhez, az embernek köze van az Istenhez.

(Gál F.: Teológus az Egyházban, Budapest, 1973. 1–20)

*

Egy teológus könyvéből kiollózott sorok ezek. Innen-onnan. Összefüggő „egésszé” olvadtak össze? Közel se. „Egész”? Ez lehetetlen, de nem is szükséges.

De hogy istenképem ne legyen ferde, torz, az elkerülhetetlenül szükséges. Többször kell ellenőriznem, hogy Krisztus-festette istenkép él-e bennem, vagy magam-faragta bálvány.

BL

ISTEN – EGY KÖLTŐ MEGFOGALMAZÁSÁBAN

A kereszténység gyönyörű és egyetemes Atya-képe – anélkül, hogy a képzőművészet nagyszakállú öregurát hívnök segítségül, valóságos atyával, mindenki atyjával ajánlékozza meg a hívőt. Az emberi természet absztrakt Isten-képzeteivel és a mitológiák szeszélyes, önkényeskedő és érzéki isteneivel szemben e mindenható Atya vonzza magához eredendő és egyetemes emberi apa-komplexusunk áradását. Ezzel az Atyával beszélgetni lehet. Ezt az Atyát nem csak imádni – szeretni is lehet. És a híd, amit emberi létezésünk érzéki szintjéről magához íveltetve épített: a Fiú. Aki az epifánia nagy drámájában tapintható volt, annak bizonyságaképpen, hogy Isten nem veti meg esendőségünket... megengedte, hogy a Fiúban megérintsük...

Isten-élmény. Pascal rémületét a csillagos égbolttá stilizált világűr láttán valamilyen formában mindenki átélte már. Ki érzelmesen, ki álmodozva, ki számokba veszve, vagy elszédülve a felfoghatatlan méretektől. Az univerzumnak ezeket az irtózatos méreteit lakja be az Isten. A világ-egyetem Isten nélkül nem csupán elképzelhetetlen. Elviselhetetlen is.

Lehet, hogy a kettő összefügg bennünk: azért elképzelhetetlen, mert nélküle elviselhetetlen volna. Mégsem változtat azon a belső tényen, hogy egzisztenciám legmélyén érzem és tudom Isten létezését.

(Görgey Gábor nyilatkozata, Viligilia, 1977. dec. 844.)

*

„Nélküled üres és elviselhetetlen volna az élet!” – Ez lehet üres szerelmi frázis, de a családi boldogság szimfóniája is, ha aranylakodalomig őszintén mondhatja valaki hitvesének.

Van valakim, akinek én ezt őszinte sűghatom?

És ha áhítatom fogalmazódik meg így, az csak jámbor frázis, vagy őszinte vallomás Istenemnek?

BL

ÁHÍTATOMHOZ DISZKRÉCIÓ ILLIK

Az istentiszteleti szertartások története az ember rejtőző szemérmességének története. Az, amit nem csupán végtelen bonyolultsága, hanem az ember legbensőbb titkait rejtő ösztönös szeméremérzete miatt is a legnehezebb megfogalmazni, tehát Isten-kapcsolatunk kifejezésének roppant terhét – átveszik a liturgiák. A szertartás kollektívumában az egyén elrejtőzik és feloldódik, mégis személyesen szólhat Istenéhez. A szertartás terhet vesz le az emberről, de ugyanakkor terhet rak az emberre. A lélek lélegzése ez a kettős mozzanat, ez a kinyújtózkodás és összehúzódás, mely az átélt liturgia legfőbb ereje. Átveszi tőled elhasznált és üressé vált szabadságodat, és egy magasabbrendű szabadságot kínál helyette.

Van-e Isten-élményem?

Mennyire érezték a dolog nehézséget és érinthetetlenségét a régiek, amikor az Ószövetségben szentélyről beszéltek, ahová csak a kiválasztott papi személy léphetett, és amikor frigyládáról beszéltek, mely magabazárja, és őrzi a titkot, láthatatlanul. Ez a szentély és ez a frigyláda bennünk van, ott ahol az Isten-kapcsolatunkat, Isten-tudatunkat rejtjük a világ szeme elől.

(Görgey Gábor, Vigilia, 1977. dec. 844)

*

Sok illat odavész, ha dugó nélkül marad az üveg. Vannak intimitások, amik nem piacra valók. Sok misztikus élményéből csak azért gazdagodhattunk mi, mások – mert tollhoz kényszerültek nyúlni lelkiatyjuk parancsára.

A nyilvánosságnak és intimitásnak kívánatos egyensúlyát diszkréciónak hívják. Áhítatom őszintesége megkérdőjeleződne, ha a diszkrét tapintat hiánycikkeim listáján szerepelne.

BL

IMÁDSÁGAIM ISTENE I.

Imádságaimról akarok szólni hozzád, Uram... Hogyan is tudjon az ember veled beszélni? Olyan távoli és felfoghatatlan vagy. Ha imádkozom, úgy tűnik, mintha minden szavam sötét mélységbe zuhanna. Semmi visszhang nem érkezik, amely jelezné, hogy imám szíved talajára talált. Uram, nem túl sok az nekem, ha egy egész életen át imádkozom és beszélek, és egyetlen választ sem kapok? Megérted azt, hogy újra és újra elfutok tőled, emberekkel beszélek és dolgokkal foglalkozom, ahonnan választ kapok?...

Miért hallgatsz tehát? Miért kívánod tőlem, hogy szóljak hozzád, ha az a benyomásom, hogy nem hallgatsz rám? Hallgatásod nem annak a jele-e, hogy nem figyelsz rám?

Vagy mégis? Figyelmesen hallgatod szavamat, hallgatod, amíg csak élek, amíg fel nem tártam magam teljesen, *amíg egész életemet el nem mondtam előtted?* Vajon éppen azért hallgatsz, mert csendben hallgatózva figyelsz, amíg csak valóban kész nem vagyok, hogy aztán a *te* Igédet közöld velem: örökkévalóságod szavát. És végre-valahára egy szegény embernek az evilág nyomasztó sötétjében egy életen át elmondott monológját az örök élet fénylő Igéjével berekesszed, amelyben magadat akarod szívemmel közölni? Életem alapján véve csak rövid fohász, – s minden imádságom csak ennek emberi szavakba foglalása – és ugye örök birtoklásod örök válaszd reá. Ha imádkozom, Uram, hallgatásod beszéd, telve végtelen ígérekkel, szó, elképzelhetetlenül tartalmasabb minden hangos szónál, amelyet most szűk szívem végességével közölhetnél úgy, hogy az is olyan kevesetmondó és szegényes legyen, mint az én szívem.

(K. Rahner: Imádság és élet, München 1967. 17–18)

*

Az ima terén a legveszélyesebb kísértés az, ha úgy hiszszük: imánk terhére van Istennek, bosszantja őt.

BE

JÚNIUS 25.

IMÁDSÁGAIM ISTENE II.

Bárcsak tudnám imádkozva neked adni nemcsak gondolataimat, érzelmeimet és elhatározásaimat, hanem önmagammat. Te ezt akarod. De éppen erre nem vagyok képes. Életem hétköznapi felületességében, ahová szükségképpen ki vagyok taszítva, idegen vagyok önmagam előtt, nem találom meg magam. Hogyan kereshetlek téged, távoli Isten, hogyan adhatom át önmagam neked, amikor még magamra sem találtam?

Könyörülj rajtam, Uram! Ha menekülök az imától, nem tőled akarok menekülni, hanem saját felületességemtől...

Mit tegyek? Megparancsoltad, hogy imádkozzam. Hogyan is hihetném, hogy te olyasmit parancsolsz, ami kegyelmed segítségével lehetetlen lenne számomra. Hiszem, hogy kötelességemmé tetted az imát, és hogy kegyelmeddel képes is vagyok rá. Márpedig akkor a tőlem kívánt imádság végső fokon *nem más, mint várakozás rád*: hallgatag készenlét mindaddig, míg te, létem középpontja belülről kinyitod nekem a kaput, hogy beléphessek önmagamba, életem titkos szentélyébe, hogy ott legalább egyszer kiönthessem előtted szívem vérének kelyhét. Az lesz majd az én szeretetem órája... De készen kell lennem és várakoznom kell, nehogy elmerülve az evilági dolgokban, elmulasszam a magamba szállást és a hozzád térést, amikor talán halkan és észrevétlenül kinyitod az életsorsomat eldöntő kaput. Akkor ott tartom remegő kezemben önmagammat: azt a névtelent, ahol erőim és tulajdonságaim mint a forrásban még egyek, és a szeretet áldozatában visszaadom neked ezt az ismeretlent.

(K. Rahner: Imádság és élet, 19-20)

*

Tévesen úgy gondoljuk, hogy az imádságban döntő az átélés. Pedig itt is, mint Istennel való egész kapcsolatunkban a döntő: a hit! *Hívő* szeretettel imádkozzunk!

BE

ISTEN HANGJA MANAPSÁG I.

Azt mondják Ábrahámról és a hívők más atyáiról, valamint a tömegek vezetőiről, hogy meghallották Isten felhívását.

Vajon mi is meghallhatjuk az Úr felhívását? Nem a visszaéléssel határos önhittség ez? Nem veszélyes elbizakodottság?

Az, aki ott él, ahol emberi teremtmények millióit vetik alá emberalatti körülményeknek, és vezetik vissza gyakorlatban a rabszolgaságba, ha nem süket, meghallja az elnyomottak kiáltását. És az elnyomottak kiáltása az Isten hangja.

Az, aki gazdag országokban él, amelyekben továbbra is megvannak az elmaradott fejlődés és a nyomor sűrű övezetei, ha még tud hallani, meghallja a hangtalanok és a remény nélküliek hallgatag kiáltását. És a hangtalanok és a remény nélküliek kiáltása az Isten hangja.

Végül az, aki számot adott önmagának azokról az igazságtalanságokról, amelyeket a javak rossz elosztása okoz, ha van egy kevés szíve, megérti a szegények hallgatag vagy erőszakos tiltakozását. És a szegények tiltakozása az Isten hangja.

Manapság az igazságtalanságokat nemcsak egyének követik el egyénnel szemben, vagy csoportok csoportokkal szemben, hanem országok országokkal szemben is. És azoknak az országoknak a hangja, amelyek áldozatai ezen igazságtalanságoknak, az Isten hangja. . .

Hogyan ne érezné az ember a cselekvésre való sürgetést, ha látja, hogy fiatalok – akik őszintén akarnak harcolni az igazságtalanság ellen, de akiknek erőszakos módszerei csak is erőszakos visszahatást vonhatnak maguk után – olyan bátorságot tanúsítanak a börtönben. . . Akinek van szeme a látásra és van füle a hallásra, úgy érzi, megszólították: hogyan maradhatunk középszerűek mi, akiknek hitünk van, hogy fenntartsen bennünket.

(Helder Camara: *Le désert est fertile*, 1971. 33–35)

JÚNIUS 27.

ISTEN HANGJA MANAPSÁG II.

Annyira süketek lennénk, hogy nem halljuk meg a szeretet Istenét, aki riaszt bennünket azon veszély előtt, amely az egész emberiséget fenyegeti, hogy ti. az öngyilkosságba rohan? Önző módon annyira önmagunkba zárkóztok lennénk, hogy nem halljuk meg az igazságosság Istenét, aki azt kívánja, tegyünk meg mindent, hogy az igazságtalanságok szűnjenek meg fojtogatni és háborúba taszítani a világot? Annyira örültek lennénk, hogy az élvezetek kényelmes óráiban, fényűző templomokban, nagyszerű istentiszteleteken, amelyek gyakran üresek, felkináltatjuk magunknak Isten keresésének a fényűzését, és nem látjuk, hallgatjuk meg, és szolgáljuk őt ott, ahol van, s vár reánk, és megköveteli jelenlétünket: az emberiségben, a szegényben, az elnyomottban, annak az igazságtalanságnak az áldozatában, amelynek nem egyszer mi magunk is bűntársai vagyunk?

Könnyű meghallani Isten felhívását korunk eseményein keresztül, a környezetünkben. Nehéz meg nem elégednünk a felindult válaszokkal, az együttérzéssel és a sajnálkozással. Még sokkal nehezebb kiragadni önmagunkat kényelmünkből, korábbi szerkezeti elemeinket áttörni – még a legnehezebben áttörhetőket is –, engednünk, hogy a kegyelem felrázzon minket, rászánnunk magunkat életünk megváltoztatására, a megtérésre!

(Helder Camara: *Le désert est fertile*, 1971. 33–35)

*

Isten és az embertárs felé egy és ugyanaz a gesztus, mozdulat vezet el: a kilépés önzéséből. Könnyű észrevenni azt a szenvedőt, akinek kínja nem szólít fel minket semmire, mert távol van, vagy már mások gondozzák. De önzésünkben nem vesszük észre azt, aki mellettem, vagy miattam szenved, s aki által Isten szólít fel engem.

VT

MI ATYÁNK

Az ószövetségben Isten felkínálta az embereknek, hogy láthatatlan valóságokat éljenek meg, s ezek képmása a házasság volt.

Isten Izrael „völegénye” volt, s Isten népe egészen bensőséges, házasságszerű istenközelséggel dicsekedhetett...

Az újszövetségben Isten új lehetőséget kínált fel: az ő atyaságát irántunk...

Az emberek lehetőséget kaptak arra, hogy Isten fiaivá legyenek, amint Jézus Isten Fia...

Be kell vallanom, hogy ragaszkodásom az Isten-Izrael kapcsolathoz, melyet oly bensőségesnek éreztem, mint egy Istennel való eljegyzést, bizonyos fokig visszatartott abban, hogy teljesen felfogjam és felmérjem az evangéliumban Jézustól felkínált új valóságot...

S aztán egyszer csak felvillant bennem valami, – a napra még ma is emlékszem, – s első ízben imádkoztam egészen más lélekkel a Miatyánkot.

Azzal, hogy Jézus Isten atyaságát helyezte előtérbe, nem változott semmi Isten népének Istenhez való viszonyában, – az még mindig a bensőségességet tükrözte, – ellenben változott a viszony az embertársak irányában.

Ha Isten atya, akkor ő nem valami kicsiny családnak az apja, hogy kicsinyes emberi érdekeket támogasson.

Ha Isten atyánk, akkor ez azt jelenti, hogy az ő gyermekei valóban az én testvéreim, nem test és vér által, hanem az új, magától Istentől felkínált isteni valóság által...

Véteni az ember ellen nem más, mint véteni Isten ellen.
(C. Caretto: Denn du bist mein Vater, Freiburg, 1977, 165–7)

*

Döntő kérdés: imádkozom-e külön embertársaimért, vagy pedig minden imám testvéreimért is szól-e?

BE

JÚNIUS 29.

A LEHETETLENSÉGEK ISTENE

A mindenhatóság lényegileg tartozik hozzá Istenhez. Hozzám pedig mi tartozik? A kicsinység, hiányosság, tehetetlenség. Ezekből annyim van, hogy lehetetlen feltételezni, hogy semmire sem jók.

Ezt a hatalmas tökényt egyszer már magunk elé kellene állítanunk, s hasznot hajtóvá tennünk. Lehetséges volna tán, hogy a bűnnek, szennynek folyama, amely szinte az emberiség kezdetétől fogva szétáradt, s amely időnként óriási, ijesztő méreteket öltött, Isten mindenhatósága számára felhasználhatatlan nyersanyag lenne?

Lehetséges volna, hogy a gyengeség sokféle fajtája: a kimerültség, öregkor, betegség, tévelygés, halál csupán nyomasztó teher lenne, anélkül, hogy valamilyen rejtett erőt hordozna? A világ törmelékhalmai semmire sem valók? A gonoszság, a szenvedés, a rossz talán vereséget jelent Isten szeretete számára?...

Hosszú, hosszú éveken át küzdöttem tehetetlenségem, képtelenségem, gyengeségem ellen...

Mostanában tehetetlenségemet mindenestől Isten mindenhatósága elé helyezem: bűneim hegyét irgalmának Napja elé, kicsiségem vermét egyenesen az ő nagyságának szakadékába.

S úgy tűnik, hogy ezzel a vele való találkozásnak olyan pillanata jött el, amelyet azelőtt sohasem ismertem, olyan együttlét, melyet sohasem tapasztaltam még, szeretetének olyan lehajlása, melyet még sohasem éreztem...

Ez a találkozás Isten gazdagsága és az ember szegénysége között a teremtés legnagyobb csodája. És a legszebb eljegyzés, mert a határtalanul ajándékozó szeretet és a határtalanul befogadó szeretet találkozása ez.

(C. Caretto: Wo der Dornbusch brennt, Freiburg, 1977. 132-4)

*

Értékes anyagból mi is tudunk értékeset alkotni. De Isten a selejtből is tud nagyot alkotni. Ezért ha magunkat vagy környezetünket selejtesnek látjuk is, nem kell csüggednünk!

BE

TÚL A MEGSZOKOTT KERETEKEN

Idő azért van,
 mert nekünk a fejlődéshez
 egymásutánra van szükségünk,
 ez a mi világunk,
 ez a korlát:
 mint a gyermek járó-ketrece.
 Időhöz kötött gondolatainknak az időtlenség:
 valószínűtlen,
 mikor ezt halljuk:
 az idő kezdete előtt,
 az idők végezte után,
 úgy érezzük, mintha kilépnénk a létből,
 mintha saját magunkat feladnánk,
 pedig csak veled találkoztunk, Isten...

Ha Istent ismerni akarod:
 tedd rá életedet a szeretetre,
 és meg fogod találni Őt,
 különböző utakon.
 Mert ha elindulsz, és következetesen haladsz
 egy Patak mellett,
 megérkezel a Tengerhez,
 még akkor is,
 ha nem hallottál volna soha róla.

(Szent-Gály Kata: Boldog utak békessége, Budapest 1976.
 „Mindnyájunk Istene”)

*

Az ember valóban kínlódik, amikor Isten egészen más életét elgondolni, különösen pedig akkor, ha elképzelni akarja. Pedig ez valóságos élet, csak a miénktől teljesen eltérő. Ennek tudatában értjük meg, hogy valóban csak a hit vezetésével léphetünk az isteni élet közelébe. A hit nem megalázó, hanem felszabadító, feljogosító valóság: hozzáférhetővé teszi a hozzáférhetetlent. Örülök a hitnek?

BE

RÁNYITHATOK ISTEN BOLDOGSÁGÁNAK TITKÁRA?

Istenről beszélve, Naziánzi sz. Gergely azt mondja, hogy a „szeretet” és „Háromság” ugyanaz. Ugyanannak a valóságnak két kifejezőmódja.

Elképzelhető-e, hogy egy zárt egyed, „számtani egyes” a szeretet kifejezője? Semmiképpen. A zárt egyed, a számtani „egy” csak saját magát szeretheti. Az ókor szavaival ez az önmagát néző és saját szemléletébe merevedett Nár-cisszosz.

A két személy közti szeretetben, amikor semmi sem létezik a környező világból számunkra, a szeretet szintén nem nyilatkozhat meg teljes valójában. Két olyan személy viszonya, aki egy harmadik személy minden lehetőségét kizárja, az adásra és az elfogadásra szorítkozik. Két olyan személy viszonyában, aki kettesben akar csak maradni, aki szeretete minden belső erejét egymásra fordítja, – a harmadik vagy komédiát vagy tragédiát jelent. Gondoljunk csak arra a sok színdarabra, amelyet a harmadik személyről írtak!...

Úgy hiszem, Náziánszi sz. Gergely szavainál maradva azt mondhatjuk, hogy csak az olyan szeretet állandó, törhetetlen, amelyben a harmadik fél is létezik.

(A. Bloom: Két beszélgetés Istenről; Mérleg, 1974/2. 132-3)

*

Krisztus bepillantást engedett Isten belső világának logikájába: háromságban élni = boldogságban élni. Isten tökéletesen elég önmagának, mégis nyitott egészen a teremtésig és a megváltásig.

Ez az én istengyermekségemnek is dialektikája: teli tartalommal nyitott vagyok a további befogadásra és továbbadásra. Nem mondhatom: elég vagyok önmagamnak. Azt még kevésbé: elég vagyok másoknak.

BL

HITÜNK KÖZÉPPONTJA A SZENTHÁROMSÁG

Hitünk középpontja a Szentháromság titka. Keresztvételünk is a Szentháromság dicsérete: az Atyának és a Fiúnak és Szentléleknek nevében. Mindig megfelelő tisztelettel és áhítattal vess keresztet. A szeretetnek a jele, nem a gyűlöleté.

Az egyház minden liturgikus imája a Szentháromság dicsőítésével zárul. Ha imánkat az Atyához intézzük, hozzáfűzzük: a mi Urunk, Jézus Krisztus által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben...

Amikor Krisztushoz imádkozunk, azt mondjuk: aki élsz és uralkodol az Atyával és a Szentlélekkel egyetemben...

Gyakran ezt is imádkozzuk: Dicsőség az Atyának és a Fiúnak és a Szentlélek Istennek, miképpen kezdetben, most és mindörökkön örökké.

Figyelemmel és mély összeszedettséggel imádkozd mind ezeket, hogy a Szentháromság iránti tisztelet mindinkább elmélyüljön benned!

(F. Lelotte: Beszélgetés a Mesterrel, 32)

*

Amikor az egyház hivatalos imájában dicsőíti a Szentháromságot, akkor ez nem „udvarlás” vagy hízelgés. Az egyház ujjong, hogy rátalált arra a csodálatos Titokra, aki valóban minden dicséretre méltó, arra a Forrásra, akiből minden igazi érték fakad.

Jó volna gyakran átélnünk, hogy amikor imádkozunk, a Szentlélek sóhajtozik bennünk kimondhatatlan sóhajtásokkal; hogy Jézus velünk imádkozik; hogy az Atya gyermekeit látja bennünk, – s így imádságunk bekapcsolódik a Szentháromságon belül folyó párbeszédbe, szeretetáramlásba. A keresztény élet hosszúsága, magassága és mélysége, szédületes dimenziói a Szentháromság titkának fényében válnak ismertté.

KV

193

ISTEN TITKÁT JÉZUS TÁRTA FÖL

„Istent nem látta soha senki (közülünk): az Egyszülött Fiú nyilatkozta ki, aki az Atya ölén van.” Így Jézus biztosította először minden kétségen felül, hogy Istenben létezik valami titok, a hármasság különbözősége. Ő adta meg a nevét is ennek a Háromnak emberi kifejezés szerint, ahogy azóta mi is nevezzük őket; a legjobb nevek, amiket csak találni lehetett, – habár elégtelen a mi nyelvünk: – Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevezte Őket. És ezzel a közléssel, mint a többivel is, a szerető szívhez szólt, nem csupán a tépelődő értelemhez, hiszen ez a legédesebb és legfájdalmasabb órájában történt Jézus életének: az utolsó vacsora órájában. A szerető együttlét órájában, amikor megindítóan egyek vele a tanítványai, tört ki szívéből, mint valami meleg áradat, az isteni együttlétnek és az Istenben levő egyetértésnek titka, annak (az isteni életnek) titka, amely minden egyetértésnek és közösségnek ősforrása és ősmintája.

(P. Lippert: Credo. Der dreipersönliche Gott, Freiburg, 1939, 15)

*

A szeretet indította arra Jézust, hogy isteni belső életének titkát feltárja, és csak a szeretet által leszünk fogékonnyak e titok valamelyes megközelítésére. De ne érezzük a szeretetet csupán tetszésünkre bízott lehetőségnek, hiszen Isten a szeretetre alkotott bennünket.

BZ

LASSAN FÉNY DERÜL A TITOKRA

A Szentháromság titkának kinyilatkoztatását történetileg így foghatjuk fel: Jézus Krisztus nem csupán isteni küldöttnek mondja magát, hanem a mennyei Atyával szemben Fiúnak. Ez a fiúság kizárólagos: „Senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú, és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.” (Mt 11, 27) „Ahogyan az Atyának élete van önmagában, úgy megadja a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában” (Jn 5, 26). Ő az út, igazság és élet, „senki sem juthat az Atyához, csak őáltala” (Jn 14, 6)... Az apostolok úgy értették szavait, hogy valóban az Atyától jött, és hozzá ment vissza. Ő az Úr, aki az Atya megbízásából ítéletet tart a világ felett, neki ugyanaz a tisztelet és imádás jár, mint az Atyának. Állítja magáról „Én és az Atya egy vagyunk” (Jn 5, 30). Nem csupán „egyek” valaminek a végrehajtásában, hanem egy létező, egy hatalmasság.

A Szentlelket Krisztus az Atyától küldi, vagy az Atya küldi őt a Fiú nevében (Jn 15, 26; 14, 26). Megvan a hatalma, hogy megtanítsa az apostolokat minden igazságra. Ismeri az Isten mélységeit (1 Kor 2, 10), ő a kegyelmek szétosztója, akiben benne lakik, az az Isten temploma (1 Kor 6, 19). A Szentírás kifejezetten isteni személynek is mondja a Szentlelket (ApCs 5, 3). Ő egyformán az Atyának és Fiúnak a Lelke (Róm 8, 10–14), ezért minden megkülönböztetés nélkül együtt lehet felsorolni az Atyával és Fiúval (Mt 28, 19; Lk 1, 35; 1 Kor 12, 5–6; 2 Kor 13, 13).

Az Egyház az Atya, Fiú, Szentlélek nevében kezdett keresztelni, a hitvallásban kifejezte a három személyben való hitét, és imáiban egyformán dicsőítette mind a három személyt.

(Gál F.: Az üdvtörténet misztériumai, Budapest, 1967. 52–3)

*

Egyéni lelkiéletem fejlődése azt jelenti, hogy mind mélyebben hatolok e titokba, hogy Isten mind jobban kinyilatkoztatja nekem önmagát.

KV

195

JÚLIUS 5.

A HOZZÁNK KÜLDÖTT FIÚ ÉS SZENTLÉLEK

A küldések végső célja az abszolút jövő, amikor a világ végén Isten és a teremtmények dialógusa eléri a maga teljességét. A küldések tehát eszkatológikus jellegűek. A teremtés konkrét célja a küldések útján visszavezetni az egész világot abba a megdicsőült állapotba, amelyre a bűnbeesés előtt elvileg szánta Isten. Ez a cél a szellemi lények személyes szabadságával kiérdemelt végtelen boldogság, amely a Szentháromság Istenének életében való részesedés által valósul meg...

Istennek a küldésekben megnyilvánuló szeretete „kezeség arra, hogy van értelme a teremtésnek, az emberi történelemnek. A bűn sok értelmetlenséget visz bele az egyes keresztény és az egész Egyház életébe, de alapvető vonásait megváltoztatni nem tudja. Mivel a belső kegyelmi erőket nem látjuk, az élet természetfölötti értékét nem fogjuk fel. Nincs igazi fogalmunk Isten uralmáról és országának áldásairól sem. De valljuk, hogy a kegyelem áldása túlszárnyalja a bűn pusztítását... A világos látást az utolsó ítélet hozza meg. Nyilvánvaló lesz, hogy Krisztus követése jogosult élettartalom volt mindenki számára.

A küldésekben Isten oly közel kerül a teremtményekhez, és oly meghitt bensőséges viszonyba lép velük, hogy messze meghaladja a bölcselők sejtelmét és az Istent áhító lelkek szent epekedését.

(Előd I.: Katolikus dogmatika, Budapest, 1978. 287)

*

Mikor az ember a Szentháromság titkába mélyed, saját jövőjébe mélyed. A boldogító jövő, ami vár ránk: az Isten látása, az isteni életben való átélt részesedés. Készítgetem a jövőmet?

BZ

A MENNYEI APA ÉS A FÖLDI APÁK

Isten Atya, és mikor ezt mondjuk, így gondolkodunk: igen, Isten egy kissé atya is, mint az én édesapám, aki valószínűleg édesapa. Ez a gondolkodás azonban fordítva látja a helyzetet. A mi földi édesapánk egy kissé édesapa, vagyis egy kissé hasonlít ahhoz az Atyához, akinek képére és hasonlatosságára alkottatott, ahhoz az Atyához, akitől nyerte azt a hivatást, hogy nekünk apai szeretetet mutasson; mivel az apai jószág igazában azé, aki az egyedüli valódi Atya.

A földi dolgok a valóságban a mennyiek mintájára készültek. Csak akkor értjük helyesen a földi dolgokat, ha őket az isteni mintával vonatkozásban látjuk, melynek képmásai és utánzásai. Jézus így látta a világot. És így látta a szülőket is, az apákat és anyákat, s azt mondta: Milyen érdekes, hogy ti, akik rosszak vagytok, mégis jók tudtok lenni a gyermekeitekhez, mert oly nagy és oly mély az a hasonlóság, amit Atyám a szívetekbe írt szeretetében. De ti még nem vagytok eléggé apák. Senki más nem ismeri az Atyát, csak a Fiú, és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni. (L. Evely: Homilien über das Wort Gottes, Graz, 1968. II. 99)

*

Ha a földi apaságot kapcsolatba hozzuk a Mennyei Atyával, akkor megértjük, hogy szülőnek lenni titkot jelent és ajándékot. Ha nem hozzuk vele kapcsolatba, akkor – a szülői feladatot a magunk kényére-kedvére bízzuk. Akkor úgy töltjük be, ahogy nekünk tetszik. S mennyi tragédia forrása ez az önkényes, önző látásmód!

BE

EGÉSZ SZÍVVEL APÁNAK LENNI

Valóban, a földi édesapák csak képmásai vagy torzképei annak az Atyának, akiről minden apaság égen és földön neveztetik. A földi édesapák egy kissé apák, de ugyanannyira mások is: kereskedők vagy más foglalkozású férfiak, férjek, egyéni hajlamú, egyéni elfoglaltságú emberek, akik még saját magukra is tekintettel vannak. Csak a Mennyei Atya nem más, mint Atya. Fiának mindenestől és egészen átadja önmagát. „Minden, ami a tiéd, az enyém” – mondja Jézus, – „és ami az enyém, a tiéd is.” Az Atya élete egészen és mindenestől a Fiúnak átnyújtott ajándék, az Atya célja egyedül és kizárólag az, hogy önmagát kiárrassa. Ó, milyen szép itt a földön is édesapának lenni, önmagunkat nagylelkűen egy másiknak odaajándékozni, az önzést megölni magunkban azáltal, hogy megszűnünk önmagunkat keresni. De közben azt kell megismertetnünk, aki egészen Atya, akiben az önkeresésnek és a magával való törődésnek a legkisebb szikrája sincs meg, aki mindenestől ajándékká és örvendezéssé válik Fiában, akinek tökéletesen odaadja önmagát.

És éppen ezért van a Mennyei Atyának tökéletes Fia, mert hiszen mindent odaajándékozott neki.
(L. Evely: Homilien über das Wort Gottes, II. 99–100)

*

Mikor fájó szívvel érezzük, hogy mily kevésbé tudunk megfelelni szülői hivatásunknak, ne feledjük, hogy van Mennyei Atyánk, aki maga kívánja – s éppen ezért segítséget is ad hozzá! – hogy jó szülők lehessünk. A szülő imája gyermekéért nemcsak ráadás a szülői teendők sorában, hanem lényeges elem: merítés a szülői szeretet Forrásából!

BE

A FIÚISTEN

A Fiúisten mindent az Atyától kapott, s önmagát az Atyában nézi. Ez megmagyarázza azt is, hogy az Atyaisten miért szereti különösen a sokgyermekes családokat; ott ugyanis az apaságnak olyan nagylelkűségét látja, amely az isteni ajándékozásra, a tökéletes önátadásra emlékeztet. . .

Az Isten Fiú. Az Atyaisten szeretettel teljes, kiárasztja önmagát, s így önmagának tökéletes, tiszta képmását „szüli”: Istent az Istentől, Világosságot a Világosságtól, valóságos Istent a valóságos Istentől, aki egyenlő az Atyával, s a hódolat és tisztelet finom szálaival fűződik hozzá. A Fiúisten az, aki az Atyát kinyilvánítja. Ő meséli el és hirdeti fáradhatatlanul a fenségét annak, aki mindent neki ajándékozott. A Fiúisten mutatta meg nekünk, hogy mit érdemel Atyja tőle: „Hogy megtudja a világ, hogy szeretem Atyámat, s hogy megtartom parancsait, melyeket nekem adott.”

(L. Evelyn: Homilien über das Wort Gottes, II. 100–1)

*

Jézus áldozatos élete s kereszthalála nemcsak az irántunk érzett szeretetének megnyilatkozása, hanem az Atya iránti rajongás is felragyog benne. Mikor a keresztre tekintve meghatódunk, ne csak magunkra gondoljunk, hanem vegyük észre a Fiúisten önfeláldozásig menő sóvárgását az ő csodálatos Atyjának megdicsőítésére. S akkor talán megértjük: milyen hálás nekünk a Fiúisten, ha életünkkel mi is az Atya dicsőségére vagyunk!

BE

JÚLIUS 9.

AZ EGYSÉG LELKE

Isten Szentlélek. S hogy ezt megértsük, térjünk vissza még egyszer arra az igazságra, hogy az emberi valóságok az isteni valóság képmásai és utánzásai. Jézus látta a földi családokat, látta az embereket, akik szeretik egymást barátságból, szerelemből, gyermeki vagy szülői szeretetből, s azt mondta: „Szép, ahogyan egymást szeretik, de még nem eléggé szeretik egymást, még nem eléggé összeforrottak a szeretetben. Atyám, tedd őket igazán eggyé, ahogy én veled vagyok, ahogy én az emberek között vagyok; tedd, hogy eggyé legyenek, mint mi egyek vagyunk.” És Jézus kinyilatkoztatta, hogy az egységnek, a családiasságnak milyen Szelleme él az isteni „Családban”, ahol az Atyának a Fia iránti önátadása és a Fiúnak az Atya iránti önátadása olyan élő valóság, hogy személyt alkot: a szeretetnek és odaadásnak Szentlelkét. Így vannak a földi családokban is a szülők és a gyermekek egy és ugyanazon családi szellemmel összefonva, kölcsönös egymás felé fordulásban, a szeretet kölcsönös áramlásában... Boldogok azok a családok, melyeknél érezhető, hogy a családtagok között valami szent és titokzatos valóság lüktet. Ilyeneknél az ember feltétlenül megérzi, hogy egy másik „Családnak” a képmásai és utánzásai, annak a „Családnak”, amelyben a három Személy tökéletesen egy, és mindegyik Személy a másik kettő felé tökéletesen átlátszó: annyira ismerik és szeretik egymást.

(L. Evelyn: Homilien über das Wort Gottes, II. 102–3)

*

Ha ezt megértjük, akkor megértjük, milyen ajándékot adott Jézus, mikor Szentlelkét küldte az emberekhez. S ha ezt megértjük, akkor megértjük az apostolokat, akik sóvárogva várták a Szentlélek eljövetelét.

BE

MENNYEIEKET FÖLDI ÉSSZEL ?

A Szentháromság tanítása nem Istenre irányuló spekulatív meggondolásokból származott, nem a bölcseleti gondolkodás kísérletéből, hogy minden lét Eredetének mivoltát tisztázza. Történeti tapasztalatok feldolgozását célzó erőfeszítésekből adódott... A keresztény hit üdvtörténeti kibontakozása során először csupán a tények következtében jutott Istennel háromságos mivoltában kapcsolatba. (Ti. történetileg megismerte az Egyszülött Fiút, aki egynek mondta magát Istennel, az Atyával, és megismerte a Szentlelket, akit a Fiú az Atyától küldött, mint kettőjük Lelkét, s akit ugyancsak Istennek mond az Írás. Szerk.) Világos, hogy csakhamar megfontolás tárgyává kellett lennie annak, miként lehet a fenti különböző adottságokat összeegyeztetni az egy-Isten-hittel.

(J. Ratzinger: A keresztény hit, Bécs, 1976. 94)

*

Jézus az újjászületésről beszélget Nikodémussal. Az nem érti, hogyan lehetséges mégegyszer megszületni. Jézus megmagyarázza, hogy vízből és Szentlélekből kell megszületnünk, különben nem láthatjuk meg Isten országát. Aztán hozzáfűzi: „Ha földi dolgokról beszélek, s azt sem hiszitek, hogy fogjátok hinni, ha majd a mennyei dolgokról beszélek?” A vízből és Szentlélekből való újjászületés, vagyis a keresztség szentsége maga is csodás hittitok, mégis itt úgy említi az Úr, mint „földi” dolgot. De vannak ennél mennyeyebb titkok, mindenek fölött a Szentháromság titka. A Szentháromság titka elérhetetlen magasságban van fölöttünk, s mégis: a keresztségben ez a titok is elér minket, mikor a Szentháromság nevében részesülünk a keresztség kegyelmében.

BZ

EGYSÉG ÉS SOKASÁG

Az antik gondolkodás számára csak az egység lehet isteni; a sokféleség ezzel szemben másodlagosnak, az egység felbomlásának számít. A szétesésből származik, és annak irányába vezet. A Három-Egy-Isten keresztény hitvallása, aki egyszerre Egység és Hármasság... azt a meggyőződést fejezi ki, hogy az Istenség a mi egység-sokaságra vonatkozó kategóriáinkon felül van. Bármennyire is egy és egyetlen hozzánk, a nem-istenihez viszonyítva... éppen annyira teljesség és sokféleség önmagában nézve, úgyhogy a teremtmények egysége és sokasága egyaránt az isteni képe és benne való részesedés... Isten az egyes szám és többes szám fölött áll. Mindkettő kereteit szétfeszíti.

Ennek további fontos jelentősége van. A legmagasabbrendű egység annak, aki Istenben, mint a Három-Egyben hisz, – nem valami merev egyöntetűség. Az egység mintája, amelyre törekvésünk irányul, következésképpen nem az atom, a legkisebb, tovább már fel nem bontható egység oszthatatlansága, hanem az egység legfelső és irányító normája a szeretet alkotta egység. A szeretetből kinövő sokféleségű egység sokkal radikálisabb és valóságosabb, mint az „atom” egysége.

(J. Ratzinger: A keresztény hit, 103–4)

*

Az életben megszoktuk, hogy a konkrét háttérbe szorul az általánossal szemben: az általános elvek, a közösség érdeke, az egyetemes szempontok fontosabbak, mint az egyén. A Szentháromság titka azonban elárulja nekünk, hogy Isten maga sem valami „általánosság”, végső elv, hanem három egyedi, élő Személy. Így Isten szemében nem fontosabb az egyetemes szempont, mint bármelyik emberi személy. Engem is személyesen ismer és szeret az Isten. Nem kívánja, hogy olyan legyek, mint a másik ember, hanem hogy kihozzam magamból mindazt a szépet, amit az én személyiségemben elültetett.

BZ

TÚLCSORDULÓ ISMERÉS ÉS SZERETET

Isten belső életének misztériuma túlcsoordul a megismeréstől és szeretettől. Gazdagsága és tökéletessége önmagának ismeretében és szeretetében árad ki, amely anélkül, hogy érintené létének abszolút egységét, élő és szenvedélyes valóságokat forrasozott belőle. . . . A keresztény ember hisz az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben, az egyetlen Istenben, aki három személyben él, és ezek mindegyike ugyanazt az isteni természetet bírja. Az emberi értelem a maga elégtelenségét tapasztalja meg a misztérium előtt, de a keresztény egzisztenciát mindenestül meghatározza ez a misztérium, mert az ezeknek az isteni személyeknek mindegyikével fennálló kapcsolat hozza létre az üdvösséget. Megfelelő képet keresve, a keresztény teológia olyasféle dinamizmust képzel el az isteni életben, mint amilyen az emberben áll fenn a gondolkodó szellem és a „létrehozott” gondolat között; (a második személyt ezért mondják az Atya Fiának és „Igénak”, tehát gondolatnak-szónak); ami a harmadik személyt illeti, azt úgy képzelik el, mint a Szeretetet, amely a két másik személyt egymáshoz fűzi. . . . Egy ókori keresztény költő így énekel: „Az Atya képét megtalálod a Napban, a Fiút annak ragyogásában, a Szentlelket a melegében. És mégis mindez egy dolog. Ki magyarázhatná meg a felfoghatatlant?”

(F. Lelotte: *Beszélgetés a Mesterrel*, 16)

*

Ismerés és szeretet: egymással összefüggő, lényeges emberi valóságok. Az igazi ismeréshez szeretet kell, a helyes szeretet viszont az egyre igazabb ismeretet tételezi fel. Istennel és emberrel kapcsolatban egyaránt igaz ez. Sőt érvényes önmagunkkal kapcsolatban is. Isten gondolata és szeretete szent. Vajon az én gondolataim és érzéseim is szentek?

KV

ÖNÁTADÁS – ÖNKITELJESEDÉS

Az ember nem önzésébe bezárkózva lesz emberré, hanem önzetlenség, egymásratalálás és szeretet által. „Az ember csak akkor találhat magára, ha őszintén ajándékol adja önmagát” (Gaudium et spes 24). Egyén és közösség nem ellentétes fogalmak: az önfelejtő, önátadó, kölcsönös szeretet az a pont, ahol az egyén és a közösség magára talál. Miért van ez így? Mert az ember az Isten képmására teremtett lény, és Isten – mint egymáshoz viszonyuló, tökéletes személyi közösség – örök szeretet. Miként a Szentháromságban az „én”, a „te” és a mi alapformájából él az örök szeretet, úgy van hivatva az Isten képmására teremtett ember, hogy önmagát odaadja, hogy kinyíljon, kitáruljon, higgyen, adjon, elfogadjon, szeressen. Minél inkább a „másiknak” él, annál inkább lesz „én”, mert a személyes lét: viszonyulás. Minél inkább elveszti magát, annál inkább lel önmagára, mert az isteni és emberi lét: eksztázis, a szeretet eksztázisa.
(Nemeshegyi P.: A Szentháromság, Róma, 1974. TKK, 85)

*

Ebben a megvilágításban, a Szentháromság titkának fényénél nem is olyan ellentmondásos Jézus tanítása: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti, aki azonban értem elveszíti, az megtalálja” (Mt 16, 25). Az evangélium egy furcsa, kifordított más-világnak tűnik, ahol a szegények, a sírók, az üldözöttek boldogok, ahol oda kell tartanom bal arcomat is a megütésre, és ki kell vájnom a jobb szememet is, ha megbotránkozthat. Kifordított világ, de csak a mi kificomodott önszeretetünk szemszögéből. Aki éli a szeretetet, igazat ad Jézusnak. Én vajon merek-e igazat adni neki?
BZ

ISTEN JELE A KERESZT

Mivel a Szentháromság léte a kölcsönös, önátadó személyes szeretet eksztázisa, ezért az Isten tökéletes önkinyilatkoztatása nem történhetett hatalmának fitogtatásával, hanem csupán az öнкиüresítő szeretet formájában, a keresztre feszített Jézus alakjában... Ezért tűnik oly gyengének és csendesnek e világban az Isten, akinek csak az a fontos, hogy higgyünk és szeressünk, önzetlen vértanúi szeretettel; ezért lehetséges az örök életben egy olyan egység az Istennel, amely magába az isteni élet örvényébe vonz bele minket, anélkül, hogy kioltaná személyi létünket... Így látjuk, hogy bár a Szentháromság titkát a misztérium kifürkészhetetlen homálya fedi, általa lesz világossá és érthetővé minden.

(Nemeshegyi P.: A Szentháromság, 85–6)

*

Mikor az ember a ragadozó állat körmei vagy fogai közt vergődő kis állatot látja, megborzad a gondolattól: ilyen világot alkotott Isten? Ha tovább néznénk a jelene- tet, s látnánk a ragadozó állatot, amint kölykeinek haza- viszi a zsákmányt, a dolog egészen más színt öltene. Míg az egyik kép a pusztulást mutatja, a másik az életet. A dolog borzasztó, mert az állati síkon pusztán az önfenntar- tás, az önzés érvényesül: az egyik állatnak meg kell halnia, hogy a másik élhessen. De ha ide is be tudna törni a sze- retet, ha az egyik állat önként vetné oda életét a másik táplálására, – akkor a borzalom helyét valami felemelő érzés foglalná el. Állatoknál ez képtelenség, ám az ember világában megjelent a szeretet, mint lehetőség. Jézus pedig ennek az isteni szeretetnek valóságát is bemutatta, mikor életét adta azért, hogy életünk lehessen.

BZ

JÚLIUS 15.

NEKÜNK ADJA MAGÁT

Amint Rahner helyesen hangoztatja, Isten legcsodálatosabb képessége abban áll, hogy önmagát, saját létét tudja odaadni az annak befogadására képesnek alkotott teremtményeinek. Isten nemcsak ajándékokat osztogat, hanem önmagát adja, nemcsak róla beszélő embereket küld, hanem önmagát nyilatkoztatja ki. Az isteni önátadás és önkinyilatkoztatás a Fiú és a Szentlélek küldetése által valósul meg. Isten, aki akkor is, amikor kinyilatkoztatja magát, fölfoghatatlan titok marad (az Atya), mint önmagát kinyilvánító igazság (a Fiú) és mint ezt az igazságot elfogadó szeretet (a Szentlélek) beleoltja magát a világba. Ebben az isteni önátadásban és önkinyilatkoztatásban tehát egy üdvtörténeti háromság mutatkozik: az Őstitok-Atya Fia által kinyilatkoztatja magát, és Szentlélek által eggyé teszi magát az emberiséggel... „Az üdvtörténeti háromság azonos az Istenen belüli háromsággal.”

(Nemeshegyi P.: A Szentháromság, 96)

*

Az ember önmagát sem ismeri és érti igazán, mégis képes saját életét hordozni. Így vagyunk Istennel is: az ő életét, titkát fel nem foghatjuk, mégis befogadhatjuk s hordozhatjuk. És ha erre hajlandók vagyunk, akkor önmagunkban fedezzük fel az isteni élet vonásait, sajátosságát, a Szentháromság belső szeretetét. Amint Szent János apostol írja: „Abból tudjuk, hogy benne élünk, ő meg bennünk, hogy a Lelkéből adott nekünk.”

BZ

A SZENTHÁROMSÁG NYOMAI A TEREMTÉSBEN

Természetes ésszel a világból csak a teremtő Istenre lehet következtetni, nem a Szentháromságra... Azonban ha a Szentháromság titkának ismeretében újra visszatekintünk a teremtés művére, észrevesszük, hogy a háromság jobban belégyökerezett, mint minden más tagoltság.

A Szentháromság nyoma benne van a tér háromirányú kiterjedésében, a szélesség, hosszúság, magasság viszonyában. Ott van továbbá az idő tagoltságában, a múlt, jelen, jövő folyamatában. Minden változásban van képességi állapot, átmenet és befejezettség. A testek légnemű, cseppfolyós és szilárd állapotúak. Minden létezőnek sajátja az önmagában vett egység, az érték és a felismerhetőség. Az élők világában találkozunk a tenyész, érző és szellemi élettel. Az ember szellemi élete is hármas tagoltságú. Van értelm, akarata, érzelme. Gondolkodása a felismerés, emlékezés és következtetés fokain megy át. Az akarat pedig a vágy, törekvés és a bírás állapotain halad keresztül.

A család az apa, anya, gyermek közössége. A testi élet közlésén kívül a szellemi ismeret és a szeretet közlése is áthatja családot. A családi élet meghittsége, szilárdsága attól függ, mennyire igyekeznek tudatosan átélni és megvalósítani a társas élet ősmintájának, az isteni személyeknek egybetartozását.

(Gál F.: Katolikus hittételek, Budapest, 1960, 84)

*

Könnyű belátni, mennyire nem volt felesleges a Szentháromság titkának kinyilatkoztatása. Isten nem fejtörőnek szánta, hanem életünk táplálékának és világosságának.

KV

A SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE I.

A Szentháromság ünnepe... a X. század ünnepe, azé a századé, amelyet szeretnek „vas-századnak” nevezni. Elmult már a Karoling-reneszánsz Európát formáló, tündöklő ideje. Tűzhelyei: a szerzetesek monostorai és a közös életet élő papok házai: a káptalanok a IX. század óta új barbár betörések áldozatai lettek. Északról a normannok, délről az arabok, akik Rómáig törtek előre, Keletről a Csatornáig elszárguldozó magyarok betörései döntötték romba őket...

Ez volt a helyzet, amikor a liturgia-történetben köztudomású tény bekövetkezett: Stephanus, Lüttich püspöke (+920) városában bevezette a Pünkösöd utáni vasárnapon a Szentháromság ünnepét. A meglevő miséhez szép zsolozsmát is szerkesztett... Stephanus tizennyolc évig volt Lüttichben püspök, előtte St. Michael ad Mosam, a Maas folyó melletti Szent Mihály kolostor apátja volt...

Mi volt az indító ok, hogy bevezette egyházában ezt az ünnepet? Erről már kevésbé esik szó. Minden ünnep, amely folyondárként borul az ősi ünnepekörök fájára, valamilyen konkrét, a korban gyökerező okban leli eredetét. Háborús szenvedések, nagy felfordulások, eretnek-mozgalmak és hasonlók ezek az okok. Ha most ezt az elvet Stephanus püspök korára alkalmazzuk, rögtön meglátjuk ezt az okot: a normann veszedelmet. A IX. század óta pusztították ezek a Dániából, Skandináviából váratlanul megjelenő vikingek Franciaországot; felvitorláztak hajóikon a francia folyókon mélyen az ország belsejébe. Füstölgő romok, pusztulás maradt utánuk.

(Radó P.: Az egyházi év, Budapest, 1957. 145–6)

*

A X. század keresztények következetesek voltak: a Szentháromság nevében lettek keresztények, a Szentháromság oltalmát kérték. Én is vagyok ennyire következetes?

BE

A SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE II.

Miért éppen a Szentháromságot tette meg Stephanus a barbároktól szenvedő nép pártfogójának. Erre feleletet találtam, mégpedig egy századdal előbb, Alkuin működésében. Alkuin volt az első öntudatos Szentháromság-tisztelő... 903-ban készült el Alkuin gyönyörű kis könyvecskéjével, a Szentháromságról szóló kompendiummal... Ennek a műnek előszavában, melyet Nagy Károly császárhoz intézett, elmondja, miért írta a könyvet: „Hatalmadnak félelmét az Isten mindenfelé, minden pogány nemzetbe annyira beleoltotta, hogy önkéntesen alávetve magukat, hozzánk jönnek azok, akiket az előző időkben a háború fáradsága nem tudott legyőzni.” Ez célzás a nagy, új eseményre: a harminc évig tartó szász háború után 802-ben a szászok megadták magukat. Ekkor írta Alkuin az említett könyvecskét...

Stephanus lüttichi püspök idejében, egy századdal később tökéletesen hasonló volt a helyzet: itt vannak a rettegett új pogányok, akikkel évtizedes harcot vívtak, de most önként hajlandók civilizálódni, alávetni magukat, és megtérésükkel belépni a keresztény európai népcsaládba. Mi sem volt természetesebb, mint újra a Szentháromságot állítani oda, mint ahogyan Alkuin tette a szászok megjelenésekor...

A Szentháromságot tisztelő nagy püspököt székesegyházában a Szentháromság oltára alá temették.

(Radó P.: Az egyházi év, 146–7)

*

A X. század keresztényei a Szentháromság nevében kerestek oltalmat ellenségeikkel szemben, és a Szentháromság nevében bocsátottak meg ellenségeiknek, s fogadták őket saját soraikba. Követendő példa!

BE

JÚLIUS 19.

A HITVALLÁS SZAVAIVAL I.

A katolikus hit pedig ez: egyetlen Istent imádunk Háromságban és Háromságot az egységben.

Sem a személyeket nem keverjük össze, sem az egységes isteni lényeket nem tagoljuk szét.

Más személy ugyanis az Atya, más a Fiú és más a Szentlélek.

De mind az Atyának, mind a Fiúnak, mind a Szentléleknek azonos az istensége, egyenlő a dicsősége, egyként örök a fölsége.

Amilyen az Atya, olyan a Fiú és olyan a Szentlélek is.

Teremtetlen az Atya, teremtetlen a Fiú és teremtetlen a Szentlélek is.

Végtelen az Atya, végtelen a Fiú, végtelen a Szentlélek.

Örök az Atya, örök a Fiú, örök a Szentlélek.

És mégsincs három örökkévaló, hanem csak egy, amint nincs három teremtetlen, sem három végtelen lény, hanem egy teremtetlen és egy végtelen.

Hasonlóképpen mindenható az Atya, a Fiú és a Szentlélek, de nincs három mindenható valóság, hanem csak egy.

Isten az Atya, Isten a Fiú és Isten a Szentlélek, de mégsem három Isten van, hanem csak egy.

Úr az Atya, Úr a Fiú és Úr a Szentlélek, de nincs három Úr, hanem csak egy.

(Symbolum Athanasianum)

*

Az ókeresztény korból való hitvallás nagyon precízen, finom, árnyalt kifejezésekkel igyekszik kifejezni a Szentháromság titkát. Ne szörszálhasogatást vagy stilisztikai játékot lássunk benne, hanem lássuk meg – a nagy tisztelettel, amellyel közeledtek e titokhoz, s a nagy gondosságot, mellyel igyekeztek Isten valóságát, a kinyilatkoztatásból megtudottakat megfogalmazni. Van-e bennem is tisztelet és gondosság Isten titka iránt?

BE

A HITVALLÁS SZAVAIVAL II.

Amint a keresztény hit igazsága megköveteli, hogy külön-külön mindenegyes személyt Istennek és Úrnak valljuk, ugyanúgy a katolikus vallás tiltja meg azt, hogy három Istent és Urat állítsunk.

Az Atya senkitől sem lett; sem nem teremtett, sem nem származott.

A Fiú egyedül az Atyától lett, de nem teremtés vagy alkotás módjára, hanem „születve”.

A Szentlélek az Atyától és a Fiútól van, de sem nem alkotott, sem nem teremtett, sem nem született, hanem származott.

Egy tehát az Atya, s nincs három Atya. Egy a Fiú, s nincs három Fiú. Egy a Szentlélek, s nincs három Szentlélek.

És a Szentháromságban egyik sem előbbi vagy későbbi a másiknál, egyik sem nagyobb vagy kisebb, hanem mindhárom személy egyformán öröktől való és egymással egyenlő.

Így hát mindenben a Háromságban fennálló egységet és az egységben létező Háromságot kell tisztelnünk.

(Symbolum Athanasianum)

*

A hitvallás kicsiszolt, száraz szavai azt a csodás igazságot tartalmazzák, hogy az isteni életben a földi élet korlátai ismeretlenek. Nálunk a legtökéletesebb közösségben is vannak vezetők és vezetettek, van alá- és fölérendelés. Nálunk a legharmonikusabb szeretben is adódnak civódások. Mi a legbensőségesebb egyesüléskor is érezzük egymás közt a válaszfalakat. Istennél mindezek nincsenek meg. Az ő élete valóban fénylő titok, árnyéktalan ragyogás. S mi, keresztények nem akármilyen „istent” imádunk, hanem ezt a csodás Szentháromságot! Gondoltam már erre – lelkendezve?

BE

JÚLIUS 21.

ARCOK AZ ISTENBEN

Krisztus öntudata – és ezzel az egész Újszövetségé – az egy élő Isten valóságán nyugszik, de egyúttal azon is, hogy ebben az egyetlen egy valóságban valami különös van: olyan létezési mód, amely meghaladja a mi felfogásunkat. Úgy van, mintha Isten egyetlen mivoltából különböző arckok emelkednének ki.

Istenről azt mondjuk, hogy ő Atya. Nemcsak azáltal, hogy ő minket, teremtményeit, atyai szeretettel szeret, – ez neki magának nem ad új jelleget, – hanem azért, mert van egy vele egyenrangú Fia. Önmagában is teremtő lesz; saját lényegét kifelé megtermi, hogy egy Te legyen számára; saját végtelen létteljességét kimondja egy eleven Szóban, aki egészen feléje fordul vissza. Istenről azt is mondjuk, hogy ő Fiú. Nem azért, hogy ő „Emberfia” lett, az ember szívéből, életéből vett magára emberséget, – mindez számára nem ad új jelleget – hanem azáltal Fiú az Isten, hogy ő egy teremtő erővel „nemző” Atyának született képmása. Őbenne kinyilvánul az Atyának rejtett valósága, és úgy áll az Atyával szemben, mint egy arc. Ő a teremtő erővel beszélő Atyának kimondott Szava, aki végtelen boldogsággal tekint vissza a beszélőre. Két arc tehát az egy Istenben. Két személy, igazán valóságosan egymással szemben. Eredetük szempontjából szigorúan különbözők, de egyetlen Isten.

(R. Guardini: Der Herr, Würzburg, 1951. 514)

*

Mózes kérte, hogy megláthassa az Úr arcát, de kérése nem teljesülhetett. Fülöp apostol az Atyát kívánta látni. Jézus felelete: „Aki engem lát, látja az Atyát is.” Most hát ezt kérem: Jézus, mutasd meg nekünk önmagadat!

BZ

MÁSKÉPP SZEMÉLY, MINT MI

Az Atya és Fiú között kell valaminek lennie, ami az emberek között nincs meg: valaminek, ami lehetővé teszi, hogy ők valóban két létező legyenek, és mégis csak egy lényeg, egy élet: egy valami olyan végletes nyitottság, amilyen nem is lehet máshol. Közöttük kell, hogy hiányozzék az a valami, ami az összes teremtett egyedi lényeknél megvan: az egyediség lezártsága. Összefüggésben kell hogy legyen ez valamivel, ami éppúgy nincs meg az embernél: a személyiség tökéletességével. A teremtett lény nem teljes önmaga. A hiány éppen ott világlik ki, hogy egyetlen lény sem képes másokkal tökéletes közösségbe olvadni. Nem tudja magát egészen az utolsóig odaadni, mert saját önmagát csak így tudja megélni: „Én és nem te”. Ez az önmagába-zártság, amellyel a másokba való szétfolyás ellen védekezik, mutatja, hogy még nincs birtokában a tulajdonképpen önmagát jelentő bensőségnek. Istennél ez másképp van. A két szent személy Istenben, akikről beszélünk, egymással szemben teljesen nyitottak. Így csak egyetlen élet az, amit élnek; egyikük a másikban él egészen, és egyetlen „szívdobbanás”, egyetlen „lélegzetvétel”, egyetlen villanás sem marad egymás elől visszatartva. Éppen ez az alapja annak, hogy mindegyikük tökéletes bensőséggel önmaga tud maradni, de ugyanúgy a másiké is lenni. Mindez azt jelenti, hogy Isten Lélek (Szentlélek).

(R. Guardini: Der Herr, 514)

*

Az elmebetegségek szörnyű formája a teljes bezárulás, a külvilággal való normális kapcsolat megszakadása. Az önmagába való bezárulás nemcsak betegség lehet, hanem lehet az önzés beteljesedése is. A csodálatosan nyitott isteni Személyek legyenek bátorítóink, erőforrásaink az önzés ellen vívott szabadságharcunkban.

BZ

ATYA = SZEMÉLYES ATYASÁG

Az Atyától származik minden közösség a mennyben és a földön (Ef 3, 15). Ő az élet örök forrása, atyasága az ős-lét. Nem úgy, hogy előbb volt, mint a Fiú és a Szentlélek, de mégis valamilyen titokzatos formában ő a princípiuma az örök isteni életnek. Ő az egység és a termékeny élet hordozója, belőle árad a teremtő erő, amely létrehozta a szellemi és anyagi világot. . . Az Atya előtt gyermekeinek érezzük magunkat, családjába tartozunk, háznépe vagyunk.

Az üdvrendet is atyasága indította el, és határozta meg. Atyai szívéből fakad a szeretet és gondoskodás, . . . „szere-
tetből arra rendelt, hogy . . . fogadott fiai legyünk.” (Ef 1, 5).

A megváltás terve az ő gondolata: „Úgy szeretete a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte” (Jn 3, 16). Az üdvrend megvalósítása úgy történt, hogy az Atya Krisztusban meghirdette a bűnhocsánatot. . . Az atyai szív olyan, amelyet Krisztus a tékozló fiú apjában megrajzol: egészen megbo-
csát, egészen örül a hazatérőnek, és visszahelyezi jogaiba.

A gondoskodás mellett tiszteletben tartja teremtményei szabadságát. Az embert szabad akaratával együtt a jó és rossz határmezsgyéjére állítja, s jogot ad neki akár a lázadásra is. Ilyen nagyvonalúság csak isteni mindenhatóságtól telik, aki nem fél a teremtménytől, hogy ellenkezésével megzavarja a teremtés nagy rendjét.

(Gál F.: Idő az örökkévalóságban, Budapest, 1963. 223)

*

Isten nem egyszerűen csak van, vagy a legtökéletesebb létező: ő maga a Lét. Nem csak élő Isten: ő az Élet. Nem csak Atya: ő maga az Atyaság személyesen.

BZ

ISTEN ATYASÁGÁNAK BÉLYEGE

A teremtő Atya mindent beszámított művébe, s tudja, hogy a bűn sem változtat semmit azon a végső célon, amit a világ elé tűzött. Ezért tud várni, és van ideje, hogy teret engedjen próbálkozásainknak. Gondviselése a legapróbb részletekre is kiterjed. Ellene mondana önmagának, atyaságának, ha nem ezt tenné. De mivel Atya, gyermekeit nagykorúvá akarja tenni. Ezzel magának is tartozik. A világ csak úgy inéltó hozzá, ha megvalósulnak mindazok a lehetőségek, melyeket belé teremtett. . . Az Atya nem csalódik a világban, soha nem bánja meg, hogy teremtette. Mint Atya, tud gondoskodni arról, hogy legyenek fogadott gyermekei. Önmagának, atyaságának tartozik vele, hogy legyenek. Atyai öntudata, aminek központja a tevékenység, az életfakasztás, a gondoskodás és az alkotás öröme, nem üresedhet ki. A világ mindig függvénye marad jóságának.

Mi túl keveset látunk a teremtés nagy rendjéből, s főleg nem esik tapasztalatunk alá a kegyelmi érték. Csak a végső kifejtésben, a végítéleten látjuk majd, hogy a fizikai és erkölcsi világtrend mennyire magán hordozta Isten atyaságának bélyegét. . . Őbenne az atyaság nem sajátság, mint az emberben, hanem maga a személyiség, tehát lényegéből folyik.

(Gál F.: Idő az örökkévalóságban, 224)

*

Isten engem is a maga képére és hasonlatosságára alkotott. Atyaságának is tükröződnie kell rajtam, ha családfő vagy egy közösség vezetője vagyok. Vajon nem homályos vagy törött tükre vagyok-e az Atyának, vagy éppen görbe tükör, amely torzképet, szentségtörő karikatúrát mutat az Istenről?

BZ

JÚLIUS 25.

A FIÚ AZ ATYA TÜKÖRKÉPE

Jézus léte nemcsak a Fiúistent tárja fel, hanem az Atyát is: „Aki engem látott, látta az Atyát”. A Jézusban megnyilvánuló Fiúisten személyisége mintegy tükörben tárja föl az Atya mivoltát: ha a Fiúisten az elfogadás és visszaadás formájában létező végtelen szeretet, akkor az Atyaisten az önmagát felejtő, kiüresítő ekstázisban *önmagát mindenestől odaadó* formában létező *végtelen szeretet*. Az Atya léte nem olyan, hogy először is önmaga léteznék, és önmagát állítaná, hogy azután, egy második lépésben nyíljon meg mások felé. Nem, az Atya léte abban áll, hogy önmagát felejtve, önlétét mindenestől átadja Fiának. Így, emberileg szólva, az önátadás által mintegy üressé lett az Atya, és ezért tudja befogadni a Fiú által neki visszaadott isteni létet. Az isteni lényeg tehát úgy létezik, hogy az Atya azt a Fiúnak adja, és hogy a Fiú azt visszaadja az Atyának. Az Atya és a Fiú egymásért és egymással létezik. Lényegük a „viszonyulás”.

Az egymásért és egymással létező Atya és Fiú kapcsolata a Szentlélek, aki „egy a kettőben, és így az isteni egység és kötelék abszolút élménye. Az Atya tiszta önátadás, a Fiú tiszta elfogadás és visszaadás, a Szentlélek *tiszta kapcsolat*. Csak az ilyen Istennek lehetett abszolút kinyilatkoztatása a szegény, alázatos, kereszten meghaló, csendben feltámadó és a Szentlélek-küldés által mindent a szeretetben eggyé tevő Jézus Krisztus. Csak egy ilyen Istenért és Istennel élve van értelme a személyes örök életnek: egy önmagába zárt egyén örök fennmaradása túrhetetlen volna; csak az olyan örök élet végtelen boldogság, amely az önfelejtő szeretet ekstázisa, amely részesedés a Szentháromság csendes szeretetviharában.

(Nemeshegyi P.: A Szentháromság, 102)

*

„Életet az éveknek” – mondjuk. De csak a szeretet adhat életet!

KV

A TÖKÉLETES TÜKÖRKÉP

A Fiú az Atya képe, önmaga megismerésének végtelenbe nyúló tükröződése. Ő a biztosítéka annak, hogy az isteni öntudat nem szürkül el, nem válik unalmassá. Az Atya őbenne az örök születést, az örökké megifjuló, soha nem lankadó életet szemléli. A Fiú isteni módon egyesít magában mindent, amit el lehet mondani születésről, származásról, az élet közléséről. Nem földi kiadásban, nem testiségben vagy valamilyen osztódásban, hanem a szellem változatlan egységében és a végtelen lét egyediségében. Az Atya őbenne megéli az élet lüktetését, az örök jelent, s benne látja, hogy létét semmi sem veszélyezteti. Születése mindörökké hangsúlyozza, hogy az isteni lét nem öregszik, nem kisebbedik. Az Atya a Fiúban látva magát mondja: én vagyok, aki vagyok, igazi nevem: a létező.

Mivel a Fiú tökéletes kép, az Atya benne szemléli saját gondolatát, tervét és elhatározását: „Benne teremtett mindent a mennyben és a földön... mindent általa és érte teremtett” (Kol. 1, 16)... Az alkotás arra van hivatva, hogy a teremtő dicsőségét hirdesse. Minden részlet, minden parány igazi isteni elgondolás. Véges tükröződése a végtelen szellemiségnek, fönségnek, teljességnek... Így mindenben benne kell lennie az isteni logikának, erőnek és összhangnak.

(Gál F.: Idő az örökkévalóságban, 226)

*

A természet Isten szépségének tökéletlen tükörképe, mégis milyen csodaszép. Ez a szépség felhívás, hogy keressük és szeressük az eredetijét: Istent. S mióta Jézust ismerjük, az isteni szépség sem egészen elképzelhetetlen számunkra.

BZ

JÚLIUS 27.

A TÜKÖRKÉP TÜKÖRKÉPE

Az Atya legjobban megmintázta a Fiúról Krisztus emberiségét. Ő az istenség végleges megnyilatkozása és annyira tökéletes megnyilatkozás, amilyen az anyagi testben egyáltalán lehetséges. Magáról elmondta: „aki engem lát, látja az Atyát”. Ő a véges összefoglalása Isten szellemiségének, bölcsességének, szentségének, hatalmának. Alakja eleve kinyilatkoztatja azt is, milyen hivatása lehet a teremtett léleknek és az anyagnak: mindennek az a célja, hogy valamilyen formában Istent hordozza és tükrözze. . .

A Fiú az isteni élet örök dinamizmusának, nem öregező lendületének a kifejezője. Krisztus embersége ennek a földi vetülete volt, ezért életét a rendkívüli tevékenység és a világ végéig fennmaradó hatás jellemzi. Ha azonban emberi természetünket is az ő mintájára gondolta el Isten, ez azt jelenti, hogy az emberiség is valamilyen vetülete az isteni élet örökké lendületes valóságának. Ez magyarázza, hogy az emberi élet és történelem a szaporodás, fejlődés, értégyarapítás jegyében áll. Az angyalokat Isten befejezettségben teremtette, nekik nincs történelmük. Az ember ellenben történetével Isten gazdagságát hirdeti. . .

Mikor a kegyelem Isten gyermekévé tesz bennünket, Krisztusnak természetfeletti erőktől duzzadó életét ajánlékozza nekünk.

(Gál F.: Idő az örökkévalóságban, 226)

*

Mivel Isten belső élete a legtökéletesebb szeretet, vigyáznunk kell, hogy semmilyen tettében se lássunk önzést. Az Atya Fiának teremtette a világot, de ez nem önzés, hiszen Fiát meg odaadta a világnak és a világért. A világ Krisztusé, Krisztus pedig a világé. Én Istené vagyok, Isten pedig az enyém!

BZ

A SZENTLÉLEK

Az Isten Lélek. A Lélek itt nem az értelmet, logikát, akaratot jelzi, hanem a Szentleket, a Pneumát. A Pneuma pedig éppen a létnek az a tiszta nyitottsága és ugyanakkor a személynek biztos szabadsága, amely képessé tesz a tökéletes szeretetre: a fenntartás nélküli egyesülésre az én és a te tiszta önléte közt. Hogy Isten ebben a világos megkülönböztetésben, ugyanakkor bensőséges közösségben él, azt az teszi, hogy ő Szentlélek. Az Atya és a Fiú ebben a harmadikban, a Lélekben nyitottak egészen egymás számára, s ugyanakkor tisztán birtokolják önmagukat. Az Atya a Lélekben nemzi azt a ragyogó arcot, akiben kedvételve szemléli saját képét, a Fiú a Lélekben ura az isteni értelemnek, és sugározza azt az Atyára. A Lélekben adja lényegének teljét az Atya a Fiúnak, a kimondott létnek, aki az ő önkinyilatkoztatása, és tudja, hogy az sértetlenül megőrzi; a Lélekben fogadja a Fiú az Atyától az értelmet és a létet, így lesz Szó, és mégis éppen ebben önálló személy.

(R. Guardini: Der Herr, 514)

*

Az ember a hittudósok erőfeszítéseit olvasva, zavarba jöhet, és értetlenül áll. De ne csodálkozzunk ezen! Már szent Pál apostol rámutat arra, hogy egymás lelkébe sem látunk bele. Milyen nehezen értjük meg egymást, milyen nehezen érezzük át a másik ember érzéseit! A Szentleket sem megértenünk, megmagyaráznunk kell, hanem megtapasztalnunk. S ezt a tapasztalást ígéri meg Krisztus, mikor megígéri a Szentlélek elküldését – mindazoknak, akik imádkozva várják!

BZ

JÚLIUS 29.

A HARMADIK ARC

A Szentháromságban a Lélek maga is egy arc. Ő, aki azt teszi, hogy az Atya és a Fiú mindent egymástól és egymásban birtokoljanak, hogy betű szerint egyikük a másikuk által lesz ő maga, ő is éppen azáltal, hogy ezt a működést fejti ki, lesz a maga részéről sajátosan ő maga. Ezt fejezi ki az Írás a maga képes beszédmódján: úgy mutatja be őt, mint az Atyától a Fiúra alászálló galambot; mint szelet, amely ott fúj, ahol akar, mint égből jövő zúgást, amely erős viharhoz hasonlít, és mint nyelv alakú lángokat. Mégis mindez fölfoghatatlan titok, és éppen ezek a képek éreztetik meg ezt velünk. Amit eddig elmondtunk, az semmit sem tett világosabbá.

(R. Guardini: Der Herr, 514)

*

Mivel Isten léte élet, a szó legtökéletesebb értelmében, s mivel a szeretet a fő jellemzője, a legközelebbi valóságok Isten titkához: a földi élet és szeretet. A földi édesapa azáltal apa, hogy fia van, s apai életformát csak gyermekével kapcsolatban élhet. A fiú is csak azáltal fiú, hogy szülei vannak, s fiúként csak addig élhet, míg szülei életkörében él. Az apa csak az anyával együtt lehet szülő, s fordítva. A földi család több személynek sokirányú, bensőséges összefonódottságát mutatja. Megfogalmazni, elmondani nehéz mindezt, de élni lehet és kell is. S ha életünkben valaha átéljük a szeretet csodálatos egyesítő erejét, mikor „ketten is vagyunk, de mégis egyek vagyunk”, – akkor gondoljunk a Szentháromság titkára. Ami nálunk ritka (és csodaszép!) élmény, az Istennek örök valósága. Ami bennünk tökéletlen visszfény, az Istenben tökéletes ősforrás.

BZ

ATYÁNK „AJÁNDÉKA”, A SZENTLÉLEK

A Szentlélekben az akarati ténykedés válik személlyé. Az Atya öbenne mindazt igenli és szereti, ami a Fiúban tükröződik, tehát a teremtményeket is, a legkisebb virágig vagy atomrészecskéig. A világban nincs elhanyagolt dolog, annak ellenére, hogy mi annyi fogyatékoságot fedezünk fel benne...

Az Atya elküldte a Szentleket, mint adományt. A kinyilatkoztatás ajándéknak nevezi őt, s ezzel utal az emberiség megtiszteltetésére. Az ajándék a szeretet és megbecsülés jele. Annak adjuk, akiről feltételezzük, hogy örül, és bennünket lát az ajándékban. A Szentleket így és ezért kaptuk. Az Atya meg akarta mutatni, hogy bizalommal van irántunk, és ránk merte bízni az üdvrend nagy követelményét, a szeretet parancsát.

(Gál F.: Idő az örökkévalóságban, 227)

*

A Szentleket már megkaptam a keresztségben, hiszen vízből és Szentlélekből születtem újjá az isteni életre. Megkaptam a bérálásban, mint Erőt, a hét ajándék forrását, felnőtté válásom felavatását, lelki győzelmeim biztosítékát. Őt nem láthatom, mert nem önmagát, hanem az Atyát mutatja meg nekem Krisztusban. Krisztusba kapcsolva visz az Atyához. Mint ahogy az érett, ízes gyümölcs magában hordozza a Nap sugarát, melegét, zamattá, édességgé alakítva a Naptól nyert hőt, úgy hordozza a megszentelt ember a Szentlélek jelenlétét. Nem maga a Szentlélek látható benne, hanem az ő erejéből fakadt erények és jó tulajdonságok; a megérlelődött ember a Szentlélek „reklámja”. Bennem is látszik valami a Szentlélek működéséből?

BZ

JÚLIUS 31.

SZÍVÜNKKEL KÖZELÍTVE A TITOKHOZ

Egyet akarni: mindig nagy öröm.
Az Atya, Fiú és Lélek egységének nem egyforma,
hanem egyetlen akarata van.
Csak emberi szavaink vannak az Isten belső életére.
Ha azt mondom: tűzhányó –
nincs benne semmi azok számára,
akik nem látták a Vezúv színjátékát
az olasz éjszakában.
De akik szeretik Istent annyira,
hogy közölheti magát velük,
azok előtt az Atya, Fiú és Lélek nevére
felörvénylik az isteni Élet gazdagsága.

Milyen holt szó: az Atya szereti a Fiút
és a Fiú szereti az Atyát.
Hol van ebből az a pünkösdi vihar,
az a Tűz,
a Szentlélek származása kettejüktől,
mint egyetlen forrásból?...

Egészen ismerni és egészen ismertté lenni,
adni és kapni teljesen:
ez önátadás, mely egyúttal birtokbavétel is,
Egymásban élni, a személy feladása nélkül,
egymást átjárni és mégis külön maradni:
a Szentháromság belső életének tökéletessége.

(Szent-Gály Kata: Hiszem és vallom; Boldog utak
békessége, Budapest, 1976. 12–13)

*

A Szentháromság titka nem matematikai titok, nem fejtörő, hanem a szeretet titka. Aki nagyon szeret, az meg tudja sejteni az isteni élet erejét, melegségét, egész belső titokzosságát.

BE

A VILÁGOT ISTEN TEREMTETTE

A teremtés azt jelenti, hogy a világ létében és fennállásában, ideális tartalmában és reális erőiben, egyedeiben és összefüggéseiben, állásában és folyásában mindenestől Istentől és Isten számára van. Ő a világnak az Alfája és Ómegája, létesítő oka és végső célja. Ezért akkor is Istenről beszélünk, amikor a teremtésről szólunk. A teremtés az isteni egy Valóság alapigazságát folytatja és szemlélteti. (Schütz A.: Dogmatika, Budapest, 1937, I. 450)

Az új teremtéelméletek egészen új fényben ragyogtatják föl a teremtő Isten nagyságát. Ezek az atom- és a sugárkutatásra, ill. a szinképelemzésre épülnek. Egy-egy csillag fénysugarából igyekeznek megismerni a csillag mozgását és összetételét. Messze a Tejút mögött hatalmas csillagrendszerek mozognak. Mintegy százmillió csillagfelhő száguld szédületes gyorsasággal az egyre táguló világmindenségben. A világ még nincs befejezve. A világmindenség nem szilárd tér, amit nyugvó csillagok díszítenek. Abból a sebességből, amellyel ezek a milliárdnyi csillagok egymástól távolodnak, számol az ember visszafelé arra az időre, amikor a csillagok még egymás mellett voltak. A számítások igazolják, hogy egyszer létezett a „világmindenség kezdeti állapota”, amikor az összes anyag együtt volt egy ósatomban, ami nagyon szorosan egymáshoz tömörülő nukleonokból, protonokból és neutronokból állt, mégpedig olyképpen, hogy egy-egy köbcentiméter ebből a sűrűségből több millió tonna súlyú volt, a terjedelme pedig nem haladta meg azt a teret, amit ma a csillagpályák együttesen befognak.

(Wort und Wahrheit, 1950. okt. 10)

*

A tudósok számára sok fejtörést okoz a világ eredetének kérdése. Isten ebben a fontos kérdésben nem hagyott válasz nélkül. Boldogan fogadjuk el, hogy egy szerető akarat szólitotta létbe a világot, s benne engem is.

KP

VALÓBAN ISTEN TEREMTETTE?

Fölvetődik a kérdés: ha eltekintünk a hittől és a vallásos szemlélettől, akkor is igaz, hogy a világot az Isten teremtette? Nem lehetséges, hogy a világ mindig volt, hogy öröktől fogva van? Természetesen nem abban az állapotban, ahogy ma létezik, hanem azzal a fejlődő képességgel, ami az örök anyagban adva van.

Az öröktől fogva létező, az önmagától való világ nemcsak elképzelhetetlen, de értelmetlen is. Aki ugyanis úgy gondolná, hogy az Isten mellett létezik még egy teremtetlen világ is, az olyan, mintha azt mondaná, hogy két isten van. Ez pedig eleve ellentmondás. Istennek ugyanis azt nevezzük, aki végtelenül tökéletes. Ilyen pedig szükségszerűen csak egy lehet. Ha kettő volna, különbözniük kellene egymástól azáltal, hogy az egyiknek valami olyan van a birtokában, ami a másiknak nincs, – s így már egyik sem lenne Isten.

Hasonló a helyzet akkor is, ha valaki azt gondolná, hogy maga a világmindenség az isten. Ezt az elképzelést panteizmusnak nevezzük. De a panteizmus is értelmetlenség. Ha ugyanis minden isten, akkor minden szükségszerű. Ez pedig ellentmond a tapasztalásnak.

(J. L. F. Dankelmann: Christsein in dieser Zeit, Freiburg, 1964. 94)

*

Sokaknak nehéz elképzelni, hogy Istentől van a világ. De gondolkozzanak el egyszer komolyan és becsületesen arról: vajon olyan könnyű elképzelni azt, hogy a világ magától van? Hiszen ha valamit kézzelfoghatóan tapasztalunk a világban, úgy az a mulandóság! Megvan az életkora nemcsak az élőlényeknek, hanem a csillagoknak és csillagrendszereknek is. Mióta folyik ez az állandó elmúlás? Öröktől? De miért? És meddig? Nyugtalanító kérdések. A hit nem ostobává, hanem nyugodttá tesz.

KP

MEGISMERHETŐ-E A TEREMTÉS TÉNYE

A teremtés gondolatát szabatosan és következetesen csak a keresztény gondolkodók képviselték. Szent Tamással mégis bátran vallhatjuk, hogy a magára utalt elmének is van módja megállapítani a teremtés tényét. Az ész ugyanis felismeri, hogy van magától való lény, és hogy ez nem azonos a világgal. Ezzel pedig máris adva van a teremtés tényének fel- és elismerése. A világ egyedeiben és egészében, létesülésében és fennállásában nem okolja meg önmagát, hanem kiutal önmagából, következésképp mástól kapta létét. Márpedig ebben áll a teremtődés. Ami pedig a sokszor öröknek nevezett anyagot illeti, az az esetlegességnak s ennél fogva a mástólvalóságnak számos jegyét viseli magán: véges, részekből áll, változékony, értelem és akarat nélkül való. Tehát nem lehet végső ok.

(Schütz A.: Dogmatika I. 450–3)

Az új matematikai-asztrofizikai formulák a csillagok és a világ keletkezését éppúgy feltételezik, mint a világ végét. A hívő ember a világ keletkezését és elmúlását Isten művének mondja, és ugyanezt mondja az asztrofizika és asztro-nómia legújabb felismerése is. Olyan ez, mintha a természet leglényébe való egyre mélyebb behatolás mind közelebb vinne bennünket a tiszta, minden emberi-történelmi ráakódástól megszabadított vallásos felismeréshez.

(Riedmann: Die Wahrheit des Christentums, I. 169)

*

Az, hogy a világ Istentől van, számunkra nem egy – esetleg tudományosan is valószínűsített – vélemény. Ez számunkra hitvallás. Igazság, amit vallunk, és ami szerint élünk. Keresem-e a jelenségek mögött Istent?

KP

ISTEN A SEMMIBŐL TEREMTETT

A teremtés dogmája nem azt mondja, hogy a világ a semmiből lett, mintha a semmi volna az az őanyag, amelyből a világ formálódott, vagy mintha létének egyáltalán nem volna oka. Ellenkezőleg: a teremtés tana a teljes tartalmú és abszolút hatalmú ok tevékenységére vezeti vissza a világot. Annyira nem a semmiből lett a világ, hogy a legteljesebb létből ered. A hittudósok csak azért mondják semmiből teremtettnek, mert élesen kifejezésre akarják juttatni azt a tényt, hogy a világ mind anyaga, mind formája szerint, vagyis egész létében, minden létmozzanatában, nem önmagától való, hanem Istentől; Isten teremtő tevékenysége előtt nem volt semmi Istenenen kívül. Nem a semmiből, hanem a semmi után van a világ...

A valami... nem a semmiből nő ki végtelen kicsiny átmenetekben, hanem a teljes tartalmú és végtelen hatalmú valónak időtlen tette.

Mínhogy a világ teremtése a tapasztalás körén kívül esik, s így saját fogalmakkal meg sem közelíthető, elgondolása mindig nehéz lesz a tapasztalás körébe rögzött embernek.

(Schütz A.: Dogmatika I. 453)

*

Nehéz a teremtést csak önmagában elgondolni s így elfogadni is. A teremtő Isten azonban folytatta művét. A semmiből teremtett, de nem a semmi számára! S ha szemügyre vesszük, hogy Isten a fejlődés során milyen káprázatosan szép létezőket (természet, növények, állatok!) alakított ki a világban, – ha azt is megfontoljuk, hogy az üdvtörténetben hogyan vezette az emberiséget, – s legfőképpen ha az emberré lett Isten életét, halálát és feltámadását is végig gondoljuk: megértjük, hogy valóban Isten áll a világ mögött. Teremtés, megváltás, beteljesülés összetartozik.

KP

A TEREMTŐ ERŐ

Nagyon nehéz olyan kifejező, vonzó képet találni, aminek segítségével hathatósan magunk elé tudnánk képzelni azt, amit igazában még csak elgondolni sem tudunk: Isten saját erejével és saját akaratával a semmiből hozott létre mindent. Léteet adott mindennek teremtő hatalmával. Ez azt jelenti, hogy teljes autonómiával, minden külső megkötöttség nélkül, ugyanakkor a legteljesebb belső szabadsággal teremtett. A teremtés hirtelen jött létre, mint egy csoda, aminek semmiféle előzménye nem volt, „amiből” létrejöhetett volna. Isten mindent csupán saját akaratának szabadsága és tetszése szerint teremtett. Szólt, és a teremtés megtörtént. Nem is lehetett volna egyszerűbben és egyszerűbben.

Amikor a létezőknek erre a legelső kezdetére gondolok, mindig Julien Green naplójegyzete jut az eszembe. Leírja benne egy orvosbarátjánál tett látogatását Rhode Islandon. Az orvos egy teljesen sötét terembe vezette Greent, majd kiment, és rácsukta az ajtót. Kívülről a zárt ajtó előtt egy darab rádiumot mutatott fel. És akkor benn a vaksötét szobában lassan, csendben, titokzatosan világosság kezdett kibontakozni. A sötétség eltűnt. „És lett világosság.” A rádium aktívan sugározni kezdett.

(J. L. F. Dankelmann: Christsein in dieser Zeit, 122)

*

Megcsodáljuk – néha beleremegve – a világ hatalmas erőit. Ám ezek az erők mégis mérhetőek, körülhatároltak, sőt még az ember által is befolyásolhatók. Istennél egészen más erővel találkozunk: a szellemi erővel. S bármennyire nehéz is ezt elképzelnünk, visszfénye bennünk is megvan. Az ember, aki tervez, alkot, átalakítja a természetet, aki gombnyomással vezérel gyáregységeket, űrhajókat: halvány tükörképe Istennek. Hogy fényesebb legyen a tükörkép, ahhoz már a szeretet is kell!

KP

ISTEN TEREMTŐ IGÉJE

Isten szavával alkot. Ennek a szellemi alkotásmódnak egyaránt sajátja a távolságtartás és a szuverén közvetlenség, következésképp a világ nem Istenből szakadt ki természetes szükségszerűséggel. Az is kizárt, hogy Isten kézműves módján formálja ki a már meglévő anyagból. A világ teremtője a három személyű egy Isten. A mindenség eszméje, annak megvalósítása és fenntartása egyedül az örök Igének és az isteni Lélek valóságformáló szeretetének műve. A világ teljes egészében beletartozik a háromszemélyű egy Isten üdvözítő tervébe, a szentháromsági ökonómiába, gazdálkodásba, és nincs benne semmi más eredetű, „eltérő ütemű” valóság. Isten szabadon teremt. Nincs semmi, sem magában Istenben, sem Istenen kívül, ami valamilyen módon előre korlátozná, megszabná munkáját. Isten szereteturalmának kiárasztásával teremt. A világ egésze és annak minden része részesül Isten jóságában, önálló, különálló valóság alakjában is, Isten ajándékozó kedvének eredményeképpen. Egyedül Isten a teremtő... A „semmitől teremt” kifejezés ezek szerint az egész teremtés-teológia foglalata, emlékeztető szava, kivonata, sokféle pontosan körülhatárolt hittartalom színtelen, elvont koncentrátuma.

(Mysterium Salutis, Köln, 1965. II. 508)

*

A teremtett világ itt van előttünk, körülöttünk, sőt bennünk. Mivel mi is a teremtett mindenség része vagyunk, észrevesszük, legalább olykor-olykor, hogy a teremtett világ a végtelenül bölcs Isten műve? Hogy Isten jóságának kiáradása a világ és maga az ember? Hogy a szentháromságos egy Isten létgazdagságának visszatükröződése minden élő?

GJ

A TEREMTÉS VOLTAKÉPP FÜGGŐSÉG A TEREMTŐTŐL

A teremtésről alkotott elképzelésünket erősen befolyásolja a relatív kezdetek megszokott ismerete. Látunk születni, létrejönni dolgokat, amik azelőtt nem léteztek. E folyamatokhoz mintegy keretül szolgál a tér és idő, amiben létrejönnek. Innen van, hogy a teremtést is hasonló történés folyamatában gondoljuk el, holott a teremtésben semmi sincs abból a folyamatból, ami egy konkrét cselekvésben végbemegy. A teremtés ugyanis nem valamivé válás, valamivé levés. Hát akkor mi? A teremtés tiszta függőségi viszony. A világ van és e létezésében függ az Istentől. Ez a függőség a feltétele létezésének. Következésképp a világnak ez a függősége a teremtés. Szent Tamás mondja a *Contra Gentiles*-ben: A teremtés nem változás, nem valamivé levés, hanem a teremtett lét függősége teremtőjétől.

Mivel a teremtés függőségi viszony, úgy tűnhet, mintha a lét megelőzné a teremtést. De ez csak látszólagos ellentmondás. A sorrend ugyanis nem ez: Isten, teremtés, világ, hanem Isten, világ és a teremtésnek nevezett függőség.
(*Die katholische Glaubenswelt*, Freiburg, 1960, 496)

*

Ahhoz, hogy a teremtést teljes mélységében megérthessük, be kellene hatolnunk Isten természetének mélységeibe. Ez viszont lehetetlen. Pedig a vizet is, a gleccsert is természetében kell ismernünk ahhoz, hogy megértsük, hogyan tör elő a hegyipatak a gleccserből. Bár a megismerésünk korlátozott, ahhoz mégis elegendő, hogy ámulva boruljunk le teremtő Istenünk előtt.

KP

VOLT-E KEZDETE A VILÁGNAK?

Lehetséges-e, hogy az örök Istentől teremtett világ is öröktől fogva létezzék? A kérdésben nincs ellentmondás. Isten kétségtelenül öröktől való. Teremthetett tehát öröktől fogva. Mégis, amikor mi örökkévalóságról „kezdet nélküli” értelemben beszélünk, akkor sajátosan isteni területre, teljes titokhoz értünk, amelyről emberi tudomány nem tud nyilatkozni, mivel a tudomány időhöz kötött. Aki tehát a teremtés tényéről akar valamit megtudni, kénytelen a kinyilatkoztatáshoz fordulni. Ez pedig azt mondja: kezdetben teremtette Isten az eget és a földet.

(J. L. P. Dankelmann: Christsein in dieser Zeit, Freiburg, 1964. 95)

*

Fölösleges és céltalan kíváncsiságnak tűnhet fölteni a kérdést, hogy vajon valóban öröktől fogva megalkotta-e Isten a világot. A kutató, gondolkodó emberben mégis fölmerülhet ez a kérdés. Tisztában kell azonban lennie azzal, hogy ezzel a kérdéssel Istennek a világgal való szándékára, Isten terveire kérdez rá. A választ tehát nem olvashatja ki magából a világból, hanem csak Isten kinyilatkoztatásából, Istennek az üdvtörténetben megtapasztalt szándékaiból. – Aki ezzel a lelkülettel és Isten iránti tisztelettel közeledik egy kérdéshez, az nyugodtan kérdezhet bármit.

KP

MILYEN IDŐS A VILÁGMINDENSÉG?

A természettudomány nagyjából négy évtized óta különféle csillagászati és atomfizikai megfigyelésekre támaszkodva, hozzávetőleges számítások alapján 2, 7, 13, 20 és legutóbb 10 milliárd évre teszi a mindenség korát. A teológusok az ilyenféle számításokat olykor naiv lelkesedéssel fogadták. Való igaz, hogy ily módon megingott a világ örökkévalóságáról vallott konvencionális „tudományos” dogma. De hogyan állunk a világ időbeli kezdetének pozitív bizonyíthatóságával? „A különböző elemek jelenlegi konstellációját az univerzum ma ismert törvényszerűségei segítségével nem lehet tetszés szerinti távolságig visszakövetni a múltba. A két tény kizárja egymást.” Ez akkor válik nyilvánvalóvá, hogyha az általunk ismert természeti törvényeket szélsőséges feltételekkel rendelkező korszakokba extrapoláljuk; ezt ugyanis sohasem tehetjük elégséges bizonyossággal. Az ilyen ellentmondások ezen túlmenően mindig arra figyelmeztették a természettudományok művelőit, hogy még differenciáltabban fogalmazzák meg a természeti törvényeket, avégből, hogy az ellentmondások feloldhatók legyenek. Ennek megfelelően, a kutatók egy csoportja, hogy elkerülje a táguló, szétterülő világegyetem kezdetén álló, tapasztalatiilag megmagyarázhatatlan ősrobbanás feltételezését, kialakította a tágulási és összehúzódási fázisokban lüktető világegyetem képét, amelyben az ősrobbanás a megelőző összehúzódási fázis végpontját képezi. Mindez egy alapvető megfontolást tesz kézenfekvővé: képes-e egyetlen tudományszak megbízható megállapításokra a világ kezdetét és végét, a mindenség („dogmatikus”) végességét vagy végtelenségét illetően? . . .

(Mysterium Salutis, II. 520)

*

Isten azért adta az értelem fényét, hogy segítségével megismerjük a világot. Természetszerűen nem mindent világít meg ez a fény. S ha erősebb, úgy az árnyék is erősebb. Ma dinamikusnak, fejlődőnek tudjuk a világot. Úgy tűnik, hogy nem egy természeti törvény csak bizonyos állapotokra, bizonyos határok között érvényes, eltérő körülmények között nem. Milyen bizonyosságot nyújtanak akkor a múltra és jövőre vonatkozóan?

GJ

A TEREMTÉS TITKA A SZERETET

Az emberi cselekvés oka mindig valamilyen jó, amit akár a maga, akár mások számára meg akar szerezni. Tettei által gazdagodni kíván. Isten azonban a legfőbb jó, a legtökéletesebb lény. Nemcsak elég önmagának, de nincs is semmi, aminek híjával lenne, vagy amivel gazdagodhatnék. Mi vezette hát a teremtésben? Egyedül csak az, hogy nekünk ajándékozzon, hogy minket gazdagítson. Szent Tamás szerint: hogy a legbőkezűbbnek bizonyuljon az összes létezők között. Ez az a jótétemény, ez az a meg nem érdemelt kegyelem, ami tulajdonképpen felfoghatatlan számunkra. Szomjazzuk az életet? Nos Istenünk, aki maga az Alfa és az Ómega, a Kezdet és a Vég, már a kezdet kezdeténél megadott nekünk mindent, s amit még azután ad, az is hozzátartozik az ő teremtő művéhez.

Húsvét éjszakáján az Egyház mindig újra énekli: „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet.” Igen, Ő teremtette, mint egy gondos édesapa, aki jövő generáció gyermekeinek otthont készít, berendez, és feldíszíti, mert már most szereti őket. És mert most szereti őket, azért kapnak életet, azért fognak megszületni. . .

(Die Kath. Glaubenswelt, 497)

*

Hála ébred bennünk és alázat, ha rágondolunk, hogy a világgal együtt mi is a semmiből kaptuk létünket. Isten gondolt ránk, akart minket, feladatot szánt nekünk, mielőtt még bármit alkotott volna. Szeretett! Szeretem?

KP

A BIBLIAI TEREMTÉSTÖRTÉNET I.

A szent író, aki a Biblia első lapjait szerkesztette, csodálatos költeményt írt Isten teremtő művéről. A költő mindig úgy rendez el a dolgokat, ahogy költői látomásában szemléli. Ezzel a költői szabadsággal élt a teremtéstörténet költője is. Így örökítette meg költői látomását. Az olvasó már a költemény elrendezéséből és formájából meg kell érezze: a világot Isten teremtette, rendezte be. Először az alapanyagot és az alapformát hozta létre, majd mint bölcs építkező, benépesítette a világot különféle élőlényekkel.

Természetesen nem vagyunk kötve a teremtéstörténet szó szerinti értelmezéséhez. Szabad másképp is elképzelni a teremtést. Csupán az alapigazsághoz kell ragszkodnunk: az egy, igaz és személyes Isten teremtette a világot; szabad és szerető elhatározásával hívott létre mindent, mégpedig nem öröktől fogva, hanem az idő kezdetén.

Csak utalni szeretnénk rá, hogy bármilyen gazdag fantáziával rajzolja meg valaki a teremtés történetét, az mindig csak fantázia marad s halvány leírása a titokteljes teremtéstörténetnek, a dolgok csendes kezdetének, a világ csodálatos keletkezésének. A sok-sok kísérlet után, amivel az ember a teremtést ábrázolni vagy érzékeltetni akarja, végül is szívesen nyúl vissza ahhoz az elbeszéléshez, amit a Szentírás közöl.

(J. L. F. Dankelmann: Christsein in dieser Zeit, 122)

*

A Szentírás közlései gyakran túl egyszerűnek tűnnek a mai ember számára. A közölt igazság köntöse elavult, de maga az igazság örökérvényű és mindig megkapó. Ezt keresem benne?

KP

A BIBLIAI TEREMTÉSTÖRTÉNET II.

Honnan tud a Biblia a világ kezdetéről és az ember eredetéről? . . . Isten teremtői tevékenységéről és az emberiség első napjairól sem szóbeli riporttal, sem írásos beszámolóval nem rendelkezünk . . . A bibliai őstörténet Izrael hitéből jött létre, mikor Izrael népe már régóta tapasztalatból ismerte Isten vezetését. A bibliai leírás föltételezi azt a hitet, hogy Isten Ábrahámot a környező népek közül kiszóltotta, és utódait Mózes vezetésével Egyiptomból kiszabadította. Izrael már birtokba vette az ígért földjét. De tudomást szerzett azokról az elképzelésekről is, amelyek a szomszéd népeknél az istenekkel, a világgal és az emberrel kapcsolatban megvoltak. Ebben a helyzetben gondol vissza Izrael népe arra, hogy ki is az ő Istene, s milyen kapcsolatban áll a világgal és a többi néppel. S egyben arra is választ keres, hogy – ha Isten jóságos – honnan származik a szenvedés, a győlölet, a fájdalom és a munka kényszere.

Így irányult a bibliai szerző tekintete saját népe történetén túlra – vissza mindenek kezdetéig. Izrael hite megalkot egy képet a világ és az emberiség kezdetéről. A bibliai őstörténet úgy jelenik meg, mint hatalmas előcsarnoka Izrael történetének.

(W. Trutwin: Die gute Nachricht, Düsseldorf, 1970. 109)

*

A bibliai teremtéstörténet tehát elmélkedés gyümölcse, azonban nem „levegőben lógó”, pusztán emberi elmélkedés. Mert Istennek megtapasztalt tettei váltották ki a szerzőben az elmélkedést, és magát az elmélkedést Isten sugalmazása kísérte. Elmélkedni Istennek megtapasztalt jósága és nagysága fölött: – milyen csodálatos elfoglaltság!

BE

A TEREMTÉSTÖRTÉNET SZERKEZETE

A Genézis 1, 1–2, 4 a szövege minden szavában gondosan mérlegelt textus... Részleteiben és egészében is átgondolt felépítés mutatkozik: minden napra egy jól megjegyezhető séma tér vissza szinte szabályszerűen: „Mondta Isten... Legyen... És lett... Isten elnevezte, ill. Isten látta, hogy jó...”

E szerint a séma szerint Isten az első három napban megalkotta azokat a tereket, amelyekben majd a teremtmények létezni fognak: a világosságot, az eget, a tengert és a szárazföldet. Úgy alkot Isten, hogy elválaszt (ti. az eget a földtől, a vizet a száraztól stb.). A további napokban aztán a létrehozott tereket feldíszíti azokkal a lényekkel, amelyek ezeket betöltik. Legvégül az embert állítja mindezek fölé.

Az egész szöveget ünnepélyes bevezetés nyitja meg (1. vers), amely egy kaotikus őszállapotból indul ki, s záradékként Isten hatalmas végszava áll (2, 1–4 a versek), mely Isten nyugalmaról beszél. Így a teremtés egésze a káosznak kozmoszá váló átalakítása, átalakulás a formátlan zűrzavarból egy szépen tagolt rendbe.

(W. Trutwin: Die gute Nachricht, 114–115)

*

A szent szerző saját népe életéből és saját egyéni tapasztalatából tudta, hogy Isten az, aki életünk zavarosságában rendet teremt. Így joggal írta le meggyőződését, hogy Isten a világegyetem szépségének és rendjének is forrása. Amit a szent szerző annak idején még nem tudott, azt mutatta meg nekünk a modern természettudomány, hogy ti. világegyetemünk őszállapota valóban „kaotikusnak” nevezhető ahhoz képest, amit most pl. a Földön tapasztalunk. A Biblia első lapjait olvasva, mi is kérjük Isten rendet teremtő kegyelmét életünkre!

BE

A TEREMTÉSTÖRTÉNET MONDANIVALÓJA

Az Ószövetség első fejezetében több kifejezés időhöz kötött... De ez nem jelenti azt, hogy az ókori világképben kifejeződő hit maga is időhöz kötött... A szöveg döntő kijelentése az, hogy az egész világ Isten alkotása. Megelőző nyersanyag nélkül Isten hozta létre az eget és a földet szavának erejével. Ezért a világ az ő tulajdona. És éppen ezért a világ nem valami isteni valóság...

Következésként foglal állást a bibliai szöveg világos és egyértelmű megfogalmazása mindenfajta kísérlettel szemben, amely a világ bármely képződményét isteníteni akarná. Így szinte drasztikus módon fosztja meg a csillagokat attól a nimbusztól, melyet a keleti vallásokban élveztek. A csillagok nem isteni valóságok, amelyek az ember sorsát irányítják... Az állatok teremtésében hasonlóképpen elutasítást láthatunk mindenféle állatkultusszal szemben, melyek a régi vallásokban nem voltak ritkák. Az állatokban sem található titokzatos isteni erők... És még egy téren „mítosztalanítást” hajt végre a bibliai szöveg. Az emberi nemiség, amely sok vallásos kultuszban isteni vonatkozást kapott, a Bibliában egyszerűen ajándéka Istennek. Helyes adottság, s isteni megbízás is kapcsolódik hozzá (1, 28), azonban teremtett adottság. Az emberhez tartozik. Így a bibliai szöveg távol áll a nemiségnek mind a kárhoztatásától, mind az istenítésétől.

(W. Trutwin: Die gute Nachricht, 117)

*

Nem ok nélkül foglalkoznak annyit a kutatók a bibliai teremtéstörténet rövid szövegével. Pár sorban az emberiség életét alapjában érintő kérdésekre ad választ. Ez is egyfajta „teremtés”: nem az anyagvilágnak, hanem az emberi gondolatvilágnak rendjét, célirányosságát hozza létre.

BE

A TEREMTŐ ISTEN

A teremtéstörténet kiemelkedő jellemzője Isten abszolút transzcendenciája. Már az első versben lenyűgözően jut ez kifejezésre. „Egyszerűen és erőteljesen jelenti ki a szent szerző mindenekelőtt, hogy Isten teremtette a világot; más népek teremtés-leírásaiban nincs egyetlen ehhez fogható szöveg.” Isten szuverén módon áll minden egyéb dolog fölött, még olyan legfőbb „lények” fölött is, mint a csillagok. Nincs semmi a világon belül, ami Istennel összehasonlítható volna, vagy az ő lényének valamilyen kisugárzását, ill. részét képezné. Az ember sem Istentől származik, hanem csupán az „ő képére” van alkotva. Nincsen Istennek konkurrens sem más istenek, sem isteni erők vagy sötét ellenséges hatalmak formájában...

Isten teremtő tevékenysége célszerű és értelmes... Ez a mondatocská: „Látta Isten, hogy jó...” nem annyira a jóság belső minőségére, a dolgok értékére akarja felhívni a figyelmünket, mint inkább a világ céltudatos berendezettségére és szépségére. A teremtő Isten bölcs, a rendnek és a harmóniának az Istene.

(W. Trilling: Im Anfang schuf Gott... Leipzig, 1967, 87-8)

*

Ami számunkra már természetes, hogy ti. csak egy Isten van, s ő végtelenül felülmúl mindent, az a régi emberek számára egyáltalán nem volt magától értetődő. A bálványimádás és többistenhit tévelygő korszakában a Biblia szavai a teremtő Istenről valóban isteni sugalmazásra íródtak. Isten ószövetségi népe joggal volt büszke Istentől kapott hitére. Mi vajon büszkék vagyunk-e erre az isteni adományra?

BE

A TEREMTÉS HAT NAPJA

Isten művének megvan a belső dinamikája. Hat nap a munkának van szentelve, a hetedik nap szent. Ez egyben példakép az emberi élet és az egész történelem számára. Az embernél is meg kell lennie a tevékenység és munkálkodás idejének, s azután kell, hogy legyen ideje a pihenésnek és a megszentelődésnek. Amint Isten nemcsak munkálkodott, így legyen ez az embernél is. Továbbmenve: az ember egész történelme sohasem ér el olyan nyugalomhoz, olyan tiszta szabbathoz, mint amilyen Istené. Ezért törekszik belső dinamizmussal minden zűrzavaron és katasztrófán keresztül egy olyan isteni ünnep után, amelyben már csak ünneplő imádás és zavartalan birtoklás kap helyet. Isten hajdan így szólt a makacskodó néphez a pusztában: „Ezek nem mennek be az én nyugalomba.” (Zs. 95, 11) Részünk lesz azonban ebben az isteni nyugalomban, amikor ránk köszönt Isten Szombatjának hajnala.

(W. Trilling: Im Anfang schuf Gott... 89-90)

*

A teremtés hat napját talán legerősebben így fogalmazhatnánk meg: a szent szerző hat pontba foglalta mondanivalóját. Más szóval: *nem Isten teremtette hat nap alatt a világot, hanem a szent szerző mondta el „hat napban”* = hat részben, hat pontban azt, hogy a világ Istentől van. S hogy pontosan a „nap” kifejezést használta a részletek megjelölésére, ezzel természetesen megerősíteni akarta az ünnepnapok megszentelését, azt az öröndetes hírt, hogy az ember nemcsak fáradságos munkája által, hanem örövendező ünneplésével is Istené lehet.

BE

TEREMTÉS VAGY FEJLŐDÉS

Noha az ember egész sajátos módon Isten közvetlen alkotása, az ember teremtését csak úgy érthetjük meg helyesen, hogyha az általános teremtéstan kereteiben vizsgáljuk. Csak miután helyes fogalmat alkottunk a Teremtőről és magáról a teremtésről, válik nyilvánvalóvá, hogy a teremtés és a fejlődés nem kibékíthetetlen ellentétek, hanem az emberi megismerés számára megnyugtató szintézisbe rendezhetők. Ma már túlhaladott a teremtés vagy fejlődés ellentéte. A teremtésteológia és a fejlődélmélet határmezsgyéjén kialakult hosszantartó összeütközések után, ma eljutottunk annak belátásához, hogy a teremtés és fejlődés összekapcsolható. Vagy még jobb fogalmazással: a teremtés a fejlődésben áll. Csupán ennek a szintézisnek alapján érthetjük meg, mit jelent, hogy az ember egészen Isten alkotása és ugyanakkor mégis a fejlődés terméke.

Hogyha manapság ateisták még mindig a teremtés és fejlődés közti állítólag kibékíthetetlen ellentétre hivatkoznak, nyugodtan szemükre vethetjük, hogy nem állnak a viták jelen szintjén, és hogy rég túlhaladott álláspontot igyekeznek védeni.

(J. Hüttenbügel: Gott, Mensch, Universum, 427–428)

•

A fejlődés és a teremtés a mindenségben, a való világban nem állnak egymással ellentétben. Csupán a mi fejünkben. És csakis akkor, hogyha nem tisztáztuk fogalmainkat, vagyis ha nem a valósághoz szabjuk ismereteinket.

GJ

TEREMTÉS A FEJLŐDÉSBEN

Az evolúció tudományos fogalma a teremtés metafizikus fogalmának tapasztalati megfelelője. Kiindulva a valóságból, a tudomány szintjén megállapítjuk, hogy a mindenség nem „kész dolog”, hanem a dolgok sorozata, melyek folyamatosan teremtődnek, az egyik a másikból kiindulva. Hogyan állíthatják szembe egymással a teremtés metafizikus fogalmát és a fejlődés tudományos fogalmát? Csakis a ketős félreértés miatt: feltételezték – indokolatlanul, – hogy a teremtés pillanatnyi aktus, másrészt a fejlődés tudományos fogalmába olyan metafizikus tételt csempészték, melyet az nem is tartalmaz: nevezetesen a fejlődés ontológiai autonómiáját. *Amit a fejlődés fogalma a jelenségek síkján, ahová a tudomány is tartozik, közöl velünk, az nem más, mint a teremtés időbelisége, amely a szemünk előtt játszódik le.* Éppen így fogta fel ezt Teilhard, hiszen ezt írta: „A fejlődés nem teremtő, ahogy egykor a tudomány vélte, hanem a teremtés megnyilvánulása térben és időben, a mi tapasztalataink számára.” Ma már minden tudós megegyezik abban az egyetemes tényben, hogy egy befejezetlen és fejlődő világban élünk, vagyis abban a tényben, hogy van evolúció. De nem állíthatjuk ugyanezt a megegyezést arról a kérdésről, hogy mi a világmindenség fejlődésének iránya, hogy van-e egyáltalán értelme?

(C. Tresmontant: Introduction á la Pensée de Teilhard de Chardin, Paris 1956.)

*

Nem az a döntő kérdés, hogy van-e fejlődés, hanem hogy van-e értelme? Fejlődésnek nevezhető az, ha az emberek annyi atomfegyvert tudnak már gyártani, hogy képesek az egész Földet felrobbantani? Van-e hát értelme, iránya a fejlődésnek? Ha Isten áll a világ mögött, akkor biztosan van! S ez a mi szerencsénk.

GJ

AZ EVOLÚCIÓ SZELE A TEOLÓGIA VITORLÁIBAN

Miként a filozófia, úgy a teológia is . . . tág teret biztosít egy egységes evolúciós világkép számára . . . Érdemes azonban elgondolkodni azon, hogy az élet és tudomány szféráiban korunkban jelentkező pluralizmus felismerése és elismerése összefér-e és ha igen, milyen mértékben azzal, hogy ezt a tág lehetőséget egységes sémák kidolgozására használjuk ki. Mindazonáltal készséggel egyetértünk azzal a kijelentéssel, amellyel Darwin az 1859-ben megjelent korszakalkotó művét „A fajok eredeté”-ről (nem opportunizmus nélkül) zárta: „Nagyszerű felfogás az, hogy a Teremtő az életet sokféle erővel együtt kezdetben csupán néhány, vagy csak egyetlen formába lehelte bele, és amíg a földgolyó a nehézségi erő szigorú törvényei szerint keringett pályáján, addig ebből az egyszerű kezdetből a legszebb és legcsodálatosabb formák végtelen sora fejlődött ki és fejlődik ki ma is.” A filozófiai és teológiai megfontolások szerint, Isten rábízta a teremtményre, hogy használja fel Istentől kapott és Istent dicsőítő erejét és képességeit úgy, ahogyan tudja. Nem tűnik-e meggyőzőbbnek a mindenségnek Jézus Krisztus megváltó művéhez való tartozása azzal, hogy az emberi nem, melynek feje Jézus, az egyetemes evolúció révén valószínűleg összekapcsolódik a világ minden formaváltozatával és minden élettörténettel?

(Mysterium Salutis, II. 540)

*

Halljuk olykor: nem az a fontos, honnan jöttél, hanem az, hová mész. Mi azonban mindkettőre ismerjük a választ: Isten felé tartunk, Isten alkotása vagyunk; és ez a fontos. Az már valóban másodrendű, hogy evolúciós folyamat „terméke” vagyunk-e, vagy más módon kerültünk a lét sodrába.

GJ

AMI A FEJLŐDÉSBŐL KIOLVASHATÓ

A tudomány varázsszava ma a fejlődés. Az anyagnak megvannak saját törvényei, s a külső véletlen hatásokra ezek bontakoznak ki. Mi itt is megkérdezzük: honnan vannak ezek a törvények? Hiszen ahol célhoz vezető elgondolást látunk, ott valakinek gondolkozni, tervezni, számítani kellett. A legmélyebb geológiai rétegek valóban mutatják, hogy az élet a legegyszerűbb formákkal indult, és állandóan bonyolódott. A fejlődés elvitathatatlan. A kérdés az, hogy mindez a véletlen műve, vagy valaki irányította? Ma kísérletezünk a növényekkel és állatokkal, tapasztaljuk, hogy bizonyos új sajátságok kifejlődnek bennük külső hatásra. Azonban mi már az élet kész törvényeinek hódoló élőlényekkel kísérletezünk, és éppen azt nehéz elhinnünk, hogy amíg az élővilág eljutott a mai külső és belső rendszeréhez, mindez tervszerűtlenül, a véletlen közrejátszása folytán történt... Egy kis utánjárással a legtöbb dologról ki lehet deríteni, hogy a kozmosz egészében is megvan a hivatása, s ez az egymásrautaltság mutatja a természetben a célszerűséget, ami nem lehet a véletlen eredménye. Valahogy megszoktuk, hogy Isten léte mellett csak a csodákat keressük bizonyítékként. Pedig elsősorban a természet nyitott könyve a bizonyíték.

(Gál F.: A hit ébresztése, Budapest, 1966. 86)

*

A fejlődésből, a dolgok összefonódottságából kitűnik, hogy mindennek megvan a maga hivatása a nagy egészben. Ezt persze részleteiben nem mindig tudjuk fölfedezni. De legalább a magam hivatását ismerjem föl, hogy közreműködésem pozitív legyen a nagy mindenségben, Isten terveiben!

KP

A VILÁG FENNTARTÁSA

Isten teremtői tevékenysége nem korlátozódik a világ létrehozására. Mivel ugyanis a véges és kontingens létező nem bírhatja létének magyarázatát önmagában, azért nemcsak keletkezése, hanem fennmaradása és tevékenysége is csak a végtelen és abszolút Léttől való függésével indokolható meg maradéktalanul. Ennélfogva a világ létezése Isten fenntartói tevékenységének köszönhető.

A Biblia a világról két ellentétesnek látszó tulajdonságot állít: a függőséget és az önállóságot. Nem egymásmelletti, hanem egymást kölcsönösen átjáró tulajdonságok ezek. A teremtmény önállóságában is függ a Teremtőtől, és függőségében sem szűnik meg önállósága. Ezt a kettőséget a teológia a középkor óta úgy fogalmazza, hogy Isten fenntartó tevékenysége „teremtői jellegű tevékenység”, vagyis arra irányuló cselekvés, hogy a tőle függő teremtmények viszonylag önálló léttel és tevékenységgel rendelkezzenek, és ezzel mintegy tükörképei legyenek az isteni öntörvényűségnek és szabadságnak.

Ez a föltétele annak, hogy az ember mintegy folytatni képes Isten teremtői tevékenységét, amikor a világot állandóan alakítja, saját boldogulásának szolgálatába állítja, és ugyanakkor önmagát is egyre nemesíti, magasabbrendű képességeit állandóan fejleszti.

(Előd I.: Dogmatika. Főisk. jegyzet, I. 135)

*

Isten engem is beleállított teremtői tevékenységének folytatásába. Csak a sorrendre kell vigyáznom: először képességeimet kell fejleszteni s önmagamat nemesíteni, akkor a munkám mások számára is építő és hasznos lesz.

KP

A VILÁG CÉLJA

A teremtett mindenség nagyban és kicsinyben, egyes lényeiben és a lények vonatkozásaiban meg összességében olyan értékes gondolatokat valósít meg, melyeknek szerzője csak a tökéletes akarató abszolút szent Szellem lehet. Már pedig a mű dicséri mesterét. Isten az abszolút való, a lét teljességének szuverén birtokosa. Ha tehát teremt, csak a maga teremtői gondolatait valósíthatja meg; és így ami gondolat és érték lesz a mindenségben, az szükségképp őt fogja hirdetni. A teremtett létnek csak a teljes tartalmú és hatalmú abszolút Létben lehet értelme és célja. Sőt Istennek szükségképp akarnia is kell, hogy a világ az ő dicsőségét hirdesse. Hisz mint föltétlenül bölcs, mindent a kellő rendben cselekszik, és mindent kellő vonatkozásokba állít. A kellő rendezettség azonban megköveteli, hogy a kevésbé értékes az értékesebbnek, és valamennyi végelemzésben a legértékesebbnek legyen alárendelve. A legértékesebb azonban az Isten; következésképp mindent önmagára kell vonatkoztatnia. Mivel senki és semmi nem adhat Istennek olyat, amivel ő már ne rendelkezne, a teremtésnek sajátmagára való vonatkoztatása csak abban állhat, hogy az mint mű kinyilvánítja Isten belső tökéletességét, amit Isten belső dicsőségének is szokás mondani. Ez pedig Isten dicsőítése; hisz nem egyéb a dicsőség, mint dicsérő kinyilvánítás.
(Schütz A.: Dogmatika I. 472)

*

A világmindenség pusztá létével dicsőíti az Istent. Az ember ennél többre hivatott, hisz őt értelemmel és szabadakaratlaltal is megáldotta az Isten. Istendicséréte akkor igazi, ha tudatosan kerül a bünt, és növekszik az erényekben, legelsősorban a szeretetben.

KP

ISTEN DICSŐSÉGÉT HIRDETI A TEREMTETT VILÁG

A világot Isten a maga dicsőségére alkotta. És Isten szükségképpen akarja azt, hogy minden teremtmény dicsőítse őt. De nem saját maga miatt akarja ezt, hanem a teremtmény miatt, hogy a teremtmény önmagára találjon... Mégegyszer: Istennek akarnia kell, hogy mi viszonzzeres-sük. De nem önzésből. Hiszen a teremtmény szeretetének elmaradása nem csorbítja Isten szeretetének gazdaságát, és nem von le belőle semmit. Hanem a mi kedvünkért. Azért, hogy szeretetünk és ezzel látásmódunk és létünk ne forduljon visszájára, és ne váljék istengyűlöletté...

A teremtett világ Isten – dicsérete felosztható a teremtmények rangja szerint. Hagyományosan meg szoktuk különböztetni a „gloria obiectivá”-t, amely a szellemmel nem rendelkező teremtmények sajátja, és a „gloria formalis”-t, amely az öntudattal rendelkező teremtmények tudatos és szándékos Isten dicséretében áll. Ezt a megkülönböztetést tükrözik azok a megfontolások is, amelyek a világot a Szentháromság jelének, magát az embert pedig a Szentháromság képmásának tekintik. Könnyen belátható, hogy a teremtmények néma istendicsérete arra irányul, hogy hangot kapjon az ember részéről, hogy tudatosuljon, hogy szóban és tettben kifejeződjék, mint istentisztelet

(Mysterium Salutis II, 500–501)

*

Ha felfogod az isteni ragyogást a teremtményekben, a világban, megrendülsz bensődben, és szállani szeretnél a fényben, és kívánod, téged is töltsön el ez a határtalan ragyogás: a Kimondhatatlan Szeretet és a Megfoghatatlan Szépség.

GJ

TEREMTÉS ÉS ÜDVTÖRTÉNET

A teremtés rendeltetésének az is lényeges eleme, hogy megvalósítsa az értelmes teremtmények istengyermekségét Krisztusba való belekapcsoltságuk révén, és ennek segítségével valóra váltsa az egész világ természetfeletti megszentelését, mindenkit és mindent üdvözítsen...

Az üdvtörténet tulajdonképpen a teremtéssel kezdődött (Sir 17, 1–14), a teremtés célja pedig a Krisztus-eseményben, főleg Jézus megdicsőülésében mutatkozott be az emberiség előtt a maga teljességében. Sőt nemcsak megnyilvánult, hanem bizonyos értelemben meg is valósult. A megtestesülés óta már van egy teremtmény, aki elnyerte az isteni életben való részesedés teljességét, és aki ezt az életet hathatósan közvetíti a többieknek (Jn. 1, 16), mint „elszülött a sok testvér között” (Róm 8, 29; Kol 1, 18), akik neki „társörökösei” (Róm 8, 17). Ha ők a keresztség, a hit és az engedelmség útján belekapcsolódnak Jézus életébe, bennük és általuk is folytatódik a világ végső megdicsőülésének előkészítése. Ez az előkészítés évmillióig tartó folyamat, amely az értelmes teremtmények szabad állásfoglalásai útján fokozatosan érleli a világot. Végül is a világ eljut arra az állapotra, amikor megszűnik a jó és a rossz egymással folytatott küzdelme, és a boldogító szentháromsági életbe – a kárhozat tehetlenségére ítétek kivételével – belekapcsolódik az egész világmindenség.

(Előd I.: Katolikus Dogmatika, Budapest, 1978. 105–6)

*

Ha ezt jól megértjük, akkor látjuk, hogy az ember a teremtet világ „szíve”, akiben tudatosság válik a létezés öröme; a világ „ajka”, akiben felhangzik az ujjongás a lét Forrása felé; a világ „papja”, aki által minden megszentelődhet, Istennel telítődhet.

BE

ISTEN MŰKÖDÉSE A VILÁGBAN

A világban végbemenő eseményekben és tevékenységekben érvényesülő isteni hatást nem szabad immanens ható okok mintájára képzelnünk. Hiszen Isten nemcsak létében transzcendens, hanem tevékenységében is, ezért egészen más értelemben ható ok, mint az immanens okok. Képes olyan együttműködésre, amely nem szünteti meg, és nem egészíti ki emezek hatását, mint amikor két immanens ok együttműködik. A végső soron tőle van az egész hatás, de úgy, hogy fönntartja, átjárja, aktualizálja az immanens okok tevékenységét, mintha a hatás egészen emezeknek az okoknak volna köszönhető. Fenntartói és együttműködési tevékenysége nem külsőleg egészíti ki a dolgok lényegét és tevékenységét, hanem mint belső magvuk és ható erejük. Ezt a régi teológia úgy fogalmazta, hogy közvetlenül (immediate), azaz a teremtmények képességeit átjárva és azokat működtetve hat Isten, továbbá hogy ráhatása fizikai, vagyis nemcsak tanácsol és biztat, hanem mozgat.

„Sőt az is elképzelhető, hogy a dolgok a teremtés rendjében olyan szerepet kapnak, amely hatásban már túlmegy eredeti képességükön. Így magyarázhatjuk az egyetemes fejlődés lehetőségét. Isten külön természetfölötti közbelépés nélkül, tisztán a lét rendjében gyakorolt ráhatással képesítheti a dolgokat arra, hogy bizonyos körülmények között önmagukat felülmúlják.”

(Előd I.: Katolikus dogmatika, 108)

Isten működését most tökéletesen meg nem érthetjük, de hasonlatokkal megvilágíthatjuk. Gépeink működésénél is kettős okság van: gépeinket (pl. autó) hatja az üzemanyag, az alkatrészek összjátéka, de hajtja – más értelemben – az ember is. Isten sem „üzemanyagszerűen”, kényszerítve „hajtja” a világot. Én se várjak tőle erőltetést, kényszerítést a jó felé!

BE

A VILÁG KIBONTAKOZÁSÁBAN SZEREPE VAN AZ EMBERNEK

Az értelmetlen és az értelmes lényeknél az isteni együttműködés egyaránt saját lényegüknek és képességeiknek kibontakoztatására irányul. Ez nemcsak egyes lényekre vonatkozik, hanem arra is, hogy az egész világmindenség kibontakoztassa a benne szunnyadó lehetőségeket, fokozatosan fejlődjek az abszolút jövő irányában. A világ kibontakozásában különös szerepe van az embernek, hiszen a fejlődés az emberben jutott el tetőpontjára, és a további fejlődést is az ember munkája eszközli...

Isten együttműködése elsősorban azt akarja elérni az embernél, hogy megvalósítsa igazi önmagát, bekapcsolódjon a Krisztusban megjelent isteni életbe...

A II. vatikáni zsinat így tanít: „A keresztények tehát nem gondolják azt, hogy az emberek leleményességéből és erejéből született alkotások szemben állnak Isten hatalmával, azt, hogy az eszes teremtmény mintegy vetélytársa a Teremtőnek. Éppen ellenkezőleg, meggyőződésük, hogy az emberiség sikere Isten nagyságát mutatja, és az ő titokzatos elgondolásainak gyümölcse. Minél nagyobbra nő az az ember hatalma, annál szélesebb körre terjed ki az egyének és a közösségek felelőssége. Kiténik mindebből, hogy a krisztusi üzenet nem vonja el az embereket a világ építésétől.”

(Előd I.: Katolikus dogmatika, 110)

*

Aki Isten kényszerítő belenyúlásaitól tartva utasítja el Istent, az nem gondol arra, hogy Isten atyánknak mutatta be magát, – és egy jó apa nem terrorral, erőszakkal bánik gyermekeivel. Továbbá nem lát vetélytársat gyermekében, nem haragszik azért, hogy gyermeke felnőtt, szép és erős lesz. Az igazi apa mindezért nem haragszik, hanem örül, hiszen ő pontosan ezért fáradozik. Isten is ilyen apánk, aki örül igazi sikereinknek.

BE

AZ ISTENI GONDVISELÉS I.

A gondviselés végső célunk elérésére akar segíteni. Aki életét a végső beteljesedésre, a túlvilági boldogságra és az emberiség eszkatológiai állapotára való előkészületnek tekintti, azt a sikertelenségek, szenvedések és nélkülözések nem tudják összetörni. Mivel Isten segítségét nem elsősorban a földi boldogulás elnyerésére irányulónak tudja, nem fog elégedetlenkedni, ha sem saját lelkiismerete, sem pedig az Egyház útján közvetített kinyilatkoztatás nem ad neki kielégítő választ egy-egy súlyos betegség, méltánytalanság, sikertelenség, természeti vagy egyéb jellegű csapás esetén felmerülő kínzó kérdéseire: „miért engedi rám ezt Isten?“, „mi lehet a célja ezzel Istennek?“ Megelégszik azzal a felelettel, hogy egyedül a mindegyikünk üdvösségét akaró Isten tudja, hogy egy konkrét esetben mire van szükségünk lelkünk üdvössége érdekében. Tudja továbbá, hogy ebből a szempontból egészség, siker, szerencse, földi javak nemcsak segítőink, de akadályozóink is lehetnek. Amit az emberek általában szerencsének tartanak, az egy-egy konkrét esetben lehet szerencse is, szerencsétlenség is. Hogy kinek, mikor mivé lesz, az attól függ, mennyire bízza rá magát Isten kifürkészhetetlen akaratára...

Lehetetlen, hogy Isten mindenhatósága és szeretete üdvösségre ne vezesse azt, aki teljesen Őrá hagyatkozik.
(Előd I.: Katolikus dogmatika, 113)

*

Ahogy a teológus mondta: a hívőt a szenvedések „nem tudják összetörni.“ Zavarba hozni tudják. Megkínózni tudják. De összetörni nem. S ez a döntő, mert az élmények közben az ember megváltozik. S jaj annak, aki akár a kellemes, akár a kellemetlen élmények hatására összetörik. Ettől óv meg az igazi hit.

BE

AZ ISTENI GONDVISELÉS II.

Tévedés az az elképzelés, mintha a gondviselés a befejezettnek tekintett világterv utólagos javíthatása, a kezdettől megtervezett világfolyamat utólagos belenyúlásokkal történő módosítása volna. Úgy kell néznünk a gondviselést, mint a kezdettől megszabott teremtési terv megvalósulásának (vagyis a világ üdvözítésének, Isten életében való részvételnek) olyan biztosítását, amely a természet erőinek és törvényeinek felhasználásával és az emberi szabad akarat tiszteletben tartásával történik. Az utóbbi miatt az ember képes ezt a tervet Isten segítőkészsége (= gondviselése) ellenére önmaga és másik számára (rossz példa, cinkosság stb. útján) megghiúsítani, az emberiség számára pedig késleltetni vagy pedig jócselekedeteivel siettetni. . .

A gondviselés hite nem eredményezhet passzivitást; sőt ha következetesen végiggondoljuk, amit az isteni együttműködésről mondtunk, akkor minden tevékenységünket Istennel való találkozásnak és vele együtt történő munkálkodásnak fogjuk látni. Ez a szemlélet kezeskedik arról, hogy az emberiség jövőjére irányuló szociális, kulturális, technikai és egyéb törekvések és erőfeszítések nem hiábavalók, mert ha vargabetűkkel is, ha hullámvölgyeken át is, de végül elvezetnek az igazság és szeretet tökéletes diadalához.

(Előd I.: Katolikus dogmatika; 115)

*

A gondviselést ne érezzük idegen, ránkeröltetett dolognak. Ismét egy hasonlattal: az ember az előadó művész, Isten az alkotóművész. Isten alkotó zsenijével megírja „a verset”, a „partitúrát”, s az ember „előadja”, „eljátssza” azt. A gondviselésbe bekapcsolódni: művészet!

BE

A TEREMTÉS CSÚCSPONTJÁN

Isten szava és az angyaljelenségek mutatják, hogy a látható világon túl léteznek még Istentől és tőlünk egyaránt különböző szellemi lények is. Vajon a látható teremtményekben fölfedezhető-e olyan irányulás, igény, mely az angyalok létére utal?

Olyan környezetben, amely számúzi Istent a világból, kevesebb az érzék a teremtmények fokozatos különbsége, egymásra épülő hierarchiája iránt. Mégis nem tűnik-e úgy, mintha a teremtett világ különböző szintjei ugyanazon teremtő isteni Fénynek volnának visszatükröződései? Az árnyalatok folyamatosan követik egymást a létezők legalsó rétegét jelentő élettelen atomoktól kezdve föl egészen az emberig, aki értelmével már az anyagvilág fölé emelkedik. A teremtmények e pompás szivárvány-íve éppen a leggazdagabb szint nélkülöznél, ha nem volna benne hely az anyagvilág, a testből-lélekből álló ember fölött a tiszta szellemvilág számára is.

Pascal találóan mondja: az ember kettős jegyet visel magán. Egyrészt magán hordozza a szellem, az Isten-kép nagyságát, másrészt magán viseli ugyanennek a szellemnek emberi megvalósulásában mutatkozó gyengeségeit. Nem csodálatra készítő ellentét ez ugyanabban a műben? A szellem az emberben még anyaghoz kötött. Elképzelhető-e, hogy Isten az anyagvilágot, amelyben minden fokozatot különféle lények képviselnek, teljesen befejezte, csak éppen a szellemvilágot hagyta volna befejezetlenül?

(Die katholische Glaubenswelt, 535)

*

Az ember keveset tud az angyalokról. De minden népénél, minden korban megtalálható valamilyen emberfölötti, ám mégsem isteni szellemek tudata, hite. Az emberiség megérezte e lények vonzását, az állat és az „angyal” közé feszülő emberi lét kereste a felnövekvést. Bennem melyik gravitáció erősebb: az állaté vagy az angyalé?

KP

AZ ANGYALOK ADOTTSÁGAI

Az angyalok szellemiségéből következik, hogy értelemmel és akarattal rendelkeznek. A Szentírás több helyen beszél éleslátásukról és emberit felülmúló tudásukról. Erre utalnak azok a képek is a Szentírásban, hogy néha több irányba néző arcuk van, vagy hogy szemekkel vannak borítva. Istent azonban nem képesek átfogó ismerettel megragadni, hiszen végesek. Erre csak Isten Lelke képes. Valószínű, hogy rejtett gondolatainkat is csak akkor látják, ha Isten feltárja azokat előttük. A jó angyalok akaratára nincs kiszolgáltatva sem értelmi tévedéseknek, sem az ösztönök és rendetlen kívánságok vonzásának, azért teljes intenzitással képesek igenelni az abszolút értékeket. Akaratszabadságuk ebben az igenlésben áll, akárcsak az üdvözülteké.

Értelmes természetükkel függ össze, hogy nem személytelen erőknek kell tartanunk őket, hanem vallanunk kell személyességüket. A Szentírás alapján nagyon valószínűnek látszik, hogy a világban való működésük nem mindig személyes küldetés, hanem néha személytelen erők formájában történik. Ezért több mai teológus így fogalmazza meg az angyalok személyességét: egyformán képesek személyesnek és személytelennek is mutatkozni.

(Előd I.: Dogmatika, főisk. jegyzet I. 161)

*

Az angyalok, mint a tiszta szellemvilág lényei, már pusztán létükkel is a tökéletesebb szellemi lét felé irányítják figyelmünket, ahol az értelem közvetlenebbül ragadja meg az igazságot. Az igazság pedig szabadabbá tesz bennünket. Az angyalok világa felhívás felénk az igazabb, szabadabb létezés irányában.

KP

AZ ŐRZŐANGYAL KÖZELSÉGE

XXIII. János pápa komoly tisztelettel fordult mindennap őrzőangyalához. Ezért is szólt annyi beszédében az angyalokról. Ezekben a gondolatokban az egyszerűség és természetesség ötlík elsősorban szemünkbe. János pápa hitt az őrzőangyalok létezésében, az Istentől adott küldetésükben, egyszerűen azért, mert a kinyilatkoztatás igazságai. Olyan egyszerű és mély volt a pápa hite életünk láthatatlan kísérőjében, hogy e hite valóban problémamentes volt. Isten beszélt, és az egészséges emberi értelem számára ez elég; és János pápa számára méginkább elég volt: nem vitatkozik, nem tépelődik, nem komplikálja az egyszerű dolgokat.

A pápa bevallása szerint az őrzőangyalba vetett hite és tisztelete gyermekkorától kezdve nőtt egyre nagyobbá, és amikor a szent Péter téren mint pápa az egybegyülekezett zarándok- és turistacsoportokra áldását adta, akkor ugyanott nagy csoportokban az együttlévő őrzőangyalokra is gondolt, és kérte őket, vezessék jó útra az embereket.

(G. Huber: Paulusruf, 1969. 71)

*

Ezek után megértjük, János pápa naplófeljegyzéseiben többször is ezt írja: „Társalogtam, és megbeszéltem a tenivalókat az őrzőangyalommal.” A természetfeletti utáni éhség, a bensőség utáni vágy vezérelte azokat a papokat – köztük egy volt tanítványomat is –, akik Svájcban és Ausztriában az őrzőangyal régen elhomályosodott tiszteletét úgy is kívánják szorgalmazni, hogy rendet alapítottak, ennek előmozdítására. Azt mondják, ha valóban léteznek és segítségünkre rendeltettek e tiszta szellemi teremtmények, akkor miért nem fogadjuk el jelenlétükkel a komoly kegyelmi segítséget. Ők azt is vallják, hogy két ember ügyét kettőjük őrzőangyala is megbeszéli egymás között, és az emberek javára jó megoldást keresnek.

CSJ

SZEPTEMBER 1.

AZ EMBER A HIT FÉNYÉBEN

Hivők és nem-hivők csaknem egybehangzó véleménye az, hogy mindent az ember érdekében kell elrendezni, mint-hogy az ember áll a földi lét középpontjában és csúcán.

De mi is az ember? Sok és különféle, sőt egymásnak ellentmondó nézetet vallott és vall önmagáról. Van úgy, hogy mindenk felett álló zsinórmértéknek teszi meg magát, máskor viszont a kétségbeesésig megy el önmaga leértékelésében. Innen ered tanácsstalansága és szorongása. Az Egyház mélyen átérzi ezeket a nehézségeket, de a kinyilatkoztató Isten tanításának birtokában olyan választ tud adni rájuk, amely megrajzolja az ember valóságos helyzetét, megmagyarázza gyöngeségeit, és ugyanakkor helyesen felismerteti méltóságát és hivatását.

A Szentírás ugyanis azt tanítja, hogy az ember „Isten képmására” van teremtve, és hogy képes megismerni és szeretni Teremtőjét. Isten pedig az összes földi teremtmények fölé, ezek gazdájává tette: Isten dicsőségét szolgálva uralkodjék rajtuk, és fordítsa a maga hasznára őket.

(II. vatikáni zsinat: Gaudium et spes, 12)

*

Nagyon fölöslegesnek látszik Istentől kérni feleletet arra a kérdésre: mi is az ember. Hiszen az ember csak ismeri önmagát! – Igen: ismeri, de csak „belülről”, szubjektíve, elfogultan önmaga iránt. Jó volna az emberről egy „kívülről készült”, tárgyilagos képet nyerni. Az Isten szava pontosan ezt a képet nyújtja nekünk. Ha elfogadom az Isten által közölt képet, akkor tárgyilagosan tudom látni önmagamat. Merek tárgyilagos lenni magam megítélésében?

BE

GYÖKEREINK ISTENIG NYÚLNAK VISSZA

Az ember egész lénye, úgy ahogy van, Isten szabad teremtő tetteinek köszönheti létét, aki arra rendelte és arra teremtette, hogy szabad társa legyen. Istennek ez a beszélgető társa, akit maga Isten férfinak és nőnek teremtett, a föld anyagából való, miként a többi élőlény, mégis radikálisan különbözik az állattól, mivel egyedül ő képes és hivatott arra, hogy szavával és tetteivel válaszoljon Isten hívására, és mivel egyedül ő áll ilyen módon a világ korlátlan Urával közvetlen kapcsolatban. A Biblia írója a társas kapcsolatot és közvetlen viszonyt Istennel, az emberiség eredetére teszi. Ezzel azt is akarja mondani, hogy ez az Istenhez való odafordulás oly mértékben alkotó eleme lényünknek, hogy azt az ember történelme folyamán sohasem tudta megkerülni, elfogadhatta vagy elutasíthatta ugyan, mivel Isten szabad akarattal ruházta fel, mégis ez marad létének legmélyebb gyökere.

Ezzel szemben mindaz, amit a szerző az ember eredetéről, megteremtésének módjáról és mikéntjéről ad elő, csupán kifejezési formának és képszerű ábrázolási módnak tekintendő, mint például: az ember kiformalása a föld porából vagy agyagából (mintha Isten fazekas lenne), az éltető lélek belelehelése (ami a zsidó gondolkodásban nem azonos azzal, amit mi később a szellemi lélek megteremtésé-
ként emlegettünk), az első asszony megteremtése Ádám oldalbordájából. A teremtés mikéntjével kapcsolatosan az adott üdvtörténeti jelenből kiindulva semmiféle megállapításhoz nem juthatott sem a zsidóság, sem a Biblia szerzője, ilyesmit ezért nem is várhatunk. Éppen ezért magától érthető, hogy az ábrázolási mód a zsidóság elképzeléseit tükrözi, melyek még nem ismerték a fejlődés gondolatát.

(Mysterium Salutis, Köln, 1965. II. 564)

*

A Biblia mélyrétegei kincseket rejtenek. Felkészültség, készség kell ahhoz, hogy elmélyedve benne, feltáruljanak előttünk. Aki csak a felszínen marad, keveset, olykor semmit sem vesz észre belőlük.

GJ

SZEPTEMBER 3.

ISTEN KÉPMÁSÁRA ALKOTVA

A hatnapos teremtéstörténet csúcspontját az ember megalkotása képezi. A Biblia nyelve ünnepélyesebb lesz itt. Isten mintegy „királyi udvarában” nyilatkozik. Ezért használ a szöveg többesszámot: „Teremtsünk...”, s ezért az isteni bíráló a mű fölött: „nagyon jó.” Az ember „Isten képmása” lett. A bibliai szöveg itt nem a lélekre gondol, hanem a testből-lélekből álló egész személyre. Azáltal, hogy az ember „Isten képmása”, különbözik az összes többi teremtménytől. Nem egyszerűen része a világnak, hanem Istenhez való kapcsolatában felül is múlja teremtményeket... Az ember hasonlósága Istenhez mindenekelőtt feladatában van. Ő is részes ugyanis Isten uralmában és fenségében. Amint Isten uralkodik a világ fölött, hisz ő alkotta, úgy szabad az embernek is uralkodnia a világ fölött, mert Isten erre megbízást adott neki. Az ember egyben Isten helytartója a földön...

Az Istenhez való hasonlóságból következik az emberieségre való elkötelezettségünk. Mert minden egyéb fölött uralkodhatik az ember, mint Isten képmása és helytartója, csak embertársa fölött nem, hiszen a többi ember is Isten képmása.

(W. Trutwin: Die gute Nachricht, Düsseldorf 1970. 118)

*

A kisgyermek boldognak érzi magát, mert tapasztalja, hogy élete valahogyan egy nagy szeretetből fakadt. A gyermek nem tud semmit fogantatása öröméből s a szülők várakozásából a terhesség idején, de élvezzi a még mindig buzogó szeretetforrás áldásait. – A Biblia szerint az Isten is ilyenféle „szülői” szeretettel indította el az embert. Nem teremtoi paranccsal, nem közönyös mozdulattal, hanem a szeretet hevületében. Tisztában vagyok ezzel?

BE

A BIBLIA ELSŐ HÁROM FEJEZETE

Az 1. fejezetben a teremtéstörténet ábrázolásánál olyan kifejezési móddal találkozunk, amelyet egyenesen „természettudományosnak” nevezhetnénk, és amely közvetlenebb számunkra; a 2. és 3. fejezetben viszont egy képszerű, tarka, keleti előadásmóddal, amely számunkra idegenszerű és ismeretlen. . .

Itt egy másik szent szerző szól hozzánk. Egy új rész kezdődik a kutatók szerint: a bibliai beszámolóinak egy újabb, éspedig régebbi korból származó forrása. Az 1. fejezet teremtés-leírását, amellyel a papi szerzőtől származó bibliai rész kezdődik, a Krisztus előtti 5–6. századból származtatjuk, ezzel szemben a „jahvisztikus” szerzőtől való részt, amely a Biblia 2–3. fejezetével kezdődik, a Krisztus előtti 9–10. századból kell eredeztetni. Az 1. fejezet teremtéstörténetében egy tanult ember szavait halljuk, aki hittudományi témát ad elő. A 2–3. fejezetben egy bölcs ember szól hozzánk költői elbeszélő formában. . . A papi szerző józanul beszél, tanult ember módjára, pontosan és racionálisan. A „jahvisztikus” szerző úgy beszél, mint egy költő: képeket, szimbólumokat, színes és hangulatos leírásokat, kettős értelmű szójátékokat használ. . . Az ő számára a valóságot legbiztosabban képekkel lehet megragadni és érzékeltetni. Ezért az ő mondanivalóját mindig a kép mondanivalója adja. . .

Az ábrázolási mód különböző a két szerzőnél, de a téma lényegében azonos; a nagy téma: „Isten és a világ”, illetve „Isten és az ember.”

(W. Trilling: *Denn Staub bist du*, Leipzig, 1965. 9–11)

*

Jól meg kell értenünk a szent szerzők emberi adottságait, hogy Istent megérthessük. Akik hittel olvasták a Bibliát, mindig kiértették belőle Isten üzenetét. Számomra botrányforrás-e a Biblia vagy kegyelemforrás?

BE

AZ EMBERISÉG KEZDETE A BIBLIÁBAN

Sok és komoly kérdést érintenek a Biblia első lapjai az ember életével és a világgal kapcsolatban. De nem adnak olyan választ minden esetben, amely feleslegessé tenné a további kérdéseket és válaszokat. De hogyan is lehetne ez másként? Hiszen a 2–3. fejezet is csak egy részlete a Bibliának, amelyet más szövegekkel kell kiegészíteni. Minden mondanivaló, amely „beöltözik” az emberi beszéd ruhájába, ezáltal korlátozott lesz, és már nem képes a teljes valóságot kifejezni. A bibliai szerzőnek sem volt tapasztalata vagy szemlélési lehetősége az első emberekről. Ő csak saját korának embereit ismerte, és belőlük kellett ítéletet alkotnia az első emberekről. Sok olyan kérdés, amely ma minket izgat vagy zaklat, az ő számára még nem létezett, s így nem is adhatott választ rájuk: például az emberiség biológiai származásának kérdése (fejlődés), az emberiségnek egy vagy több emberpártól való származása (monogenizmus, polygenizmus). . . . Az isteni sugalmazás nem jelenti a teljes valóság átfogó leleplezését, hanem az igazság biztosítását egy bizonyos területen, amelyre vonatkozóan kijelent valamit. Ha nem így lenne, akkor a kinyilatkoztatásban nem lenne semmi kibontakozás a történelem folyamán, és Isten ugyan elképesztő csodatevőként mutatkoznék meg, de semmiképp sem a történelemben működő Istenként, aki az embert azon a helyen fogadja szolgálatába, ahol az ember éppen van, és úgy szólítja meg, hogy az ember azt megértse.

(W. Trilling: *Denn Staub bist du*, Leipzig, 1965. 13–14)

*

Isten nem a kíváncsiságunkat akarta kielégíteni a Bibliában. Arra kapunk feleletet, hogy földi életünkben hogyan tájékozódhatunk az örök élet felé. S ez a lényeg!

BE

ÁDÁM ÉS ÉVA

A paradicsomban történt események minden mai olvasójában sok kérdés támad: Ki volt tulajdonképpen Ádám? Ki volt Éva? Hogyan kell érteni az elbeszélést a fákkal és a tiltott gyümölcssel?...

A héber szó a „föld” jelölésére így hangzik: „adama.” Rögtön látszik, hogy az „Ádám” szó rokonságban áll vele... Mivel Isten az embert a „földből” (adama) alkotta meg, „Ádám” a neve.

„Ádám” tehát nem személynév, hanem az ember lényegének megjelölése, amely kifejezi az ember esendőségét. Az ember részesedik a föld élettelen tehetetlenségében. A földből jött, és halálával oda tér vissza. Csupán Isten „lehelete” tartja életben. A bibliai szöveg így egy szemléletes képből mutatja be, hogy mi az ember. Nem arról van tehát itt szó, hogy hogyan jött létre az ember...

Az ember egyedül magányos. Isten azért egy olyan lényt akar neki adni, aki számára segítség és öröm legyen. Pompásan mutatja be egy kis kitérő, amelyet a szöveg Istenre vezet vissza, hogy az állatok nem lehetnek partnerek az ember számára... Ádám mély álomba merül.

Az ember nem láthatja Isten nagy csodáját, az új élet megalkotását. A bordáról szóló elbeszélés talán egy ősi elbeszéléshez kapcsolódik... Az a segítőtárs, akit Isten a férfinak ad, teljesen egyenrangú vele, mert a szíve tájékaról vette ki. Nem áll a férfi világán kívül, mint az állatok, hanem belőle való. A férfi öröme új társa fölött nagy és elemi erejű. „Isa”-nak nevezi el, amely az „is” = férfi szó nőnemű alakja... A héber szóban a férfi a nőt egyenértékű partnerének ismeri el.

(W. Trutwin: Die gute Nachricht, Düsseldorf, 1970. 121-122)

*

Tudomásul veszem-e a Biblia mondanivalóját az emberről és a másik nemről?

BE

SZEPTEMBER 7.

AZ EMBER ISTEN TEREMTMÉNYE

Isten az embert nem úgy teremtette, mint az anyagot. Azt ugyanis a semmiből hívta létre. Az embert viszont Isten – a Szentírás tanúsága szerint – a már meglevő anyagból formálta. Létrejöttében az ember feloldhatatlanul kapcsolatban áll a többi teremtménnyel. A kapcsolat abban áll, hogy az ember a földből lett, a földön kell élnie, és a földre tér vissza. Ugyanakkor az ember és a többi teremtmény között van egy belső és áthidalhatatlan különbség, távolság is. Az ember a teremtés koronája. Ezt fejezi ki az Isten képe és hasonlatosságára való teremtettsége, és az is, hogy Isten őt tette meg a föld urává. A Teremtés könyvében olvassuk: „Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlóvá. Ők uralkodjanak a tenger halai, az ég madarai, a mezei vadak, a háziállatok s a csúszómászók fölött, amelyek a földön mozognak.”

(M. Schmaus: Der Glaube der Kirche, München, 1969. I. 332)

*

A mai ember jobban tudatában van a Földdel, az anyaggal való összefonódottságának: büszkén vallja magát a Föld gyermekének. Ugyanakkor elfeledkezik arról, hogy ez nem a saját tetszésétől függ, hanem Isten rendelte így. Isten kötötte őt az anyagi világhoz, hogy áldás legyen a világ számára. Nekem is fel kell hát tennem a kérdést: mit teszek az anyaggal, hogyan bánok vele? Le akarom-e egyszerűen igazni, ki akarom-e használni, vagy pedig törekszem megóvni és megszentelni?

KP

AZ ISTEN KÉPÉRE TEREMTETT EMBER

A Szentírás nyilván tanítja: Isten az embert a maga képére alkotta . . . A képmást az jellemzi, hogy más valaminek az utáztatául készült, és hasonlít rá faj vagy sajátos jelleg szerint. Minthogy Isten mivolta a szellemség, nem férhet hozzá kétség, hogy az ember Istenhez való hasonlósága is a szellemségben van. Azonban az ember szellemi volta nem meríti ki az istenképmás jellegét. Hiszen az angyalok is szellemek, és a kinyilatkoztatás mégsem nevezi őket Isten képmásának. Következésképp az ember Isten-hasonlóságában a szellemség mellett van egy külön emberi vonás. Az ember olyan szellem, akinek rendeltetése szubsztanciás egységet alkotni a testtel, s a testben és a testen keresztül uralmat gyakorolni az anyagvilágon, s így bizonyosságot tenni a szellem felsőbbségéről az anyaggal szemben, az anyagra rányomni a szellem bélyegét. . .

A hasonlóságot általában két mozzanat alkotja: egy tartalmi és egy formai. Az ember Istenhez való hasonlóságának tartalmi mozzanata a szellemsége, ennek alkotó elemei értelme és szabadakarata, folyománya a halhatatlansága; formai mozzanata a testen való átsugárzása.

(Schütz A.: Dogmatika, Bp. 1937. I. 522)

*

A mi tükörképünk is más a szépen foncsorozott tükörben, mint egy fémlapon, vagy a tó tükreben. Ha a tükörről lehull a foncsor, a fémlapot belepí a rozsdá, ha a tó vizét hullámok törík meg, fölismerhetetlen a tükörképünk. Istenhez való hasonlóságunk azáltal lesz egyre láthatóbb, minél tökéletesebben valósítjuk meg Isten gondolatait a világban.

KP

SZEPTEMBER 9.

ÉS AZ EVOLÚCIÓ?

Teljes komolysággal egyetérthetünk Teilhard de Chardin-nel, amikor arról beszél, hogy az élet kibontakozása a tudat felfelé irányuló mozgása, és hogy ez a két mozgás – az élet és a tudat fejlődése – hatott egymásra, és hosszú távon a homo sapiens felé vette irányát. Elképzelhető, hogy az állat tudata a fölveendő emberi jegyekkel egyszer oly magasra fejlődött, hogy ez volt a legfelső határ az állati intelligencia és az emberi értelem között. A fejlődésnek ezen a kritikus pontján kell a lélek közvetlenül Isten által történt teremtését elhelyeznünk, aki mint legvégső ok az egész evolúciót irányította, és most közvetlenül beavatkozott. Ezt a beavatkozást azonban nem szabad túlságosan emberi módon elképzelni. Isten nem olyan, mint az ember, aki elindítja a gépet, s az nyugodtan forog, míg az ember föl nem emeli a fogantyút a megadott séma szerint, s a készülék vált. Arra kell gondolnunk, amit a teremtés egyszerűségéről mondtunk, hogy ti. az nem más, mint egy örök tervnek a szabad és szeretetteljes megvalósulása. Nem volt ott szükség Istennek semmiféle erőfeszítésére, nyomására, csupán Istennek örök akarata alapján elkezdett az értelmes és halhatatlan lélek – tehát az első ember – létezni. Mint ahogy a nap fölkel az éjszaka sötétjéből. Semmi megrázkódtatás. Semmi látványos változás. Mégis valami egészen új, egészen eredeti jelent meg a földön: az ember, végtelen lehetőségekkel és isteni elhivatottsággal.

(J. L. F. Dankelmann: Christsein in dieser Zeit, 129)

*

Sokat beszélnek ma a fejlődésről. A gyakorlatibb kérdés azonban nem az, hogy volt-e, van-e fejlődés, hanem hogy én magam fejlődöm-e? Az évek során jobb, bölcsebb leszek-e?

KP

AZ ÁLLATI ŐSTŐL SZÁRMAZÓ EMBER IS ISTEN MŰVE

Hogyha az ember valóban egy ember előtti formaváltozattól fejlődött, akkor a keletkezés, ősök és működés teológiai fogalmait az ember kialakulására is alkalmazni kell. Ez esetben az első ember kialakulását úgy kell elgondolnunk, hogy az egy ember előtti lény addigi önmagának felülmúlása; átlépés a szellemséggel még nem bíró állapotból a szellemi lélekkel már rendelkező állapotba. Ez azonban nem csupán az ember előtti lény erejéből történt, hanem az abszolút létező, Isten erejéből, aki az időbeli lét és működés világon túli gyökere. Az új lény, az első ember megjelenését Isten nem azzal érte el, hogy a földi okok helyébe lépett. Isten működése nem állítható egy sorba az ember előtti teremtmény működésével, mint valami járu-lékos részok, hiszen Isten a teremtmény önfelülmúlását lehetővé tevő transcendens alap. Mivel a hominizáció testtel rendelkező lényvel következett be, ezért térben és időben játszódott le, következésképpen tapasztalatilag érzékelhető oldala is van, melyet a természettudománynak kell felkutatnia. Ezért jogosak a természettudományok megállapításai, és mindaddig, amíg illetékességük határán belül maradnak, és nem akarják az ember eredetét a maguk eszközeivel teljesen megmagyarázni, marad hely olyan megállapítások számára is, melyeket a hívő hit fogalmaz meg.

(Mysterium Salutis, II. 571)

*

A teológia a maga sajátos fogalmaival, sajátos nézőpontjából igyekszik értelmezni a jelenségeket, megragadni a valóságot. Nyilván ugyanezt mondhatjuk el a természettudományokról is. Ezért abból, hogy ugyanarról mást és mást állapítanak meg, még nem következik, hogy ellentétben állnak egymással.

GJ

AZ EMBER TEST ÉS LÉLEK

A keresztény filozófia és teológia jól tudja, hogy az ember egységes egész. Mégis jogosan állítjuk mi keresztények, hogy az ember testből és lélekből áll... Az ember... egységes, egyetlen egység, és nem egy véletlenszerű összeillesztés eredménye. Ezért az, amit mi lélekként élünk meg, elsősorban az egységes eredeti egész belülről, amit pedig testnek nevezünk, elsősorban ugyanaz a megtapasztalt egység és egész kívülről. Nem arról van szó, mintha az az egység és egész, amit élő és közvetlen tapasztalatból ismerünk, nem rendelkeznek két, tapasztalaton túli, tapasztalat mögötti elemmel, amit nem szabad egybemosni. De az, amit valójában közvetlenül találunk, hogyha tapasztalatainkban elmélyedünk, mindig az egy egész, mindig az egy ember...

Most nem beszélünk arról, hogy a keresztény teológia és filozófia hogyan kísérelte meg mindig új és új nekilendüléssel az ember eredeti egységét fogalmakban kifejezni úgy, hogy a materializmus minden egybemosását és az elvont spiritualizmust egyaránt elkerülje. A keresztény teológia szerint a test nem a lélek börtöne, sem pusztá tartálya, hanem az egységes ember lényegi eleme, és a lélek sem dolog, amely, mint a mozdonyvezető a mozdonyt, a testet irányítja, hanem ugyancsak az egységes ember lényegi eleme...

(K. Rahner: Experiment Mensch, 129)

*

A test és lélek, izem, vérem, ösztöneim, szellemem, lelkiismeretem szoros kapcsolatában élem az életet. Minden köt, meghatároz, de ösztökél és serkent is: Tágítsd ki, újítsd meg életed!

GJ

TESTÜNK A VILÁGHOZ KÖT

A „test”, a „testiség” ténye, amely meghatározza az ember létmódját, kettős funkcióval bír. Egyrészt elkülöníti egymástól az embereket, áthatolhatatlannak teszi őket a másik számára. A test, mint teret kitöltő és lezáró valóság, lehetetlenné teszi, hogy az egyik egészen a másikban legyen. Elválasztó falat képez, amely távolságot és határt szab, eltávolít egymástól és ilyenformán az elkülönülés eszköze. Másrészt a testi létezési mód szükségképpen velejárója a történetiség és a közösség. Ha a tiszta szellem úgy is felfogható, mint a szó szoros értelmében vett önmagának létező, akkor a testiség feltételezi az egymástól való leszármazást. Az emberek, nagyon is szó szerint véve, sokféle értelemben élnek egymásból. Hogyha az egymásrautaltságot először fizikai értelemben vizsgáljuk (ami a testi származás tényétől a kölcsönös segélynyújtás sokrétű összefonódásáig tart), úgy ez annyit jelent, hogy a szellemet, egyszerűen szólva, az egységes egész embert, mélyrehatóan az egész emberiséghez – az egy „Ádámhoz” – fűződő kapcsolata határozza meg.

Az ember nyilvánvalóan olyan lény, amely csak annyiban létezhet, amennyiben a másiktól van.

Az emberi lét együtt-lét, a lét minden síkján. Nemcsak a mindenkori jelenben, hanem úgy is, hogy minden emberben mind a múlt, mind az emberiség jövője együttesen van jelen. Minél alaposabban vizsgáljuk az embert, annál inkább mint egyetlen „Ádám” áll elénk. . .

(J. Ratzinger: Einführung in das Christentum, München, 1968. 199–201)

*

Aki elzárkózik mások elől, a világ elől, saját szemét vágja ki, saját fülét tömi be, saját karját vágja el. Torzó marad. Nyomorékká válik. Ahelyett, hogy kiteljesítené létét, beszűkül.

GJ

A TEST ÉS LÉLEK KAPCSOLATA

A tapasztalás közvetlen tárgya a test: mindig velünk van, s lehetővé teszi, hogy az érzékek „útján” elérjük a világ különféle oldalait. Ugyanakkor – s ezt megelőzően – nemcsak teste van az embernek, hanem maga is test: a testi gyönyör és fájdalom az ember gyönyöre és fájdalma... Bármennyire különbözik az én és a test, akkora az egységük is, hogy az ember keresztül-kasul testi, megtestesült, testet öltött lény.

E testiségben valósul meg a lelki-szellemi: tevékenységben és műben aktualizálódik a szellemi-lelki képesség; lesz a gondolat és a szándék lehetőségéből valódi, testet öltött, hatékony és kézzelfogható gondolat és akarat. Az eszme csak akkor valódi, ha megtestesül. Egyben azonban éppen a testiség vonja meg az emberi önmegvalósulás határait: térben-időben körülírja, s bensőleg megakadályozza abban, hogy hiánytalanul kifejezze magát...

Létünk kitüntetett pontjain kézzelfogható kísértésként jelentkezik a test és a lélek feszültsége. Az egyik kísértés, hogy ne törekedjünk az egységre, s két elkülönült életet éljünk, amelynek következtében megszűnik mindkét élet emberi jellege. A másik, hogy a kettő közül csak az egyikre szorítkozzunk: szellemellenes testiségre, vagy testellenes szellemiségre. A harmadik a nem dialektikus egységre irányul. A test és a lélek dialektikus egységének és különbözőségének dinamikus egyensúlya, függő viszonya feloldhatatlan.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, Budapest, 1972. 210)

*

E kísértések között, mint kötéláncos, egyensúlyoz az ember, ha nem akar az embertelenség mélységeibe zuhanni. Jézus embersége a csodálatos eszménykép, még hozzá mennyire vonzó!

KP

A LÉLEK „SZÜLETÉSE”

Egyesek úgy gondolják, hogy Isten a világ teremtésekor csiraszerűen beleteremtette a szellemet a világ alapanyagába, úgy, hogyana az embrió már a fogamzás óta magában hordja a szellemi lelket, de ez csak jóval később és fokozatosan bontakozik ki. Mások elvetik ezt az elgondolást. Szerintük a megoldásnak abból kell ktindulnia, hogy a szellemet az anyagnak lényeges alkotórészeit is átjáró valaminek képzeljük el. A szellem és az anyag nem egymás mellett vannak, hanem egymásban, hiszen a szellemnek nincs szükségé helyre. Az anyagot belülről, annak legkisebb alkotórészeiben is érvényesülve járja át, de csak attól kezdve, amikor az élő anyag bizonyos szervezetségi fokot már elért. Nem belőle származik, nem benne és vele együtt nőtt, de nem is kívülről teremtődött bele, hanem az öröktől fogva létező folyamatos teremtés következtében az isteni elgondolás eleve olyannak gondolja, „teremti” az élő anyagot, hogy abban a szervezetségnek bizonyos pillanatától fogva valami többlet, magukból az anyagi folyamatokból meg nem magyarázható többlet jelenik meg: a szellemi lélek. Ilyen formában érvényesül az elv, hogy a teremtő Isten másodlagos okok által cselekszik: nem egy a természetes okok sorában, hanem olyan erő, amely hatóképességének felhasználásával, törvényszerűségeinek átcsoportosításával hoz elő belőlük valami egészen új teremtményt.

(Előd I.: Dogmatika, főisk. jegyzet, Bp., 1977 I. 182)

*

A lélek megjelenése az emberben olyan volt, mint egy új teremtés. Mindaz, amit az emberi elme eddig megálmodott, kigondolt és létrehozott, mind innen indult el. Tudja, hogy nem teremt, csak utánozza a Teremtőt, aki előtt áhitattal leborul.

KP

AZ EMBERI SZELLEM EREJE

Az ember nemcsak „természet”: a szellem túlmutat az anyagi valóságon... Az embernek azért van történelme, mert értelemmel és szabadsággal rendelkezik. A tűz feltalálásától a holdrakétáig, az égetési kultúra kezdetétől az atomkorszak hajnaláig milyen szédületes fejlődés, mily csodálatos történelem! A „szerszámkészítő állat”... éppen azzal mutatja meg, hogy Isten képmása, hogy a Teremtőt utánozza. S végül az ember olyan személy, akit Isten önmagáért akar és szeret, következésképp örök életre hív.

A zsinati konstitúció így emeli ki az ember transzcendenciáját: „Nem önáltatás...”, ha az ember az anyagi világnál magasabbrendűnek ismeri fel magát, és ha többre tartja, mint a természet részecskéjének vagy az emberi társadalom névtelen elemének. Benső valójával ugyanis az anyagi mindenség fölé emelkedik: ha magába száll, azokba a mélységekbe tér vissza, ahol Isten a szívek vizsgálója vár reá, és ahol az Isten színe előtt ő maga dönt saját sorsa felől. Amikor tehát az ember felismeri önmagában a szellemi, halhatatlan lelket, nem hitegeti magát valami csalóka ábrándképpel, a fizikai és a társadalmi körülmények pusztja termékével, hanem épp ellenkezőleg, a mélységes tárgyi igazságra bukkan rá.”

(Szabó F.: Az ember és világa, Róma, 1969. 145–6)

*

Mivel gondolataink, vágyaink, terveink olyan illékonyak, hajlandók vagyunk őket kevésbé valóságosnak tartani, mint pl. egy követ. Pedig az ember ezzel az „illékony” belső erejével győzi le a természetet, alakítja át az anyagot. Nem semmiség a szellem! Az anyagnál nagyobb erő; s ezért képes egy embernek örök sorsát is eldönteni. Saját örökkévalóságom múlik szellemem állásfoglalásán.

BE

AZ ÉRTELEM EREJE

Ha az állat magatartása az alvajárás, egy bizonyos „veleszületett szomnambulizmus” (Ravaisson és Cuvier kifejezése), akkor az embert „felébredt állatnak” nevezhetnénk. Az ember kiemelkedik környezetéből, megnyílik az őt környező világnak, és a megismerés által birtokba veszi a valóságot. A merő (fizikai) létezés csak holt valóság, az állati lét alvó állapot. Az öntudatos szellemben „felébred”, világosságba öltözködik, és önmagára találva értelmet nyer a lét. A szellem önmegismerés és önbirtoklás. Ezért az ember lényeges vonása a nyitottság a világ, az emberek (és... a végtelen Személy) felé, egyszóval a teljes lét felé.

Az emberi szellem csak annyiban önmaga, amennyiben valamiképpen mindent magában foglal... Mivel az emberi szellem képes megragadni a dolgok egyetemes jelentéstartalmát, az általánosot (az absztrakció által), sőt képes mindent a létezés szempontjából felfogni, ezért elvileg lehetséges mindennek a megismerése (mindannak, ami létjellegű, vagyis nem semmi). Az emberi szellem megismerőképesége tehát kiterjed az egész létre, következésképp a pszichikai létrendben való gazdagodás lehetősége korlátlan számára.

(Szabó F.: Az ember és világa, 80–1)

*

Az ember valóban képes megnyílni a teljes valóság felé, de csak akkor, ha nem a közvetlen haszon vezeti. Sokan ezzel a gondolattal zárkóznak el valóságok, igazságok elől, emberi kapcsolatok vagy az Istennel való kapcsolat elől: „Mi hasznom van belőle?” De ez a fajta gondolkodás az ember megnyomorítását jelenti, s az ilyenfajta emberrel szemben sokkal jogosabban vethető fel: „Mi haszna van az ilyen embernek?”

BE

ÁLLATI ÉS EMBERI FOGÉKONYSÁG

A tapasztalás biológiai mintája vázlatos és specifikus: csak néhány, a fajra jellemző inger hat az állatra. A közmondás szerint a vak tyúk is talál szemet, a kísérletek azonban azt bizonyítják, hogy sötétben még az ép tyúk sem táplálkozik. A tyúk azonnal abbahagyta a szemek felszedegetését és elaludt, ha mesterségesen besötétítették az ólat, pedig előzően éhezették, és a szemek elfödtek a lábát. A csókák csak ugró szöcske után kapnak, észre sem veszik nyugalmi állapotában. A kullancs számára az őszi erdő minden pompája kimerül a hőérzetben és a szaglásban. . .

Az állat közömbös, ha olyan tárgyak veszik körül, amelyek benne nem keltenek ingert. Ha pedig a nem-tudatos életfolyamatoknak nincs szükségük külső tárgyra, elbóbiskol és elalszik az állat. Az emberi életben a tudat túláradása messze felülmúlja a biológiai főkönyv számára jelentős gyönyör és fájdalom néhány tételét. A tudatos élet spontán örömet fejez ki a gyermekek fáradhatatlan játéka, az ifjak erőfeszítő mérközései, a napsütéses reggel derűje, a tág kilátás felszabadító lendülete.

(Nyíri T.: Az idők jelei, Budapest, 1971. 65–6)

*

Hogy megérezzük a szellemi valóság hallatlan nagyságát, próbáljuk elképzelni, hogy milyen lenne életünk, ha valamilyen állatnak születünk. Milyen primitív, szűkreszabott az állati lét! S micsoda ajándék a szellem! Persze csak akkor boldogító ez az ajándék, ha az ajándékozó Isten terve szerint bánunk vele, ha Istent tükrözi szellemi életünk.

BE

AZ ÁLLAT ÉS AZ EMBER KÜLÖNBSÉGE

Az állatban az érzékelés és érzéki vágyódás a legmagasabb szint, amely elrendezi az egygel alacsonyabb szintű organikus folyamatokat. Az érzéki folyamatok magasabb rendje az emberben a kutatás és a belátás, a megértés, az ítélet és a választás. A kutatás és a belátás azonban nem meghatározott magasabb rend, hanem inkább magasabb rendek sorozatainak állandó gyökere és forrása... Ha egy állat másképpen kezd élni, mint eddig, akkor nemcsak specifikus érzékelése változik meg, hanem szervezete is... A fajra jellemző, specifikus érzékelés alkotja a különböző fajokat. Egy állatfaj az életprobléma egy lehetséges és érthető megoldása. Az élet új megoldása azonban új fajt jelent.

Egészen más a helyzet az embernél. A matematika új területe, a tudomány újabb szempontjai, új civilizáció, kultúra, politika, filozófia vagy világnézet nem változtatja meg az érzékelés eddigi módját. Nem hoz létre újabb emberi fajt...

A fejlődéstörténeti kutatások egyre inkább igazolják, hogy az ember nem testi felépítésében különbözik az állatoktól. Élettani és ideglettani tulajdonságokban sem kereshetjük ezeket a különbségeket. Az ember és az állat különbsége nem az élet anyagi alapjaiban rejlik.

Az ember mindamellett különbözik az állattól. Mégpedig egészen páratlan módon, olyan típusú különbséggel, amelyre nem találunk még egy példát az élők és a nem élők világában...

Az egészen új típusú különbség egészen új típusú valóságra utal az emberben. Ezt a gyökeresen másfajta valóságot... emberi szellemnek mondjuk.

(Nyíri T.: Az idők jelei, 69–70)

*

Az élővilág fejlődése a szellem felé mutatott. A továbbfejlődésnek is ebbe az irányba kell tartania. **BE**

SZEPTEMBER 19.

AZ EMBER SZABAD SZEMÉLY

Az ember a szülők biológiai tevékenysége, a nemzés folytán jelenik meg mint az emberi fajnak egy egyede. De mivel szellem (értelem és akarat), ezért több, mint egy egyed a fajban: egyszeri, egyedülálló lény, vagyis személy. Nem egyszerűen a szaporodás eredménye, és létének értelmé nem csupán a faj fenntartása és a közösség szolgálata. Az emberi személy öncél, mert Istentől van és Istenhez van rendelve. . .

Az ember mindenekelőtt szabadsága révén Isten kép-mása. A „*Gaudium et spes*” 17. pontja rámutat az ember-szabadság kimagasló értékére: „Az igazi szabadság az Istenhez való hasonlóság szembekötő jele az emberben. Isten ugyanis szántsándékkal a saját belátására hagyta (Sir 15, 14) az embert, hogy a maga elhatározásából keresse Teremtőjét, és hozzá ragaszkodva szabadon jusson el a teljes és boldog tökéletességre. Méltósága tehát megkívánja az embertől, hogy tudatosan és szabad választás szerint cselekedjék, vagyis személy módjára, azaz benső meggyőződéstől indítva, nem pedig vak ösztönt követve vagy merő kényszer hatására.” . . .

A szabadság nemcsak járulékos tulajdonsága az emberi cselekvésnek, hanem az ember lényegével azonos, attól elválaszthatatlan. Nem úgy „birtokoljuk” a szabadságot, mint pl. a hal az uszonyát vagy a madár a szárnyát. Én a szabadságom vagyok. Az emberi szabadság teljesen a szeretetben bontakozik ki, amely egészen addig megy, hogy önmagát adja másokért. Jézus a szabad szeretet tökéletes eszményképe.

(Szabó F.: Az ember és világa, 146. 155)

*

Ha tagadjuk az akaratszabadságot, akkor azért tesszük, mert nem tapasztaljuk. S ha nem tapasztaljuk, akkor abban mi vagyunk a hibásak.

BE

A SZABADAKARATÚ EMBER

Az akarat szabadsága az ésszel megismerhető igazságok közé tartozik. Igazolja ezt az erkölcsi tudat, mely különbséget tesz a jó és rossz között. Továbbá a kötelesség és a felelősség tudata, mely feltételez egy szabadon méltató és megfontolás alapján önelhatározásra képes tehetséget. Ugyanígy az érdem és érdemtelenység tudata. Amely állásfoglalásnak az ember nem ura, az nem is érdemel elismerést, dicséretet vagy elmarasztalást. A szabadakarat az emberhez méltó egyéni és társadalmi életnek, az erkölcsi- és jogrendnek nélkülözhetetlen feltétele, az erkölcsi világrendnek posztulátuma, amely mögött valóság áll. Pusztán fikciókra nem lehet oly bonyolult és annyi áldozatot követelő világot építeni, aminő az erkölcsi rend megvalósítása. A pszichológiai szabadság tény, amelyhez igazodik az élet: érvelünk, másoknak ígéretét vesszük, tanakodunk, tanácskozunk... Az erkölcsi és pszichikai szabadság tényének metafizikai valóság áll a háta mögött.

(Schütz A.: Dogmatika, I. 526)

*

Az ember szabadságát senki sem veszi olyan komolyan, mint az Isten. Szabadnak teremtett, s ezért soha nem kényszerít. Elénk tárja a jót és rosszat: válassz! Módodban áll, hogy megtartsd a parancsokat, vagy ne! Választhatom az üdvösséget vagy a kárhozatot. Dönthetek örök sorsom felől!

KP

SZEPTEMBER 21.

A „MEGBÉNÍTOTT” AKARAT

Hogyan hathat egy anyagi ok (pl. feketekávé) lelki tevékenységre (szellemi izgatottság előidézése)?...

A válasz így szól: mert a szellem az anyag formája. Írógépem pl. kétségtelenül egy darab anyag. Kitalálója és elkészítője azonban szellemet rejtett el benne: a különböző alkatrészek olyan értelmesen vannak kiformálva és összerakva, hogy az egésznek meghatározott célja van, az ti. hogy írógép legyen. Ez esetben is találunk tehát egy szellemet, amely alakítja az anyagot, s vele egy egységet képez. Csakhogy ez az írógépben rejlő szellem nem élő: nem ismer, nincs öntudata; csupán egy organizáció, egy struktúra, amelyet az alkotó szellem az anyagba ültetett, rányomott. . .

Hasonlóan van az embernél: a szellem átjárja és formálja az anyagot, testté alakítja, amely él, és különböző érzékszervekkel rendelkezik. Az ember esetében a szellem élteti is az anyagot, itt az anyagnak élő formája. . .

Ha az írógépet egy súlyos kalapáccsal összetöröm, akkor nemcsak az anyagát törtem össze, hanem a „szellemét” is: a gép értelmes egésze zúzódik szét. A kalapács képes hatni a szellemre is, ha a szellem formáló eleme valamelyik anyagnak. Hasonlóan van az embernél is. Ha valamilyen anyagi tárgy hat az ember testére, akkor hat a lelkére is, mert az emberi szellem lélek, vagyis anyagot formáló szellem.

(C. Cirne-Lima: Warum glauben? Würzburg, 1963. 50, 53)

*

Az ember test és lélek. Megközelíthetem teste vagy lelke felől. Örömet és fájdalmat okozhatok neki testileg vagy lelkileg. De bármelyik oldalról közelítek is hozzá, az embert magát érem el, mert az ember egység. Ezért veszélyesek a testi izgatók és kábítók. Nemcsak a testet teszik tönkre, hanem magát az embert.

BE

AZ EMBER HALHATATLANSÁGA

Halhatatlanságon általában az élet fönmaradását, meg nem szűnését értjük. Ez a tulajdonság elsősorban Istent illeti meg, s aztán azt a lényt, amely a halála után átváltozva tovább él: személyesen vagy személytelenül, testetlenül vagy valamiképpen testileg, tökéletesebben vagy kevésbé tökéletesen, mint azelőtt.

A halhatatlanság mindig nagy szerepet játszott az emberi önértelmezés történetében. A halál utáni élet kérdése elválaszthatatlan az embertől, a paleontológusok éppen a temetési szertartás nyomaiból döntenek el a legbiztosabban, hogy emberi maradványokat ástak-e ki. Csak az ember temeti el halottait; az élet folytatásához szükséges eszközök eltemetése a halott túlvilági életébe vetett hitre utal. . .

A lélek halhatatlansága – maradandó anyagi vonatkozása mellett – szellemi voltából következik. Szellemen – egészen általánosan – nemcsak a konkrét tér-idő összefüggés egyetlen pontjához, például ehhez a testhez kötött, hanem az egész létre kiterjedő valóságot értünk. Ha az emberi lélek szellemi, akkor testének pusztulása nem oltja ki, mint a gyertya elégeése kioltja a gyertyalángot, hiszen a lélek nemcsak ezzel a konkrét tér-idő ponttal van kapcsolatban, hanem az egész világgal.

A lélek szellemiségén először azt értjük, hogy nem kötődik a tér-idő egyetlen pontjához, nem függ bensőleg az anyagtól. Erre abból következtetünk, hogy az ember szellemi tevékenységre képes, azaz olyan tevékenységre, amely valamiképpen eltekint és elvonatkoztat az anyagtól.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, 222, 226)

*

A fáradt és az önző ember könnyen beletörődik az elmúlásba: „legalább vége mindennek.” De aki szeret, az nem akar lemondani szeretteiről. Szeress, hogy hinni tudj az örök életben!

BE

AZ EMBER NEM ELÉGSZIK MEG AZZAL, AMIT TAPASZTAL

Az ember, már pusztán biológiailag szemlélve is, „nyitott lény”, még nem „meghatározott” teremtmény. Nincs szorosan ösztönei kötelékeivel természetes környezetébe zárva, mint az állat, hanem tapogatózva és tapasztalatokat gyűjtve, fedezi fel, és teremti meg a maga világát. Az ember mindig ki akar lépni abból a világból, melyet magában tapasztal... Az ember az a lény, amely belső szükségből önmagát is túl akarja haladni. A keresztény hit persze nemcsak erről a közismert tényről beszél, noha maga is nagyra értékeli azt. Hangsúlyozottan beszél arról is, hogy mi a valódi transcendencia. Vissza kell nyúlnunk a teremtés-történet kijelentéséhez, és ki kell hámozni annak lényegét. „Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta.” (Ter. 1, 27) Az ember embervolta abban gyökerezik, hogy Isten különleges másának alkotta, személyes szövetségének hívja a többi teremtmény néma tömegéből. Mint felszerélhetetlen te-vel találkozik vele. Ez azt jelenti: ennek az önmagát felülmúló lénynek eredeti és legfőbb célja kizárólag a mindent felülmúló Isten.

(J. Feiner–L. Vischer: Neues Glaubensbuch, Freiburg, 1973. 418–9)

*

Az ember természete szerint társat keres, ki akar lépni önmagából. Számkivetettnek érzi magát, ha szívében egy-maga marad. Mégsem képes mindenki arra, hogy lerontsa börtönének falait, feltörje zárait, és elinduljon a másik felé – Isten felé.

GJ

A BIBLIAI PARADICSOMKERT

A paradicsomkert ábrázolása nem modern értelemben vett tényközlés. A szöveg irodalmi formáját nem könnyű meghatározni. Több szempontból etiológiai (oknyomozó) jellege van. A szerző azt nyomozza, hogy honnan van az Isten teremtett világában a szenvedés és a fogyatékoságok...

A paradicsomkert leírásában a szemita gondolkodásmód különösen feltűnő. A keleti ember szerette az emberek döntéseit és tetteit összekapcsolni a természet jelenségeivel. A keleti ember elbeszéléseiben a jó ember gyakran barátságos és segítőkész természettel találja magát szemben, ezzel szemben a természet a gonosz embert kínozza, és megbünteti. Az erény és a gonoszság kihatással vannak az állat- és növényvilágra, sőt az élettelen természetre is...

Éppen ebből kifolyólag nem szabad azt hinnünk, hogy a paradicsomkert abban a formában, ahogy a Biblia leírja, valaha is létezett. A paradicsomkert minden csodás adottságával együtt sokkal inkább az Isten és ember közti zavar-talan kapcsolatnak a jelképe. A természetben található mindenféle rossz pedig jelképe a bűn által megontott kapcsolatnak az Isten és ember közt.

(W. Trutwin: Die gute Nachricht, Düsseldorf, 1970. 120)

*

Ha a Biblia szerzője képletes beszédet használ is, a modern természettudomány fényében egy bizonyos értelemben valóban beszélhetünk paradicsomkertről. Míg ugyanis körülöttünk a világban izzó vagy kihűlt égitestek, lobogó „atommáglyák”, ill. dermedt tömegek nyüzsögnek, a Föld csodálatos kivétel: valóban kis paradicsomkert a környező holt világban! Felfigyeltem már erre a kivételes helyzetre, s a mögötte álló kivételes isteni kedvességre?

BE

SZEPTEMBER 25.

A PARADICSOMKERT ÉS A TERMÉSZETTUDOMÁNY

Nem teszünk eleget a Szentírás és az egyház tanításának, hogyha a paradicsom leírását aktuális-szimbolikus értelemben, mint a mindenkori ember helyzetének jellemzését fogjuk el. Sokkal inkább egy egyszeri eseményről van itt szó, amely az emberi történelem kezdetekor játszódott le. Isten az embert a kegyelem állapotában teremtette, de az ember bűnös tetteivel elveszítette a neki ajándékozott isteni életet, méghozzá az egész emberiség számára, és ezzel megteremtette azt az áldatlan állapotot, amelybe mindannyian beleszületünk. Ilyen értelemben az őállapot történeti valóság. *Isten üdvözítő szándéka*, amit a paradicsomi állapot jelez, *Ádám bűne ellenére*, melynek következményeit viseli minden ember, és amit ismét realizálunk, *változatlanul érvényes ma is*. Az őállapot és a bűnbcesés tehát a jelen élet valósága is, és a mindenkori ember üdvösségével kapcsolatos megállapításként is értelmezhető.

Amit a teremtés-történet paradicsom-elbeszélése a szorosan vett vallási tartalmon felül közöl, az már az előadás formai és nem tartalmi eleme. Már az elbeszélés néhány bizarr és valószínűtlen közlése is arra utal, hogy itt nem valóságos (és a maitól lényeges vonásokban eltérő) világról van szó, hanem kizárólag az emberről és nagyszerű hivatásáról. A „paradicsomkert” sohasem létezett. Annál inkább létezett az első embernek ajándékozott kegyelem. Mivel tehát szellemi és vallásos tényekről van szó, azért az őállapot alapjában hozzáférhetetlen a profán tudományok számára.

(Mysterium Salutis, II. 839)

*

Az Úristen felénk hajló jósága valóság. És valóság, sajnos a bűn is. Mind a kettő szólít és hív. Hitünk és meggyőződésünk, hogy a sok lesújtó tapasztalat ellenére is szabad biznunk a jóság, a szeretet győzelmében.

GJ

AZ ISTENI HÍVÁS VISSZHANGJA VAGYOK

Isten nem úgy teremt engem, hogy, mint valami tárgyat a világba helyez. Hanem azzal teremt, hogy a nevemen szólít. . . . Egész életem szünet nélkül hallja a hívást, hogy mindig válaszolhassak rá: személyvoltom a felelet. Vagy pontosabban: annál inkább vagyok személy, minél jobban reagálok szerető válaszadással a hívó szóra. . . . Magamat is jobban megértem. . . ., hogyha azon személyes kapcsolatok segítségével és azok erejében értelmezem önmagam, amelyek a kölcsönösség alapján az embertárhoz fűznek. . . . Az persze magától érthető, hogy nem minden találkozás jut el azonos intenzitásban és mélységben az én-te kapcsolatok szívébe, centrumába. Adódnak olyan döntések és tapasztalatok, amelyek erősebben és elkerülhetetlenül „nevemen szólítanak”, „szavamon fognak”, és hozzájárulnak személyi mivoltomhoz, személyiségem kialakulásához. Olyan élmények ezek, melyek nagyon soká visszhangzanak bennem, melyek az én-te kapcsolat nem sejtett mélységeire nyitják a szemet, és arra készítetnek, hogy gyökeresebben és elmélyültebben éljem és értsem meg személyiségemet. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy az ilyen élmények elősegítik igazi „nevem” megtalálását, sőt azt is, hogy valójában ők adják ezt a „nevet”. Amit a barátsággal kapcsolatosan elmondtunk, többé-kevésbé megismétlődik minden emberi találkozás alkalmával: minden az én-te kapcsolat, az ajándékozó hívás és a viszontajándékozó válaszadás jegyében zajlik.

(Mysterium Salutis, II. 646.)

*

A teremtés ma is tart. Mi is teremtünk. Teremtjük egymást abban az értelemben, hogy alakítjuk a másikat, és a másik minket alakít. Érezzük ennek a teremtésnek a felelősségét? Készek vagyunk átvenni a Teremtő szerepét?

GJ

SZEPTEMBER 27.

AKI MILLIÓK KÖZT IS ÉSZREVESZ ENGEM

Az Isten néz téged, bárki légy, úgy, amint vagy, személyesen. „Neveden szólít”.

Lát és megért téged, úgy ahogy teremtett.

Tudja, mi lakozik benned, ismeri minden érzésedet és gondolatodat, képességedet és óhajodat, erőidet és gyöngéidet.

Veled érez reménységeidben és megpróbáltatásaidban. Részt vesz minden aggodalmadban és megpróbáltatásodban. Szellemed minden fölfelé lendülésében és lehanyatlásában. Valóban megszámlálta hajad szálait és alakod méreteit. Átölel és karjában hord. Fölemel, és letesz. Olvas vonásaidban: mosoly van-e bennük vagy könnyek, egészségtől virulnak-e, vagy betegségtől hervadnak? Gyöngédséggel néz kezre és lábadra. Fülel hangodra, szíved dobogására, még lélegzetedre is.

Te sem szereted magad jobban, mint ahogy ő szeret téged. Nem riadhatsz vissza jobban a fájdalomtól, mint amennyire neki fáj, hogy fájdalmat viselsz. És ha rád méri, csak azt teszi, amit magad is megtennél – ha bölcs lennél – későbbi nagyobb üdvösséged érdekében.

(J. H. Newman: A keresztyény lélek, Pécs, 1957. 66)

*

Ősi tanács: járjunk Isten jelenlétében, hogy elkerüljünk minden felelőtlenséget. De Isten örökké nyitott szeme nem a detektívé, ügyészé, revizoré, hanem sokkal inkább az apáé. Sőt!

Kevés apában lennének még egyetlen gyermeke irányában is annyi szeretetet, mint mindnyájunk Atyjában.

Vajon az én családomban hogyan áll az „apa” és „anya” szó hőmérséklete? Nem csökkent?

BJ

AZ EMBER ISTEN TÁRSA AZ URALKODÁSBAN

Mint az emberi lény alapvető meghatározója, mint kitüntetett ajándék, első helyen áll, hogy az ember istenarcú teremtmény. Ez a sajátossága egyértelműen elkülöníti a többi teremtménytől, melyek „fajuk szerint” jöttek létre... A használt kifejezések helyes megértése akkor lehetséges, hogyha elsőnek Isten azon jellegzetes tulajdonságaira gondolunk, amelyek magában a Teremtés könyvében található, főleg az egész teremtett világ feletti abszolút uralmára... Ebből teljes joggal levonhatjuk a következtetést: az ember istenarcúsága azt jelenti, hogy az ember részt kapott Istennek a világban megnyilvánuló királyi méltóságából, uralmából. Eszerint az ember egész lényében arra hivatott és arra teremtett, hogy részt kapjon Isten uralkodói hatalmából... Az embernek, Isten képmásának tehát az a feladata, hogy tevékenységével Isten méltóságát sugározza az ember alatti teremtményekre, és őket, Istentől kapott uralkodói elhivatottsága jegyében, hatalmában tartsa.
(Mysterium Salutis, II. 431)

*

Az ember porszem, az ember semmi, az ember Isten alázatos szolgája – mondogattuk. Mennyire másképpen hangzik: társa vagyok Istennek az uralkodásban! De próbálok-e méltó társa lenni?

GJ

A TEREMTÉS ELSŐ PERCÉTŐL KRISZTUSRA IRÁNYULUNK

Mivel az egész természetfeletti rend középpontjában Jézus Krisztus áll, az ember istenarcúsága is a krisztusi kinyilatkoztatás-történet tartozéka, és része Krisztus titkának. . . Ezért csak Krisztuson lehet felmérni, hogy valójában milyennek kellene lennünk. A Krisztuskövetés kötelezettsége következőleg istenarcúságunkból folyik. Mivel az ember Krisztus mintázására teremtetett, igazi önmagát azal valószínűsíti meg, hogy hasonló lesz Krisztushoz. Az első ember Istenhez való hasonlóságában gyökerezik tehát az egész üdvösségtörténet. Minthogy már ez a meg nem valószínűsult kezdet Krisztus titkára, azaz az egész kinyilatkoztatás-történet értelmet adó központjára utal, és a Krisztusban beteljesedett isteni kegy jegeit hordozza magán, a bűn nem rontotta le Isten üdvözítő akaratának ezt a tökéletes folyamatosságát. Csupán „közbeékelődött” – ahogy a legmélyebbre látó Ireneus megállapította – azért, hogy a tökéletes visszatükrözés Krisztusban annál sugárzóbban ragyogjon, és a képmására alkotott embert a hasonlóság beteljesedésére vezesse megdicsőült testében.

(Mysterium Salutis, II. 817)

*

Krisztust tükrözzük akkor is, amikor bűnben élünk, amikor elzárkózunk előle, amikor elutasítjuk Őt. Ő akkor is jelen van életünkben. Jelen van képességeink kibontakozásában. Jelen van életünk értelmessé formálásában, jelen van az önzetlen szeretet cselekedeteiben, jelen van az áldozatvállalásban, jelen van minden másokért tett lépésünkben, jelen van életkeresztünk hordozásában.

GJ

AZ EMBER HELYE A VILÁGMINDENSÉGBEN

„Egészen a XVI. századig senki sem gondolt arra, hogy kétségbevonja: az Ember a teremtés középpontja..."

Egész sor fölfedezés következtében, melyekhez Galilei és Darwin neve fűződik, apáinknak ez a kicsit naiv antropocentrizmus hirtelen összeomlott a XIX. század során. Az Ember néhány nemzedék időtávlatára észrevette – vagy legalábbis vélte –, hogy semmivé foszlik abban a Világminőségben, melyben az élő Föld jelentéktelen porszemmé vált a csillagok felhőjében, és sok-sok ezer levél között csak kis levélke az Élet óriási fáján.

Néhány évvel ezelőtt talán úgy tűnt, hogy a tudomány már végleg döntött, és megadta válaszát – az előbb vázolt értelemben, amely nemcsak lealázó, hanem lelohasztja életkedvünket is. Bizony semmi sem maradt, aminek révén az ember különösképpen érdekes valami volna a Természetben. De lámcsak: miután az inga elérte szélső pontját a mi „decentrációnk” irányában, kezd visszalendülni az ellenkező irányba: helyesebb és közbenső helyzet felé. Az Ember már nem az álló világ központja (ennek a felfogásnak végleg befellegzett), – de mégis rendkívül jelentős, sőt legfőbb eleme a mozgó Világnak: a Tudomány ilyen szempontot kezd megsejteni, amikor hű akar maradni önmagához, amikor önmagát túlszárnyalni igyekszik.”

Így kezdte „Az Ember helye a Mindenségben” c. előadását Teilhard de Chardin 1942. novemberében Pekingben. Nemrég fejezte be „Az Emberi Jelenség” c. remekművét; ennek Bevezetője így végződik: „Az Ember már nem a Világ mozdulatlan központja, aminek sokáig képzelte magát. De ő a Fejlődés tengelye és nyilvesszeje. S ez sokkal nagyszerűbb valami.”

(Szabó F.: Az ember és világa, 140–1)

*

Rám is állnak-e csodás szavak?

BE

283

OKTÓBER 1.

FÉRFIVÁ ÉS NŐVÉ TEREMTETTE ŐKET

A kinyilatkoztatás úgy beszél a férfi és nő kettősségéről, mint a teremtésben megalapozott adottságról. . . Kell tehát, hogy a férfi és nő kettősségének meglegyen a mélyebb szellemi értelme. A természettudomány csak arra a kettősségre hivatkozik, ami végig vonul az anyagvilágon. A két szélsőség vonzza egymást, mint a mágnességben vagy elektromosságban, s a biológiában is ennek megfelelőjével találkozunk. A filozófia hozzáteszi, hogy a nemiség kétségtelen dinamizmust visz az életbe, de mélyebb megokolásra nincs módja. A teológia az egész teremtést a háromszemélyű egy Istenhez vezet vissza. A Szentháromság benső életét az Atya, Fiú, Szentlélek különleges személyi kapcsolata tölti ki. A férfi és nő egymásra utaltsága talán ennek a hasonlósága, hiszen belőle fakad a legszorosabb személyi kapcsolat a házasságban. A végtelen Istent nem lehet egyszerre kifejezni. Az egyes ember az ő képe, de a férfi és nő együtt is az, sőt az egész emberiség őt tükrözi. A két nem ragaszkodásában a szeretet erőteljes alapot kap, a kulturális lehetőség is növekszik, és egymásnak, továbbá a gyermekeknek a személyes szolgálatában olyan erkölcsi értékek valósulnak meg, amelyek az egész közösség szellemi színvonalát befolyásolják.

(Gál F.: A teremtett és megváltott ember, Budapest, 1970, 85)

*

Az istenarcúságnak tudatosan is teret kell adni a házasságban. Minél jobban kidomborodik ez az istenarcúság a férj-feleség-gyermek kapcsolatában, annál harmonikusabb, szebb és boldogabb lesz a házasság.

KP

AZ EMBERI SZEXUALITÁS MÉLYSÉGEI

Az, hogy egyedül sem a féfi sem a nő, hanem csak a kettő együtt – sajátosságaik és teljes egyenrangúságuk figyelembevételével – a teljes ember, a kommunikáció szükségességére utal. Az én-te viszony, a féfi és a nő kommunikációja az ember lényegéhez tartozik. Csak a férfiúi és a női különbségekben fejleszthetők ki és valósíthatók meg az emberi képességek és feladatok. Szexualitásában tapasztalja meg az ember, hogy nem elég önmagának, s hogy függ a másik embertől, a másnemű társától. Az én-te viszony jelentőségére és értelmére a – nem szükségképpen testi – szexuális kapcsolatban jön rá az ember. Még a házasságban megvalósuló és beteljesülő szexuális kapcsolatnak sem adatik meg azonban az a legvégső teljesülés, amit éppen ez a kapcsolat ígér az embernek, s így a szexualitás mindig túl mutat önmagán, túl mutat az emberi létezésen. A szexualitásban horizontálisan megvalósuló beteljesületlen én-te viszony az ember vertikális függőségére és irányultságára utal. A legvégső és legmélyebb beteljesülést az isteni partnerrel való találkozástól reméli az ember: az én-te viszony nemcsak féfi és nő, hanem ember és Isten között is megvalósul Isten országában...

Az elsődleges nemi kapcsolatok (a szorosán vett szexus, helyesebben a genitális viszony) tehát csak akkor felelnek meg az ember méltóságának, csak úgy mondhatók „emberinek”, ha bele vannak ágyazva az erőszba, a másik egész személyére irányuló szeretetbe és vonzalomba, amely nemcsak saját hiányérzetéből (erósz), hanem a másik személyes volta iránti szeretetből (philia) szereti és vállalja a másik személyt.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, 237)

*

Egy másnemű társunk iránt érzett vonzódás az az erő, amely kilendít önmagunkból, s rádöbbsent arra, hogy szükségünk van valakire. Nem vagyok elég önmagamnak.

GJ

OKTÓBER 3.

TESTBE ÖLTÖZÖTT SZERETET

A szeretet testi gesztusokban ölt testet. Ez a testi megjelenés és anyagi forma nemcsak külső kifejeződése valamilyen független, előzőleg már tökéletesen meglévő szellemi és belső valóságnak. Az ember nem rendelkezik a testtel, hanem maga test. Így a keresztény házassági szeretet minden formájában, leglelkibb és legtestibb megjelenésében is megszentelő erőt hordoz. A házasság egész valóságában Istenhez tartozik. Ezt kell értenünk a házasság szentségjellegén. Az a fáradozás, hogy valódi házasságot éljünk, a szeretetnek és vonzódásnak felfakasztásai, a házastárs iránti tisztelet aktusai és az önmagáról való lemondás, a szenvedések és a felelősségvállalás – mindez visszénye a Megváltó önfeláldozó szeretetének, és elmélyíti a házaspár kegyelmi életét. Természetes, hogy nemi életük is beletartozik ebbe a kegyelmi szeretet-egységbe. Ez a szeretet a házasság testi gyakorlásában különösképpen is kifejeződik és megvalósul. . .

Az egész család a kegyelem légkörében él, nem valami olyan tényező által, ami kívülről kerül bele, hanem azzal a ténnyel, hogy itt egy keresztény családról, Krisztus Testének egy sejtjéről, egy „kis egyházzal” van szó, amely azt a hivatást hordozza, hogy továbbadja a hitet, és szétárassza a szeretet-közösséget.

(D. O'Callaghan: Die Sakramentalität der Ehe; Theol. Jahrbuch, Leipzig, 1971. 286–7)

*

Hiba volna Istent csak a szellemi valóságok alkotójának tekinteni, s őt elsősorban ott keresni. Isten egyformán megtalálható a szellemi és az anyagi dolgokban, ha valaki őszintén keresi őt.

BE

A SORSDÖNTŐ ÓRA

A házasságkötés döntő óra az ember életében, sorsot jelentő óra. A gyűrű szimbóluma, egy új név felvétele, s az egész esküvői szertartás tudatosítani akarja, milyen komoly döntés történik itt. Egy kölcsönös „igen”-ben elzálogosítja az ember saját jövőjét, és fogadalmat tesz arra, hogy egész életét megosztja egy másikkal. Ebben egy állandó önmagától való elszakadás rejtőzik, ugrás az ismeretlenbe, kiszolgáltatása önmagának. Önmaga és házastársa iránti bizalmának visszavonhatatlan kijelentésében marokba fogja az ember mindazt, ami ő és mindazt, amije van, hogy mindentől átadja. A házasságkötés órája a keresztény életben is sorsdöntő óra. Kiemelkedő óra, az az óra, amelyben Krisztus a házastársakat saját közelébe vonja, és hozzájuk intézi ismert felhívását: „Jöjj, kövess engem!” Ebben az órában a házastársak ünnepélyesen magukra vállalnak egy küldetést, amely életüknek irányt ad. Nemcsak egymásra és a jövőre hagyatkoznak rá, hanem Isten gondviselésére és a Krisztus által adott ígéretekre is.

(D. O'Callaghan: Die Sakramentalität der Ehe, 287–8)

*

Sorsdöntő óra, örök sorsot eldöntő óra. A házasságban élő ember házassága által jut el Istenhez. Nem: házassága közben, házassága ellenére, hanem: általa. Talán nem az az út ez, amit az ember magának választott volna Isten felé, de az az út, amit Isten választott az ember számára.

BE

OKTÓBER 5.

HÁZASSÁGBÓL – CSALÁDBAN

Embernek lenni annyi mint mások által létezni. Szóttas az ember, amely mások fonalából, mások szövészekén jön létre. Találkozik két ember, két család, az emberiségnek két folyama, és adott pillanatban – igazán „adott” pillanatban – itt vagyok én... A gyermekekről azt énekli a 127. zsoltár: „A gyermekek az Úr ajándékai, a test gyümölcse jutalom.”

Éppen az emberi élet keletkezése teszi érthetővé számunkra, hogy Isten nem fejezte be a világ teremtését, hanem szakadatlanul teremti ma is...

A szüleim nem pontosan engemet, ők csak kisfiút vagy leánykát akartak; engem az Isten akart. Az „én”, aki Istennek közvetlen kapcsolatba léphet, és azt mondhatja majd neki: „Te”, két embernek örökhagyó képességéből és Isten kezéből kerül elő. A két képesség eggyé lesz: vagyis a nemző szülőpár és Istennek teremtő ereje együttműködik. S ez az együttműködés nem szűnik meg a születéssel, hanem a neveléssel lesz teljessé. Ebben Isten új embert lát el, szeret és vezet a szülők által. Igazán komoly és boldog feladat ez!

(Holland Katekizmus, német kiadás, 429)

*

Isten a maga lét-boldogságát kezdte kiárasztani, amikor megteremtette a világot. Isten ma is boldog, és árasztja boldogságát, amikor teremtő hatalmával öleli körül új élet érdekében a szerelmes szülőpárt.

A szülők Istentől merített kölcsönös szeretetének virágja, bimbója, gyümölcse a gyermek.

Honnét tanul hát mást, mint szeretetet akárhány ember, akire Isten szeretete nyit világot, akiért az édesapa fárad, akit az édesanya gonddal ápol?

ME

AZ EMBERRÉ VÁLÁS BÖLCSŐJE: A CSALÁD

Valamit tesz az ember, amire egyetlen állat sem képes: mosolyog. „Rajta, kisgyerek! mosolyogj, anyukád köszöntsed!” – éneklé Vergilius. A kisember átéli, hogy ér, hogy számíthat valamit – s ezzel együtt éled embersége. Első ismerősei az apja és az anyja. A szülő és gyermek kapcsolata a legszébb kapcsolat. Nincs más kölcsönhatás a világon, amely ehhez lenne fogható. Megmásíthatatlan. Az ember örökké szüleinek gyermeke marad. – Jönnek a testvérek, nagyszülők, rokonok, szomszédok. A gyermek rátalál az emberekre, s e révén bővül saját embersége.

A nagy „Másik”-hoz, az Istenhez is a családban talál el. Isten a szülőkön keresztül teremt és növel, megismerése is a szülők által kezdődik. A gyermek szemében apa és anya a jóság, a mindenhatóság, a jelenlét abban a kicsiny világban, amely neki az egész világot jelenti. A mód, ahogyan szüleinkkel ismerkedünk, kitörölhetetlenül befolyásolja majd a bennünk alakuló Isten-képet. A későbbi életünkben fellépő minden szerető ember Isten jóságának is további képe.

Isten persze nem egyszerű fölnagyítása az apának és az anyának, vagy más szerető embernek. Ő a Jóság, aki az emberszívet megteremtette. Ő annál kevésbé okoz majd csalódást, minél inkább ismerjük, illetve minél bensőségebben megismerkedünk vele isteni sorstársunkban, Jézus Krisztusban. (Holland Katekizmus, 429)

*

Boldog ember, aki családban született! Az intézménynek minden praktikuma, célszerűsége nem éri el azt a személyes oltalmat, gondoskodást, áldozatos szeretetet, melyet a család kínál. Akár pár órára is érdemes már megszületni, ha körülvesz a családi otthon. Csak senkinek eszébe ne jusson a család áldását megvonni az emberiségtől! – De nem ide vezetnek-e egyre-másra előforduló család-ellenes bűneink? – Uram! A család szentségét tartsd meg nekünk!

ME

OKTÓBER 7.

AZ EMBERISÉG ALAPSEJTJE

A házasság és a család jelentősége minden korlátozás nélkül a mai világban is fennáll. A házasságnak és a családnak jó vagy rossz helyzete alapvetően határozza meg mind az egyes személynek, mind annak az emberi és keresztény társadalomnak javát, amelyben élünk. . .

Örömmel köszöntünk minden segítséget, amelyet e szeretetközösségnek előmozdítására nyújtanak. És azokat is, amelyeket az élet védelmében, valamint a hitveseknek és szülőknek nagy feladataik támogatására latbavetnek. A keresztények e téren ne csak reménykedjenek az egyre jobb eredményekben, hanem tevőlegesen járuljanak hozzá maguk is ezen eredményekhez.

(I. Dollinger: Die Zehn Gebote heute 110. – Pistis GmbH München 1976)

*

Földünk parányi bolygója csak a nagy világmindenségnek. Rajtunk áll, hogy olyan csillagot alakítsunk belőle, melynek lakóit nem ostromozza háború, nem gyötri éhség és félelem, nem tépi százfelé ostoba megkülönböztetés faj, bórszín, világnézet szerint. Adj előrelátást és elszántságot még ma belekezdeni a munkába, hogy fiaink és unokáink büszkén viseljék majd az „ember” nevet!

(Az Egyesült Nemzetek imája; Fährmann-Foto-Kalender, 1974)

*

Az emberiséget még csak el tudom képzelni család nélkül – de az emberiséget nem. Jó természetét kell elhagynia az embernek, ha a családot kiiktatja életéből.

ME

A CSALÁD AZ IDŐ SODRÁBAN

A család a szemünk láttára alakul át pátriárkális nagy-családból, partneri mini-családdá. Veszít társadalmi szerepéből, de megerősíti a kapcsolat személyes jellegét. Ez a társadalmi változás arra int, hogy nem építhetünk elhamarkodottan a Biblia család-képére egy időfeletti családteológiát. Annál kevésbé, mivel az Írás inkább nemzetségről, törzsről, a házasságról beszél és nem a családról. A családteológia kiindulópontja a Szentírás házassággal és közösséggel kapcsolatos tanítása, tehát feltételezi a közösség teológiáját... A család, a közösség elemi egysége, a házasság szeretet teremtő tevékenységén alapszik. Benne a személyek az „én”-köréből a „mi”-körébe lépnek át. A házaspár szabad és személyes közössége természetesen nem rendelkezik autonóm teremtő erővel, hiszen nem az önkényesen kialakított, hanem a tőlük független törvények szerint adnak életet a gyermeknek. Ezért tekintik a gyermeket ajándéknak. A biológiai és a személyes lét továbbadása részesedés Isten teremtő erejéből, az egyetemes „folyamatos teremtés” egy mozzanata. A gyermekkel – emberi személy lévén – az egész új értelmet, és a fejlődés dinamikája új hordozót kap. A gyermek ugyanakkor szüleinek képe és képviselője, de úgy, hogy ez a kép-mivolt a nemzedékek egymásutánjában, – mivel istenképmású emberiség vagyunk, – visszaül az Isten atyaságára. A szülők viszont a maguk részéről Isten helyettesei; Istent, az ő rendjét és szeretetét képviselik a gyermek előtt, mivel részesedtek Isten teremtő erejében, tekintélyében.

(Mysterium Salutis, II. 773)

*

A harmonikus családi élet, a meleg családi légkör az élet nagy ajándéka, – ugyanakkor az ember alkotása, a házastársak szoros értelemben vett életműve.

GJ

OKTÓBER 9.

TÉVUTAKON

Meg kell állapítanunk, sok minden akad manapság, ami a házasságnak méltóságát elhomályosítja. Egyre inkább szaporodik a válás, aminek annyi minden kedvez. Az ún. szabadszerelem, a házaspárok közti partnercsere, a csoport-házasságok általános nemi közössége és ehhez hasonlók megcsúfolják a házasságot. Megszentségtelenítik a házasságot az egoizmus, a merő élvezetvágy és a megtermékenyülés elleni tiltott eljárások. Ezenfelül a gazdasági és szociális viszonyok, a társadalmi közélet körülményei is sok zavaró mozzanatot tartalmaznak a családi élet számára. Végül földünk nagy részén a népességszaporodás problémái okoznak aggodalmat. – Mindezen nyugtalanító jelenségek mellett azonban egy pozitívum is megállapítható: a házasságnak és a családnak jelentősége és ereje – éppen a napjainkban oly mélyreható társadalmi változásokban, és sokszor a belőlük eredő nehézségek ellenére – nyilatkozik meg, és mutatja a legkülönbözőbb módon ennek az intézménynek igazi sajátosságait.

(I. Dollinger: Die Zehn Gebote heute, 111.)

*

Tévelyegni fogunk mindaddig, amíg elhagyjuk a természet és a szeretet útját életünk során. Ez a kettő a Te útmutatásod számunkra. Az egyikbe belehelyeztél, a másikat megélted. Hadd találjuk meg a kettő szinkronját! És ha tévelygünk még sokat addig, míg megtaláljuk, bolyongásunkban is maradj velünk, Istenünk!

ME

OKTÓBER 10.

ASSZONYOK NYILATKOZNAK A CSALÁDI ÉLETRŐL

– A családi élet szép – nem szeretnék megenni nélküle – gondot jelent, de örömet is – türelmet igényel – ... – megnyugtató – változatos – gyakran idegekre megy.

– A család alakít engem. Menedéket és oltalmat lelek a családban. A családból élek. Minden képességemet leköti. Egyszer érvényesülésem rugója, máskor nehezék sorsomban. Itt gyakorlom bele magam a szeretetbe, hitbe, közösségbe.

– Őszinte szülőknek őszinte gyermekeik lesznek. Egy- másra tekintettel lenni annyi, mint egymás véleményét becsülni. Így leszünk bizalmasok és közlékenyek.

– Tekintettel lenni egymásra minden áldott nap... Nagypapa, nagyanya probléma. Olykor lazítani, közösen muzsikát hallgatni.

– Boldogság, védettség, megértés, bizalom, menedék; elfogadnak, amilyen vagyok; ünneplés, kirándulás, kölcsönös segítség. – És az ellenkezői: konfliktus, veszekedés, értetlenség, érdektelenség, túlzott igények.

– Ők itt vannak értertem, én itt vagyok őértük. Nem vagyok magam. Alkalmazkodunk. Olykor-olykor ünnepe- lünk.

*

Bemutatkozás: Nő vagyok: Isten akaratából; keresztény vagyok: a keresztség révén; katolikus vagyok: hagyomány és meggyőződés alapján; férjem hitvese vagyok: kölcsönös, az ő és az én választásom után; anya vagyok: Isten áldotta elhatározásunk nyomán; titkárnő vagyok: képességeim és körülményeim szerint; háziasszony vagyok: szeretetből és kötelességtudatból.

(Beck-Miller: Frau und Gott, 125. – Butzon & Bercker, 1976)

*

A család a legősibb iskola. Remélhetőleg a mindig meg- maradó iskola is egyben.

ME

293

EGY CSALÁDAPA MEGGONDOLÁSAI

Ha családi életemet még egyszer elkezdhetném, akkor:

1. gyermekeim anyját bensőségebben szeretném. Ezt a gyermekeim előtt is megmutatnám. A szeretet látható: hoznám, és ráadnám a kabátot, nyitnám, csuknám neki a kocsí ajtaját, és a gyerekek jelenlétében is megdicséreném;

2. több időt szentelnék rá, hogy családom tagjait meghallgassam. Egy vonatkozó vizsgálat kimutatta, hogy 15 éves koráig a gyerek 500 000 kérdést tesz fel. Hát hagynám, hogy gyerekeim beszéljenek; nem szakítanám félbe őket: az újságot letenném, és komolyan venném kérdéseiket;

3. nevelném gyerekeimben a önbecsülést. Éreztetném velük, hogy mennyit érnem nekem. Imádkoznák velük; velük együtt őérettük imádkoznák; hadd tudják, fontosak az Istennek is;

4. életkedvet nyújtanék családomnak. Megrovás, szapulás hamar esik – ám dicsérünk is, ha rászolgált valaki?

5. több időt töltenék családom körében. Karácsonyra ilyen kötelezvényt írnék alá: minden héten egy órám a tiéd. S ezt meg is tartanám;

6. többet kacagnék a hitvesemmel és a gyerekekkel; így fejezném ki, hogy boldog vagyok velük.

(Beck-Miller: Frau und Gott, 167)

*

Uram! segíts időben felismernünk az élet helyzeteit, és helyesen alkalmazkodni azokhoz szent akaratom szerint. Ennek alapelve: egymásért vagyunk. Gyakorlata pedig: mindig mindenkinek örömet szerezni. Add nekünk ehhez a Bölcsesség Lelkét!

ME

A CSALÁD HELYZETÉNEK JAVÍTÁSA KÖZÖS EMBERI FELADAT

A család a teljesebb emberség iskolája. Hogy azonban életének és küldetésének teljességét elérhesse, szükség van a házastársak jóindulatú lelki kapcsolatára, egyetértésére, a gyermeknevelésben pedig a szülők együttműködésére. Az apa tevékeny jelenléte nagyon hasznos a gyermekek jellemalakulása szempontjából. De különösen a kisebb gyermekek rászorulnak arra is, hogy az anya törődjön otthonával. Ezt tehát lehetővé kell tenni, mégpedig úgy, hogy az asszony jogos társadalmi érvényesülése hátrányt ne szenvedjen. A gyermekeket úgy kell nevelni és tanítani, hogy felnőtt korba jutva teljes felelősségérzettel követhessék hivatásukat, esetleg egyházi hivatást is, és képesek legyenek az életben akként elhelyezkedni, hogy házasságra lépve a maguk családját a neki kedvező erkölcsi, társadalmi és gazdasági körülmények között alapíthassák meg. A szülők kötelessége, hogy családalapításkor okos tanácsadással irányítsák a fiatalokat. Ezek viszont készségesen hallgassák meg őket. Nem szabad azonban sem közvetlenül, sem közvetve kényszeríteni a fiatalokat házasságkötésre vagy meghatározott élettárs választására...

A házastársak, akik az élő Isten képmásává lettek, és igazán személyekhez méltó rangba jutottak, legyenek egyek a kölcsönös szeretetben, az egyező gondolkodásban és a közös életszentségben. Krisztust, az élet forrását követve, hűséges szerelmükkel tanúsítsák hivatásuknak örömeiben és áldozatvállalásaiban egyaránt annak a szeretetnek a titkát, amelyet halálával és föltámadásával Urunk nyilvánított ki a világnak.

(Az Egyházzól a mai világban. 52. fejezet)

* *

Akár édesapa, akár édesanya vagyok, tudom, mi a kötelességem gyermekeimmel szemben. Felelősségem tudatában kötök házasságot, vagy élek a családban mint szülő. Ha mást látok is az életben, én szent dolognak tartom a házasságot és szinte templomnak a családi otthont.

ME

OKTÓBER 13.

A LEGSZEBB FELADAT

A fazekas, a kertész munkájánál összehasonlíthatatlanul szebb és nemesebb a szülők munkája, akik az emberpalántákból akarnak nagyszerű embereket formálni.

A nevelés az önneveléssel kezdődik, hisz a gyermek a szülőktől kapja első sejtjeit, és örökségképpen a jóra (a rosszra is) a hajlamot. Ezért fontos a szülők egészsége testileg-lelkileg. A fogamzás és terhesség idején a szülők tartózkodjanak a szeszes italok és más izgató szerek fogyasztásától. Derűs és nyugodt környezetben éljen az anya, amikor áldott állapotban van.

Az első évek nevelő feladata a gyermek ösztönéletének helyes keretek közé szorítása. Ne engedjük, hogy helytelen szokás alakuljon ki a gyermekben. A következetesség hiánya később megbosszulja magát. A fegyelmezés mindig igazságos legyen.

Neveljük rá gyermekeinket, hogy rajtuk kívül mások is léteznek, és nem körülöttük forog a világ, hogy a rút önzés rabjai ne legyenek. Ajándékozásnál a gyakorlatiasság vezessen – nem az ár, az érték a fontos, hanem a szeretet.

Sohasem korai a gyermeknek vallásos nevelése. Ide tartozik az emberi gyarlóság alázatos elfogadására nevelés is. E téren azonban leginkább áll: csak szavakkal nem lehet nevelni. A legszebb örökség, amit szülők gyermekeiknek adhatnak, ha életükkel tanítják meg őket: szeretni Istent, szeretni embertársaikat, dolgozni becsületesen és tiszta lelkiismerettel élni a világban.

(Magyar–Kele–Márton: Csendes órák, Budapest, 1975, 82)

*

Az a módszer, amely a fiatalságot meg akarja kímélni mindennemű szigortól és kellemetlenségtől, elpuhult és züllesztésre hajlamos nemzedéket nevel, amely nem tud majd megfelelni az élet és a hivatás követelményeinek. – Aki megpróbálja kiküszöbölni szótárából a kereszt, az áldozatvállalás, a mértéktartás és az önfegyelmezés szavait, az tökéletesen félreérti a zsinat szellemét. (uo. 85. o.)

IDEÁL ÉS VALÓSÁG

Az emberi élet fölemelkedés a biológiai, egészen a természetnek alávetett síkról a szellem világába, amelyben a szabadságé, a szereteté és az engedelmességé az irányító szó. Életünk első éveinkben anyai gondoskodással körülvéve, apai irányítással fejlődik. A gyermekek olyan mértékben állnak majd a rájuk váró feladatok rendelkezésére, amilyen mértékben a szülők komolyan veszik, és betölteni igyekeznek szerepüket. Erre a szülők akkor képesek, ha gyermekeik szófogadók, figyelnek szavukra, nekik pedig van kire támaszkodniuk.

Azok a férfiak, akik az utóbbi száz évben alakították történelmünket, természettudományunkat, technikánkat és politikánkat, túlértékelték önmagukat, és az öngyilkossággal fölérő könnyelműséggel semmibe vették az „egész”-nek érdekeit, az összefüggéseket. Korunk embere fölhasználva a találmányokat (autó, TV, csecsemőtejpor, fogamzásgátló szerek stb.) életét alapvetően új életmóddal cserélte föl. Vakul hitte, és lelkesedéssel bízott abban, hogy minden újdonság az élet megkönnyebbítésének, fokozásának és meghosszabbításának áldásával jár. A dolgok félelmetes logikájával állunk most e tévedés következményei előtt: az élet értéktelenségének járványa, a neurózis egyre több gyermeket és fiatalt fertőz meg. A bűntényeknek és a kábítószer-szenvedély áldozatainak száma évről évre nő, és a gyermeklélek megrontása az emberiség jövőjét teszi kérdésessé.

(Christa Meves: Verantwortung für die Zukunft c. cikkből)

*

Minden lépéssel, amellyel eltávolodunk Istentől, önmagunkat veszélyeztetjük. Gondolkozzunk el ezen egy kissé!
ME

NEVELNI – DE MIRE?

E címen ír vezércikket D. A. Seeber a Herder Korrespondenz 1978. áprilisi – 32. évf. 4. számában. – Először is felmerülő, egymásnak ellentmondó panaszokat idéz, amelyek minden nevelési vállalkozást eleve kudarcra ítélnék: „el-pedagógiásodik minden” – „nincs vállalkozás a nevelésre.” – Az iskola úgy véli, eleget tesz azzal, hogy anyagot közvetít; a feldolgozás és az értékek összefüggésének tudatosítása az otthon dolga. 3–4 nevelő úgysem pótolhatja azt, amit azelőtt a bő létszámú család spontán megadott. Egyébként az iskola is a 40 órás munkahét felé tájolódik. – A családban sokat veszített a jó példa és az eszménykép (úgy kellene, hogy ebből adódjék a tekintély). Norma sincs már, hogyan és mire nevelni. Kiismerhetetlenek a társadalom jövő meg-
lepetései, amelyekben a gyermeknek fel kell találnia magát. – Az információs anyag olyan tömegű, hogy azt intellektuálisan és emocionálisan feldolgozni nem lehet. Sem idő, sem áttekintés nincs, hogy a családban vagy az egykorúak egymásközt megbeszélhessék.

Mi marad? Boldogságra nevelni. – Boldogság ott lehetséges, ahol olyan életkörülményeket sikerül kialakítani, amelyek az egyénnek termékeny életet biztosítanak, hogy aztán mások életének tartalmát is gazdagítsa. Vagyis: boldogság egyenlő – szerencsés emberi együttes. – Pluralista társadalmunkban legfontosabb erény a tolerancia (elviselés, megférés). De nélkülözhetetlenek a klasszikus erények is: az igazságosság, az okosság, az egyenesség (kurázs), a mértékletesség és – a közös cél elérése érdekében akárhányszor – a fegyelmezett lemondás. – A nevelésnek végső célja az önmagára-találás (és praktikusán az önérvényesítés). Ide vezet az a felismerés, hogy teremtmények és végesek vagyunk, ezért tévedni tudunk. Ezek, már vallásos elemek. Bizony: a vallás erkölcsi nevelést, bármilyen társadalmi változás legyen is, nem lehet nélkülözni, sőt tovább kell folytatnunk, ha el akarjuk kerülni a neurozist.

ME

A CSEND

A gondos, ideális gyermeknevelés, amely a jövőt készíti, igyekszik csendet biztosítani. És ha ez nem sikerül otthon, kimegy a parkba, erdőbe, folyóvízhez vagy a tóra. Valamelyes erőbefektetéssel még a nagyváros hangos bérház-lakásaiban is meg tudjuk óvni tudatosan a gyermeket saját foglalkozásunk csendháborításától, hogy kibontakozásának tere legyen. Legjobb a kert: egy darab természet, melyben a gyermek az elemekkel találkozhatik – földdel, homokkal, vízzel, sárral, agyaggal, fával, kővel. Az eszményi, jövőre tekintő gyermeknevelés megóvja a kicsit a kész játékok és a szemléltető dolgok izgalmától, túlzott halmozásától, és megoltalmazza a kényeztetéstől, a túlzott értelmi neveléstől és a szexualitástól, az édesapát és édesanyát pedig megihletti, hogy résen legyenek, és szabadságát mégis biztosítva vezessék be gyermeküket a világba.

(Ch. Meves: Verantwortung für die Zukunft)

*

Teljes elismerésem azoké a szülőké, akik gyermeknevelésre vállalkoznak. Nagyra értékelem az évekre szóló teljes lekötöttséget, az állandó áldozatos testi munkát és szellemi éberséget, a következetes türelmet, amit a nevelés kíván. S közben szakadatlan a kockázat: vajon ez a nagy befektetés meghálálja-e magát; nem úgy elsősorban, hogy kifizetődik-e, hanem hogy végül is célt ér-e; hiszen a jövő olyan meglepetéssel állhat elénk, amit sem objektíve, sem szubjektíve sejteni sem lehet. Nem embert meghaladó feladat ez? . . . Szerintem igen. Teljesítéséhez isteni erőforrás szükséges. Úgy is, hogy Isten segíti képességeinket, s úgy is, hogy égi eszményt keresünk. Christa Meves-szel mondom: „Fölfelé kell tekintenünk és figyelniünk Istenre. Csend kell ehhez, visszavonultság és elmélkedés, mely megoltalmaz a lármás, lázas világtól.”

ME

TUDOD-E?

A fogamzásgátló tabletta éveken át szedve fizikailag és pszichikailag is ártalmas. A féktelen szexualitás eltompít és elnyú. Az életet erősíteni csak a szeretet képes. Az „örök nő” csak úgy vonzza a férfit, ha a hitvesi szeretet tapintatos, figyelmes és hálás. Az emberhez méltó családtervezés, az igazi házastársi szeretet eszméje összefügg az önmegtartóztatással...

Összehasonlíthatatlan életenergia-többletet kap az a gyermek, aki az egymást szerető párnak tudatos megegyezéséből született, szemben azzal, aki véletlenül, anyja akaratára ellenére jött a világra. Kartotékomnak 450 krimi-szeplője egytől egyig olyan, akit nem kívántak, hogy szülessen, akit gyermekségében sem vettek körül szeretettel.

...Azok a gyermekek, akiket nem választottak el születésük után azonnal az anyatejtől, 12 hónapos korukban szellemileg sokkal fejlettebbek, mint egyéb társaik.

...A sokáig szoptatott gyermekek felnőtt korukban derűsebbek, munkabíróbbak... A bébi-póttételek, a cumi, a csecsemőotthonok csak látszatra jelzik a haladást, és csak látszatra hasznosak. Megakadályozzák ugyanis az embernek a természettől megkívánt életkörülményeket és életfeltételeit, s ezzel gyöngítik fizikai és erkölcsi jó tulajdonságait, ingataggá teszik jellemét, gyöngévé testi és lelki erejét.

...A csecsemők, akiknek nem egy, hanem több gondozójuk van, összeférhetetlenek és gyengeelméjűsége hajlamosak.

...A gyermek a harmadik és ötödik év között, amikor még csak dereng az öntudat, van legközelebb a természetfölötti dolgokhoz. „Mágikus fázis”-nak hívjuk ezt a korszakot. Így is mondhatjuk: a gyermek még érzi a Paradicsomot. Ebből szív erőt későbbi alkotókészsége.

(Ch. Meves: Verantwortung für die Zukunft)

*

Érdemes ezeken a problémákon elgondolkodnunk.

ME

A KISZÉLESÍTETT CSALÁD

Az embereknek egymás iránti természetes barátságát már a kereszténység előtti görög filozófia is tanította, s ez akárhányszor visszhangzik Szent Aquinói Tamás társadalomfilozófiájában, nevezetesen ebben az axiómában: „Homo homini naturaliter amicus” (az egyik ember a másiknak természetszerűen barátja). Ez olyan tény, amelyre az emberek között kialakul a barátság. A megfelelő magatartásra sürgetően utal Az Egyház a mai világban c. konstitúció: „... A zsinat nem győzi eléggé hangoztatni az emberi iránti tiszteletet. Mindenki köteles valamennyi embertársát kivétel nélkül úgy tekinteni, mint másik önmagát (27)”.

(Koinonia, Benno Vlg. 1970. 52)

*

Meglehetősen sok bérharc folyik a világban. Gyökerében bizonyosan az igazságosságnak szellemi értéke tételezhető fel. – Ennél nagyobb azonban a szeretet. A szeretet kérdésében a Jézus Krisztus példája által megihletett egyháznak van mondanivalója az emberiséghez.

ME

OKTÓBER 19.

SENKI SEM ÉL ÖNMAGÁNAK

Kezet fogunk egymással
hűséget ígérünk egymásnak
megöleljük és szeretjük egymást
életet adunk egymásnak
agyonütjük egymást
szidalmazzuk egymást
eláruljuk egymást
koporsót készítünk egymásnak
az utolsó úton elkísérjük egymást
utakat építünk egymás felé
bombát gyártunk egymás számára
rendjeleket osztunk egymásnak
és börtönbe zárjuk egymást
autókat adunk el egymásnak
és elgázoljuk egymást
meglessük egymást és becsapjuk egymást
tanítjuk egymást
irigykedünk egymásra
és meghazudtoljuk egymást
adókat fizetünk egymásért
megyünk egymás mellett
elválunk egymástól
imádkozunk egymással
átkozzuk egymást
senki sem él önmagának

(Beck-Miller: Frau und Gott, 155)

*

Egyetlen beteketés a Bibliába, és életünk vadonatúj távlatokkal bővül. Nemcsak az életünk, hanem halálunk is új értelmet nyer: az Úréi vagyunk.

ME

MÁSOK, NÉLKÜL NEM ÉLHETÜNK

Az embernek szüksége van társra, az emberi személynek emberi személyre, mivel kora gyermekkorától kezdve képtelen lenne egyedül fenntartani magát. Később is könnyebben boldogul a társadalmi munkamegosztás révén, és könnyebben kibontakoztathatja önmagát. Szellemi-lelki vonatkozásban is rá van utalva a másikra, hogy kibontakoztathassa személyiségét... Minthogy többen vagyunk emberek, hozzá tudunk járulni a másik istenarcú lény életének fenntartásához és gazdagításához, hiszen az ember testi-lelki szükségét szenved. Az a képességünk, hogy ajánldékozhatunk valamit embertársunknak, hogy gazdagíthatjuk, hasonlatos Isten teremtő és gazdagító tevékenységéhez. És mivel többféle ember létezik, akik sohasem egyenlők egymással egészen, kialakul az emberi kultúra. A kultúra esélyei hatalmasan megnőnek azáltal, hogy az ember kétnemű. Minden társadalom, a társadalom rendje, a szokások és erkölcsök szempontjából kénytelen számításba venni azt a tényt, hogy az ember férfi és nő. A kétneműség felcserélhetetlen sajátos feladatköre ténylegesen összefügg a férfi és a nő jellegzetes nemi találkozásával, és egészében véve kapcsolatban áll az élet továbbadásának feladatával.

(Mysterium Salutis, II. 718)

*

Ahhoz, hogy csak töredékét is kibontakoztathassuk mindannak, ami az ember lehetőségeiből bennünk szunnyad, szükség van a másik hívására. Mindenki csipkerózsika, megszámlálhatatlan álommal. Lesznek-e, akik életre szólítják őket? Akik megadják azt a csókot, amelynek életre hívó ereje van?

GJ

OKTÓBER 21.

AZ ÉN ÉS A KÖZÖSSÉG VISZONYA

Az én csak a közösségben bontakoztathatja ki önmagát természetének megfelelően... Erős egyéniségek az általuk birtokolt értéktöbbletből jelentékenyen hozzájárulhatnak a közösség fejlesztéséhez, gazdagításához... Éppen ezért nem szabad mesterséges konfliktust támasztani az alapvető személyi és közösségi értékek között. Aki félti az elsőt, nem tarthat a másiktól. Az emberek között növekvő kölcsönös függés (szocializálódás) nem szükségszerűen jár együtt az ártalmas „eltömegesedéssel”, ahogy előszeretettel bizonyítgatják a különcök és magános értelmiségiek. A növekvő társadalmi összefonódás, ha nincs híjával a személy megbecsülésének, elősegítheti az egyéni szabadság körének kiterjesztését. Nem annál differenciáltabbak és fejlettebbek a részek a természetben is, minél egységesebb és szervezettebb maga az egész? Mégis mindenekelőtt Istenben esik egybe a személy legmagasabb kiteljesedése és a legbensőségesebb egység, ill. közösség. Nála nincs magány, nincs önzés, csupán a legtökéletesebb csere. Ezért a hasonmás sem élhet elzárkózva... Hogyha valaki feláldozza magát szeretetből a közösségért, semmit sem veszít személyi értékeiből. Ha viszont fordítva, a közösség teremt kedvező előfeltételeket a személy kibontakozásához, a maga javát mozdítja elő.

(Mysterium Salutis, II. 762.)

*

Természetes hajlamaink sorában „előkelő” helyet foglal el az emberi önzés. Először én, másodsor és harmadszor is én, tartják sokan, kimondatlanul. A keresztény életeszmeny ennek éppen az ellenkezője. A keresztény élet az áldozatos szeretet élete, a másik szolgálata.

GJ

A SZEMÉLY ÉS A TÁRSADALOM

Az emberi személy nemcsak „világ előtti”, hanem „társadalom előtti”, annak ellenére, hogy nem független a társadalomtól. Éppen társadalmi volta teszi lehetővé társadalomelőttiségét: minél gazdagabb a társadalmi valóság, amit átveszünk, annál tágabb tere nyílik a személyes állásfoglalásnak és választásnak. A személy önállósága rászorul a társadalomra, a társadalom segíti hozzá, hogy önállóan valósítsa meg magát. Minél tökéletesebb a társadalmi támogatás, annál tökéletesebb a személyes önállóság.

A személy önállósága nem jelenti azt, hogy a társadalmi intézmények átvétele közben képes arról dönteni, hogy vállalja-e vagy elutasítsa azokat. . . Előbb belenövünk a társadalmi szokásokba, s csak később utasítjuk el azokat. A csoport abból a meggyőződésből él, hogy társadalmi berendezkedése, élete, értelmi világa érték, bízik saját kultúrájának erejében és valóságában. . . A társadalom életében azonban mindig keveredik az igaz és a téves, az érték és a talmi. Ebben rejlik a társadalmi kritika lehetőségének objektív föltétele, s ezért szükséges, hogy a csoport kritikus szellemre nevelje tagjait: a kultúra átadásával együtt kell járnia a bírálat lehetőségének. Miközben bevezetünk valakit társadalmi rendünkbe, nagyvonalúan biztosítanunk kell azt is, hogy kifejezhesse elégedetlenségét, nemtetszését, kellemetlen vagy kényelmetlen közérzetét a fennálló társadalommal szemben.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok. 175)

•

A társadalom a közösség igényeinek megfelelően kialakít bizonyos formákat, rétegződéseket stb. A fejlődés során azonban új igények támadnak, új látások, új értékek születnek, s a régi formák kiüresednek, a hagyományos rétegződések nem felelnek meg az új követelményeknek. Sokan, főleg az idősebbek, mégis ragaszkodnak hozzájuk. Sokszor érdekből, nosztalgiaiból vagy szellemi restségből.

GJ

OKTÓBER 23.

A TÁRSADALOM KÖLDÖKZSINÓRJÁN

Az ember minden tekintetben társadalmi lény. Az egyén felelősségét és szabadságát a társadalom közvetíti, az egyén a társadalom segítségével fejleszti ki magát: a társadalom az ember „második természete”.

Az ember biológiai kifejlődése – legalábbis bizonyos határig – nem személyes műve. Bár az ember léte az anyaméhben kezdődik, élete története csak szabadságával indul el, amikor kézbe veszi sorsát, és eltervezi életét. Nem magunknak köszönhetjük, hogy van szemünk, de látni meg kell tanulnunk. Biológiai szükségleteink velünk születnek, de a táplálékfelvétel módja vagy mennyisége tőlünk függ. Vannak olyan tevékenységeink, amiket nem kell megtanulnunk, mások pedig hosszú tanulási folyamat eredményei. Az alapvető biológiai szükségletek kielégítésének is sajátos, társalkalmakként változó stílusa van; a természeti és társadalmi kölcsönösen átjárja egymást. . .

Az egyedül végzett tevékenységet is a társadalomban tanuljuk meg. Ebből a szempontból nézve nincs az emberi életnek olyan területe, amely ne állna kapcsolatban más emberekkel. Nemcsak a többiekkel együtt végzett cselekvés társadalmi, hanem az is, amit a társadalomtól tanultunk, vagy másokra való tekintettel végzünk.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, 150)

Mintha valami berzenkedne bennünk a fenti gondolatsor miatt. Ha valóban ennyire függünk másoktól, hol van akkor az ember egyénisége? Hol marad a szabad rendelkezés önmagunk felett? Fel kell rúgnunk mindent, el kell szakítanunk minden köteléket ahhoz, hogy megvalósítsuk önmagunkat? Vagy talán a függésben, a „társadalmi kötésben” kell kialakítanunk a páratlant, a soha nem látottat, egyéniségünket? Úgy látszik, hogy az élet az utóbbit javallja.

GJ

LÉTÜNK GYÖKEREI

Azok bizony elsősorban a teljesen kifürkészhetetlen múltba süllyednek. Micsoda titok van az első sejtekben, amelyeket valamikor lelkünk lehelete emelt föl magasabbrendű életre! Az egymást követő befolyásoknak micsoda kiszámíthatatlan szintézisébe testesültünk bele mindörökre! Az Anyag által részlegesen a Világ egész története tükröződik mindnyájunkban. Bármily autonóm is a lelkünk, örökségrészt mégis egy már öelötte bámulatosan kidolgozott létezésből kap, amelyet minden földi energia összessége alakított ki; egy meghatározott fokon találkozik az Élettel, és kapcsolódik az Életbe. – Nos, alighogy ezen a sajátos ponton sorsközösséget vállal a Világmindenséggel, máris érzi ő is, mint ostromolja és járja át a kozmikus hatások árja, amelyet aztán rendeznie és magához alakítania kell. Nézzünk csak szét magunk körül: a hullámok mindenünnen özönlének, a látóhatár mélyéről is. Az érzéki világ elönt minket minden gazdagságával, minden kis pórusunkon át belénk ömölve: étel a testnek és táplálék a szemünknek, hangok összhangja és csordultig teli szív, ismeretlen jelenségek és új igazságok, mindezek a kincsek, ezek az ingerek mind, – a Világ négy tájáról felénk futó hívások minden pillanatban átjárják tudatunkat. Hogyan fognak hatni ránk? (Teilhard de Chardin: Benne élünk, 32)

*

Szellemünknek, lelkünknek, éppen úgy, mint a testnek, szüksége van táplálékra: arra a sokféle hatásra, ami ér bennünket. A kérdés az, hogy hogyan reagálunk ezekre a hatásokra. Lehetséges, hogy eleve elutasítjuk őket. Ez esetben is hatnak ránk, de mégsem válik belőlük táplálék. S ha elfogadjuk őket, vajon ki tudjuk szűrni belőlük azt, ami javukra szolgál? Ami táplál, erősít, gazdagít! Vagy képtelenek lévén erre, a károsat, a hasznavehetetlent is befogadjuk?

GJ

EGYMÁST IS HORDOZZUK, TARTJUK

Csak abból a gyermekből lesz kiegyensúlyozott felnőtt, akinek örülnek, akit szeretettel vesznek körül, akire büszkék. Ha a gyermek észleli, hogy örülnek neki, akkor kellő önbizalomra tesz szert, s nem fut majd később hiú dicsőség után. Ezért kellene a baráti kapcsolatok is, ezért van szükségünk olyan emberekre, akik valóban értékelik jelenlétünket. Nem elég, ha csak „felebaráti szeretetből” segítenek rajtunk: csak akkor találjuk meg magunkat, ha nem kötelességből szeretnek, és értékelnek. Rászorulunk arra, hogy a másik ránk szoruljon. Életünknek akkor van értelme, ha van, aki feltétel nélkül elfogad, ha az ő életének az én életem ad tartalmat. Az emberi élet tartalma az, hogy a másik ember életének a tartalma legyen.

Aki fölöslegesnek érzi magát, az rácröszakolja jelenlétét a másikra, a másik visszaretten a tolokodástól, s ez elmélyíti a fölöslegesség érzését. . . A másokért való léttel függ össze, hogy mindenkinek van társadalmi „szerepe”, amely értékes mindaddig, amíg az ember nem lesz „szerepjátszó”.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, 156)

*

Szükségünk van mások jószágára, szeretetére. De szeretetet az kap, aki maga is ad. A sérült lelkű ember legfőbb baja talán éppen az, hogy képtelen szeretetet adni. Mivel csak önmagát vizsgálja, nyaldossa sebeit, és romantikus pózban kesereg számkivetettsége miatt.

GJ

SZÜLETÉSKOR BÚTOROZOTT SZOBÁBA LÉPÜNK

Rászorultságunk következtében egzisztenciánk beteljesülése „sűrített történelem”, az emberi élet nagyon hosszú és közös kifejtésének az eredménye. Közös történelmünk nélkül rendkívül szegényesek lennének gondolataink és érzelmeink, törekvéseink és vágyaink. Mai technikánk és civilizációnk az egész emberiség alkotóerejét fejezi ki. Minden egyes gondolatunk vagy tettünk elődeink előzetes tetteire és gondolataira épül. Nem elég azonban, hogy őseink áthagyományozzák kultúrájukat, szükségünk van emberekre, akik bevezetnek minket ebbe a kultúrába. Ezen túlmenően – rászorultságunk következtében – életünk beteljesülését egyedül a másik emberben találhatjuk meg. Ebből kiderül létünk gyökeresen társadalmi jellege: a közösség az emberi élet alapértéke, mert az emberi lét társadalmi lét. A másik nélkül semmire sem megyünk, s megsemmisülünk; az életnek nincs értelme és jelentősége számunkra. A magány nem gyarapítja, hanem megszünteti emberi egzisztenciánkat, megfosztja valódi emberi értékétől. . .

Nem tudunk bízni magunkban, ha mások nem bíznak bennünk. Létünk csak akkor tűnik értékesnek, ha mások is értékesnek tartják. Az emberi lét egyik legnagyobb tragédiája, ha azt kell tapasztalnia valakinek, hogy senkinek sincs rá szüksége, hogy teljesen fölösleges. Életünknek úgy van értelme, ha mások bíznak bennünk, ha másoknak jelentünk valamit.

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, 155)

*

Őseink, tanítóink, nagy gondolkodók, felfedezők, művészek stb. alkotják azt a lépcsősort, melyen felfelé jutok. Ajándéku adják, szinte rám erőszakolják mindazt az értéket: a megszámlálhatatlan mozaikszemecskét, amelyekből kirakom életem tarka képét. Sokszor erőfeszítéssel, kínlódva. Dehát ők is erőfeszítéssel és kínlódva formálták meg őket. Egy élet gyötrelmével.

GJ

AZ INTÉZMÉNYEK SZEREPE

A társadalom nem nélkülözheti a családot és a házasságot, az államot, az egyházat, mert ezek teszik lehetővé az emberek társadalmi együttélését. . . Az emberi egzisztencia társadalmisága azonban sokkal mélyebb, mint az intézményes kötelékben való élet. Az intézmény az ember társadalmi életének koronként és kultúrákként változó módja, a társadalmiság ellenben elválaszthatatlan az embertől. . .

Az intézmény hajlik arra, hogy öncélúnak tekintse magát, hogy az ember társadalmi létét azonosítsa annak történelmileg közvetített, intézményesített módjával. Az intézmény és a személy között éppen ezért lehetséges az összeütközés és a feszültség, de az ember személyes léte nem kerülhet összeütközésbe társadalmi léteivel. . .

A társadalmi valóság védelmére, előmozdítására, átadására valók a társadalmi intézmények. Az intézménynek szolgálnia kell a társadalmat, nem szabad uralkodnia azon. Az intézmény nélkülözhetetlen, fennáll azonban ideologizálásának vagy mitizálásának a veszélye. Ez alól a kereszténység sem kivétel. A kereszténység intézményesített formája az egyház: törvényeivel, szabályaival, hitvallásával. Az intézményesítés nélküli kereszténység nem lenne krisztusi. Az egyházi intézményre is áll azonban mindaz, ami a többire, hogy nem öncélú, hogy nem uralkodás, hanem szolgálat a célja és feladata, hogy az intézmény strukturái történelmi képződmények, s ezért alá vannak vetve a történelmi változásnak. Mivel az intézményt mindig egyesek képviselik, megtörténhet, hogy az intézményesített közösség igazságtalanul és jogtalanul lép föl egyes személyekkel szemben. . .

(Nyíri T.: Antropológiai vázlatok, 178)

*

Banális és nem is helytálló azt mondani: az intézmény szükséges rossz. Hiszen a különböző kisebb nagyobb közösségek belső és egymásközi életét szabályozzák, rendezik. De persze emberekből álló, emberi mű ez is. Miért lenne éppen ez hibátlan és tökéletes?

GJ

SZERESD ELLENSÉGEDET!

A tiszteletet és szeretetet azokra is ki kell terjesztenünk, akik társadalmi, politikai vagy éppen vallási kérdésekben másként vélekednek, vagy más magatartást tanúsítanak, mint mi. Ha nagyobb emberséggel és szeretettel igyekszünk gondolatviláguk mélyére hatolni, könnyebben kezdhetjük el velük a kérdések megbeszélését.

Ez a szeretet és jóindulat semmiképpen se tegyen bennünket közömbössé az igazság és a jó iránt. Hiszen éppen a szeretet ösztönzi Krisztus tanítványait, hogy hirdessék az üdvözítő igazságot minden embernek. Ezért meg kell különböztetnünk a tévedést – amely mindig elvetendő – a tévedő embertől, aki akkor is megőrzi személyi méltóságát, ha vallási fogalmai hamisak vagy fogyatékosak. Csak az Isten ítélhet, csak ő lát az emberek szívébe; ezért tiltja, hogy bensejében bűnösnek ítéljünk bárkit is.

Krisztus tanítása tartalmazza azt a követelményt is, hogy a sérelmeket megbocsássuk, a szeretet parancsát pedig – az Újszövetség parancsolatát – kiterjeszti minden ellenségünkre.
(II. vatikáni zsinat: Gaudium et spes, 28)

*

A közösségi élet terhét elsősorban azok jelentik, akik bármi téren „ellenfeleink”. De hogyan is kívánhatnánk, hogy mindenki úgy gondolkodjék és érezzen, mint mi? Hol lenne akkor a közösség sokszínű valósága, mi mentene meg a kényelmes unalomtól? Az ellentétek olyanok, mint a benzín: tüzet is okozhatnak, de hajtóanyagot is jelenthetnek. Rajtunk múlik, hogyan bánunk velük.

BE

OKTÓBER 29.

AZ EGYHÁZ ÉS A TÁRSADALOM I.

Az a sajátos küldetés, amelyet egyházának adott Krisztus, nem politikai, gazdasági vagy társadalmi jellegű, mert ő vallási természetű célt tűzött ki eléje. Ámde éppen ezzel a vallási küldetéssel jár együtt az a feladat, az a fény és az az erő, amely jó szolgálatot tehet, hogy az emberek közössége az isteni törvény szerint épüljön fel, és legyen szilárd. Emellett – szükség szerint – az egyház maga is létesíthet a korviszonyoknak és a helyi körülményeknek megfelelő intézményeket mindenki szolgálatára, sőt köteles ilyeneket létesíteni, különösen a nélkülözők érdekében, például jótékonyági intézményeket és hasonlókat.

Az egyház egyébként elismeri mindazt a jót, ami korunk lendületes társadalmi mozgalmában jelentkezik, különösen az egység felé való fejlődést, az egészséges szocializálódás és a társadalmi meg a gazdasági összefogás folyamatát...

Az egyház egyébként küldetésénél és természeténél fogva nincs hozzákötve semmilyen kultúrához, semmilyen politikai, gazdasági vagy társadalmi rendszerhez. Éppen e miatt az egyetemessége miatt lehet a legszorosabb összekötő kapocs a különböző csoportok és nemzetek között...

Az egyház – amennyiben rajta múlik és küldetésével összefér – segíteni és támogatni akarja az összes ilyen intézményeket.

(II. vatikáni zsinat: *Gaudium et spes*, 42)

*

Az egyház sem tehet mást, mint Krisztus, aki szolgálni jött és életét odaadni az emberekért. A szolgáló egyház – és a szolgálat szellemét vállaló keresztény – Krisztus igazi követője.

BE

AZ EGYHÁZ ÉS A TÁRSADALOM II.

Amiként a világ érdeke, hogy felismerje: az egyház a történelemben társadalmi realitás és kovász, ugyanígy az egyház is jól tudja, hogy mennyi mindent köszönhet ő az emberiség történelmének és fejlődésének.

Az egyháznak is javára válik a múlt századok sok tapasztalata, a természettudományok haladása és a kultúra különféle formáiban rejlő gazdaság; ezek által jobban feltárul maga az emberi természet, és új utak nyílnak az igazság felé. Hiszen az egyház, történetének kezdetétől fogva megtanulta, hogy mindegyik nép számára annak fogalmaival és nyelvezetével kell kifejeznie Krisztus üzenetét, amelyet igyekezett a gondolkodók bölcsességével is megvilágítani; így akarta hozzáalkalmazni az evangéliumot az egyszerű emberek felfogóképességéhez éppen úgy, mint a tudósok igényeihez, amennyiben ez lehetséges volt. A kinyilatkoztatott igének az a kívánalmakhoz szabott hirdetése maradjon továbbra is szent törvénye az evangélium szolgálóinak. Mert így válik képessé minden egyes nemzet arra, hogy a maga módján fejezze ki Krisztus üzenetét; egyszersmind így indulhat meg egy élénk eszmecsere az egyház és a népek kulturái között...

Akik előbbre viszik az emberi közösség ügyét a családi, a kulturális, a közigazgatási, valamint a nemzeti vagy nemzetközi politikai élet terén, azok Isten terve szerint nem csekély szolgálatot tesznek az egyházi közösségnek is, amely nem független a kívülről jövő hatásoktól.

(II. vatikáni zsinat: *Gaudium et spes*, 44)

*

Az egyház, mint közösség hivatalosan kijelenti: tisztelettel tekint minden emberi értékre és érték-létesítőre. Megvan-e bennem is ez a tisztelet?

BE

OKTÓBER 31.

A SZENTHÁROMSÁG TÜKRE A KÖZÖSSÉG

Az emberről alkotott isteni eszmény egyformán megtalálható minden emberben... A teremtés perspektívájából szemlélve, az emberiség korporatív egység, egyetlen „embertermészet”... Az egyén sohasem képes megvalósítani az emberről alkotott isteni eszmény teljes gazdagságát. Mindnyájan az ember egyik megvalósulása vagyunk. Vérrokonok, „egylényegűek” vagyunk. Mindnyájan összetartozunk az emberiség egyetlen családjában. Az Isten szentháromságos életközösségét tükrözzük. Ilyenformán az ember közösségi kapcsolatai nem gyengeségének, testi-lelki támaszkérésének következménye, hanem inkább a szentháromságos létgazdagság kifejeződése teremtményi szinten, a társas kapcsolatok tükrében... Az emberi szolidaritás tehát ajándék, még mielőtt feladat lenne. Alkatunkban gyökerezik, és csak másodlagosan emberi erőfeszítés műve. A paradicsomi elbeszélés az Isten és ember barátságáról és az egész kozmosz harmóniájáról beszél, melynek középpontjában az ember áll. A kozmoszszal szolidárisan, mint annak csúcsa, az ember összekötő szerepet játszik Istennel. Ezért az emberiség nem érheti el a teljességet a kozmosz nélkül. A kozmikus egységnél előbbrevaló azonban az emberiség családjában a testvériség. Ebben kell visszatükröződnie annak, hogy Isten nem csak egy, hanem háromszemélyű életközösség a kölcsönös szeretetben.

(Mysterium Salutis, II. 760)

*

Nagyon is úgy tűnik, hogy az ember az egyetlen élőlény, amely nem tud békében élni a fajtabeliekkel. Pedig az ember több, mint az állat – valljuk büszkén. Értelmünk valóban csodákat teremtett. Messze felülmúlta mindazt, amire ösztön valaha is képes. A szívünk, a belátásunk, a jó érzésünk maradt az „állati” szint alatt? Elsatnyult?

GJ

EGY EMBER ÁLTAL LÉPETT A BŰN A VILÁGBA

Pál apostol szerint a kinyilatkoztatott vallási igazság ez: „Egy ember által lépett a világba a bűn és a bűn által a halál, és így a halál minden emberre áterjedt, mert mindnyájan bűnbe estek” (Róm. 5, 12). Az apostol szembeállítja vele Krisztust, a Megváltót, aki visszaszerezte a kegyelmi állapotot, illetőleg az üdvösséget.

A Szentírás paradicsomi leírása azt jelenti, hogy Isten az embert barátságába fogadta, a természet állapota helyett meghívta a természetfölötti rendbe, azaz megadta neki a megszentelő kegyelmet. Az első emberpár azonban az engedelmség helyett az öncélúság és a függetlenség útját választotta. Hogy igazában mi volt a parancs, és hogyan folyt le a bűnbeesés, nem tudjuk. A Szentírás csak a bűnbeesés tényét nyilatkoztatja ki. Elénk tárja még azt is, hogy a bűn indítóoka a kevélység volt. Az ember saját nagyságának tudatában nem akart semmiféle tekintélyt elismerni maga fölött. Ha elgondoljuk, hogy az öntudatra ébredt ember a külső természet urának érezte magát, ez könnyen kísértéssé válhatott a kevélységre... Minden ember, aki beleszületik a világba, magára veszi a „világ” bűnét, a kegyelem hiányát, s ez jelenti benne az eredeti bűnt.

(Gál F.: Az üdvtörténet misztériumai, Budapest, 1967. 92)

*

Az első ember bűne – mint szabadakaratú állásfoglalás, személyes tett – kihatással van az egész emberiségre. A mi személyes bűnünknek is van hatósugara. Nemcsak elkövetőjének árt, de beláthatatlan körben árt másoknak is, csak éppen nem vesszük észre, vagy nem figyelünk rá.

KP

NOVEMBER 2.

HONNÉT A ROSSZ?

Honnét a rossz? A Szentírás szerzői látták: az emberek minden korban vétkeznek. Szembefordulnak Isten parancsaival. Egyre többet kívánnak az élettől, több örömet, több gyönyört. Sóvár vágyukban túlteszik magukat a természet rendjén, az emberi törvényeken. Magukat tekintik minden dolog mércéjének. A teremtéstörténet szerkesztői ebből azt a következtetést vonják le, hogy minden emberben él a szembefordulás Istennel. Az állatok és növények szükségszerűen követik természetük törvényét. A rendtelenség csak ott törhet be a teremtésbe, ahol egy lénynek módjában áll szembefordulni a világ rendjével. A teremtés rendje csak egy ponton sebezhető: ez az emberi személy szabad döntése. Csak az embernek állt módjában, hogy szabad elhatározással szembeforduljon Istennel, és ezzel a tetteivel bajba sodorja magát, és becsempéssze a rosszat a teremtésbe. A bibliai szerzők tehát nem csupán az isteni megvilágítás, a kinyilatkoztatás útján jutottak el erre a felismerésre, hanem egyéni meg gondolásból is.

(Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, Limburg, 1972. 198)

*

A Teremtő vállalta az emberi szabadság kockázatát. Minden szabad döntés, minden elindulás egy új úton – kockázat. De ez a kockázat nem a gyengeség, hanem az erő, az emberi nagyság jele.

GJ

A TUDÁS FÁJA I.

Fel kell tennünk a kérdést, mit jelent a szemitáknál a „megismerés” és a „jó és a rossz.”

A keleti gondolkodás- és beszédmód a megismerésen nemcsak valami értelmi felfogást, tehát egy szellemi aktust ért, hanem egy sokkal tágabb értelmű tapasztalást, meghitt közelségbe kerülést valamivel, vagyis egy dolognak vagy személynek szellemi és egzisztenciális befogadását. Az ismeréshez tehát egy bizonyos birtoklási és rendelkezési viszony is hozzátartozik. . .

A „jó és a rossz” alkalmazása. . . valami teljességet fejez ki egy ellentéppárral. Ez itt annyit jelent: aki ismer jót és rosszat, az minden dolgot ismer, az mindentudó. . .

A tudás fájánál tehát Istennek isteni létezéséről és a teremtményi létről, az embernek emberi létezéséről van szó, a heteronómiáról, ill. az autonómiáról. Az a kérdés, hogy az ember belegyez-e, hogy Isten döntsön róla, vagy ő akar önmagáról dönteni? „Itt (a tudás fájára vonatkozó isteni tilalomnál) nem egy úr beszél a szolgájához, engedelmességet követelve és az engedetlenségért halállal fenyegetőzve, hanem az isteni létű Isten szól az emberi létű emberhez. Amit az embernek nem szabad áthágnia, az nem egy parancsnak a határvonala, hanem egy létrendi határvonalnak a felállítása.” A tudás fája érzékelhető-szimbolikus jelképe ennek a határvonalnak.

(W. Trilling: *Denn Staub bist du*, Leipzig 1965. 96–98)

*

A tudás fája jó jelkép: gyümölcsöt kínál, de a gyümölcs mérgezett. Ennél jobban aligha fejezhető ki a bűn veszélye: kívánatosnak mutatkozik, de megmérgezi az életet. Elfogadom a Biblia figyelmeztetését?

BE

A TUDÁS FÁJA II.

Nagyon kifejező a jó és rossz ellentétpárjának alkalmazása. Az a döntés, amelyben elismerjük teremtményi mi-voltunkat és Isten szuverenitását, gyakorlatilag egybeesik azzal, hogy mit tartunk helyesnek vagy helytelennek, megfelelőnek vagy meg nem felelőnek, jónak vagy rossznak. Ezt azonban nem szabad beszűkíteniünk csupán az erkölcsi területre, az ember erkölcsi ítéleteire és tetteire, hanem tágabban és átfogóbban kell látnunk, mint az élet egész rendjének elismerését és megvalósítását, úgy amint Isten azt megalkotta, és amelybe az embert beleágyazta...

Az emberben ott él a borzasztó kísértés, hogy önmagát tegye meg úrrá és istenné. A bibliai elbeszélés magyarázatot ad erre a kettősségre. Az ember valamiképpen hasonló Istenhez, és éppen ebben áll a veszélyeztetettsége. Az ember engedetlenségében evett a tudás fájának gyümölcséről, és most ezt a gyümölcsöt a saját szűk „edényében” őrzi, amely minduntalan széttöréssel fenyeget. Az embernek vágya, hogy istenivé nőjön, visszaütött – az emberi természet felforgatásával és túlerőltetésével.

(W. Trilling: *Denn Staub bist du*, Leipzig, 1965. 98–99)

*

A Bibliában tehát szó sincs valamilyen önkényes isteni parancsról, amely pusztán az engedelmesség kedvéért eltiltja az embert a tudástól vagy más valami jótól. A bűnös ember tulajdonképpen önmaga ellen, saját természete ellen vétkezik, félreismerve vagy félrelökve saját korlátait. Isten parancsaival az embert figyelmezteti – jóakaratóan – saját korlátaira, de az ember Isten részéről irigységet lát ebben, s fellázad az isteni parancs ellen. Nem gyanakszom én is néha Istenre?

BE

A BŰN A SZENTÍRÁSBAN I.

A bűn már a Szentírás elején úgy mutatkozik be, mint személyes tett, Isten parancsának tudatos és szabad akaratú áthágása. Tudatosság, szabad állásfoglalás, felelősség, lelki ismeret és hasonló elvont fogalmak nem találhatók a kinyilatkoztatásban. De arról szó van, hogy Isten a szívet nézi, vagyis a szándékot, és Jézus szerint az szennyezi be az embert, ami belülről, a szívéből jön (Mk 7, 23). Bűnről azonban a kinyilatkoztatás nyomán csak olyan esetben beszél a teológia, amikor súlyos parancs teljesítését tagadja meg valaki. Dogmatikai szempontból igen nagy a különbség a súlyos (szaknyelven: halálos) és a nem súlyos (szaknyelven: bocsánatos) bűnök között. A bűnről, mint az isteni elgondolásnak megghiúsításáról, az erkölcsi rendnek, sőt magának Istennek a megsértéséről mondtak csak a súlyos törvényszegésre állnak, a bocsánatos bűn csak analóg értelemben bűn...

A bűn teológiai meghatározása: elfordulás Istentől és a teremtett értékekhez való helytelen és jogtalan ragaszkodás. Ez a két mozzanat a tett elkövetésekor is érvényesül, méginkább nyomon követhető akkor, ha a bűnös nem tér meg, hanem megmarad az elfordultság állapotában. A meghatározás alapján ezt az állapotot is bűnnek kell mondanunk, azért beszélünk állapotzerű bűnről.

(Előd I.: Katolikus Dogmatika, Budapest, 1978. 159)

*

Nagyon világosan kell látnunk, hogy Isten nem nevelő, aki hibátlan, illedelmes magatartást vár tőlünk, hanem azt akarja üdvözítő szeretetében, hogy vele szeretet-kapcsolatban maradjunk. Éppen ezért emberi gyarlóságaink, botladozásaink, hibáink nem szakítanak el tőle. Ne kínozzuk hát magunkat fölösleges aggályoskodással!

BE

NOVEMBER 6.

A BŰN A SZENTÍRÁSBAN II.

A bűn egyik legveszedelmesebb következménye, hogy eluralkodott (Róm 5, 21), és szinte szerves részévé vált a világnak. Már Salamon felpanaszolja, hogy nincs ember bűn nélkül (1 Kir 8, 46). Ugyanezt mondja szent Pál: senki sincs, aki ne volna bűnös (Róm 3, 9–18). Szent János szóhasználatában a „világ” kifejezés azonos a „bűnös világ”-gal (Jn 1, 10; 14, 19; 15, 18 stb.). Ezért óv a világtól (Jn 1, 27), hiszen ami a világon van, az mind a test kívánsága, a szem kívánsága és az élet kevélysége (1 Jn 2, 15–17). A bűn tehát nemcsak személyek tettei és állapota formájában létezik a világban, hanem valami emberfölötti személytelen hatalomként, mindent megfertőző bűnös szituáció formájában, „a világ bűnévé” (Jn 1, 29 görög) lett.

Az újabb meg újabb személyes bűnök, amikor a világ bűnét növelik, a bűnös szituációt erősítik, ugyanakkor az embereknek a bűnben való szolidaritását is növelik. A szolidaritás elsősorban azt jelenti, hogy minél több a bűn, annál több a rossz példa és a bűnre kísértő alkalom, másodszorban arra vonatkozik a szolidaritás, hogy a több bűn több büntetést von a bűnös világra. Harmadszorban kollektív felelősséget jelent a szolidaritás. Isten nemcsak egyénileg bírálja el bűneinket, hanem úgy is megítél bennünket, mint a kisebb-nagyobb közösségek tagját. Jócselekedeteink Isten előtt kedvesebbé teszik a közösséget is, bűneink viszont ennek ellenkezőjét eredményezik.

(Előd I.: Katolikus dogmatika, 159–160)

*

Ha szolidárisak vagyunk a bűnben egymással, akkor érthető, hogy mások bűnének irgalom nélküli elítélése saját-magunk elítélését jelenti Isten előtt. Viszont szolidárisak lehetünk Krisztus módjára: hordozhatjuk, átvállalhatjuk mások bűneit.

BE

A TEREMTÉS KOCKÁZATA AZ EMBERI SZABADSÁG

Isten fenntartás nélkül komolyan vesz bennünket. Még akkor sem korlátozza szabadságunkat, amikor nemet mondunk neki. Bizonyosak lehetünk abban, hogy Isten még akkor is respektálja szabad akaratunkat, amikor bűnt követünk el. Isten hűséges. Csalódott ember módján nem változtatja meg elhatározásait. Nem sújt le ránk hatalmával. Valóban szeret.

Mi emberek másképpen viselkedünk. Előbb-utóbb elfordulunk attól, aki nem tart velünk. Vagy pedig – hogyha módunkban áll – erőszakot alkalmazunk, hogy akaratunkat érvényesítsük. Hány szülő akarja például gyermekei szeretetét erőszakkal kicsikarni, és éppen ezzel el is játssza azt. Úgy tűnik, hogy a gyenge szükségképpen ilyen. Ezért nem fér a fejünkbe, hogy Isten akkor is biztosítja szabadságunkat, amikor szembe fordulunk vele.

Az ember nagysága maga a legnagyobb kockázat. Minden képességünket, minden kiválóságunkat rosszra is használhatjuk. Fennáll annak a lehetősége, hogy visszaélünk szabadságunkkal, hogy helytelenül cselekszünk, hogy a rossz szat választjuk. Gyakran az a benyomásunk, hogy a rossz erősebb a jónál. Eláruljuk a hűséget, megcsaljuk a szeretetet. Egymásnak vagyunk a farkasa. Könny és vértenger is ékteleníti szép világunkat.

(F. Krenzer: Morgen wird man wieder glauben, 94)

*

Az ember hajlamos arra, hogy önmegvalósításában figyelmen kívül hagyjon törvényt és szabályt. Pedig az önmegvalósításnak is vannak határai. Ezek a határok abból adódnak, hogy léte korlátolt lét, a teljesség egy szelete. Következőleg alá kell rendelnie magát az egésznek. A teremtett világ rendjének. Istennek.

GJ

AZ ISTENI SZERETET ELFOGADÁSA

Az ember hivatásának forrása az, hogy Isten szereti őt; sőt, a legfőbb hivatása az, hogy szeresse az Istent. Az ember története az eredeti ártatlanság hátterén rajzolódik ki: Isten az embert egyáltalán nem teremtette bűnösnek, hanem egyenesen bűn nélkülinek, . . . azt akarja, hogy az ember barátja és fia legyen; és az ember egész története beleíródik az isteni szeretetre adott válaszába. Ám az ember meghatározásából következően vitatkozó lény, az a lény, aki képes nemet mondani, s éppen ez a nem adja meg az igenje értékét. Így az ember képes arra, hogy mindent vitasson: életkörülményeit (a gazdaságiakat, társadalmiakat, politikaiakat), helyzetét a világban, saját és mások egzisztenciáját, végül magát Istent is, és saját viszonyát Istenhez.

Amit az ember e téren cselekszik, azt legmélyebb mivoltában teszi, azon a szent ponton, ahol – az időn túl – gondolkodik és dönt, ahonnan az adás vagy a visszautasítás tör fel. Ha az is a hivatása, hogy Isten szeresse őt, és viszont szeresse Istent, az ember még ezt is vitathatja, és még itt is nemet mondhat. A Bibliában a bűn – bármilyen jón, bármilyen értéken, bármiféle vágyon keresztül történjék is – mindig Istennek gyökeres vitatása, az a kísértés, hogy egyenlő félként tárgyaljunk vele, elutasítása a neki szóló igennek; s éppen emiatt teszi a bűn az embert felelőssé, bűnössé, szerencsétlenné, nyitja meg szívében a semmi szakadékát, különíti el Istentől, önmagától és másoktól, s olyan elutasításban lesz része, amely mindörökre szól.

(J. Mouroux: *Le mystère du Temps*, Montaigne, 1962. 144–6)

*

A mi jóságunk nem a saját produktumunk, nem úgy kell kiizzadnunk, hanem egyszerűen el kell fogadnunk. Isten felkínálja, mi csak befogadjuk.

VT

AZ ISTENI SZERETET ELUTASÍTÁSA

Midőn az ember elutasítja az Isten iránti szeretetet, és elveti azt, olyasvalamit tör össze, ami csak Istené; ami benne mindig Isten pusztá ajándékeként van jelen, és amelyre, ha már elvetette, nincsen többé semmilyen befolyása sem. Lelkileg halott, és aki halott, az nem támaszthatja fel önmagát. Isten azonban éppen ezt a halottat akarja feltámasztani, és a száraz csontokat akarja kivirágoztatni. (Ez 37, 1–14) A megváltás éppen ez. . . Mindenesetre az üdvösség nem lehetséges, csak ha az ember elfogadja, hogy méltó az ítéletre, elismeri, hogy bűnös, és bocsánatot kér. . . Ez mindig tragikus és fájdalmas, hiszen az embernek le kell mondania a vitáról, arról az elutasításról, amely egy testet alkot szellemi mivoltával, s ebben az értelemben le kell mondania önmagáról; csupán e halálon keresztül torkollik bele az életbe, mint akinek a bűneit megbocsátották, s aki átváltozott. Így ér el az Isten iránti szeretet új örömébe. Isten azonban evégett Megváltót akart, aki egyszerre legyen a bűn kinyilatkoztatása, elítélése és megbocsátása, a bűnös átváltozása, és ennek következtében az egész teremtésnek üdvözítő beteljesülése. A megváltás tehát Jézus Krisztus, Isten megtestesült Fia, akit keresztre feszítettek, és aki feltámadt. . .

Szemtől szembe a bűnnel, mint a szétesés hatalmával ezentúl ez az egyetlen központ, ez az egyszerű pont létezik: annak a Báránynak a szíve, aki elveszi a világ bűnét (Jn. 1, 29), ahol az üdvösség legfőbb hatalma összpontosul az idő és az örökkévalóság számára.

J. Mouroux: *Le mystère de Temps*, 194–6)

*

A megváltás alapvonása is az, mint ami Isten első szeretetéé: Isten újból felkínálja szeretetét. Ha ezt is elutasítom, nincs reményem az örök életre.

VT

NOVEMBER 10.

AZ „EMBER” BÜNTETÉSE

A férfi felé hangzik a legrészletesebben a büntetés. Az ő világa a munka, munkaterülete a föld. A büntetés is itt sújtja. Isten megátkozza a termőföldet és általa a munkát. A munkát önmagában éppoly kevéssé átkozza meg, mint a nő anyaságát... A fáradságos kínlódás, mely a munkát kíséri – a belőle fakadó öröm és megelégedés ellenére – Isten büntetésének minősül. A munka, mely oly sokszor eredménytelen, súlyos teherré és sivár kínlódássá lesz... Miért van az, hogy a mindennapi kenyérért oly keményen kell megdolgozni és még így is állandóan az fenyeget, hogy szűkös lesz? Ennek a sanyarú helyzetnek ez a magyarázata: a szántóföldön ott az Isten átka, az ember miatt, a vétke miatt. Tápláló eledel helyett csak gaz és bozót tenyészik rajta. Megművelése nehéz és fáradságos, és a kenyér minden napra nehezen biztosítható.

Sötéten és súlyosan hangzanak a büntető szabak, amikor Isten az elmúlásra, a halálra figyelmeztet: „Arcod veritékével eszed kenyeredet... amíg vissza nem térsz a földbe, amiből lettél. Mert por vagy és porrá leszel...” A halál a természet eseménye, de lelki jelentősége is van; biológiai történéssé és büntetésé a bűn miatt.

(W. Trilling: Denn Staub bist du, 46–8)

*

A büntetés rámutat a munka kettősségére. A munka: isteni feladat, emberi alkotás, önmagunkról és szeretteinkről való gondoskodás. De ugyanakkor a munka felől minket, eredményeinkért erőnkkel, életünkkel fizetünk. A megváltás azt is jelenti, hogy Isten a munkát is megszabadítja átkától: ha felőrlődünk is, ez nem hiábavaló küszködés, hanem összeköt a feláldozott Krisztussal.

AJ

ÉVA BÜNTETÉSE

Éva büntetése az asszony büntetése. E büntetés a nőt legősibb feladatában, anyaságában érinti. . . Az anyaság öröm, boldogság mellett a terhesség kellemetlenségeivel jár, és fájdalomban szül új életet. Ez a nő egyik terhe.

A másik teher, elsősorban a szent szerző közeli és távolabbi környezetében, az ókori Keleten általános: a férfi uralma a nő fölött; a nő megalázó függősége. Vágyódik a férfi után, annak biztonságába, annak oltalmába, szabadság után, önkéntes kiegészülés után, elismerést keres, a lélek és test közösségébe kívánczik – és a valóságban, az életben – mily keserű csalódás várja.

A férfi nem egyenrangú félként bánik feleségével, hanem mint alárendelt szolgálójával. Ez nem Isten akarata; mindez az ember elesettségéből ered. A büntető szó az anyaság terhe mellett a nő életének másik nagy terhét abban látja, hogy alá van vetve a férfinak.

(W. Trilling: Denn Staub bist du, 45)

*

Az orvostudomány sokat könnyíthet a fiziológiai fájdalomokon; megszüntetni mindedig nem tudta. A társadalmi fejlődés pedig könnyített a nő alárendelt helyzetén – de megszüntetni eddig nem tudta. A válóperek, de méginkább az apasági perek ennek a kiszolgáltatottságnak tükrei. Hogy fiziológiailag könnyebb legyen a terhesség, a szülés, az az egészségügy általános fejlődésétől függ; ez alapvetően pénzkérdés. A nő másik „terhének”, a függőségből eredő hátránynak a felszámolásához tudatváltozásra lenne szükség. Úgy tűnik, ez a nehezebb. Mert az önzést kellene levetni.

AJ

NOVEMBER 12.

AZ ÖSSZŰLŐK BÜNTETÉSE

Nézzük meg a Szentírásban az ember első találkozását a bűnnel. Az összűlők bűnének elemei: isteni rendelkezés, emberi választás, Isten akaratának elutasítása és a bűnhődés. Mindezek az elemek azonban összetartoznak, egymást feltételezik, illetve egymásból következnek. Így azt lehet mondani, hogy a végkifejlet vet fényt a megelőző mozzanatokra. A bűn következménye (amit nem szabad külön aktuálisan kiemelt „ítélhetőzatalnak” tekinteni), érteti meg az emberrel választásának és az isteni parancsnak teljes súlyát és értelmét. A büntetésben, vagyis a bűn rosszaságának kibontakozásában nyilvánítja ki Isten a véleményét a bűnről. A bűn büntetése nem egyszerűen a szenvedés, hanem a hiábavalóság: a férfi küzdeni fog, hogy uralma alá hajtsa a földet, a föld pedig tövist terem neki; az asszony vágyakozik férj és gyermek után, de éppen ezáltal éri őt a legérzékenyebb csapás; az ember dolgozik a megélhetésért, de végül mégiscsak visszatér a porba. A sátán büntetése is ez: harcolhat az ember ellen, de harca kudarcra van ítélve. A büntetés és a bűn lényegi vonása tehát a meddőség. A vétkező ember nem egyszerűen „rosszalkodik”, vagy „fellázad”, hanem vergődik. Küszködik, alkot, – de az elmúlásnak, a célbanem-érésnek, a csődnek. A bűnben találkozik az ember a elmúlással. Isten szava a teremtő „Legyen!”, amely léte és életet fakaszt, a bűnös szava, választása viszont a halált fakasztja fel. Olyant alkot, ami elmúlásra van ítélve. (Ugyanez a gondolat csillan fel a bábeli toronyépítőknél, s erre az igazságra sejtett rá a mitológia is Sziszifusz alakjában). A megváltás ennek az ellentéte: ott minden (még a szenvedés, az elbukás is) értelmessé, célra irányítottá válik; a halálból is élet támad.

(Szalai J.: Igehirdetés és liturgia, Budapest, 1970. 60)

AKI ELÉG ÖNMAGÁNAK

A bűn a személyiséget alkotó alapvető kapcsolatokat zavarja meg olyannyira, hogy a velejáró hibás énefejlődés tapasztalatilag felismerhető. Az „én” elutasíthatja a „te” hívását, elzárkózhat előle, figyelmen kívül hagyhatja... A „te” hívását és ajándékozó kedvét nem tekinti feladatnak és követelménynek, inkább izolált énje gazdagi. ására gátlástalanul használja fel. És ezzel még jobban elzárkózik, személytelen valamivé válik, veszít valódi személyiségéből. Az önmagára zárult „én” teremtette légkör további cselekedeteit is megrontja: nincs már szó válaszádról, szeretetből történő önátadásról, szeretetről, hanem csupán önző érdekből történő igénybevételről. Az ajándékozó gesztussal valójában megvásárolja a másikat, akit birtokolni, felhasználni akar; már nem tekinti „te”-nek, akihez a szeretet szálain kapcsolódnia kellene. A hívás annak kifejezése, hogy – joggal – igényt tart a másokra: a kapcsolat visszájára fordul, a „te” tárgyá lesz, amit birtokolunk és felhasználunk; az ősi kapcsolatkeresés és ezzel az „én” fokozatosan elszemélytelenedik, úgyhogy az ilyen emberről egyre kevésbé mondhatjuk, hogy személy... .

Az ilyen bűnös magatartás azonban nemcsak az elkövetőt károsítja, aki bűnös gyakorlatával kivonja magát a teremténi kötelességek alól, és nem ajándékozta el azt, amit pedig folyamatosan tovább kellene adnia; önmagát, hogy mint „te” megnyíljon a másik előtt, hanem csorbát szenved a másik ember személyisége is, mivel ettől a teremtő kapcsolattól meg van fosztva. Ilyen módon éppen a személyi szférában válik nyilvánvalóvá a bűn közösségi jellege. A bűn mindig megkárosítja a másikat, mert megfosztja attól, amire szüksége lenne, hogy azzá legyen, akinek lennie kellene, vagyis hogy önmagát megvalósítva, személlyé váljék.

(Mysterium Salutis, II. 651)

*

Aki önzően csak magát keresi, elveszti a másikat, s végül önmagát is. Sajnos, sokan későn döbbennek rá erre az igazságra.

GJ

NOVEMBER 14.

A BŰN ADÓJA

A bűn válaszfal Isten és az ember között. A személy lényegét képező, az Ősmintához fűződő kapcsolat romlott meg általa. A bűn egyúttal merénylet az Isten alkotta emberkép ellen. Ezért vezet az Istennel való szakítás és a vele alkotott közösség felbomlása az emberközi szolidaritás felbomlásához. A Szentírás meggyőzően utal a bűn ilyen jellegű következményeire... Nem az ősbibb keletű szolidaritás, hanem az emberiség körében jelentkező szakadás az igazán problematikus, mivel az ember nem a szembefordulásra, hanem az együttélésre és közösségre teremtett. A bűn megsebzí az ember közösségi természetét; a közösségen belül és a kozmoszban ellentmondást szül, amely aláássa az *egész* harmonikus rendjét, sőt mint romboló és szét húzó erő eltorzítja az Isten szeretetét tükröző teremtés rendezett egységét...

A szeretet hiánya hálátlanság Istennel, az Ősmintával szemben. A következmény a személy egységének és az emberközi szolidaritásnak felbomlása... Az emberiség mindenféle meddő önzésnek hódol, ahelyett, hogy eredményesen és hatékonyan mintázná az isteni életközösség egységét és gazdagságát... A terméketlen gőg és gyűlölet szétforgácsolja az erőket, és így meghíúsítja az emberiség csak szeretetben lehetséges előrehaladását léte értelmének irányában. Evilági síkon pedig veszélybe kerül a közjó, azaz az egymással szolidáris személyek kiteljesedése a szó és a szeretet közösségében. A szeretet felszabadító élményét elnyomja a gúzsba kötő hatalom élménye, amely csak személyellenes alközösségeket hoz létre...

Az önzés beszedi adóját. A közösség értelmet adó közép-pontjától való távolodás szükségképpen bűnbe torkollik. S hogyha az ember, az egész teremtett világ feje, hibás irányba indul, a kozmosz is elveszíti értelmet adó közép-pontját.

(Mysterium Salutis II. 767)

*

Mennyire nem vagyunk képesek felmérni, hogy milyen károkat okoz a bűn az egyes embernek és a közösségnek!

GJ

AZ ÖNZŐ EMBER SZÁNALMAS KARIKATÚRÁJA A NAGYVONALÚ ISTENNEK

„Világmeretű közösség.” „Összemberi társadalom.” Nem hallatlan merészség még ki is ejteni? Nem irreális vágyalom az egész? Nem merő óhaj, reménységgé előléptetve?

De igen. Merészség is. Álom is. De ha határozottsággal és valóságérzettel párosítjuk, ha szembesítjük az úton ólálkodó veszedelmekkel, akkor a ma reménységét a holnap valóságává tudjuk változtatni.

De ahhoz, hogy hatékony erővel indulhassunk a világmeretű összefogás megteremtésére, első győzelmünket önnön magunkon kell aratnunk. Első lépésül önzésünk tektonbékapáncélját kell feltörnünk. Azét az önzését, mely képtelen kilépni önmagából, amely csak önmaga körüli forgást ismer. Hiszen tágranyitott szemmel is csak önmagát látja. Csupán saját hangját képes meghallani. Önnönmagába szerelmes. Valaha is képes lenne egy ilyen valaki – a történelem legmerészebb kísérletének elkerülhetetlen kockázatát vállalni?! . . .

Gyönyörű deklarációk! . . . papíron . . .

Lássék abszurd reménynek, nevetséges bizakodásnak, egyre rá kell döbbernünk: az ember teremtő fejlődésében az Atya szeretetének gondolata testesült meg! És ott csillog rajta a Fiúisten vércseppje. És a Szentlélek megszentelő tevékenysége gondoskodik róla, hogy ez a reménység marandó tényezőként mindent túléljen.

(Helder Camara, La documentation catholique, 1970.
III. 1. 224)

*

Egyik értekezleten egy néger fiatal fölkiált: Ti keresztények, nem fogytok ki a szép szavakból! . . .

Beillenék a nyelvem jámbor szólamok futószalagjának? Zseniálisan tudom megfogalmazni az „elvárásokat” mások számára? De megtettem-e már egyszer is, hogy tükör előtt prédikáljak? . . .

BL

NOVEMBER 16.

A BŰN ÉS A BÁNAT

Istenhez való tartozásunkat állandóan kétélű kard járja át: az öröm és a kereszt. Az igazi bánat, amely mint a lélek gyötrelme, szenvedése tud jelentkezni, tiszta öröm forrása is tud lenni. A bánatnak kettős arculata lehet: megjelenik benne a múlt és a jövő is. Ha a bánat a sötét és ismételten elfojtott múltban fürkészik, és néz körül, akkor önvád, megtörtség, a „zsák és a hamu” jár vele együtt. Ha azonban a bánat megtérést foglal magában, a jövőbe lép át, öröm, önbizalom és szeretet testesül meg benne. Akkor is lehetünk még bánatosak, de a múltat most már befogadjuk, beépíthetjük a jövőbe, anélkül, hogy önmegbecsülésünk kárt szenvedne, mert mássá lehetünk, és túl tudunk jutni önmagunkon.

Ha a bánat, mint a jövőre irányuló megtérés már a fel szabadulás örömét magában tudja hordozni, akkor ugyanabból az örömből lehetségesnek kell tartanunk az igazságtalan és nyomasztó társadalmi és politikai állapotok megváltoztatására való biztatás belső rugóit. Fontos lenne nemcsak ezek erkölcsi szükségességét levezetni, hanem ezek őszinte eljöttét is várni.

Mindig örömmel kell e lehetőségre felkészülni.

(J. Moltmann: Die ersten Freigelassene der Schöpfung, München, 1976. 37)

*

A megbánás mögött nem elsősorban az értelem belátása áll, hanem a szeretet, mert csak az érti meg a rosszat, bűnt, a másik ember és az Isten megbántását, aki tudja vagy legalábbis egyszer megközelítette ezt. Aki megbánja bűneit, már az Isten tenyerén van, mert Isten a szeretet.

CSJ

A FEJLŐDŐ ÉLET TÖRVÉNYEI

A bűn... nem olyan parancsok megszegése, melyeket csupán a kőtáblákon kaptunk, vagy csak kívülről tartoznak a mi valóságunkhoz. A bűn nem a világgal kapcsolatos isteni szándék elutasítása, hanem elvetése annak az isteni akaratnak és bölcsességnek, amely a mi világunkban ölt testet. *A bűn elsősorban* nem az úgynevezett „pozitív parancsok”, hanem a természetes és a természetfeletti *valóság lényeges törvényeinek megszegése* és csak azután a pozitív parancsoké, amennyiben a lényeg-törvényekből következnek... Az embert beállították egy olyan valóságba, amelyhez alkalmazkodnia kell, és ezen túlmenően egyúttal a csúcsa ennek a valóságnak. Neki szól a megbízatás: „Uralkodjatok a földön!” Az a feladata tehát, hogy építse és alakítsa a világot; s ezenfelül önmagát is ki kell alakítania, és meg kell formálnia. A szabad akarat több, mint pusztán képesség annak elfogadására, ami rajtunk kívül létezik, és több, mint az annak leigázásához szükséges erőforrás. A szabadakarat az a képesség, amely lehetővé teszi, hogy életünknek tartást és végső értelmet adjunk. Éppen ezért, a normákhoz nemcsak igazodnunk kell, hanem meg is kell szabni azokat. A „természet” nem rendelkezik kikristályosodott normákkal, azonban alkalmas arra, hogy értelmet adjunk neki, ami azt jelenti, hogy annak alapján állítsuk fel az emberek közötti személyes viszonyulások szabályait, s ezzel magunkat is bevonjuk az Istennel kötött szövetségbe. Erkölcsi normának tehát csupán az a „tartalom” számít, amivel a természet ebben a kapcsolatban rendelkezik, vagy az a „tartalom”, amivel ez a kapcsolat a természetet felruházza. Nemcsak az a bűn, ha makacsul elutasítjuk az érvényes normák elfogadását, hanem az is, hogyha vonakodunk részt venni a további normák felállításában és kimunkálásában.

(Mysterium Salutis, II. 851)

*

Az életritmus felgyorsult. Változik a világ. Gyakran halljuk és mondogatjuk magunk is. Csak azt felejtjük el – pedig ősi közhely –, hogy mi is változunk benne. Ez nem csak ténymegállapítás, feladat is. Bonyolult, nehéz, de szép feladat: vessétek le a régi embert, újuljatok meg bensőtökben, gondolkodásmódban. Éljetek az új élet új törvényei szerint!

NOVEMBER 18.

AZ ÁTEREDŐ BŰN ÉS A MAI EMBER

Az áteredő bűn egyike azoknak a hitigazságoknak, amelyek a mai ember számára legkevésbé látszanak elfogadhatóknak. Három fő oka van ennek, és a ma emberének ellenvetései szinte kivétel nélkül ezekre az okokra vezethetők vissza.

Sok mai ember vagy túlzott optimizmussal vagy túl peszsimista módon szemléli és ítéli meg az ember természetét és az emberiség jövőjét.

A túlzó optimisták minden bajt és gyengeséget átmenetinek tartanak, és azt vallják, hogy akár a kultúra haladása, akár a társadalmi szerkezet megváltoztatása révén a bajok és egyenetlenségek előbb-utóbb kiküszöbölhetők lesznek. Ezzel szemben az ateista egzisztencialisták és egyes múlt századi bölcselek pesszimizmusa azt hirdeti, hogy sem külső, sem belső eszközök (pl. nevelés, önnevelés, kegyelmi élet, társadalmi változások) nem képesek tartósan megváltoztatni az embert, jobbra fordítani sorsát, az emberiség jövője is katasztrófákkal fenyeget.

Az áteredő bűn tana sem a túlzott optimizmusnak nem kedvez, sem a túlzott pesszimizmusnak, ezért az ilyen fölfogású emberek számára elvileg elfogadhatatlannak látszik.

A legtöbb embernek nem elméleti nehézségei vannak az áteredő bűnnel szemben, hanem mert saját vagy mások életének tragédiáit teljesen ennek a bűnnek tulajdonítja. Úgy tűnik, mintha milliók szenvednék meg egyetlen bűn következményeit, sőt olyan bűnét, amelynek elkövetésében a szenvedő embertömegek részéről teljesen hiányzik a szándékosság.

„Amikor azonban elhatalmasodott a bűn, túláradt a kegyelem” írja Szent Pál. A megváltás dogmája azt hirdeti, hogy a bűn és a rossz csak átmeneti, ideiglenes mozzanat a világban, mert a világ végén diadalt fog aratni fölötte az isteni irgalom és szeretet. . .

(Előd I.: Dogmatika, 188–89)

*

Ha erőt akar venni rajtam a pesszimizmus, az Isten jószágára és szeretetére gondolok, és megvigasztalódom. Hiszem, hogy a keresztségben megkaptam az áteredő bűnt eltörlő kegyelmet.

KP

AZ ŐSBŪN ÚJ ÉRTELMEZÉSE

Az ősbűnnel kapcsolatban ma már ilyen teológiai feltételezéssel is találkozunk: Isten az egész fejlődés elé célul tűzte a természetfeletti kultúra megvalósítását és saját színéről színre látását. Ebben az összefüggésben az egész emberiség egyetlen kollektív személynek számított. Az első ember azonban, amikor elérte a teljes értelmi világosságot, úgy döntött, hogy elutasítja a természetfölötti hivatást. Az egész emberiség nevében beszélt, ezért állásfoglalása az egész emberi fejlődést megállította, illetőleg elterelte attól az iránytól, amely Isten rendelkezéséből a természetfölötti javak birtoklásához vezetett volna. Ezeknek elérése pozitív isteni rendeltetés volt, ezért visszautasítása bűn és minden ember számára hiány. Ebben az elgondolásban az eredeti bűn „a világ” bűne, amely nem fejlődhetett abba az irányba, amit Isten felajánlott. Isten nem vonta vissza akaratát, de most már csak Krisztus keresztségének kegyelme vezet el oda, a halálon és a feltámadáson keresztül, ahová a fejlődés a kegyelem segítségével törés nélkül elvitt volna. Minden ember, aki beleszületik a világba, magára veszi a „világ” bűnét, a kegyelem hiányát, s ez jelenti benne az eredeti bűnt.

A bűnbeesést tehát nem valami „próbatétel” váltotta ki. Istent a szeretet vezette, amikor az embert fölemelte a természetfölötti rendbe, és alkalmat adott neki, hogy bemutassa hódolatát.

(Gál F.: Az üdvtörténet misztériumai, Budapest, 1967. 93)

*

Az emberiség életében éppúgy, mint az egyesek életében, a jó és a rossz egymásba fonódik. Életutunk kanyarog hol a jó, hol a rossz felé. Isten azonban a görbe vonalakon is tud egyenesen írni. A történelemben az ő tervei valósulnak meg.

KP

NOVEMBER 20.

AZ ŐSI KEGYELMI ÁLLAPOT

A szentírásnak Ádámra vonatkozó utalásai Krisztus misztériumát világítják meg, viszont Krisztus kegyelmi nagysága megmutatja, milyen érték volt a kezdeti természetfölötti adomány. Mivel a kezdeti szövetség adományai elvesztek, és az emberiség az őszülöktől már a bűnnel terhelt állapotot örökölte, azért Ádám többnyire úgy szerepel, mint a bukott emberiség feje, aki a bűnt képviseli, míg vele szemben Krisztus a megváltást és az életet hozza. Szent Pál úgy jellemzi Krisztus művét, mint egy már meglevő rend visszaállítását, mint kiengesztelődést és mint az ellenségeskedés megszüntetését. Hivatkozik rá, hogy az ember valamikor törvény nélkül élt, tehát kegyelemben. De amikor jött a törvény, felébredt benne a vágy, és az szülte a bűnt. Ádám tehát a bűnbeesés előtt birtokolta azt a kegyelmet, ami most a megváltás gyümölcse. De amennyivel Krisztus több az első embernél, annyival magasztosabb a mostani kegyelmi rend, mint volt a kezdeti szövetségé. . .

Ez a kegyelmi állapot nem tartozott az ember természetéhez, ezért elvesztése sem hozta magával az emberi természet belső megrongálását. A kegyelmi állapot jelentette számára az Istennel fennálló barátságot, amit a hitben, reményben és szeretetben gyakorolt.

(Gál F.: A teremtett és megváltott ember, Budapest, 1970. 103)

*

Isten barátsága! Egyszer már nagyon alaposan végig kellene gondolnom, mit jelent ez. Isten a kegyelemmel barátjává fogad. Lehajol hozzám, és fölemel.

KP

BIZALOM ISTEN IRÁNT

Hogyan fordulhat elő, hogy egy ember inkább akar Istentől elszakadva élni, mint hogy egészen rábízza magát a szeretet Istenére, visszaadja magát neki? Mi választ el valójában Istentől? . . . Az Istentől való elszakadás eredete a bizalmatlanság. Bizalmatlanság Isten és mások iránt. . .

Félelmetes formái vannak az Istentől elszakadt életnek. Egyesek szeretnének eltalálni Istenhez, de elszakadva élnek tőle, anélkül, hogy tudnák, miért. Ugyanis nem elég a pusztán szándék, hogy visszatérünk hozzá, hanem meg kell engednünk, hogy behatoljon lelkünk mélyébe. Mert mindegyikünk bizonyos negatív élményeket, fájdalmas emlékeket hurcol magával, tudattalanjának mélyébe visszaszorítva. Nemcsak elbűvölő pozitív élmények választanak el Istentől, hanem éppen ezek a fájdalmas tapasztalatok, mély csalódások. Ezért meg kell tanulnunk, hogy Istennel szemben ne ragaszkodjunk belső sérüléseinkhez, meg kell engednünk neki, hogy sok mindent jóvátegyen, és meggyógyítson bennünk. . . Arról van szó, hogy ezt fölismerjük, és kérjük Istent: gyógyítson meg bennünket éppen ott, ahol a legbetegberek (legsérültebbek) vagyunk. Az ilyen gyógyulás hosszabb folyamat. Akkor kezdődött meg igazán, amikor ezekre a sérülésekre és fájó tapasztalatokra szomorúság, felháborodás, szégyenkezés, Istennek tett szemrehányások nélkül tudunk visszagondolni. Meg kell tanulnunk – egészen emberi módon szólva –, hogy Szentlelkének erejében kiengesztelődjünk az Istennel, mintegy megbocsássuk neki, hogy sok mindent megengedett, amit nem értünk és sohasem fogunk megérteni.

(H. Mühlen: Újuljatok meg Lélekben!, Eisenstadt, 1978. 41–2)

*

Nem furcsa és tragikus dolog: haragszunk Istenre, mert azt hisszük, ő haragszik ránk. Lássunk végre tisztán!

BE

NOVEMBER 22.

BIZALMATLANSÁG ISTEN IRÁNT

Lényegében nem valami titáni gőg az Istentől való elszakadás kezdete, hanem egy megmagyarázhatatlan bizalmatlanság. Az „ösbizalom” hiánya Istennel szemben. És ez a hiány sokszor nem a magunk, hanem mások hibájából jön létre: őseinkéből, sőt minden előttünk élt emberéből. Ezt az örökölt bizalmatlanságot eredeti bűnnek is mondjuk.

A keresztségkor megkérdezik a keresztelendőt: „Ellene mondasz-e a sátánnak?” Így is föl lehetne tenni a kérdést: „Ellene mondasz-e az Isten iránti bizalmatlanságnak?” Szellemünk mélyéből ugyanis mindig újból óvás emelkedik, más emberekkel való negatív tapasztalataink alapján: Ne bízz senkiben, Istenben se! . . .

Születésünktől fogva olyan világba növünk bele, amelyben Isten kegyelme nem tud teljesen kifejlődni, mert környezetünk állandóan bűnre izgat, más emberek bűne megakadályoz, hogy növekedjünk Isten kegyelmében. Hiszen a bűn sohasem pusztán magánügy, még akkor sem, ha senki sem tud róla: következményekkel jár az emberi környezetre nézve, közösségi jellege van. . . Saját bűnömmel bűnös környezetet teremtek magam körül. A Biblia megtanít, hogy ez kezdettől fova így volt, hogy minden előttünk élő ember felelősséget hordoz a világban tapasztalható bűnös alapmagatartásokért. Saját bűnöm megtestesül, érzékelhetővé válik, tárgyiasul környezetemben, embertársaimban. . . Ebben az értelemben beszélünk ma „eredeti bűn”-ről. Nem csupán egy elképzelt emberpártól ered az állatvilágból emberré való fejlődés kezdetén, hanem minden ember részes ebben a bűnben, ebben az örökölt bizalmatlanságban. Világunk állandó felszólítás a rosszra, és ebben én magam is vétkes vagyok.

(H. Mühlen: Újuljatok meg Lélekben! 43-4)

AZ ŐSKÍGYÓ A BIBLIAI ELBESZÉLÉSBEN

Az embernek juttatott legkülönb adomány személyiségében gyökerező szabadsága, és ezzel együtt az a képessége, hogy a kapott parancs alapján dönthet Isten mellett vagy ellene. A szabadsággal együtt jár a megkísérthetőség és a téves döntés lehetősége.

Ilyen módon a párbeszéd eddigi partnerei, Isten és az ember mellett, új szereplőként színre lép a démoni príci-pium. Az a tény, hogy kígyó, tehát egy teremtett lény alakját ölti fel, arra utal, hogy a Gonosz nem egyenrangú Istennel, nem abszolút. A Biblia tehát nem ismer abszolút dualizmust, a testben jelentkező Gonoszt teremtménynek tekintti.

A kígyó tudatos hazugsággal kezdi, és ezzel szóba elegyedik az asszonnyal. . . Az embernek isteni tudást helyez kilátásba, a dolgok belső megismerését és a felettük való rendelkezés képességét, Ezzel felébreszti az emberben a megfoghatatlan, a határtalan utáni szomjat, az ígésző vágyakozást olyan titkok birtoklása után, melyek felülmúlják az ember lehetőségeit. A kígyó a teremtés titkainak megismerését ígéri és a titkot birtoklását; ilyen módon egy Istentől független, Isten nélküli életteret. Az ősbűn lényege tehát abban áll, hogy az ember függetleníteni akarja magát Istentől, és egy életen át meg kíván elégedni a teremtménnyel.

(Mysterium Salutis, II. 435)

*

Nehéz felismerni a hazug álmokat és az álnok szavakat! Az álnokság akkor a legálnokabb, a hazugság akkor a leg-hazugabb, a ravaszság akkor a legravaszabb, amikor a legjobban hasonlít az igazsághoz. Hányszor megyünk lép-re, mivel csupán a felszínt látjuk! Mennyire szükségünk van a szívet és vesét vizsgáló Isten segítségére!

GJ

NOVEMBER 24.

A SÖTÉTSÉG ANGYALA

Már az ószövetségi Szentírás is tanuskodik róla, hogy vannak gonosz lelkek. E kijelentések ugyan még éppoly tartózkodók, mint a jó angyalokkal kapcsolatos kijelentések. Jézus azonban már nem látja szükségesnek ezt a tartózkodást. Ő nyíltan beszélt arról, hogy létezik egy sátáni hatalom: nem csupán az emberszívekben rejlő gonoszság, nem is csak mint gonosz őserő, hanem mint személyes Gonosz, „ellenség”, aki lényege szerint Isten ellen lázad és lázít. Krisztus és az Antikrisztus között szükségszerűen harc folyik, amiben állást kell foglalnia az embereknek is, mégpedig Isten mellett vagy Isten ellen. Jézus működése, engedelmissége, kereszthalált vállaló szeretete értelmetlen volna, ha ez a gonosz valójában nem léteznék.

Jézus ezt a Gonoszt ismételten Sátánnak nevezte, ami annyit jelent, mint ellenszegülő, halálos ellenség, áruló, félrevezető.

Isten csak egy van. Ezért a Sátán Isten ellensége, de nem valamilyen „ellen-isten”. Teremtény, mint a többi angyal. Isten örömét lelte benne, hiszen a világosság angyalának teremtette. Nem született gonosznak, magát tette gonosszá.

A Sátán hatalmát túlságosan hangsúlyozni, őt Isten egyenjogú ellenjátékosának, önálló, független ellenfelének feltüntetni éppoly hiba lenne, mint létét egyszerűen tagadni, vagy gyerek-ijesztgető krampusszá alacsonyítani.

(O. Hophan: Die Engel, Luzern, 1956. 269)

•

Minduntalan állást kell foglalnom Isten mellett vagy Isten ellen. Élet vagy halál kérdése ez! Hová tartok?

KP

AZ ÖRDÖG ÉS CSATLÓSAI

Az Üdvözítő sokszor beszél a sötétség fejedelmének hatalmáról és veszedelmes tevékenységéről, mellyel Ő teljes eredménnyel fölveszi a harcot. A sátán kíséretében a démonok serege jár, mint az ő országának cinkosai. Eredetükről azonban az Üdvözítő nem nyilatkozik. A szentatyák a bukott angyalokról szóló tant nemcsak egyszerűen vallják, hanem a pogányság vallási méltatásánál értékesítették is. A bukott angyalok létezésének teológiai jelentősége abban van, hogy megrázó erővel mutatja a szellemvilág szolidaritását, illetőleg egységét: miként a jó angyalok létezése vezérlő csillagzat és kristályosodási tengely az emberek közt zsendülő Isten országa számára, ugyanúgy a bukott angyalok léte a *mysterium iniquitatis* folytonosságának és a szellemi világot végighasító egyetemes lázadásnak szomorú bizonyosága és hátvédje. A bűn, mely oly végzetes erővel kavarta föl legmélyén az emberiséget, a magasabb szellemek világában vette kezdetét, és onnan ültetődött át az emberiségbe. Amint megjelent, mindjárt csatlakozást és támaszt talált a hitványságnak egy már fönnálló erős és népes országában. A jó és gonosz harca, a búza és a konkoly szétválasztása megosztja az egész szellemvilágot a legmagasabb rendű polgártól kezdve a legalsóbbakig.

(Schütz A.: Dogmatika, Budapest, 1937. I. 505)

*

Jézus elítéltetése és keresztrefeszítése bizonyítja, hogy milyen messzire tud menni a gonoszság. Útját mindenütt könny és vér áztatja. Minden bűn ennek a gonoszságnak a gyümölcse és minden bűnös ennek a szekértolója.

KP

NOVEMBER 26.

A GONOSZ HATALMA

Már ismételten rámutattak arra, és nem alaptalanul, hogy az ördög első és legsikeresebb cselvetése az, hogy letagadja magát. Ahol létét kétségbevonják, sőt egyenesen tagadják, ott az eredményes működés legjobb előfeltétele adva van. Ezért bármiféle magyarázat előtt meg kell állapítani, hogy a kinyilatkoztatás kezdetben nem beszél az ördög eredetéről és természetéről, lényéről és tevékenységéről, hanem egyszerűen és világosan megállapítja létezését, ezt magától értetődő tényként, indokolás nélkül tudomásul veszi. Kezdetől fogva egyre nagyobb határozottsággal beszél a gonosz lelkek szerepéről. . .

Hogyha az ördög és Krisztus, a sátán és az ember témával kapcsolatos teljes újszövetségi tanítást áttekintjük, óhatatlanul feltűnik, hogy Isten ellenlábásának léteével minden esetben mint vitathatatlan ténnyel találkozunk. A Sátán megpróbálkozik, hogy hatalmába vegye az egész világot. Istenellenes áskálódása különösen nyilvánvaló az ember esetében. És ugyancsak az emberen mérhető le a legjobban Krisztus megmentő, óvó és életadó ereje.

(Mysterium Salutis, II. 996. és 1003)

*

Hajlunk arra, hogy kétségbe vonjuk a sátán létezését. Nem az következik ebből, hogy lekicsinyeljük a bűnt is, és alkat-tal, ártó környezeti hatással, társadalmi struktúrával magyarázzunk mindent? Nem azért utasítjuk el a Gonosz léte-zését, hogy felmenthessük saját magunkat?

GJ

A SÁTÁN REÁLIS NAGYSÁGA

A sátán nem Isten ellenfele, aki Isten ellen tud dolgozni. Isten nem tiporja el őt, mert Isten számára nem veszélyes. A sátán nem „Isten majma”, akit Isten afféle udvari bolondnak tart, hogy mulathasson kínjain, nem is a gonoszság fejedelme, aki ádáz csatákat vív Isten ellen, s akivel Isten végig párbajozza a történelmet. A sátán is teremtmény, s Isten tiszteletben tartja teremtménye jogait.

A sátán is a mi világunkhoz tartozik, és éppen ez az, ami tanulság – eléggé nem ismert tanulság – számunkra. Ha az ördög valami természetfeletti valóság lenne, talán nem tudna annyit ártani nekünk. De ő is teremtmény, s ismeri a teremtményi lét rugóit és vágyait. Nemcsak okossága révén veszélyes számunkra, hanem sokkal veszélyesebb lét-rokonsága révén. Az ő csábítása meg tudja mozdítani szívünk húrjait, az ő szava visszhangot kelt bennünk, amerre ő csalogat, arra mi magunktól is könnyen elvagyódunk. Nincs is olyan nagy távolság közte és köztünk: ez ijesztőbb, mintha nagyhatalmú fejedelem lenne.

A Jelenések könyve szerint (12, 7) Mihály és angyalai győzték le a sátánt. A protoevangéliumban pedig Isten az asszony ivadékának ígéri a győzelmet a sátán felett. Ez teljesen logikus: a bűnös teremtményt teremtményeknek kell legyőzniük. A sátán nem Isten ellensége, hanem a miénk. A harcot tehát nekünk kell és lehet megvívni az Emberfia vezetésével.

(Szalai J.: Igehirdetés és liturgia, 16–17)

*

Nem szabad a sátánt abszolutizálnunk, mintha a sátán a szintiszta gonoszság volna s élete a csupa gyötrelme. Ha így lenne, érthetetlen: miért tartja Isten létben. Csak a Jó az abszolút valóság.

BE

NOVEMBER 28.

HAJLUNK A ROSSZRA

Mivel restek vagyunk a jóra és hajlunk a rosszra, az emberek és dolgok rendetlen használatra csábíthatnak bennünket, provokálhatják az erőszakot és az ellenszenvet. A világ, Isten alkotása, érzéki természetünk miatt rosszra csábít, miként maga a törvény is, amely pedig szent és Istentől származik (Róm. 7, 7–13). Mivel kettőség él az emberben, kettőség tapasztalható a világban is. És mert belül az emberben szakadás van, a világ is szétszakítja. Emiatt azután a megtérés, amely pedig elsősorban megkeményedett szívünk megtörését és a belső ember megerősödését jelenti, gyakran értékek feladásában, elhagyásában, a szó aszketikus értelmében vett „feláldozásából” áll. Az Istentől meghívott ember gyakran kénytelen elhagyni Ábrahám módján a maga készíttette istenek földjét, hogy elérjen Isten földjére. Isten kedvéért meg kell halnia önmagának és ennek a világnak. Az életre vezető út a bűn miatt egyúttal a halálba vivő út is. És éppen földi életünk határhelyzetei, a szenvedés és a halál, szólítanak bennünket egészen különleges módon, hogy lépünk ki önmagunkból és a mi világunkból. (Mysterium Salutis, II. 885)

*

Az ősbűn következtében az ember értelme elhomályosult, és akarata rosszra hajló lett. Olykor tréfálkozunk is e kijelentéssel. De vajon rádöbrentünk arra, hogy a szellemi tisztánlátás hiánya milyen átok rajtunk? Hogy önzésünk, hatalomvágyunk, szenvedélyeink mennyire befonnak bennünket, sokszor észrevétlenül? Hogy mennyi mindent kell levetni, lehámozni magunkról, sokszor gyötrődve, kínlódva?

GJ

KUDARC VAGY ÚJABB LEHETŐSÉG?

A teremtmény csak Istentől való függésben érheti el a kibontakozását. Az első ember is erre kapott alkalmat, s a bűnnel az alkalmat nem fogadta el. A Szentírás mégsem az ember tragédiája fölött siránkozik. Arról világosít föl, hogy a szenvedés és a halál a bűn büntetése, de helyzetünk mégsem reménytelen. Isten egy pillanatra sem feledkezett meg rólunk. Tudta, hogy a szabadakarat túl nagy adomány számunkra, ezért módot adott a bűnbánatra, megváltást ígért. S ez a világrend, ahol van bűn és megváltás, kétség-telenül színesebb, sokrétűbb, mint az, ahol nincsen bűn. Megtalálható benne a jó és rossz, az igazság és jogtalanság, a szeretet és gyűlölet, az élet és halál feszültsége. Isten vállalta, hogy ebben a kavargásban harmóniát teremt, és egyúttal lehetőséget adott az embernek, hogy a küzdelmes életben nagygyá váljon.

Az ember feladata nem az elveszett paradicsom fölötti siránkozás, hanem a bizakodás az isteni segítségben, amely állandóan kíséri életét. Az ember esendő, alá van vetve a tévedésnek és a külső kísértésnek, ezért irgalomra szorul. Az ilyen emberben megvan a lehetőség, hogy okuljon a múltból, és újra kezdje az életét, ha mód van rá. Isten tehát a megbocsátást az ember természetéhez szabta, vagyis olyan üdvrendet akart, ahol irgalmát is kinyilváníthatja. (Gál F.: Az üdvtörténet misztériumai, Budapest, 1967. 93)

*

A bűn mindig kudarc, zsákutca, ahonnan nincs tovább. De ha megriaszt a mélysége, Istenehez fordulhatok, és jobban átérzem a megbocsátás irgalmas szeretetét.

KP

NOVEMBER 30.

AZ ODAFÖNN VALÓKAT KERESSÉTEK!

Isten az embert eleve úgy gondolta el, és valóban olyan-
nak teremtette meg, hogy közvetlenül Istenre irányuljon.
Egyensúlyát mindenkor csak ebben a tökéletes Istenre irá-
nyultságában találhatja meg. A bűnbeesés előtt meg is volt
benne ez az egyensúly. Most a bűnbeesés után pedig Jézus
Krisztus keresztyében találhat rá újra. Itt találkozunk azzal
a régi és tiszteletreméltó szerzetes-hagyománnyal, amely
oly sokat és sokszor átélmélkedte Ádám paradicsomi álla-
potát. Krisztus követésében és Krisztus példája nyomán
kell az embernek, pontosan az engedelmsége révén, vissza-
szerezni azt, amit az engedetlensége által elvesztett. Szent
Pál mondja: Jézus Krisztus „isteni mivoltában nem tartotta
Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amihez föltét-
lenül ragaszkodják, hanem szolgai alakot fölvéve, kiüresít-
tette önmagát és hasonló lett az emberekhez. Külsőjét te-
kintve olyan volt, mint egy ember; megalázta magát és
engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig”.
(Fil. 2, 6–9) És ha majd az ember testi és lelki természetében
ez az egyensúly helyreáll, visszhangja föl fog harsanni az
egész világmindenségben! A megváltás ugyanis azt hozta
meg az emberiségnek, amit Isten már a teremtéskor akart;
s a megváltásban ez a találkozás még dicsőségesebb lesz,
mint kezdetben volt.

(Die Katholische Glaubenswelt, Herder, 1960. 666)

*

Sokszor céltalan az életünk. Vagy legalábbis úgy tűnik.
De csak akkor, ha elveszítjük a kapcsolatot a természet-
fölöttivel. A kegyelem irányt mutat, lendít, és célba visz!

KP

FEHÉR ÉS FEKETE

Az emberi boldogság és nagyság építőelemeit átszővi az emberi nyomorúság is.

Itt van az emberi közösség. Hogy tudjuk egymás életét nemcsak kellemessé, hanem keserűvé is tenni! S micsoda bosszúság az, ha a kölcsönös bizalomban csalódnunk kell. . . Mennyi eredetiség vész el belőlünk épp azért, hogy másokkal élünk együtt. . . „A legtöbb ember eredeti egyéniségnek születik, de másolatként fejezi be életét.”

És a csodálatos szeretet hogyan is tud olyan szenvedéllyé fajulni, mely embertelen kegyetlenségbe csap át. Még az egész életre szóló hűség-kötélék, melyet a férfi és a nő köt, még az sincs ettől megkímélve! Mennyi kiábrándulás, mennyi értetlenség, mennyi sértés fordulhat elő éppen a házastársak között, mivel oly közel állnak egymáshoz! És ugyanígy éppen szülők és gyermekek közt, mert oly közeliek egymáshoz! . . .

Hasonlóan van a világban végzett munkálkodásunkkal is. Kifejleszti az embert, de be is skatulyázza. És a munka milyen fáradságos, egyhangú, nyomasztó tud lenni! Az emberi test pedig, személyiségünk külső megjelenési formája, hányszor válik az ösztönök békét nem ismerő játékszerévé! Milyen gyorsan hanyatlik az ereje! Melyik ember vesz bátorságot ahhoz, hogy saját szenvedése közepette vagy más szenvedés láttán a test dicsőségét hirdesse? . . .

De még maga az emberi tudat és szabadság is – a mi királyságunk jelvénye az állatvilág fölött – mennyire tehetetlen, homályos és korlátozott bennünk? Mit is tudunk úgy igazában? Mennyire vagyunk szabadok ösztöneink körében?

(Holland Katekizmus, német kiadás, Nijmegen, 1968. 9)

*

Az élet fekete-fehér: ellentmondásos. Kibújik minden magyarázatunk alól. Csak Isten, aki fölötte áll, tudja megmagyarázni!

BE

DECEMBER 2.

ISTEN VONZÁSÁNAK VAGYUNK RABJAI

A saját magunktól való szabadulás előfeltétele az Istennel való találkozás. Eddig életem jelentéktelensége és az emberek hiányos értékelése talán nyugtalanított. Ismeretlennek vagy félreismertnek lenni, talán nem is olyan régen még elviselhetetlen balszerencsének tűnt fel előttem; még ennek a lehetősége is valósággal megbénított cselekedeteimben. Amióta a dolgok és valóságok igazi mértékét megismertem, szabaddá lettem. Mit törjem magam azért, hogy még mielőbb bármit tennék, meg kellene tudnom, figyelnek-e rám, és becsülnék-e az emberek? Miért is kellene tettvágyamat a fény és a népszerűség hiú reményével fűteni? Az egyedüli megnyugtató számomra csak az lehet, vajon fáradozásommal a világ továbbhaladásának hasznára voltam-e. És ha hiszek az életben, akkor azt is elhiszem, hogy a világban minden megőrződik, és nyomot hagy, ami az emberiség javára és hasznára van, minden indítást, minden jó irányba történő mozgatót a világ magába fogad, és saját alakulásába olvasztja bele. Életem maradhat ismeretlen, talán hétköznapi és nehézkes, talán megterhelt is sokak szemében, kötelességeimet ezután azzal a tudattal akarom teljesíteni, hogy a lét teljes kibontakoztatásának segítségére leszek én is. Mint nagyon szerény kis atom a világmindenségben igyekezni fogok szívem láthatatlan funkcióját olyannyira felfokozni, hogy olyan tág legyen, mint maga a világmindenség, az univerzum.

(P. Teilhard: Worte des Glaubens, Freiburg, 1972, 107)

*

Isten mindent betölt jelenlétével, a teret, az anyagot, az időt. Nincs semmi olyan a világban, ahol nem lenne Isten, aki az időben az örökkévalóság, az erőben a mindenhatóság, a szépségben az ősforrás, a szeretetben a szikla és az életben a gyökér. Ő minden lét alapja.

CSJ

A SZABADSÁG ÖRÖMHÍRE

Az emberszemélyi méltósága (szellemisége és szabadsága), a természetben elfoglalt kiváló helye és istenfiúi rendeltetése mind abban a tényben gyökerezik, hogy Isten képmása (imago Dei)...

A keresztény tudja, mert hiszi, hogy bukása ellenére is isteni életre van hivatva; a teremtést helyreállító Krisztus műve folytán annak istenségében részesedhetünk, aki szeretetből emberségünk részese lett.

Hitünknek ezek az alapigazságai ma talán közhelyeknek tűnnek. Nehezen tudjuk elképzelni, milyen forradalmi újítást hozott a kereszténység e felfogással az antik világba. Az emberiség hallatlan reménységre született újjá. A szabadság kora köszöntött be. Igaz, a kereszténység elsősorban nem a külső, a társadalmi felszabadulást hozta magával. A rabszolgaság pl. még jó ideig tartott; csak lassú gazdasági-társadalmi átalakulás következtében szűnt meg. De a keresztény eszmék befolyása kétségkívül sürgette eltörlését. A krisztusi üzenet elsősorban az ember ontológiai felszabadulását hozta. Addig a vak sors, a csillagok járása, a jó vagy a rossz szellemek, meg a kegyetlen, féltékeny istenek tartották rettegésben az embereket. A kinyilatkoztatás megszabadította őket a Fatumtól, a végzet-hittől. Amikor üdvözítő Istenünk emberszeretete megjelent Jézus Krisztusban, a Fatum bilincse széttörtött. Az Evangélium valóban örömhír volt.

(Szabó F.: Az ember és világa, Róma, 1969. 5-6)

*

A puszta anyagi világban nem beszélhetünk szabadságról; szabadság csak ott lehet, ahol megjelenik a személy. Minél tökéletesebb a személy, annál igazibb a szabadsága. Így érezhető, hogy Isten forrása a szabadságnak. Vajon így nézem-e Őt, vagy inkább korlátozóznak tekintem?

BE

DECEMBER 4.

SZOLGASÁG VAGY SZABADSÁG

Az első keresztény tanítók írásaiban, pl. Alexandriai Kelemennél, ujjongó örömben tör ki ez az öntudat: az ember Isten gyermeke, Isten szabad szolgálatára hivatott és az Atya Jézusban örök életet adott neki. A Középkor is – minden „sötétsége” és nyersesége ellenére – a keresztény szabadság és a reménység órája volt. De amikor a reneszánszsal beköszönt az Újkor, az ember felszabadulásának keresztény eszméje átalakul. Amit eddig felszabadulásnak hittek, most nyugós igának kezdik érezni. A teremtő Isten, aki a saját méltóságában részesítette az embert, most úgy kezd megjelenni, mint az emberi méltóság és szabadság ellensége. A fokozatos elvilágiasodással a mai ateizmusba torkollik ez az áramlat. A modern ateizmus humanizmusnak vallja magát: az ember igazi felszabadulásának feltételét az Isten elvetésében látja: az Istennek „meg kell halnia”, hogy az ember élhessen.

Tragikus félreértés! Hiszen ha a Fényforrás eltűnik, a visszfény is elenyészik (H. de Lubac). Ott, ahol az ember lesz az ember számára a Legfőbb Lény, visszatér a Fatumhit, az elidegenített ember az istenhit pótlékaihoz fordul. . .

Claudel mondotta: az embernek nem kell meghalnia, hogy az Isten éljen. Ez a gondolat. . . felidézi a II. századi egyházatya, Szent Ireneus szavait: Gloria Dei vivens homo. Isten dicsősége a világban együtt növekszik az ember kibontakozásával.

(Szabó F.: Az ember és világa, 6–7)

*

A szülői ház is sokszor „börtönnek” látszik az éretlen gyerek előtt, pedig hol szabadabb az ember, mint szülei otthonában? Később az életben soha nem tapasztalja meg az ember a gyermekkor szabadságát! – Éretlen gyerekként viselkedem én is Atyám házában?

BE

TANÚSKODNI A SZABADSÁGRÓL

Az a tanúságtétel, amelyet számos hívő nyújt a környezetének, gyakran minden más, mint a szabadság melletti tanúságtétel.

Az igazság az, hogy a farizeizmus nem halt meg... Homályos tilalmakat, kasztelőtételeket, közös hatalmi vágyakat vagy egyszerűen az érdek vagy a félelem sugallta viselkedést emel fel vallásos – s ezért feltétlen – értékekké. Azokat, akiken uralkodik, szűk körbe zárja, amely önelégült s mégis taszító a többiek számára...

Tudjuk, mekkora mértékben teszik az ilyen férfiak és nők gyűlöletessé a kereszténységet sok jóakarátú ember szemében, s elhítetik velük, hogy tanítása nem a szabadság üzenete, hanem a leigázás ügye...

Hála Istennek, mégis van az Egyházban és rajta kívül sok olyan férfi és nő, aki igyekszik hű lenni az igazsághoz, és úgy él, mint Jézus élt. Ezek nem engedik meg, hogy elhanyagolják, megalázzák testvéreiket, vagy eszköznek tekintsék őket... Inkább szeretnek gyermekei lenni a mennyei Atyának, aki felkelti napját jókra és gonoszokra, és esőt ad az igazaknak és igaztalanoknak (Mt 5, 45), mint az olyan közösségnek, amely bizonyos embercsoportokat kizárna vagy lefokozna...

„Az Úr Lélek, és ahol az Úr Lelke, ott a szabadság” (2 Kor 3, 17)... Mindaz, aki befogadja, s általa vezetetti magát, erősebb a világnál. Az ilyen embernek nincs félnivalója az uralkodó csoportok nyomásától. Szabad ember. Krisztus újdonságát jeleníti meg ott, ahol a konformizmus uralkodott. Lehetővé teszi, hogy az emberek közti egyenes-szívű kapcsolatok újjáteremtődjenek, és a kiszáradt szívek megtalálják a békét.

(A. Brien: *Le Christ libre dans un monde clos*, Konferencia-beszéd a párizsi Notre Dame-ban, 1971. márc. 7-én)

Megváltás = megszabadítás. Megváltott = szabaddá tett és szabaddá tevő ember. Ilyen vagyok én is?

VT

DECEMBER 6.

SZABADSÁG – IGAZSÁG – SZERETET

Két egymáshoz közeli lénynek az egyesülése váltakozó állapot, amelyet homályos és sötét sávok szakítanak meg, és időszakonként el kell távolítani azt a hordalékot, amelyet az élet hoz magával. A napoknak ezt a mozdulatlan lera-kódását tüzes lávafolyamnak kell megolvasztania.

S e lávát igazságnak nevezik. A szív és az igazság nem lépkednek azonos ütemre. Előfordul, hogy a gyűlölet vagy egyszerűen az agresszivitás szörnyűségesen tisztább, mint a túlságosan elhanyagolt szeretet. A szeretet szelíd és megnyugvó, kész a megalkuvásokra, a helyeslő illúzióra. Szeret elringatózni a megtévesztő szavakból táplálkozó dorombolásban. Élő halottá válik. Hallgatás támad, kialakul az a szokás, hogy kölcsönösen hallgatnak bizonyos dolgokról, vagy megszokott, elkoptatott szavakat mondanak egymásnak. . .

Itt kell visszatérnünk a szeretet valódi természetéhez. Nem avégett van ez, hogy együtt legyünk *boldogok*, hanem hogy *jobban* legyünk együtt. Ami hiányzik, az a lelki gyarapodás, az igazság többletének törvénye, az áldozat, a küzdelem. „Az én országom nem e világból való” (Jn 18, 36); e kijelentés magába foglalja azt, hogy a harmónia nem e világról való. Minden nagyon is összehangzatos vonzalom, minden túl állandó megértés, minden túl rendszeres nyájaság, minden túlságosan megnyugvó optimizmus részben hazugságból szövődik.

(E. Mounier: Oeuvres IV. Párizs, 1963. 776–7)

*

Szomorú dolog, hogy szeretetünk, vonzalmaink is csapdává válhatnak. Azért kell e három együtt: szabadulás a legkellemesebb csapdától is, ragaszkodás az igazsághoz és állandóan élővé tett szeretet.

VT

MEGVÁLTÁS A HAJSZÁBÓL

Léteznek olyan emberek, akik nem alszanak. Nem szeretem azt, aki nem alszik, – mondja Isten. Az álom az ember barátja. Az álom az Isten barátja. Az álom talán a legszebb teremtményem. Én magam is megpihentem a hetedik napon.

Akinek a szíve tiszta, alszik. És aki alszik, annak tiszta a szíve. . .

Léteznek olyan emberek, akik jól dolgoznak, és rosszul alszanak. Mennyire hiányzik belőlük a bizalom irántam!

Csaknem súlyosabb ez, mintha rosszul dolgoznának, de jól aludnának. . . A lustaság nem nagyobb bűn a nyugtalanságnál és a kétségbeesésnél meg az irántam való bizalmatlanságnál. . .

Mint a gyermek ártatlanul alszik anyjának karjában, úgy ők egyáltalán nem alszanak ártatlanokként gondviselésem karjában.

Van bátorságuk dolgozni, de nincs bátorságuk nem csinálni semmit. Kikapcsolódní, pihenni, aludni.

A szerencsétlenek nem tudják, mi a jó.

Nagyon jól intézik az ügyeiket nappal, de nem akarják rám bízni azok intézését éjszaka. Mintha én nem lennék képes biztosítani azok intézését egy éjszakára. . .

Mintha nem fordult volna elő nem is eggyel, hogy lefekvéskor nagyon rossz helyzetben hagyta hátra az ügyeit, és felkeléskor nagyon jó rendben találta őket. Mert talán én arra áthaladtam.

(C. Pégyuy: La proche du mystère de la deuxième vertu, Párizs, 1929. 213–5)

*

Isten valóban megváltónk akar lenni. Nemcsak pusztán a bűnből, hanem a bűn minden átkos következményétől is meg akar szabadítani. Ha hiszünk neki. Ha hagyjuk, hogy megváltson.

VT

DECEMBER 8.

A KICSORDULÓ LELKI BÉKE

Hosszú ideje már, hogy meg vagyok győződve róla; a humor nélkülözhetetlen fűszere a keresztény tökéletességnek. Akinek van érzéke a humor iránt, önmagán nevet; aki szellemeskedő, az másokon nevet. Így hát a humor keresztény, a szellemeskedés pogány dolog. Az ördök lehet szellemes, de sohasem humoros. Mert a szellemeskedésben van valami él és gonoszság, a humor viszont nyájas és szeretetreméltó.

A nyájasság olyan, mint a fa: az alázatban gyökerezik, és a humorból kap harmatot. Virágai a szeretetreméltóság virágai, és gyümölcsei ugyanazok, amelyek a Szentlélek iránti engedelmesség gyümölcsei.

Valaki azt mondta, hogy a kereszténység 90%-a a jó humor. Mindenesetre ennyi jó humor fér bele a nyájasságba. És a nyájasság alapja az egész keresztény életnek. A szent felhasználja a humort, hogy csökkentse a kegyelem és a természet közötti feszültséget. Így eljut odáig, hogy hajlékonyan uralja a természetet. A lepra egyáltalán nem vonzó az ember számára. Mégis mikor Damján atya rájött, hogy leprás, csak ennyit mondott: „Nagyszerű, ahelyett, hogy beszédeimet így kezdeném: Kedves testvéreim, ezentúl ezt mondhatom: Leprás barátaim!” – Más példa. Az ember nem látja szívesen, ha legkedvesebb tervei kudarcot vallanak. Néri szent Fülöp azonban mégis ezt mondta, mikor fontos akadályba ütközött: „Köszönet, Uram, teljes szívemből, mert ügyeim nem úgy haladnak, amint én akarom, hanem úgy, ahogy te akarod.” Talán mosolyogni való ez a hálaadás. De legalább annyira tiszta, mint amennyire izetlen és élettelen másfelől a mienk!

(J. Wu: *Le carmel intérieur*, Tournai, 1956. 67–8)

*

Ne feledjük: a Szeplőtelen Szűzből lett a Nagyboldogasszony!

VT

DERŰ – MINDEN HELYZETBEN

Mi nagyon gyakran azt követeljük, hogy az Atya akarata úgy legyen meg a mennyben, miképpen a földön is, – ahelyett hogy azt kérnénk: azonképpen legyen meg a földön is, miképpen a mennyben. A szentek nevetve vezetnek bennünket az életszentségre. Köztudomású, hogy Morus Szent Tamás, mielőtt fellépett volna a vérpadra, ezt mondta a Tower hadnagyának: „Segítsen fellépni. Leszállni majd magam is tudok.” Ugyanígy a boldog Kemble János, kivégzésének napján egy kis haladékot kért, hogy előbb befejezze imádságát, s aztán pipázhasson egyet kedvére. Nem mintha szükséges lenne a pipázás ahhoz, hogy valaki szentté lehessen, de az ilyen önuralom szemközt a halállal és tetejében a szenvedéssel, a nyájasság erényének tökéletes példája. Csak a szelídek igazán erősek . . .

Felesleges szaporítani a példákat. Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a derű a szelidségből ered, amelyet viszont meg is termékenyít. Segíti a kegyelmet, hogy erőszak nélkül, csendes kitartással győzze meg a természetet.

A jó humor nyájassá teszi az embert, s akkor is megtartja az örömben, ha balsorsban van.

(J. Wu: *Le carmel intérieur*, 67–8)

*

Nem az a keresztény hős, aki fogcsikorgatva harcol. Nem az a keresztény mártír, aki megvető gyűlölettel nézi ellenfeleit. Az a keresztény hős és mártír, aki tudja, hogy egész életét ajándékba kapta Istentől, s aki csendes, békés alázattal helyezi magát az ajándékozó Isten kezébe.

VT

NAGYLELKŰSÉGBŐL A NAGYSZERŰSÉGBE

Létezik e percben e világon, valami Isten háta mögötti templomban vagy valamelyik házban avagy egy puszta útnak a kanyarjában egy szegény ember, aki összekulcsolja a kezét, és nyomorának a mélyéből, nem is nagyon tudva, hogy mit mond, vagy anélkül, hogy bármit is mondana, hálát ad a jó Istennek, amiért szabadnak teremtette őt, és olyannak, aki képes szeretni. Aztán van valahol másutt, nem tudom, hol, egy édesanya, aki utoljára temeti arcát egy kicsi kebelbe, amely már megszűnt dobogni, egy anya a halott gyermeke mellett, aki felajánlja Istennek kimerült lemondásának sóhaját, mintha az a Hang, amely úgy szórta ki a naprandszereket az űrbe, mint a kéz veti a magot, mintha az a Hang, amely megremegetti a világokat, éppen odasúgta volna szelíden a fülébe: „Bocsásd meg nekem. Egy szép napon majd megtudod, megérted, hálálkodni fogsz nekem. De most a bocsánatodat várom tőled, bocsáss meg!” S ezek: ez az elcsigázott asszony, ez a szegény ember ott vannak a titok szívében, az egyetemes teremtés kellős közepében, magának az Istennek titkában. Mit mondjak róluk? A nyelv az értelem szolgálatában áll, azt pedig, amit ezek az emberek megértettek, az értelemnél magasabbrendű képességgel értették meg... Igen, abban a pillanatban, amikor ez a férfi, ez az asszony elfogadta a sorsát, sajátmagát fogadta el alázatosan, – s a teremtés titka teljesedett be rajtuk. Eközben öntudatlanul is vállalták emberi magatartásuknak minden kockázatát, s teljesen megvalósították önmagukat Krisztus szeretetében; önmagukká váltak, Szent Pál szava szerint „második Krisztussá.”

(G. Bernanos: La liberté, pour quoi faire?, Párizs, 1953. 280)

*

Nem az a döntő, hogy mikén megyek át, hanem hogy mivé válok általuk. Imádkozzam a haladás kegyelméért!

VT

ÖNFÉLTÉS VAGY ÖN-KITELJESÍTÉS?

Teljesen elkötelezni magunkat! Tudjátok, legtöbbünk az életben csak lényének vékonyka részét, kis részét, nevetésesen kis részét kötelezi el, mint a hajdani fősvény gazdagok, akik nem mertek költekezni, csupán csak jövedelmiknek hozadékát. A szent nem él „jövedelmeinek kamatából”, nem is csupán a „jövedelmeiből”: a „tőkéje” fölötti szinten él, teljesen elkötelezi a lelkét. . .

Nem az lesz-e a kárhozat, hogy valaki túl későn fedezi fel önmagát, nagyon is későn: a halála után. Felfedezi tökéletesen használatlan lelkét, amely még gondosan négyrét van hajtvva, megőrizve, mint valami drága selyem, amelyet sohasem használnak? Mindaz, aki igénybe veszi a lelkét, ha mégoly ügyetlenül tenné is, tüstént részt vesz az egyetemes Életben, beleilleszkedik annak mérhetetlen ütemébe, ugyanakkor szívvel-lélekkal beleáll a szentek közösségébe. Ez nem más, mint valamennyi jóakarató ember közössége, akiknek meg lett ígérve a Béke. Ez az a láthatatlan szent Egyház, amelyről tudjuk, hogy tagjai közé számítja a pogányokat, az eretnekeket, a szakadárokat vagy a hitetleneket is, akiket egyedül Isten ismer igazán.

(G. Bernanos: La liberté, pour quoi faire? 283)

*

A mai ember sokat szenved a „lét-bizonytalanságtól”. Mindenáron biztosítani szeretné önmagát, s ennek útját abban látja, hogy félti, takarékoskodik önmagával. Pedig nem vitás, hogy ez az út csak ideig-óráig válik be. Az egyedüli biztosíték, ha az örök Isten tervei szerint élem életemet.

VT

DECEMBER 12.

TŰZ A VILÁG SZÍVÉBEN

Igazában azért szállt le a Tűz a Világ szívébe, hogy átöleljen és magába olvasson. Tehát nem elég csupán szemlélnem vagy hitem ápolásával folyton csak növelnem magam körül a tűz hevét. Miután teljes erővel közreműködtem az Őt fölfakasztó Átváltoztatásban, végül is át kell adnom magamat annak az Egyesülésnek, amely általam táplálja a Tüzet. Hiszen valójában ez a végcélja.

Istenem, leborulok Jelenléted előtt, amely az izzóvá lett Mindenségben dolgozik. S mindannak vonásai mögött, amivel csak találkozom, ami velem történni fog, vagy amit megvalósítok ezen a napon, Téged vágylak és Terád várok.

Döbbenetesen komoly dolog, hogy megszülettünk, azaz – anélkül, hogy megkérdeztek volna, – visszavonhatatlanul belecsöppentünk valami félelmetes energiájú zuhatag sodrásába, amely mintha el akarna pusztítani mindent, amit magávalragad.

Azt akarom, Istenem, hogy valami erő-átbillentéssel, aminek csak Te lehetsz megindítója, túláradó örömmé, a Benne-d átalakulás ujjongásává változzék az a rémület, amely akkor szakad rám, ha látom azokat a névtelen rámtörő erőket, amik lényemet elmásítani készülnek.

(Teilhard de Chardin: A Mindenség himnusza, Sao Paulo 1970. 18–19)

*

Te mondtad Uram, hogy tüzet hoztál a földre, és nem akarsz mást, mint hogy égjen. Égjen, de nem is annyira a Világmindenségben, hanem a mi élő, mindenekelőtt Teérted dobogó szívünkben. Gyújtogasd hát szeretettől lángoló isteni Szíved öröktüzű kohójával égigcsapó lobo-gásra szíveinket. Viszontszeretettől égő szívek lángbokrétája koszorúzza a bűneink miatt még mindig töviskoszorús Szívedet.

SS

A SZERETET FORRADALMA

Megmenteni a világot. Újra megtanítani arra, hogy az életet a vidám és éber testvériség szemszögéből nézze. Elmondani neki, hogy az ember csak azt a boldogságot birtokolja igazán, amelyet ad, hogy a gonoszok az igazi szerencsétlenek; hogy csak az önző ember van teljesen egyedül.

A szeretet életünk világossága. A szeretet – nem az alimizsna. A pénz mindent megrontott, egészen a szeretet tiszta eszményéig. A szeretet nem „pénzből” van. . .

A szeretet minden örömeknek a forrása. – A szeretet, amely nem ismer osztályokat, kasztokat vagy fajokat. – A szeretet, amely gúnyolódik a határokon. – A szeretet, amely nem engedi meg a háborút. – A szeretet, amely erősebb, mint a halál. – A szeretet Isten létrendje, örökkévalóságának tükröződése.

A következőt álmodtam: egy ember jelent meg ítéletre az Úrnál. „Nézd, Istenem, – mondta neki – megtartottam törvényedet, semmi bectelent, gonosztat vagy rosszat nem tettem. Uram, tiszták a kezeim.” – „Kétségtelenül, kétségtelenül, – felelte neki a jó Isten, – de üresek”.

(R. Follereau: La seule vérité, c'est de s'aimer, Párizs, 1966. 14–17)

*

Mindnyájan tudjuk, hogy szeretnünk kell. Azt is tudjuk, hogy a szeretet boldogít. Mégsem merjük programként vállalni a szeretetet, s ezzel mindent elrontunk. Szeretünk, ha jó kedvünk van, s gyűlölünk, vagy magunkba fordulunk, ha rossz kedvünk van. Ültetjük és gyomláljuk is a szeretet. Csoda-e, ha nem látjuk felnőni vetését, beérni termését?

VT

DECEMBER 14.

HASZNÁLD FÖL JÓL AZ IDŐT!

Napjaid legtöbbször üresen tűnnek tova. Mint a gabonavonat vagonjai, kötelességed sínjein úgy gurulnak tovább a napok. Sokszor gurulnak üresen, pedig te azt szeretnéd, ha tele lennének.

Minden napod egy üres csésze, melyet Isten ad kezébe, hogy mint a pap átváltozáskor a kelyhet, úgy emeld Isten felé imádságban.

Minden napod egy üres pohár, amelyet Isten ad kezébe, hogy megtöltsd.

Amint Isten igéje az átváltozáskor az oltárra leszáll, úgy hulljon minden napodba:

az Isten igéje a Szentírásból. Legalább három percig olvass belőle mindennap;

az Isten Igéje az eukarisztiában. Lehetőleg naponta vedd magadhoz az isteni kenyeret.

Így nem fog üresen járni életed vonata. Így nem marad soha üres életed csészéje.

(J. Rosche: *Leben in Gottes Hand*, Innsbruck, 1967., 105)

*

Isten nem ellensége az érvényesülésnek, az anyagi javak szerzésének. Inkább azt akarja, hogy egyre jobban érvényesülj, és minél eredményesebb legyen a munkád, minél maradandóbb, amit megszereztél szorgalmaddal, munkáddal. Sőt azt is akarja, hogy életednek a halál se vessen véget.

RJ

NEM BÜSZKESÉG, HANEM FELELŐSSÉGTUDAT

Te büszke vagy származásodra, alakod vagy arcod szépségére, tudásodra... Hogyan nézheted le azokat, akik veled nem versenyezhetnek?

Mi származik tőled? Mit tettél hozzá ahhoz, amid van szorgalmadon és akarásodon kívül. De ezt a kettőt is kaptad.

Nagyon kevesed van saját magadtól. Ő: a Szépség, az Erő, a Bölcsesség adott neked kölcsön mindent mint tőkét, hogy azt az Ő tiszteletére és dicsőségére használj.

Ha te a benned levő értékeidet csak magadnak használod saját dicsőségedre és jólétedre, akkor visszaélsz velük. Gondold meg: *minél több természetes ajándékot bízott rád Isten, annál több természetfelettit kell felmutatnod. Kettőből négynek kell lennie, öt talentumhoz másik ötöt kell szerezned.*

Ennek felismerésében minden büszkeséged elpárolog, helyébe lép a felelősségtudat.

(J. Rosche: *Leben in Gottes Hand*, 60)

*

Isten egyszer meg fogja kérdezni tőled: Szüleid átadták neked keresztény hitüket: vajon te is átadtad-e gyermekeidnek, tettél-e valamit, hogy unokáid, keresztgyermekeid, a rádbízottak igazi keresztények legyenek? Törődöttél-e azzal, hogy az emberekkel való érintkezésedben meglássák, hogy Krisztus követője vagy?

RJ

DECEMBER 16.

ISTEN SZEMÉVEL NÉZEK ELŐRE AZ EMBER JÖVŐJÉBE

A jövőbe tekintő reménnyel kapcsolatban a keresztény előnyös helyzetben van. Szilárd és biztos alapokra építhet. Igénye mindenre kiterjedhet. Nem idegen tőlünk, amit a föld ígérhet nekünk. Szemünket ugyan az örökkévalóra szögezzük, de ezt nem szemellenzősen tesszük. A ma sürgető, de holnap időszerűtlenné váló dolgok intézésébe nem bonyolódunk annyira bele, hogy szem elől tévesszük az örökérvényűt.

Mi tisztán látjuk, hogy a Teremtő az emberre bízta azt a jogot és kötelességet, hogy uralma alá vonja a mindenséget. Készre kell csinálnunk a világot. Együttműködést, együtt-teremtést jelent ez. A siker reménye az Atya nagylelkűségében és jóságban gyökerezik. Az ő képét és hasonlóságát hordjuk világunkban. S valamiképp így mintegy részesedünk isteni természetében.

Reményünk nem naiv. A tények sötét képei előtt sem hunyjuk be szemünket. Reményünk elég bátor, hogy tudomásul vegyük a sötét tényeket. A keresztény nem hátrál, hanem úrrá lesz fölöttük. Kettőt vesz számításba: saját erejét és azt, hogy az Isten Fia megtestesülésében kezdetét vette már az ember fölszabadításának folyamata.

(Helder Camara beszéde, Documentation catholique, 1970.
III. 1. 221–2)

*

Az egész emberiség egyszerre vajúdik a harmadik évezred küszöbén. Földünket alkalmassá kell tennünk a közeledő századok és évezredek számára. A gigászi föladat hatalmas teherként nehezedik tudatra és tudatalattira.

Egyeseket hősi áldozatra késztet. Mások mohón és sietve fogyasztják, amit még ma elfogyaszthatnak. Huhogó próféták is támadnak a pusztulást esetelve. A közeli és távoli múlt vérözönét feledők ábárándokba ringatják magukat.

Én, a keresztény hogyan gondolkodom, és hol állok ebben a kozmikus vívódásban?...

BL

AZ EMBER A TÖRTÉNELEMBEN

Az ember mint véges szellemi lény, mindig a múltból érkezik, amelyet sorsszerűen kapott, és amely rányomja bélyegét, de amelyet ő már szabad döntéssel jelenébe ment át, hogy önmagát magasabb szinten valósítsa meg. Ez az önmegvalósítás ezért mindig jövőként lebeg szeme előtt. *Ha így értjük a történelmiséget*, akkor már nem tetszés szerinti változás vagy mechanikus folyamat tesz többé, hanem az időben létezőnek – az embernek – önmegvalósítási formája. *Olyan megvalósulási forma, amelyet a lezajlott múltnak és az eljövendő céltudatos beteljesedésnek feszültsége jellemez, s amely szabad elhatározás révén a jelenben játszódik le.*

A három közül egyik elemet sem szabad túlhangsúlyozni, vagy egyoldalúan tekinteni, ha az ember történelmi alkatát nem akarjuk tévesen megrajzolni.

Mert ha valaki az embernek azt a komponensét abszolutizálja, hogy a múltból ered, az a tiszta hagyománytisztelet túlhajtásába esik. Aki viszont az ember szabad döntését a jelenben abszolutizálja, az egyenesen kiemeli az embert a történelmi összefüggésekből, és teljesen kiszámíthatatlan, irracionális lényé változtatja. De éppenúgy elhibázza az ember történelmiségének megfogalmazását az is, aki az ember jövőre való beállítottságának kizárólagos igényével lép föl. Ez a felfogás szükségszerűen utópisztikus ember- illetve világrévélésé válik.

(L. Scheffczyk: Régi kérdések új válaszok – új kérdések régi válaszok. Bécs, 1976. 43–5)

*

Elég rugalmas vagyok-e ahhoz, hogy bizonyos idejétműlt intézményeken, beidegzett szokásokon túllépjek? De elég hűséges is vagyok-e ahhoz, hogy minden divat ellenére a lényeges dolgokban kitartsak?

VA

DECEMBER 18.

A TÖRTÉNÉSEK LÁNCAIN

A folyamatos teremtés tana, amely a szó erejéből történő teremtést egy eseménysor előre megtervezett kiindulópontjának tekinti, és még inkább a szoros értelemben vett üdvösségtörténet azt szuggerálja, hogy az emberiség és benne az egyedek, egy történelmi kibontakozásban, teret és időt átfogó célratörő és összefüggő eseménysorban állnak benne. Amennyiben az esemény a mindenkori jelenben játszódik, a drámai szereplő maga az ember. Hogyha azonban a korszak kezdetével és végével összefüggésben szemléljük, az ember történetisége szükségképpen személyfelettivé objektívulódik. Mindenekelőtt az emberi közösségek kölcsönhatásában, melyek a nemzedéket átlépő történelmi kontinuitást lehetővé teszik. A közösség, mint közvetítő közeg nélkül az ember nincs benne a történelmi fejlődés áramában.

Mivel az isteni üdvösség történelmi fejlődésben bontakozódva válik jelenvalóvá, azért az egyénhez a közösség közvetítésével jut el, amely a hitet hirdeti, és a hitből fakadó választ lehetővé teszi... Isten nem izolált alanyiségben munkálja üdvösségünket, hanem az adott történelmi és társadalmi valóság keretében. Ez nemcsak annyit jelent, hogy Isten a kinyilatkoztatásból ismert módon belenyúl a szorosan vett üdvtörténetbe, hanem azt is, hogy Isten az általános üdvtörténetben is irányítja az eseményeket, amit mi a „folyamatos teremtés”, a világfenntartás és gondoskodás fogalmaival írunk körül. Ez a szemlélet a teremtéstörténetnek olyan mély dimenziót kölcsönöz, amely magasan a pusztá természettörténeti folyamatok fölé emeli azt.

(Mysterium Salutis, II. 764)

*

Sokan magányosnak, elhagyottnak, tehetetlennek érzik magukat. Elvesznek a sodródó események között. Kínlódnak, mivel valamilyen megfontolásból, tudatalatti vagy ösztönös indításból félrevonultak, kiszakadtak a közösségből, s így nem veszik észre, hogy részei, tartó oszlopai, hordozói annak a nagyszerű ívelésnek, amely az emberiség útja Isten felé.

GJ

A JÖVŐ URAI MI VAGYUNK

A világ az ember világa, és mint ilyen, része annak a fejlődésnek, amit történelemnek hívunk, és amit úgy fogalmazhatunk: teremtés a szabad kibontakozásban. Ez a világ nyilvánvalóan „fejlődő” világ, amely nem sejtett, ígéretes és fenyegető léptekkel tör előre. Az ember Kopernikusz óta már nem a mindenség centruma, csupán időbeli célja. Nyíl a jövőbe. Az ember, ellentétben a képességeit felülmúló jövendővel, amit Istennek hívunk, szabadon rendelkezik a világon belüli jövővel. „Tevékenykedni annyi, mint átalakítani a világot.” Az utópiáknak meg kell találniuk a valósághoz mért helyüket. A pusztán utópisztikus remény illúzió, ópium a népnek. Semmi sem maradhat kipróbálatlanul a gazdagabb lét elérése érdekében. Az Ég azt akarja, hogy egymás mellé álljunk (Teilhard).” Az ember jövendőjének téves értelmezése a világidő – amely az ember történelmével azonos –, jelen fejlődési fázisában kihatással lenne az emberen túli dimenziókra. Ne higgyük, hogy a jövő kor embere, egy totálisan szervezett világban, a jelen kor emberétől annyira (vagy még jobban) különbözne, mint a homo sapiens állati rokonaitól. Ezt nem csupán a valóság, igazság, érték horizontján mozgó metafizikus alapstruktúrák és alapfunkciók cáfolják, melyek az ember változhatatlan szellemtermészetét képezik (aki történelmi önmegvalósításra rendeltetett: személyes önállításra a közösségben). Ez az igazság egyszer s mindenkorra felülmúlhatatlan isteni véglegességgel megpecsételt Jézus Krisztusban, akiben Isten magára vette az emberi természetet. Egészen új már nem érheti az embert. Krisztus az utolsó, már megvalósult valóság.

(Mysterium Salutis, II. 543)

*

A múlt Krisztusa számunkra a jövő Krisztusa is. Annak az embereszménynek megvalósítására törekszünk a magunk körülményei között, melyet az akkor adott történelmi realitások között Krisztus élt meg. De Ő a jövendő abszolút értelemben is. Túl az evilági lét határain vele találkozunk.

GJ

ALAKÍTJUK EZT A VILÁGOT – ISTEN VILÁGÁT!

Az Ég keresése és várása nem törekszik-e elfordítani az emberi tevékenységet – természetes munkakörétől, vagy legalább is nem homályosítja-e értékét? . . . Nem, Isten nem vonja el tekintetünket túlkorán arról a munkáról, amelyet ő szabott ki nekünk, mert éppen e munkánk révén kézzel-foghatóan nyilvánítja ki nekünk önmagát. Nem, Isten erős fénye nem bágyasztja el földi céljaink részleteit, hiszen a Vele való egyesülésünk bensősége éppen hajtóerő, hogy pontosan teljesítsük még legkisebb munkánkat is. . . Istennek legelőbb és leginkább megtestesült ereje nincs távol tőlünk, nincs az érinthető szférán kívül, – hanem minden pillanatban ránk vár, a tettben, az éppen akkor esedékes munkával. Valamiképp ez az erő van itt tollam hegyén, csákányom vasán, ecsetem szálain, varrótúm fokán, szivem és gondolatom idegrostjain. A végső Célt, amely felé akaratom legmélye tör, úgy ragadom meg, hogy legszélső természetes határáig meghúzom a vonalat, leütöm a csákányt, pontot teszek mindig arra, amivel éppen foglalkozom.

(P. Teilhard de Chardin: Benne élünk, Bécs, 1965. 38)

*

A munka, a földi tevékenység helyes keresztény értékelése nem könnyű feladat. Sokféle és ellentétesnek látszó szempontot kell figyelembe vennünk. Pl. a munka a Teremtő parancsa – a munka a bűn átka; a munka a teremtés folytatása – a munka eltereli figyelmemet az Égtől. Valóban választanom kell e világ gondja és a másvilág között? Ha igent mondok a másvilágra, nemet kell mondanom erre a világra? Hát nem egyformán Isten világa, Isten alkotása mindkettő? Vagy netán csak egy világ van, és ennek az egy világnak két arca? Mint ahogy valójában csak egy életem van?

GJ

A HIVŐ EMBER IS A JÖVŐT ÉPÍTI

Furcsa dolog volna, ha azok, kik az irgalom Istenében bíznak, s akik azt hiszik, hogy Isten „mindent szeretetből teremtett”, bizalmatlansággal néznék a haladást és fejlődést, s a társadalmi alakulásokat, a gazdasági reformokat, s ha azt gondolnák, hogy a világosság gyermekeihez úgy illik, hogy az elmaradottság sötétségében botorkáljanak. Az ilyen felfogás és érzület határozottan erkölcstelen volna, és ezt, hogy másra ki ne térjek, a fejlemények bizonyítanák. Mert ugyan mi volna az ilyen felfogásnak, és annak következtében az ilyen állásfoglalásnak a következménye? Hát az, hogy a tudományt és a haladást, az összes vívmányokat a hitelenség foglalná le, vele szemben pedig állna a hívő nembánomság, a hívő apátia és közönyösség, mely mikor Istent akar szolgálni, azt egyoldalúan teszi, s nem ismeri fel az Isten akaratának és az Isten szolgálatának ugyancsak fontos és tág terét, a munkát és haladást, s nem avatja azt föl erkölcsi kötelességé.

(Prohászka O.: Új elmélkedések, Bp. 1929. 141)

•

Gyökerében értené félre feladatát az a hívő, aki visszavonulna a világ dolgaitól, vagy csak félszívvel venné ki részét a világ alakításában. Isten ránk, emberekre bízta a világot, – hívőkre és hitetlenekre egyaránt. Éspedig azt a világot, amelyben élünk, melyben dolgozunk, olykor kínlódunk, máskor boldogok vagyunk. Isten ezt a világot adta nekünk. Tedd szebbé! Emberibbé! Ami annyit is jelent: Istennek tetszővé.

GJ

DECEMBER 22.

SZEKULARIZÁCIÓ A BIBLIÁBAN

Az újkori természettudomány és technika, és egyáltalán a modern szekularizált tudat de facto és de jure a zsidókeresztény teremtés-kinyilatkoztatás gyermeke. Ez a tan erőteljes mítoszellenes pátozával leválasztotta az istenségről azt az antik világot, amelyben tele volt minden istenekkel, amely maga volt a hatalmas látható isten; és szembeállította azt az egy és egyetlen Istennel, aki a semmiből teremtette; és ez az Isten átadta a világot az embernek, hogy uralkodjék rajta. Az ember ezért már tárgyként kezelhette az istenséggel át nem itatott világot, elméleti kutatásainak és gyakorlati uralmának tárgyává tehette. A teremtés hite a világot, mint profán, evilági valóságot az ember kutató tudásszomjára és alakításvágyára bízta.

(Mysterius Salutis, II. 517)

*

A szekularizáció folyamata ma is tart. Egyre jobban csökken azok száma – legalább is Európában –, akik a természet jelenségeiben, a történelmi eseményekben Isten kezét látják. Az alkotó, a Gondviselő mintha visszahúzódna a dolgok és események mögé. Azt jelenti ez, hogy Isten tényleg eltűnik életünkben? Nem érezzük majd hiányát? Nem szegényedik el az emberiség? Nem lesz kevesebb az ember Isten nélkül? Megérttem-e, hogy Isten szeret rejtetten köztünk lenni?

GJ

A TÖRTÉNELEMBE LÉPŐ ISTEN

Ő az, aki eljött közénk, aki folytonosan jön az emberi történelembe, hogy megvalósítsa jelenlétét, és kifejtse a maga tevékenységét. Jövetele nem szüntette meg, sem nem ítélte el a történelmet, hanem inkább irányt adott neki, és megadta annak üdvösségét Jézus Krisztusban.

Az igazi hívők számára tehát lehetetlen a világtól való menekülés. Hiábavaló dolog lenne Istenre hivatkozni, ha mi megvetnénk, vagy semmibe vennénk azt a világot, amellyel maga Isten szoros kapcsolatba lépett. A hit logikája a világgal szembeni kötelezettségvállalás Istenért és Istennel együtt.

(A. Liégé: Tanúim lesztek)

•

Karácsonyra készülni annyit jelent, mint felkészülni a hihetetlen, de boldogító titokra: velünk az Isten! Karácsonyra készülni annyit jelent, mint készen állni annak az Istennek fogadására, aki értünk oly kicsiny lett, hogy még mi is tudunk neki valamit adni. Isten nem úgy jött, mint gazdag a koldusok közé, hanem mint a koldusok közt a legkoldusabb. Karácsonyra készülni annyit jelent, mint a sok önzés, mohóság után végre adni. Ajándékozni, – de nem teli erszénnyel, hanem teli szívvel.

RJ

DECEMBER 24.

ABSZOLÚT BOLDOGSÁG

A Boldogság mindenekelőtt azt jelenti, hogy végre rátaláltunk valami egyetemes és szilárd dologra, s feléje fordítjuk, – szinte beléhorgonyozzuk – azokat a véges kis örömeinket, melyeknek egymásra következő és továtűnő birtoklása izgatja az emberi szívet, de ki nem elégíti.

A misztikus mindenkinél inkább szenved a létezők szétporló sokasága miatt. Ösztönösen, megszállottként keresi az Állandót, a Változhatatlant, az ABSZOLÚTOT.

A szétmorzsolódás mindenütt a romlandóság és esendőség jele. De ott van benne valami egyetlen Támpontnak, abszolút Léleknek, szintetikus Valóságnak nyoma is, aki felé epedve vágyódunk, mert Ő lehet olyan egyetemes, mint az Anyag, de olyan egyszerű is, mint a Szellem.

Aki már mélyen megérezte, milyen kínos a köröttünk örvénylő s kezünkből kicsúszó sokféle dologba merülni, már méltó megízlelni azt a lelki feszültséget, amely szárnyára kapja a lelket, ha az egyetemes Jelenlét hatására észreveszi, hogy a Valóság nemcsak áttetsző lett, hanem szilárd is.

Végleg rátalált a Kozmosz romolhatatlan életelvére, amely mindenütt kiárad.

A Világ tele van és telve van ABSZOLÚTTAL!

(Teilhard de Chardin: A Misztikus Erőtér, 1917)

*

A Boldogságra teremtett Ember tragédiája, hogy itt a földön csak a boldogtalanságot találja meg gyönyörhajszájának ürömében. Dr Krisztus Hegyibeszédének nyitánya is a földi örömök paradoxonát tárja föl előttünk: Nyolc boldogságot a nyolc boldogtalanságban. S mégis Neki van igazza. Rövid, mulandó keserűségeinket végtelen vigalommal jutalmazza. A viszonylagos, gyorsantűnő helyett Abszolút Boldogságot ígér:

ÖVÉK A MENNYEK ORSZÁGA

SS

A FÖLD-ANYA MEGSZENTELÉSE

Semmi sem léphet a Világegyetembe, ha nem belőle, ebből a Világmindenségből jön elő. Minden csak az Anyag útján vegyülhet a dolgok közé: azáltal, hogy kiemelkedik a sokaságból.

Lehetetlen volna elképzelni, hogy Krisztus valami melékúton lopakodott volna a Világba. A Megváltó csak úgy hatolhatott a Kozmosz szövetanyagába, csak úgy áradhatott a Mindenség vérébe, ha előbb az Anyagba oltódott, hogy aztán megszülessék belőle.

A Megváltó nem csökkentette, hanem megszentelte a Föld-Anyja teljességét.

Krisztus csecsemő-kicsinysége a bölcsőben, meg az a sok-sok, jóval fontosabb kis dolog, ami megelőzte születését az Emberek között: nemcsak alázatosságra intő erkölcsi figyelmeztetés; de mindenekelőtt a születés törvényének alkalmazása, s ennek következtében azt is jelenti, hogy Jézus végleg hatalmába veszi a Világot.

Mivel Krisztus az Anyagba oltódott, ezért már soha többé nem választható el a Szellem növekedésétől. Anyyira velejévé vált a látható Világnak, hogy sohasem szakítható ki belőle, mert másképp megrendülne a Mindenség alapja.

Nemcsak az elhatározás rendjében, de a természet rendjében is minden Őbenne kapta meg alapját.

(Teilhard de Chardin: Tudomány és Krisztus. Sao Paulo 1972. 87–88)

*

Az Isten-Anyja megszentelésén, a Kegyelemmel-teljes kiválasztásán keresztül szentelte meg az Üdvözítő először a Föld-Anyját. Aztán pedig Megváltásunknál Keresztjéről lecsurgó vérével. Mindkettő Egetnyitó megszentelés volt.

SS

DECEMBER 26.

TOTÁLIS ISTENEMBER

Hogy Krisztus meghódítsa az emberi életet, hogy saját életében vegye hatalma alá, ahhoz nem volt elég, hogy csatlakozzék hozzá, hanem magához is kellett asszimilálnia. Vagyis meg kellett tapasztalnia, át kellett élnie, le kellett igaznia saját maga mélyén.

Nem értenénk meg történeti létezését, meghamisítanánk, elprofanizálnánk, ha csak gigantikus párharcot látnánk benne, amely a legfelső egység Királya és az egyesítésre szoruló Sokféle között játszódtott le.

Krisztus először saját magában tapasztalta meg az egyéni emberi szívet, azt, amely kínjainknak és boldogságunknak forrása.

De Benne nemcsak egy ember volt, hanem az EMBER. Nemcsak a tökéletes, az ideális Ember, hanem a Totális Ember. Az, aki saját tudata mélyén minden Ember tudatát egyesítette. Ezért az egyetemeset kellett megtapasztalnia.

Próbáljuk csak egyetlen Óceánba gyűjteni mindazt a rengeteg szenvedést, reményt, félelmet, küszködést, boldogságot, aminek mindenegyus ember csak egy kis cseppje. Ebbe a határtalan tengerbe merült Krisztus és minden pórusan át az egészet szívta magába.

Hatalmas Szívébe ezt a háborgó tengert hagyta özönlenni, s aztán saját életének ritmusához mérten fogta igába szilaj habjait és árjait. Íme ez a jóságos és imádkozó Krisztus szeretettől izzó életének értelme. Ez az Ő agóniájának megfejthetetlen titka. S ez kereszthalálának mindent fölülmúló érdeme is.

(Teilhard de Chardin: Tudomány és Krisztus, 88–90)

*

Karácsony és Húsvét, Jászol és Kereszt összetartoznak. Az egyikén megdobbant, a másikon meghasadt az isteni Megváltó irgalmas Szíve értünk. Ezeken szerezte vissza Isten-gyermekségünket. Boruljunk le hálás szívvel előttük!

SS

AZ ANYAG ÉS A SZELLEM ÖSSZEFONÓDÁSA

A mi történelmünk egy végső, ómega-pont felé halad, amelyben majd végérvényesen világossá és félreismerhetetlenné válik, hogy az a szilárd alap, amely a valóság hordozó talajaként áll előttünk, nem a pusztá, öntudatlan anyag, hanem a szellem az igazi szilárd talaj: a szellem tartja össze a létet, ő ad neki valóságot, sőt a valóság – a lét nem alulról, hanem felülről kapja szilárdságát. Hogy valóban létezik az anyagi valóságnak a szellem általi formálása, s ebből fakadóan kettőjük egységének új megjelenése, azt már bizonyos értelemben ma is tapasztaljuk a világnak abban az átalakításában, amelyet a technika valósít meg. A valóság manipulálhatóságában már ma kezdenek ellúnni a határok a természet és a technika között, e kettőt ma már nem lehet egyértelműen szétválasztani egymástól. Persze ez az analógia több tekintetben kérdéses, mégis a világnak olyan új formája jelentkezik ezekben a folyamatokban, amely formában a szellem és a természet nem egymással szemben állnak, hanem a szellem egy újszerű összefonódásban a látszólag tisztán természetest önmagához vonzza, és vele új világot teremt, ami szükségszerűen magával hozza a régi világ letűnését. Természetesen az a világ vége, amelyben a keresztény ember hisz, nem azonos a technika totális győzelmével. De a természet és szellem összeolvadása, amely a technikában megmutatkozik, lehetővé teszi számunkra, hogy új módon gondoljuk el a Krisztus második eljövételébe vetett hitünk valóságát: hisszük a valóságnak a szellemből kiinduló végleges egyesülését.

(J. Ratzinger: Einführung in das Christentum, München 1968. 266–267)

*

Minden emberi alkotás az emberi szellem erejét mutatja meg az anyagban. Mennyi szellemiség tükröződik az én munkámban?

BE

DECEMBER 28.

ISTEN AKARATA A KÜZDÉS ÉS A MUNKA

Ne mondd: ha Isten akarja, összetör a szélvész, belénk üt a villám, meghal a gyermek; ez török teológia, s nem keresztény felismerés, amely szerint Isten az örök, a folytonos tevékenység, melynek képe a világfejlődés, a folytonos alakulás és újulás; a keresztény gondolat azt dörgi felénk: teljesítsd előbb te az Isten akaratát; fejtsd ki erőidet; sürgesd a több belátást –, ez isteni világosság; siettesd a győzelmet a betegség és halál fölött, – ez isteni erő; és a társadalomban is ne azt hajtogasd, hogy Isten akarata a szegénység és a nyomor, hanem gondoskodjál keresetről, tisztességes lakásokról, iskolákról; pusztítsd a penészgombát és a bűnt, hogy az emberek kötelességük öntudatára ébredjenek a Gondviselés természetes követelményeivel szemben, hogy öntudatára ébredjenek annak, hogy küzdeni, alkotni, teremteni, dolgozni, boldogulni, – ez az isteni végzés és jóakarát.

Az Isten tehát nem a megnyugvó s hamar nyugalomra szálló remetegondolatokat, nem az elvonuló s a világot kis kupakjukba záró passzív embereket, hanem a küzdő, bátor, erős típusokat kedveli. A munkás, vállalkozó ember az Isten képe; gondolatainak és terveinek szolgája.

(Prohászka O.: Magasságok felé, Budapest, 1928. 178)

*

A világ, a társadalom, a földi élet akkor lesz szebb, különb, ha erőnk megcsiszolásával, közös összefogással mi teszünk szebbé, különbé. Isten téged is hív erre a munkára. Félrehúzódsz? Elzárkózol? Kiveszed benne a részed?

GJ

MI A MUNKA LÉNYEGE?

Az emberi munka lényege a történelem folyamán, melynek során maga a munka és a munkára való reflektálás is fejlődik, egyre nyilvánvalóbbá válik, nem más, mint a szellemi tőke befektetése az anyagba. E befektetés révén maga a szellem is gazdagodik, mivel megismerő, akarati, tervező és végrehajtó képességét egyre fokozottabban, egyre tudatosabban bontakoztatja ki. De az anyag is gazdagodik, mivel a szellemi befektetés által – túl azon, hogy az ember még szakszerűbben felhasználhatja –, egyre jobban „átszellemlül”, emberivé válik, lehetőségei ésszerűen megvalósulnak, az emberi szféra része lesz, és ezzel szellemi jegyeket vesz fel. Azzal, hogy az anyag ellenállást fejt ki a szellemmel szemben, fokozott mértékben provokálja azt, törvényeivel háttárt szab szándékainak, egyúttal azonban egyre nagyobb erőfeszítésekre, erőinek kibontására serkenti ... Maga a szellem is erősödik abban a küzdelemben, hogy áthassa és átformálja az anyagot. Megszabadul az önkényességtől, egyúttal növekszik szabadsága és saját erejének tudata. Tapogatózva új horizontok felé tart, és új módon sejt meg a végtelent. Mivel ez a törekvés felülmúlja az egyén erőit, és sürgeti az összefogást és együttműködést, erősíti a közösséget. Egyszersmind az erőfeszítés eredményeképpen az együvé tartozás intenzitása és távlatai számára új lehetőségek nyílnak.

(Mysterium Salutis, II. 792)

*

Isten egyik nagy jótéteménye, hogy nem tétlenségre, hanem munkára teremtett. A munka erő és öntudat forrása. Általa sejtjük meg, mit jelent embernek lenni.

GJ

DECEMBER 30.

A SZENTLÉLEK MŰKÖDÉSE A TÁRSADALOM ALAKULÁSÁBAN

A társadalom alakulásában is lássuk meg a Szentlélek művét, hogy e műnek folytatásában is ismerjük föl erkölcsi kötelességeinket, s hogy töltsük azokat szellemmel, lélekkel. Valóban, a társadalom alakulásában kell látnunk Isten művét igazán; hiszen ebben nyer alakot a tulajdonképpeni emberi élet. S ahogy alakot nyer, úgy folyton változtatja is azt; s az erők kifejlesztésével fizikában, technikában, a gazdasági életben s a haladás térfoglalásával építésben, művészetben, kulturális intézményekben lépést tartanak a társadalmi átalakulások is; új csoportosulások állnak elő; új társadalmi rétegek emelkednek föl; új szervezkedések, új jogrendet sürgetnek. Így alakul ki körülöttünk egy új világ, azaz hogy ezt az új világot az új igényekhez alkalmazva nekünk kell megteremtünk. Minden ilyen fordulat merő káosz; de valamint a világalakulás ősi káosza fölött Isten lelke lebegett, úgy lebeg a Szentlélek minden új világalakulás káosza fölött, s megnyilatkozik erős, erkölcsi érzékben az új világ követelményei és szükségletei iránt, s ugyancsak erős kötelességérzetben az új világ embert fölemelő feladatával szemben, nemkülönben erős felelősségérzetben, nehogy az Isten művét, a társadalmi fejlődést elrontsuk...

Az idők és az irányzatok változnak, de a Lélek egy; a feladatok és a kellékek is mások, s az új időkben az új szükségletek új felfogást s egyben-másban érzelmi változást is követelnek.

(Prohászka O.: Új elmélkedések, 142)

*

Fel tudod-e ismerni az idők jeleit?

GJ

A BETELJESEDÉS: EGYESÜLÉS AZ ŐSKÉPPEL, ISTENNEL

Az ember természete szerint Istenre irányul, és valóban ember csak Istennel együtt lehet. Félreértjük ezért legmélyebb lényét, hogyha csak alulról, csak a természethez és az állatvilághoz fűződő kapcsolata alapján kívánjuk meghatározni. Hiszen már eleve Istennek felelősséggel tartozó, hozzá igazított lény, és istenarcúsága jogán, – ebben áll igazi méltósága – alapvetően különbözik az egész ember alatti világtól. Mivel Isten képmása, felülmúl minden más földi lényt, és egyikkel sem állítható egyazon szintre. Ennek révén Isten helytartója a világ feletti uralkodásban, és értelmetadó középpontja az egész látható világnak, amely érte létezik, és azt várja, hogy az ember alakítsa. Az istenarcúsággal együttjáró Istenre-irányulás több pusztán statikus tulajdonságnál. Dinamikus erő az, amely arra ösztönzi az embert, hogy érdeklődjék transzcendens eredete után, és kutassa azt; és minden evilági érték fölé emeli... Az emberi szellem túlnyúlik a világ minden tárgyán, és csakis isteni Ősképével való egyesülésében találja meg beteljesedését. Istenarcúságánál fogva, természetszerűen a vallásos szférán belül foglal helyet, és csak az Istennel való találkozásban találhatja meg önmagát. Ezért, amikor megéli lényének mély rétegeit, önmaga és egész sorsa felett dönt, s ezzel meghatározza világszemléletét is; vallásos aktust hajt végre.

(Mysterium Salutis, II, 815)

*

„Nyugtalan a mi szívünk”... hallottuk Szent Ágoston-tól. Ezt a nyugtalanságot, ezt az örök sóvárgást, kielégületlenséget mégsem tekintjük az emberi lét lényegi elemének. Olyan űr ez bennünk, olyan mélység, amit betönni, megszüntetni nem tudunk.

GJ

ISBN 963—360—120—7
963—360—121—5

Kiadásért felel: Dr. Fábíán János alelnök
80/476 Franklin Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Vágó Sándorné igazgató

70,— Ft